วารสารสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ปีที่ 28 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2568)
Journal of Social Sciences
Srinakharinwirot University
Volume 28 Issue 1 (January-June 2025)
ISSN: 3027-8694 (Print)
ISSN: 3027-8708 (Online)

วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ปีที่ 28 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2568)
Journal of Social Sciences Srinakharinwirot University
Volume 28 Issue 1 (January-June 2025)
ISSN: 3027-8694 (Print) ISSN: 3027-8708 (Online)

ข้อมูลทั่วไปของวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กำหนดออกปีละ 2 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน) และฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม) **บทความที่ขอตีพิมพ์ในวารสารฯ จะมีผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) พิจารณากลั่นกรองทั้งบทความในรูปแบบผู้พิจารณาไม่ทราบชื่อผู้แต่งและผู้แต่งไม่ทราบชื่อผู้พิจารณา (Double-blinded Peer Review) โดยบทความวิจัยมีผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาจำนวน 3 ท่านต่อบทความ และบทความวิชาการมีผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาจำนวน 2 ท่านต่อบทความ** วารสารฯ รับพิจารณาบทความประเภท บทความวิจัย (Research Article) และบทความวิชาการ (Review Article) ตลอดจนบทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) และบทความวิชาการรับเชิญ (Invited Article) ออกเป็นครั้งคราว ทั้งนี้บทความทุกประเภทที่พิจารณาในการตีพิมพ์นั้น**ไม่มีการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมในการตีพิมพ์ (No Page Charge)**

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ยินดีรับผลงานวิชาการเพื่อพิจารณาตีพิมพ์เผยแพร่ลงในวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อย่างไรก็ตาม ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในผลงาน เป็นของผู้นิพนธ์ ผู้ใดที่จะนำผลงานฯ ไปเผยแพร่ต้องได้รับอนุญาตจากผู้นิพนธ์เป็นลายลักษณ์อักษร และกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการเตรียมผลงานวิชาการโดยไม่ต้องแจ้งให้ผู้นิพนธ์ทราบล่วงหน้า การพิจารณาของกองบรรณาธิการในการพิจารณาตีพิมพ์เผยแพร่ลงในวารสารฯ ถือเป็นที่สิ้นสุด

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนคณาจารย์ นักวิชาการ และนิสิตคณะสังคมศาสตร์ รวมถึงผู้สนใจทั่วไปได้เผยแพร่ผลงานวิชาการ
2. เพื่อสร้างสรรค์ พัฒนา และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ทางวิชาการและวิทยาการวิจัยใหม่ ๆ ทางด้านสหวิทยาการสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

สาขาวิชาที่เปิดรับผลงาน

ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การพัฒนาชุมชน รัฐศาสตร์ การปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รัฐประศาสนศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา นิติศาสตร์ สังคมสงเคราะห์และสวัสดิการสังคม ประชากรศาสตร์ การบริหารและการจัดการ การจัดการท่องเที่ยว การจัดการโลจิสติกส์ สังคมศึกษา สหวิทยาการทางสังคมศาสตร์

ที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.โกสุม จันทร์ศิริ	คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.ชาคริต ชุ่มวัฒนะ	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.หทัยรัตน์ มาประณีต	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธันนิกานต์ สูญสิ้นภัย	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

กองบรรณาธิการ

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปกรณ์ เมฆแสงสวย	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

กองบรรณาธิการภายนอก

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.เกษม จันทร์แก้ว	โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ มูลนิธิชัยพัฒนา
ศาสตราจารย์เกียรติคุณ สัญชัย สุวังบุตร	คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ ดร.จุฬณี ตันติกุลานนท์	วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ กฤษเจริญ	บัณฑิตวิทยาลัยการจัดการและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
รองศาสตราจารย์ ดร.พันธวัศ สัมพันธ์พานิช	สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.ภูริ ฟูวงศ์เจริญ	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.สุภาภรณ์ ประสงค์ทัน	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดลฤทัย โกวรรธนะกุล	คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รักชนก คชานุบาล	วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รักษ์พงศ์ วงศาโรจน์	คณะการจัดการท่องเที่ยว สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
อาจารย์ ดร.มาตรินี รักษ์ตานนท์ชัย	ข้าราชการเกษียณ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
อาจารย์ ดร.ศยามล เจริญรัตน์	สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กองบรรณาธิการภายใน

รองศาสตราจารย์ ดร.ธิตินันธุ์ ชาญโกศล	คณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ มูลศิลป์	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรีย์พร นิพิฐวิทยา	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพร ไทยจงรักษ์	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤติยา คันธโชติ	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนภูมิ อติเวทิน	คณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

กองจัดการ

นางสาวนนทพร มีศิริ	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
นางเบญจมาศ เขมาศักดาสรรค์	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
นางสาวสินินาฏ ตรีเพ็ชร์	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
นายอนุพนธ์ คำปัน	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
นางสาวนุชนาถ อุทัศน์	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาผลงานวิชาการ

รองศาสตราจารย์ ดร.จอมพล พิทักษ์สันตโยธิน	Hunkuk University of Foreign Studies, South Korea
รองศาสตราจารย์ ดร.จุฬณี ตันติกุลานนท์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ กฤษเจริญ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
รองศาสตราจารย์ ดร.ปริญญา มีสุข	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
รองศาสตราจารย์ ดร.ภัทราวดี มากมี	มหาวิทยาลัยบูรพา
รองศาสตราจารย์ ดร.ภูริ ฟูวงศ์เจริญ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ศิพิมพ์ ศรบัลลังก์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤติยา คันธโชติ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชมชิด พรหมสิน	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐิติรัตน์ ปั้นบำรุงกิจ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนภูมิ อติเวทิน	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพันธ์พงษ์ ขำอ่อน	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรีชญาณ์ นักฟ้อน	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิจักษณ์ ภู่ตระกูล	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ชรัตน์ ไสยสมบัติ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อานุภาพ รักษ์สุวรรณ	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
อาจารย์ ดร.กนก จันทรา	โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.ชัยรัตน์ โตศิลา	มหาวิทยาลัยศิลปากร

ข้อมูลการติดต่อ

กองบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
114 ซอยสุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110
โทรศัพท์: 0-2649-5000 ต่อ 11725 Email: jsocswu@gmail.com
Website: http://ejournals.swu.ac.th/index.php/JOS

ผู้ออกแบบปก: มูฮำหมัด ฮาดี อินสกุล และ นุชนาถ อุทัศน์

รายละเอียดการส่งผลงานวิชาการลงตีพิมพ์ใน วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีที่ 28 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – มิถุนายน 2568 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม – ธันวาคม 2568

ISSN: 3027-8694 (Print) ISSN: 3027-8708 (Online)

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ขอเชิญอาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปส่งผลงานวิชาการได้แก่ บทความวิจัย บทความวิชาการ บทวิจารณ์หนังสือ หรือบทความปริทรรศน์ เพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ISSN: 3027-8694 (Print), ISSN: 3027-8708 (Online) อยู่ฐาน TCI กลุ่มที่ 2 ซึ่งมีกำหนดออกปีละ 2 ฉบับ ดังนี้

ฉบับที่ 1 คือ ปีที่ 28 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2568)

ฉบับที่ 2 คือ ปีที่ 28 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2568)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนคณาจารย์ นักวิชาการ นิสิตคณะสังคมศาสตร์ รวมถึงผู้สนใจทั่วไปได้เผยแพร่ผลงานทางวิชาการ
2. เพื่อแลกเปลี่ยนทรรศนะทางวิชาการในสาขาสหวิทยาการทางสังคมศาสตร์
3. เพื่อสร้างสรรค์และพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการและวิทยาการวิจัยใหม่ ๆ ทางด้านสังคมศาสตร์ต่อไป

ข้อกำหนดผลงานวิชาการที่ลงตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์

1. เป็นผลงานวิชาการทั้งภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษในสาขาสหวิทยาการทางสังคมศาสตร์ และไม่เคยลงตีพิมพ์ในหนังสือและวารสารใดมาก่อน ยกเว้นเป็นผลงานที่ได้นำเสนอในการประชุมทางวิชาการแบบไม่มีเรื่องเต็ม (Proceedings)
2. ความยาวของต้นฉบับไม่เกิน 12 หน้า กระดาษ A4
3. **ชื่อเรื่อง** พิมพ์ไว้หน้าแรกตรงกลาง ขนาดตัวอักษร 18 ตัวหนา มีชื่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
4. **ชื่อผู้เขียน** พิมพ์ชื่อผู้เขียนภาษาไทยและภาษาอังกฤษ อยู่ใต้ชื่อเรื่องโดยชิดขอบกระดาษด้านขวาขนาดตัวอักษร 14 อักษรตัวเอียง และให้ระบุตัวเลขเป็นตัวยกท้ายชื่อผู้เขียน เพื่อแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่ทำงาน และ E-mail ของผู้เขียนบทความหลัก ไว้เป็นเชิงอรรถในหน้าแรก
5. **ชื่อหน่วยงานของผู้เขียน** พิมพ์ชื่อหน่วยงานผู้เขียนภาษาไทยและภาษาอังกฤษ อยู่บรรทัดส่วนล่างสุดในหน้าแรก ขนาดตัวอักษร 10 อักษรปกติ ควรระบุหน่วยงานต้นเรียงไปจนถึงหน่วยงานหลัก และให้ระบุตัวเลขเป็นตัวยกท้ายชื่อหน่วยงานผู้เขียน เพื่อแสดงรายละเอียดชื่อผู้เขียนบทความทุกท่านไว้เป็นเชิงอรรถในหน้าแรก และระบุ Corresponding e-mail ของผู้เขียนบทความหลัก

6. **บทคัดย่อ (Abstract)** ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ความยาวทั้งสองภาษาไม่ควรเกิน 350 คำ หรือ 20 บรรทัด

7. **คำสำคัญ (Keywords)** ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวน 3-5 คำ

8. ผลงานวิชาการจะต้องใช้ตัวอักษรและรูปแบบการพิมพ์ตามที่กำหนดไว้ในหัวข้อตัวอักษรและรูปแบบการพิมพ์

9. **บทความวิจัย** ให้เรียงลำดับดังนี้

9.1 บทคัดย่อ (Abstract)

9.2 บทนำ (Introduction) ระบุความสำคัญของปัญหา กรอบแนวคิด และระบุวัตถุประสงค์การวิจัย

9.3 ระเบียบวิธีวิจัย (Research methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง และการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การหาคุณภาพเครื่องมือ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

9.4 ผลการวิจัย/ผลการทดลอง (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ

9.5 อภิปรายผล/วิจารณ์ (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการ วิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

9.6 สรุป (Conclusion) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

9.7 รายการอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการที่มีการอ้างอิงไว้ในเนื้อหาเท่านั้น

10. **บทความวิชาการ** ให้เรียงลำดับดังนี้

10.1 บทคัดย่อ (Abstract)

10.2 บทนำ (Introduction)

10.3 เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ

10.4 บทสรุป (Conclusion)

10.5 ข้อเสนอแนะ (Suggestion)

10.6 รายการอ้างอิง (References)

11. ผลงานวิชาการจะต้องใช้ระบบการอ้างอิงและการเขียนเอกสารอ้างอิงตามที่กำหนดไว้ในหัวข้อ “การอ้างอิงและการเขียนเอกสารอ้างอิง”

12. บทความวิจัย**จะต้องผ่านพิจารณากลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) พิจารณากลั่นกรองทั้งบทความในรูปแบบผู้พิจารณาไม่ทราบชื่อผู้แต่ง และผู้แต่งไม่ทราบชื่อผู้พิจารณา (Double-blinded Peer Review) โดยบทความวิจัยมีผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาจำนวน 3 ท่านต่อบทความ และบทความวิชาการมีผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาจำนวน 2 ท่านต่อบทความ**

13. บทความรับเชิญ และบทวิจารณ์หนังสือ จะผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากบรรณาธิการ (Editor Review)

14. กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการตรวจสอบและแก้ไขความถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ในบทคัดย่อภาษาอังกฤษโดยไม่ต้องแจ้งให้ผู้เขียนทราบล่วงหน้า

วิธีการและกำหนดส่งต้นฉบับ

ผู้นิพนธ์ส่งต้นฉบับทั้งในรูปแบบ Microsoft Word และ PDF ผ่านระบบออนไลน์ของวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ http://ejournals.swu.ac.th/index.php/JOS

เอกสารที่ต้องส่งเพื่อขอเสนอผลงานวิชาการเพื่อลงตีพิมพ์

1. ต้นฉบับทั้งในรูปแบบ Microsoft Word และ PDF
2. แบบเสนอผลงานวิชาการเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. แบบรับรองบทความวิจัยจากปริญญานิพนธ์/วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์

เงื่อนไขอื่น ๆ

1. กองบรรณาธิการจะมีจดหมายแจ้งผลการพิจารณาการลงตีพิมพ์ในวารสารเมื่อบทความดังกล่าวนั้นผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ และกองบรรณาธิการแล้ว
2. หากผลงานใดได้รับการพิจารณาตีพิมพ์ เจ้าของผลงานจะต้องรีบดำเนินการแก้ไขต้นฉบับให้เสร็จและส่งคืนกองบรรณาธิการภายในเวลาที่กำหนด หากไม่ดำเนินการ กองบรรณาธิการอาจไม่พิจารณาให้ตีพิมพ์และผู้นิพนธ์ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายด้านค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความที่เกิดขึ้น
3. กองบรรณาธิการจะไม่ส่งคืนต้นฉบับให้แก่เจ้าของผลงาน
4. กองบรรณาธิการจะส่งวารสารจำนวน 1 เล่ม ให้แก่เจ้าของผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์

การติดต่อสอบถามรายละเอียด

กองบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
(ติดต่อ: คุณเบญจมาศ เขมาศักดาสรรค์ หรือคุณนุชนาถ อุทัศน์)
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
114 ถนนสุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110
โทร. 0-2649-5000 ต่อ 11725
Email: jsocswu@gmail.com

การอ้างอิงและการเขียนเอกสารอ้างอิง

การอ้างอิงและการเขียนเอกสารอ้างอิงของวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ยึดตามแบบการอ้างอิงของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ แสดงตัวอย่างได้ตามด้านล่างนี้ หรือสามารถค้นหารายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่เว็บไซต์สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หรือตามชื่อเว็ปไซต์ดังนี้

https://lib.swu.ac.th/th/images/researchsupports/apa_swu.pdf

1. การอ้างอิงในเนื้อเรื่อง (Citation)

กรณีผู้เขียนต้องการระบุแหล่งที่มาของข้อมูลในเนื้อเรื่อง ให้ใช้วิธีการอ้างอิงแบบนาม-ปี-เลขหน้า (Author-date-page in-text citation) โดยระบุชื่อผู้แต่ง ปีที่พิมพ์ เลขหน้า หลังข้อความนั้น ๆ เพื่อบอกแหล่งที่มา ตามตัวอย่างดังนี้

1.1 สำหรับแหล่งที่มาภาษาไทย: (ชื่อ นามสกุล. ปีที่พิมพ์: เลขหน้า)

ตัวอย่าง (สุพัตรา สุภาพ. 2536:18) (ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ. 2543: 36)

1.2 สำหรับแหล่งที่มาภาษาอังกฤษ: (นามสกุล. ปีที่พิมพ์: เลขหน้า)

ตัวอย่าง (Smelser.1995:145) (Thomson and Thomson. 1993: 12-13)

2. การเขียนเอกสารอ้างอิง (References)

การอ้างอิงส่วนท้ายเล่มในรูปแบบเอกสารอ้างอิง ให้จัดเรียงรายการเอกสารตามลำดับอักษรชื่อผู้แต่งตามตัวอย่าง ดังนี้

2.1 หนังสือ

ชื่อ นามสกุล. (ปีที่พิมพ์). **ชื่อเรื่อง.** ครั้งที่พิมพ์. เมืองที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. (2547). **ไทยสิบสองปันนา.** พิมพ์ครั้งที่ 3 . กรุงเทพฯ: ศยาม.

Sebesta, Robert W. (2002). **Concepts of Programming Languages.** 5th ed. Boston, M.A.: Addison-Wesley.

2.2 หนังสือรวมบทความ

ชื่อ ชื่อสกุล. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความหรือชื่อตอน. ใน **ชื่อหนังสือ.** ชื่อบรรณาธิการหรือผู้รวบรวม(ถ้ามี). หน้าที่ตีพิมพ์บทความนั้น. ครั้งที่พิมพ์. เมืองที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือผู้จัดพิมพ์.

ตัวอย่าง

ศักดิ์ศรี แย้มนัดดา. (2544). รามเกียรติ์. ใน **สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน.** หน้า 15876 - 15887. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

Massaro, D. (1992). Broadening the Domain of the Fuzzy Logical Model of Perception. In **Conceptual and Methodological Issues.** Edited by H.L.Pick, Jr.; P.Van Den Brook; & D.C. Knill. pp. 119-150. Washington, D.C.: American Psychological Association.

2.3 หนังสือแปล

ผู้เขียนเดิม. (ปีที่พิมพ์). **ชื่อเรื่องภาษาไทย.** แปลโดย ชื่อผู้แปล. ครั้งที่พิมพ์. เมืองที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

ซาเว็ตซ์, เควิน เอ็ม. (2539). **ไขปัญหาอินเทอร์เน็ต.** แปลโดย กิตติ บุณยกิจโณทัย; มีชัย เจริญด้วยศีล และ อมรเทพ เลิศทัศนวงศ์. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.

2.4 วิทยานิพนธ์ ปริญญานิพนธ์ หรือสารนิพนธ์

ชื่อ นามสกุล. (ปีที่พิมพ์). **ชื่อเรื่อง.** ชื่อวุฒิปริญญา (สาขาวิชาเอก). เมืองที่พิมพ์: ชื่อมหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

ตัวอย่าง

เลิศชาย ศิริชัย. (2537). **การสูญเสียที่ดินและการตอบสนองด้านอาชีพของชาวนา: ศึกษากรณีหมู่บ้านภาคกลาง.** ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต (พัฒนศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

2.5 บทความจากวารสาร

ชื่อ นามสกุล. (ปีที่พิมพ์, วัน เดือน). ชื่อบทความ. **ชื่อวารสาร.** ปีที่(ฉบับที่): หน้าที่อ้าง.

ตัวอย่าง

สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์, ม.ร.ว. (2540, มีนาคม). พระพุทธรูปพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก. **ศิลปวัฒนธรรม.** 18(5): 38-39.

Harris, Mark N., Loundes, Joanne, and Webster, Elizabeth. (2002). Determinants of Household Saving in Australia. The Economic Record. 78(241): 207-233.

2.6 บทความจากหนังสือพิมพ์

ชื่อ นามสกุล. (ปี, วันที่ เดือน). ชื่อบทความหรือชื่อหัวข้อในคอลัมน์. **ชื่อหนังสือพิมพ์.** หน้าที่ตีพิมพ์บทความ.

ตัวอย่าง

นวลจันทร์ จินตนาพันธ์. (2546, 14 กุมภาพันธ์). ปรับหนี้เพิ่มแรงขับฟื้นเศรษฐกิจยั่งยืน. **คมชัดลึก.** หน้า 15.

2.7 แหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์หรือปีที่สืบค้น). **ชื่อเรื่อง.** สืบค้นเมื่อ วัน เดือน ปี (หรือ Retrieved เดือน วัน, ปี), จาก (from) ชื่อเว็บไซต์

ตัวอย่าง

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2548). **หลักสูตรประกาศนียบัตร 1 ปี ด้านบริหารจัดการสำหรับผู้บริหาร.** สืบค้นเมื่อ 24 พฤษภาคม 2548, จาก http://news.swu.ac.th/newsdetail.asp?ID

Kishwar, Madhu. (1997). **Women's Marginal Role in Politics.** Retrieved October 2, 2000, from http://www.freespeech.org/manushi/97/politics.html

ตัวอักษรและรูปแบบการพิมพ์

1. **ตัวอักษรการพิมพ์:** ใช้รูปแบบตัวอักษร TH Sarabun PSK, Single Space
   ด้านบน 1 นิ้ว ด้านล่าง 1 นิ้ว ด้านซ้าย 1.25 นิ้ว ด้านขวา 1 นิ้ว
2. **รูปแบบการพิมพ์**

รายการ	**ลักษณะตัวอักษร**	**รูปแบบการพิมพ์**	**ขนาดตัว**อักษร
ชื่อบทความ	ตัวหนา	กลางหน้ากระดาษ	18
ชื่อผู้เขียนบทความ (ไทยและอังกฤษ)	ตัวเอน	ชิดขวา	16
บทคัดย่อ	ตัวหนา	ชิดซ้าย	16
เนื้อหาบทคัดย่อ	ตัวปกติ	-	14
หัวข้อใหญ่	ตัวหนา	ชิดซ้าย	16
หัวข้อรอง	ตัวหนา	ใช้หมายเลขกำกับ	14
หัวข้อย่อย	ตัวปกติ	ใช้หมายเลขกำกับ	14
เนื้อหาบทความ	ตัวปกติ	-	14
การเน้นความในบทความ	ตัวหนา	-	14
ข้อความในตาราง	ตัวปกติ	-	12
ข้อความอ้างอิง	ตัวเอน	-	14
เอกสารอ้างอิง	ตัวหนา	ชิดซ้าย	14

ตัวอย่างการเขียนลำดับหัวข้อและตัวเลข

หัวข้อใหญ่

1. หัวข้อรอง

1.1 หัวข้อย่อย

1.1.1 หัวข้อย่อย

1) เนื้อหา .....

1.1) เนื้อหา .....

1.1.1) เนื้อหา .....

(1) เนื้อหา .....

(1.1) เนื้อหา .....

(1.1.1) เนื้อหา .....

จริยธรรมในการตีพิมพ์ผลงานในวารสารวิชาการ (Publication Ethics)

1. บทบาทและหน้าที่ของผู้เขียนบทความ (Author Ethical Responsibilities)

1.1 ผู้เขียนบทความมีหน้าที่พิจารณาว่าต้นฉบับของบทความที่ส่งให้วารสารพิจารณาตีพิมพ์จะต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์ที่ใดมาก่อน ตลอดจนไม่ส่งต้นฉบับบทความซ้ำซ้อนกับวารสารอื่น

1.2 ผู้เขียนบทความมีหน้าที่พิจารณาว่าต้นฉบับของบทความเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของวารสาร

1.3 ผู้เขียนบทความมีหน้าที่พิจารณาว่าต้นฉบับของบทความต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่น

1.4 ผู้เขียนบทความมีหน้าที่พิจารณาว่าต้นฉบับของบทความต้องอ้างอิงผลงานของผู้อื่นอย่างเหมาะสม หากมีการนำผลงานเหล่านั้นมาใช้ในบทความของตัวเอง เช่น ภาพ ตาราง เป็นต้น

1.5 ผู้เขียนบทความมีหน้าที่พิจารณาว่าต้นฉบับของบทความดำเนินการจัดรูปแบบและขนาดตัวอักษรตามแบบฟอร์ม (template) ของวารสาร

1.6 ผู้เขียนบทความมีหน้าที่พิจารณาว่าต้นฉบับของบทความได้รับการตรวจสอบความถูกต้องของรายการเอกสารอ้างอิงทั้งในของรูปแบบ และเนื้อหา ทั้งในส่วนของการอ้างอิงในบทความและเอกสารอ้างอิง

1.7 ผู้เขียนบทความมีหน้าที่พิจารณาว่าต้นฉบับของบทความปรากฏชื่อผู้ร่วมทำบทความทุกคน ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนในการดำเนินการบทความจริง

1.8 ผู้เขียนบทความมีหน้าที่พิจารณาว่าต้นฉบับของบทความระบุแหล่งทุนที่สนับสนุนในการทำวิจัยนี้ และ/หรือมีผลประโยชน์ทับซ้อนจะต้องระบุในบทความ และแจ้งให้กองบรรณาธิการทราบ

1.9 ผู้เขียนบทความมีหน้าที่พิจารณาว่าต้นฉบับของบทความจะต้องไม่รายงานข้อมูลที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ไม่ว่าจะเป็นการสร้างข้อมูลเท็จ หรือการปลอมแปลง บิดเบือน รวมไปถึงการตกแต่ง หรือ เลือกแสดงข้อมูลเฉพาะที่สอดคล้องกับข้อสรุป

1.10 ผู้เขียนบทความมีหน้าที่พิจารณาว่าต้นฉบับของบทความนั้น หากเป็นการศึกษาวิจัยและทำการทดลองในคนหรือสัตว์ทดลอง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อศักดิ์ศรี สิทธิ ความปลอดภัย และสุขภาวะของคน ขอให้แนบหนังสือรับรองจริยธรรมจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์หรือสัตว์ทดลอง ทั้งนี้การอนุมัติให้ลงตีพิมพ์ขึ้นอยู่กับการพิจารณาจากกองบรรณาธิการวารสารฯ ถือเป็นที่สิ้นสุด

2. บทบาทและหน้าที่ของบรรณาธิการวารสาร (Editor Roles and Responsibility)

2.1 บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาคุณภาพของบทความที่ขอพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารที่รับผิดชอบ และไม่ตีพิมพ์บทความที่เคยตีพิมพ์ที่อื่นมาแล้ว

2.2 บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัยที่มีระเบียบวิธีวิจัยที่ถูกต้องและให้ผลที่น่าเชื่อถือ

2.3 บรรณาธิการต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน และผู้ประเมินบทความแก่บุคคลอื่น ๆ ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพิจารณา

2.4 บรรณาธิการต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียนและผู้ประเมิน

2.5 บรรณาธิการต้องมีการตรวจสอบบทความในด้านการคัดลอกผลงานผู้อื่น (Plagiarism) อย่างจริงจัง และจะต้องระงับการประเมินและติดต่อผู้เขียนเพื่อปฏิเสธการตีพิมพ์เมื่อตรวจพบการคัดลอกผลงานของผู้อื่น

2.6 บรรณาธิการสามารถดำเนินการถอนบทความได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เขียน เมื่อตรวจพบว่า บทความมีการลอกเลียนบทความอื่นโดยมิชอบ หรือมีการปลอมแปลงข้อมูล ซึ่งสมควรถูกถอดถอน แม้ว่าผู้เขียนจะปฏิเสธถอนบทความตนเองก็ตาม

3. บทบาทและหน้าที่ของผู้ประเมินบทความ (Reviewer Roles and Responsibilities)

3.1 ผู้ประเมินบทความต้องไม่เปิดเผยข้อมูลในบทความแก่บุคคลอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่ช่วงระยะเวลาที่ตอบรับประเมินบทความดังกล่าวจนถึงช่วงเวลาที่บทความชิ้นนั้นได้ตีพิมพ์เผยแพร่แล้ว

3.2 ผู้ประเมินบทความต้องไม่มีมีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียนผู้ประเมินบทความ หากไม่แน่ใจจะต้องแจ้งให้บรรณาธิการวารสารทราบและปฏิเสธการประเมินบทความ

3.3 ผู้ประเมินบทความควรพิจารณาตอบรับประเมินบทความเฉพาะสาขาวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญ และหากมีส่วนใดของบทความที่มีความเหมือนกัน หรือซ้ำซ้อนกับผลงานชิ้นอื่น ๆ ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบ

แบบเสนอผลงานวิชาการเพื่อลงตีพิมพ์ใน วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เรียน บรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ข้าพเจ้า ❒ นาย ❒ นาง ❒ นางสาว ❒ อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

ชื่อ – สกุล (ภาษาไทย) .....

(ภาษาอังกฤษ) .....

ตำแหน่งทางวิชาการ (โปรดระบุ)

❒ ศาสตราจารย์ ❒ รองศาสตราจารย์ ❒ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ❒ อาจารย์ ❒ ดร.

❒ อื่น ๆ ระบุ.....

ที่อยู่และหมายเลขโทรศัพท์ (ที่ติดต่อได้)

.....

.....

โทรศัพท์ที่ทำงาน..... โทรศัพท์มือถือ.....

โทรสาร..... E-mail.....

มีความประสงค์ขอส่งผลงานวิชาการ เรื่อง :

ชื่อผลงาน (ภาษาไทย) .....

.....

ชื่อผลงาน (ภาษาอังกฤษ) .....

.....

ประเภทของผลงานวิชาการ

❒ บทความวิจัย ❒ บทความวิชาการ ❒ บทวิจารณ์หนังสือ ❒ บทความปริทรรศน์

ในกรณีที่ไม่สามารถติดต่อข้าพเจ้าได้ กองบรรณาธิการสามารถติดต่อบุคคลดังต่อไปนี้

ชื่อ – สกุล.....

โทรศัพท์..... โทรสาร .....

E-mail..... มีความเกี่ยวข้องเป็น. .....

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าผลงานนี้ ❒ เป็นผลงานของข้าพเจ้าเพียงผู้เดียว

❒ เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ที่ระบุชื่อในผลงาน

ผลงานนี้ยังไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และจะไม่นำส่งไปเพื่อพิจารณาลงตีพิมพ์ในวารสารอื่น ๆ อีก นับจากวันที่ข้าพเจ้าได้ส่งผลงานต้นฉบับนี้มายังกองบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์

.....ลายมือชื่อเจ้าของผลงาน

แบบรับรองบทความวิจัยจากปริญญานิพนธ์/วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์

เรียน บรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ข้าพเจ้า ❒ ศาสตราจารย์ ❒ รองศาสตราจารย์ ❒ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ❒ อาจารย์ ❒ ดร.

ชื่อ – สกุล .....

ที่อยู่และหมายเลขโทรศัพท์ (ที่ติดต่อได้)

.....

.....

โทรศัพท์ที่ทำงาน..... โทรศัพท์มือถือ.....

โทรสาร..... Email.....

ขอรับรองว่าได้ตรวจสอบบทความวิจัยจากปริญญานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง :

ชื่อผลงาน (ภาษาไทย) .....

.....

ของ ชื่อ – สกุล .....

ว่าถูกต้องตามหลักวิชาการเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

.....ลายมือชื่อ

(.....)

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

บรรณาธิการแถลง

วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีที่ 28 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2568) เป็นวารสารที่อยู่ในฐานข้อมูลศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai-Journal Citation Index Centre [TCI]) กลุ่มที่ 2 ระหว่าง พ.ศ.2568 - 2572 วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีวัตถุประสงค์เพื่อการส่งเสริมและสนับสนุนการเผยแพร่ผลงานการวิจัย และการสังเคราะห์องค์ความรู้ทางวิชาการในด้านสังคมศาสตร์ ของคณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย และนิสิตนักศึกษา สู่สาธารณชนและผู้ที่มีความสนใจในด้านสังคมศาสตร์ การจัดทำวารสารฯ ฉบับนี้ได้รับความสนใจจากคณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย และนิสิตระดับบัณฑิตศึกษาส่งบทความวิจัยเพื่อขอรับการพิจารณาตีพิมพ์และผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งสิ้น 8 เรื่อง เป็นบทความวิจัยทั้งหมด 8 เรื่อง บทความเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นบทความที่มีเนื้อหาน่าสนใจและมีความหลากหลายของแขนงวิชาทางสังคมศาสตร์เป็นอย่างมาก ได้แก่ บทบาทของชมรมผู้สูงอายุต่อการบริการสาธารณะ โครงข่ายการตลาดเพื่อสร้างรายได้แก่วิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กที่ได้รับผลกระทบจาก COVID-19: สมุทรปราการโมเดล พัฒนาการนโยบายและบทความเกี่ยวกับการบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: บทวิเคราะห์จากเอกสารทางวิชาการปี 2557-2566 การพัฒนาพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมในวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมกับการสนับสนุนทางสังคม การทำแผนที่แนวเขตหมู่บ้านอย่างมีส่วนร่วม ตำบลแม่กาษา อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก การผนวกรวมตำแหน่งเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไว้ในหน่วยงานกำกับดูแลการปฏิบัติ การผนวกรวมตำแหน่งเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไว้ในหน่วยงานกำกับดูแลการปฏิบัติตามกฎระเบียบขององค์กรตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรป การพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินของนิสิตการศึกษาบัณฑิตสาขาวิชาสังคมศึกษาโดยใช้แอปพลิเคชันการออม และมุมมองทางสังคมต่อชุมชนเกย์: การศึกษาเชิงเปรียบเทียบทัศนคติของเจนวายและเจนซีที่มีต่อเกย์

ในนามของกองบรรณาธิการขอบคุณผู้นิพนธ์บทความทุกท่านที่ให้ความสนใจในการส่งบทความวิจัยมาเผยแพร่ในวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ นำไปสู่การต่อยอดและขยายองค์ความรู้ในทางสังคมศาสตร์สู่สาธารณชนต่อไป ขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ในการประเมินบทความที่นำมาตีพิมพ์ในฉบับนี้ให้เป็นบทความที่มีคุณภาพและขอบคุณกองจัดการวารสารที่ทุ่มเท และเสียสละแรงกายและเวลาในการจัดทำวารสารสังคมศาสตร์ให้เป็นวารสารทางวิชาการที่มีคุณภาพเสมอมา

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ขอเชิญชวนคณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย นิสิตนักศึกษา และผู้ที่สนใจทุกท่านส่งบทความเพื่อขอรับการพิจารณาตีพิมพ์ในฉบับต่อ ๆ ไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปกรณ์ เมฆแสงสวย
บรรณาธิการ

สารบัญ

บทความวิจัย **หน้า**

บทบาทของชมรมผู้สูงอายุต่อการบริการสาธารณะ **1**
The Role of the Elderly Club in Public Service
จุลศักดิ์ ชาญณรงค์
Chulasak Charnnarong

โครงข่ายการตลาดเพื่อสร้างรายได้แก่วิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กที่ได้รับผลกระทบ **12**
จาก COVID-19: สมุทรปราการโมเดล
Marketing Network for Creating Incomes for Small Community Enterprises Affected by the COVID-19 Pandemic: a Samutprakarn Model
ธนาชัย สุนทรอนันตชัย มยุรี เก่งเกตุ จริยาวัฒน์ โลหะพูนตระกูล
อรภา ศิลมัฐ ณัฐนันท์ ศิริเจริญ และ วุฒิพงษ์ ทองก้อน
Tanachai Suntonanantachai, Mayuree Kengkate, Jariyarwat Lohapoontrakool, Orapa Sinlamuth, Natthanan Siricharoen, and Wuthipong Thongkon

พัฒนาการนโยบายและบทความเกี่ยวกับการบริการสาธารณะขององค์กรปกครอง **34**
ส่วนท้องถิ่น: บทวิเคราะห์จากเอกสารทางวิชาการปี 2557-2566
Policy Development and Articles on Public Services of Local Government Organizations: Analysis from Academic Documents from 2014-2023
นิภาพรรณ เจนสันติกุล
Nipapan Jensantikul

การพัฒนาพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมในวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 **49**
โดยใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมกับการสนับสนุนทางสังคม
Enhancing Prosocial Behavior in Social Studies for Grade 9 Students through Cooperative Teaching Methodology and Social Support Framework
ปรียาวดี จงพร้า และ โชติกา ปัทมาภรณ์
Preeyawadee Jongphra and Chotika Pattamaporn

การทำแผนที่แนวเขตหมู่บ้านอย่างมีส่วนร่วม ตำบลแม่กาษา อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก **63**
Participatory Mapping for Village Boundary in Mae Kasa Sub - district, Mae Sot District, Tak Province
ศศิธร โคสุวรรณ ปนัดดา ลาภเกิน บุญธิดา ม่วงศรีเมืองดี
อารมย์ จันทะสอน ประภัสสร ยอดสง่า และ ปัญญา ไวยบุญญา
Sasithon Kosuwan, Panada Larpkern, Boontida Moungsrimuangdee, Arom Jantasorn, Prapatsorn Yodsa-nga, and Panya Waiboonya

การผนวกรวมตำแหน่งเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไว้ในหน่วยงานกำกับดูแล การปฏิบัติตามกฎระเบียบขององค์กรตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรป 75
The Integration of Data Protection Officer into the Compliance Team under the European Union's General Data Protection Regulation
สุภัทร์ ภู่พานิชเจริญกูล
Suphat Phoophanichjaroenkul

การพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินของนิสิตการศึกษาบัณฑิตสาขาวิชาสังคมศึกษา โดยใช้แอปพลิเคชันการออม 94
Development of Financial Literacy of Social Studies Graduate Students Using a Savings Application
อชิระ อุตมาน
Achira Uttaman

มุมมองทางสังคมต่อชุมชนเกย์: การศึกษาเชิงเปรียบเทียบทัศนคติของเจนวาย และเจนซีที่มีต่อเกย์ 108
Social Perceptions of Gay Community:
A Comparative Study on Gen Y and Gen Z's Attitudes towards Gay
Hoi Yee Chan and Jirayut Monjagapate

บทบาทของชมรมผู้สูงอายุต่อการบริการสาธารณะ
The Role of the Elderly Club in Public Service

จุลศักดิ์ ชาญณรงค์[1]
Chulasak Charnnarong

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ ประกอบด้วย (1) เพื่อศึกษาทัศนะเกี่ยวกับบทบาทของชมรมผู้สูงอายุไทยต่อการบริการสาธารณะ และ (2) เพื่อนำเสนอบทบาทของชมรมผู้สูงอายุไทยต่อการบริการสาธารณะเป็นงานวิจัยแบบผสม โดยการวิเคราะห์แบบสอบถาม สอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ประธานชมรมผู้สูงอายุของทุกภาคทั่วประเทศ จำนวน 394 คน ระบุบทบาทของชมรมผู้สูงอายุต่อการบริการสาธารณะ 5 ด้าน ประกอบด้วย บทบาทด้านการพัฒนาชุมชน บทบาทด้านการศาสนา บทบาทด้านวัฒนธรรมประเพณี บทบาทด้านการศึกษา และบทบาทด้านนันทนาการ ด้วยการแจกแจงความถี่และร้อยละ และ วิเคราะห์แบบสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ คือ ตัวแทนจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาบทบาทของชมรมผู้สูงอายุต่อการบริการสาธารณะ จำนวน 10 คน ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิเคราะห์พบว่า (1) บทบาทของชมรมผู้สูงอายุต่อการบริการสาธารณะ จากมากที่สุดถึงน้อยที่สุด คือ บทบาทด้านการศาสนา บทบาทด้านวัฒนธรรมประเพณี บทบาทด้านการพัฒนาชุมชน บทบาทด้านนันทนาการ และบทบาทด้านการศึกษา ตามลำดับ (ค่าเฉลี่ย 4.28 4.16 4.11 4.06 และ 4.02 ตามลำดับ) และ (2) ข้อเสนอเกี่ยวกับบทบาทของชมรมผู้สูงอายุต่อการบริการสาธารณะแบ่งเป็นสองส่วนหลัก ประกอบด้วย ประการที่หนึ่ง คือ ข้อเสนอในภาพรวม (ชมรมผู้สูงอายุควรดำเนินงานร่วมกับภาครัฐซึ่งเป็นคู่ปฏิสัมพันธ์เดิม ชมรมผู้สูงอายุควรดำเนินงานร่วมกับเครือข่ายอื่น ๆ และการผลักดันให้ชมรมผู้สูงอายุมีศักยภาพในการดูแลตนเองได้ จนถึงการผลักดันให้ชมรมผู้สูงอายุมีการดำเนินคล้ายกับกิจการเพื่อสังคม) สำหรับข้อเสนอในประการที่สอง ข้อเสนอในรายด้าน โดยชมรมผู้สูงอายุควรเน้นบทบาทที่เคยให้ทั้งความสำคัญและสมาชิกมีส่วนร่วมกับกิจกรรมมากที่สุดคือบทบาทด้านการศาสนา รองลงมา คือ บทบาทด้านวัฒนธรรมประเพณี นอกจากนี้ชมรมผู้สูงอายุควรเน้นบทบาทด้านอื่น ๆ ควบคู่กันไปด้วย โดยเฉพาะบทบาทด้านการบริการวิชาการ บริการชุมชนหรือบทบาทด้านสังคม

คำสำคัญ: *ชมรมผู้สูงอายุไทย การบริการสาธารณะ*

---

[1]รองศาสตราจารย์ ดร.ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพฯ
Associate Professor, Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University, Bangkok.
Corresponding author e-mail: chulasak@g.swu.ac.th
ARTICLE HISTORY: Received 8 February 2024, Revised 13 September 2024, Accepted 23 September 2024

Abstract

This research has two objectives: 1) to study perceptions on the role of the Thai elderly club in public service and 2) to present the role of the Thai Elderly Club in public service. This is a mixed-method research. By analyzing the questionnaire inquiring from a sample group of 394 elderly club presidents from all regions across Thailand, the role of elderly clubs can be categorized into five areas of public service: community development role, religious role, traditional culture role, educational role, and recreational role. This research consists of frequency and percentage distribution and analyzed interviews with key informants. Ten representatives from various sectors were directly involved in the development of the role of the senior elderly club in public service, using content analysis methods.

The results show that 1) the role of the elderly club in public service from the greatest to the least is the religious role, traditional culture role, community development role, recreational role, and educational role, respectively (means 4.28, 4.16, 4.11, 4.06, and 4.02, respectively) and 2) proposals regarding the role of the senior elderly club in public service are divided into two main parts. The first is the overall proposal. (Elderly clubs should work together with the government sector, which is the original interaction partner. Elderly clubs should work together with other networks and push for elders' clubs to have the potential to take care of themselves, to the point of pushing for elders' clubs to operate like social enterprises). The second proposal is a proposal on a side-by-side basis. Elderly clubs should emphasize the roles that have given both importance and the most participation to members in activities, religious roles, followed by cultural and traditional roles. In addition, the elderly club should focus on other roles as well, especially the role of academic services and community service or social roles.

Keywords: *Thai elderly club, Public service*

บทนำ

จากรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทยในปัจจุบันของประเทศพบว่ามีจำนวนประชากรผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 18.3 ของประชากรทั้งหมดของประเทศ ซึ่งพิจารณาได้ว่าประเทศกำลังเข้าสู่ภาวะการเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ด้วยระดับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) หมายถึง มีผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 20 หรือมีคนอายุ 65 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 14 ของประชากรทั้งประเทศ รวมทั้งพบว่าตั้งแต่ พ.ศ. 2562-2564 จำนวนผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ (กรมกิจการผู้สูงอายุ. 2564) ด้วยสถานการณ์ดังกล่าวจึงมีการคาดการณ์ถึงภาวะเปราะบางต่าง ๆ จากการมีผู้สูงอายุจำนวนมากและมากขึ้นในทุก ๆ ปี กล่าวคือการมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ผู้สูงอายุอย่างชัดเจน ส่งผลกระทบในเรื่องของความชุกของโรคเรื้อรังจำเป็นต้องได้รับการดูแลระยะยาวทำให้

ค่าใช้จ่ายในการดูแลเพิ่มสูงขึ้น ทั้งยังเกิดผลกระทบต่อภาวะสุขภาพตั้งแต่ในระดับปัจเจกหรือผู้สูงอายุเองไปจนถึงชุมชน สังคม และสังคมโลกในท้ายที่สุด (ณัฐกฤตา บริบูรณ์ พีระศักดิ์ เลิศตระการนนท์ และ เพ็ญประภา ศิวิโรจน์. 2560) ทั้งนี้เนื่องด้วยผู้สูงอายุต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงหน้าที่การทำงานที่เคยปฏิบัติแต่เดิมส่งผลให้รายได้และความภาคภูมิใจในตนเองลดลง และโดยส่วนใหญ่มีอัตราการสูญเสียบุคคลใกล้ชิดที่อายุรุ่นราวคราวเดียวกันทำให้รู้สึกท้อแท้ หมดหวัง บุคลิกภาพเปลี่ยน มักมีอ่อนไหวง่าย วิตกกังวล รู้สึกไม่มั่นคง ในขณะที่การเปลี่ยนแปลงทางครอบครัวและสังคมพบว่า ผู้สูงอายุจะถูกลดบทบาทลง การถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพัง การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมลดน้อยลง (กิตติพร เนาว์สุวรรณ และ มาริสา สุวรรณราช. 2562)

อย่างไรก็ดี หากมองในอีกแง่มุมหนึ่งพบว่าผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่เพียบพร้อมไปด้วยความรู้ประสบการณ์ เป็นผู้ถึงพร้อมทั้งคุณวุฒิและวัยวุฒิ เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่า แม้ผู้สูงอายุจะเข้าสู่วัยที่ร่างกายอ่อนแอเสื่อมถอยดังกล่าวข้างต้นแล้ว แต่ผู้สูงอายุก็ยังมีความพร้อมและสามารถที่จะช่วยเหลือครอบครัวได้ เช่น ช่วยดูแลบุตรหลานขณะที่คนอื่น ๆ ออกไปทำงานนอกบ้าน ช่วยดูแลบ้าน ผู้สูงอายุบางท่านยังช่วยดูแลหุงหาอาหาร ช่วยทำงานตามกำลังของท่านได้ นอกจากนั้นยังช่วยให้คำแนะนำให้คำปรึกษาในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการทำงาน โดยเฉพาะด้านการดำเนินชีวิต ด้านครอบครัว ด้านสังคม และอื่น ๆ ผู้สูงอายุบางท่านยังมีทักษะในวิชาชีพบางด้าน เช่น ทำอาหาร ช่างไม้ เย็บปักถักร้อย ท่านก็จะถ่ายทอดให้แก่บุตรหลานและตลอดถึงผู้ที่สนใจเพื่อดำรงวิชาชีพนั้นสืบไป (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. 2556) นอกจากนี้ ผู้สูงอายุถือได้ว่าเป็นปูชนียบุคคลที่มีคุณค่าของสังคม เป็นบุคคลที่สามารถถ่ายทอดความรู้ประวัติความเป็นมาของชุมชนไปจนถึงสังคม ส่งต่อความรู้ในเรื่องของภูมิปัญญา ประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงามของสังคมให้กับรุ่นลูกรุ่นหลานได้ เนื่องจากผู้สูงอายุมีองค์ความรู้สะสมของตนเองตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันจึงเหมาะสมกับการเป็นบุคคลสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อการสืบทอดสิ่งที่ดีงามทั้งภูมิปัญญา ประเพณี วัฒนธรรม (อธิปไตย จาดฮามรด และ ศุภลักษณ์ สุวรรณชฎ. 2561: 36)

ในปัจจุบันแนวคิดที่พิจารณาว่าผู้สูงอายุมีศักยภาพเรียกว่า ผู้สูงอายุที่มีพฤฒิพลัง (Active Aging) ทั้งนี้พฤฒิพลังของผู้สูงอายุจะช่วยให้ผู้สูงอายุมีความอยู่ดีมีสุขทั้งทางด้านกายภาพ ด้านสังคม และด้านจิตใจและสามารถมีส่วนร่วมในสังคมได้ สำหรับวิธีการที่จะทำให้สังคมผู้สูงอายุเข้าสู่ภาวะดังกล่าวได้ในลักษณะที่ผู้สูงอายุที่ปราศจากโรครวมถึงการมีความสามารถในการใช้ร่างกายและจิตใจได้อย่างเหมาะสมตามความสามารถที่มีอยู่อย่างอิสระและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมได้ ภายใต้หลากหลายวิธีเหล่านั้นที่สนับสนุนทำให้เกิดภาวะดังกล่าวโดยทุกภาคส่วนโดยเฉพาะภาครัฐเองได้ดำเนินการร่วมกับการสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เช่น การสนับสนุนให้หน่วยงานจ้างงานผู้สูงอายุ การขยายอายุเกษียณ การเพิ่มทักษะให้กับผู้สูงอายุ รวมถึงการจัดหางานให้เหมาะสมให้กับผู้สูงอายุ ในการเตรียมการป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นต่อผู้สูงอายุหรือต่อการมีผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตามวิธีการที่จะทำให้เกิดความยั่งยืนของการดำเนินการการแก้ปัญหารวมตลอดถึงการพัฒนา คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยผู้สูงอายุและชุมชนเอง ส่วนภาคอื่น ๆ รวมถึงภาครัฐควรเป็นเพียงกลไกในการสนับสนุนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ดังนั้นผู้สูงอายุที่มีพฤฒิพลังหรือผู้สูงอายุที่มีศักยภาพจึงเป็นกระบวนการในการสร้างโอกาสในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพ ด้านการมีส่วนร่วม และด้านความมั่นคงปลอดภัยเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุซึ่งครอบคลุมในทุกระดับ (World Health Organization. 2002: 12)

ทั้งนี้กลไกการรวมกลุ่มในลักษณะชมรมผู้สูงอายุจึงเป็นรวมกลุ่มที่สามารถสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุต่อสังคมมากที่สุดรูปแบบหนึ่งสอดคล้องและสอดรับกับแนวทางการสร้างสังคมผู้สูงอายุที่มีศักยภาพดังกล่าวข้างต้น โดยการรวมกลุ่มในรูปแบบของชมรมผู้สูงอายุเป็นสิ่งหนึ่งที่สามารถมาแก้ปัญหาผู้สูงอายุได้เกือบทุกด้านซึ่งเป็นการรวมตัวกันของผู้สูงอายุเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้สูงอายุด้วยกันเองกับบุคคลทุกวัย โดยมุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุเป็นหลักของการพัฒนาเปลี่ยนสภาพจากผู้รอรับความช่วยเหลือเป็นผู้คิด ผู้ทำ และผู้รับผลประโยชน์ ทำให้ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีคุณค่า ศักดิ์ศรี และเป็นภูมิปัญญาของสังคม (สิริวัลลิ์ พฤกษาอุดมชัย. 2560) ดังนั้นจึงมีการศึกษาและการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชมรมผู้สูงอายุหลากหลายประเด็น โดยอาจแบ่งเป็นการศึกษาใน 6 ประเด็นหลัก ประกอบด้วย 1) ด้านการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ 2) ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต 3) ด้านสวัสดิการผู้สูงอายุ 4) ด้านคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ 5) ด้านการสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ และ 6) การพัฒนาชมรมผู้สูงอายุ อย่างไรก็ดีแนวทางการศึกษาและงานวิจัยเหล่านี้ได้ให้ข้อเสนอแนะซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเป็นข้อเสนอแนะในเชิงชมรมผู้สูงอายุในระดับชุมชน ตำบล อำเภอ หรือจังหวัดที่ศึกษาเท่านั้น แต่โดยพื้นฐานของการดำเนินการชมรมผู้สูงอายุที่จะประสบความสำเร็จ การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ จะต้องเกี่ยวข้องกับวิธีการในการบริหารจัดการชมรมซึ่งหากมีการบริหารจัดการที่ดีจะทำให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน อีกทั้งในการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุที่ผ่านมาชมรมผู้สูงอายุส่วนใหญ่มักจะดำเนินการโดยภาครัฐเป็นผู้บริหารหรือจัดตั้งขึ้นตามนโยบายของภาครัฐมากกว่าที่จะเกิดตามความต้องการที่แท้จริงของกลุ่มผู้สูงอายุส่งผลให้ชมรมเกิดความอ่อนแอไม่สามารถดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องได้นำไปสู่การล่มสลายในที่สุด (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร และคณะ. 2555)

ดังนั้นงานวิจัยชิ้นนี้ซึ่งเห็นว่าบทบาทการรวมตัวของผู้สูงอายุในรูปแบบชมรมผู้สูงอายุมีความสำคัญและทำให้ผู้สูงอายุเองและชุมชนเห็นคุณค่า จึงทำงานวิจัยชิ้นนี้ขึ้นด้วยปัญหางานวิจัยว่าการแสดงศักยภาพ ความรู้ความสามารถ ความร่วมมือ และบทบาทของผู้สูงอายุในการร่วมจัดบริการสาธารณะกับภาครัฐและหรือภาคส่วนต่าง ๆ มีลักษณะเช่นไร เพื่อผลการศึกษาดังกล่าวเป็นต้นแบบในการพัฒนาชุมชนและสังคมในด้านต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับศักยภาพของชมรมผู้สูงอายุในภาพรวมอันนำไปสู่การสร้างข้อเสนอเชิงนโยบายให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่มีส่วนส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุสามารถปรับหรือประยุกต์ใช้แนวทางการจัดบริการสาธารณะให้ผู้สูงอายุสามารถมาร่วมจัดบริการสาธารณะได้อย่างเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาทัศนะเกี่ยวกับบทบาทของชมรมผู้สูงอายุต่อการบริการสาธารณะ
2) เพื่อนำเสนอบทบาทของชมรมผู้สูงอายุต่อการบริการสาธารณะ

กรอบแนวคิดงานวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษาบทบาทของชมรมผู้สูงอายุว่าควรมีบทบาทอย่างไรในการดำเนินการบริการสาธารณะ ซึ่งแบ่งเป็น 5 ด้านหลัก ตามแนวคิดทฤษฎีของ อรรถชัย คล่องแคล่ว (2560) ซึ่งในที่นี้จะใช้เป็นกรอบแนวคิดของงานวิจัยชิ้นนี้ ในกรณีของการจัดกลุ่มการบริการสาธารณะที่จัดทำโดยชมรมผู้สูงอายุ เนื่องด้วยงานวิจัยดังกล่าวมีความใกล้เคียง

ใน 2 ประเด็นหลักกับงานวิจัยชิ้นนี้กล่าวคือใช้แนวคิดการบริการสาธารณะเป็นพื้นฐานเช่นเดียวกัน และมีประชากร/ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้สูงอายุเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะเป้าหมายของงานวิจัย กล่าวคือ เป็นการสำรวจและวิเคราะห์บทบาทของผู้สูงอายุในการร่วมจัดบริการสาธารณะเพื่อการบริการสาธารณะกับชุมชน ซึ่งอยู่บนฐานของแนวคิดเรื่องการร่วมกันผลิตซึ่งผู้สูงอายุในฐานะผู้ร่วมจัดบริการสาธารณะในการร่วมคิดและร่วมดำเนินการจัดบริการสาธารณะให้ประสบความสำเร็จทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาบริการสาธารณะในระยะยาวอันนำไปสู่การสร้างข้อเสนอเชิงนโยบายให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถปรับแนวทางการจัดบริการสาธารณะให้ผู้สูงอายุสามารถมาร่วมจัดบริการสาธารณะพร้อม ๆ กับการลดการพึ่งพิงประชากรวัยแรงงานได้ โดยศึกษาการบริการสาธารณะ 5 ด้าน ประกอบด้วย บทบาทด้านการพัฒนาชุมชน บทบาทด้านการศาสนา บทบาทด้านวัฒนธรรมประเพณี บทบาทด้านการศึกษา และ บทบาทด้านนันทนาการ และการศึกษาข้อเสนอเกี่ยวกับบทบาทของชมรมผู้สูงอายุต่อการบริการสาธารณะซึ่งย่อมสามารถนำแนวทางดังกล่าวไปประยุกต์ใช้และหรือเป็นแนวทางปฏิบัติให้กับชมรมผู้สูงอายุในภาพรวม รวมตลอดถึงหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้มีแนวทางที่หลากหลายเพื่อปรับใช้ในการแก้ไขรวมถึงพัฒนาชมรมผู้สูงอายุที่มีประสิทธิภาพต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

สำหรับการดำเนินการวิจัยเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์งานวิจัยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ข้อแรก ใช้แบบสอบถามมาตรวัดแบบไลเคิร์ท 5 ตัวเลือกสอบถามประธานชมรมผู้สูงอายุของทุกภาคทั่วประเทศจากการสุ่มตัวอย่าง จำนวน 394 คน ระบุบทบาทของชมรมผู้สูงอายุต่อการบริการสาธารณะด้วยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ และ เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ข้อที่สอง ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ตัวแทนจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาบทบาทของชมรมผู้สูงอายุต่อการบริการสาธารณะ ประกอบด้วย 1) ผู้แทนสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี 2) ผู้แทนกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 3) ผู้แทนมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ 4) ผู้แทนสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ สำนักส่งเสริมและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ 5) ผู้สูงอายุดีเด่นจากรางวัลของสหพันธ์ชมรมผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร ประจำปี 2565 จำนวนหน่วยงานละ 2 คน รวมผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 10 คน ใช้แบบสัมภาษณ์ กับผู้ให้ข้อมูลหลัก จากนั้นผู้วิจัยรวบรวมสังเคราะห์ข้อมูลนำเสนอเพื่อสรุปผลวัตถุประสงค์งานวิจัย โดยศึกษาบทบาทของชมรมผู้สูงอายุต่อการบริการสาธารณะ ซึ่งแบ่งเป็น 5 ด้านหลัก ตามแนวคิด ทฤษฎีของ อรรถชัย คล่องแคล่ว (2560) ซึ่งในที่นี้จะใช้เป็นกรอบแนวคิดของงานวิจัยชิ้นนี้ ในกรณีของการจัดกลุ่มการบริการสาธารณะที่จัดทำโดยชมรมผู้สูงอายุ เนื่องด้วยงานวิจัยดังกล่าวมีความใกล้เคียงใน 2 ประเด็นหลักกับงานวิจัยชิ้นนี้กล่าวคือ ใช้แนวคิดการบริการสาธารณะเป็นพื้นฐานเช่นเดียวกันและมีประชากร/ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้สูงอายุเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะเป้าหมายของงานวิจัย กล่าวคือ เป็นการสำรวจและวิเคราะห์บทบาทของผู้สูงอายุในการร่วมจัดบริการสาธารณะเพื่อการบริการสาธารณะกับชุมชน ซึ่งอยู่บนฐานของแนวคิดเรื่องการร่วมกันผลิตซึ่งผู้สูงอายุในฐานะผู้ร่วมจัดบริการสาธารณะในการร่วมคิดและร่วมดำเนินการจัดบริการสาธารณะให้ประสบความสำเร็จทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาบริการสาธารณะในระยะยาวอันนำไปสู่การสร้างข้อเสนอเชิงนโยบายให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถปรับแนวทางการจัดบริการสาธารณะให้ผู้สูงอายุสามารถมาร่วมจัดบริการสาธารณะพร้อม ๆ กับการลดการพึ่งพิง

ประชากรวัยแรงงานได้ โดยศึกษาการบริการสาธารณะ 5 ด้าน ประกอบด้วย บทบาทด้านการพัฒนาชุมชน บทบาทด้านการศาสนา บทบาทด้านวัฒนธรรมประเพณี บทบาทด้านการศึกษา และ บทบาทด้านนันทนาการ และ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสรุปข้อเสนอเกี่ยวกับบทบาทของชมรมผู้สูงอายุต่อการบริการสาธารณะ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยแบ่งเป็น 3 ส่วนหลัก ประกอบด้วย

1. กลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยชิ้นนี้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โดยวัตถุประสงค์ข้อแรก กลุ่มตัวอย่างคือ ประธานชมรมผู้สูงอายุของทุกภาคทั่วประเทศจากการสุ่มตัวอย่าง จำนวน 394 คน และเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ข้อที่สอง ผู้ให้ข้อมูลหลักคือตัวแทนจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาบทบาทของชมรมผู้สูงอายุต่อการบริการสาธารณะ จำนวน 10 คน รวมกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้งหมด 404 คน

2. บทบาทของชมรมผู้สูงอายุต่อการบริการสาธารณะผ่านการวิเคราะห์บทบาทของชมรมผู้สูงอายุต่อการบริการสาธารณะใน 5 ด้าน ประกอบด้วย บทบาทด้านการพัฒนาชุมชน บทบาทด้านการศาสนา บทบาทด้านวัฒนธรรมประเพณี บทบาทด้านการศึกษา และ บทบาทด้านนันทนาการ พบว่าบทบาทของชมรมผู้สูงอายุต่อการบริการสาธารณะ จากมากที่สุดถึงน้อยที่สุด คือ บทบาทด้านการศาสนา บทบาทด้านวัฒนธรรมประเพณี บทบาทด้านการพัฒนาชุมชน บทบาทด้านนันทนาการ และบทบาทด้านการศึกษา ตามลำดับ (ค่าเฉลี่ย 4.28 4.16 4.11 4.06 และ 4.02 ตามลำดับ)

เมื่อพิจารณาแยกรายด้านบทบาทของชมรมผู้สูงอายุต่อการบริการสาธารณะ (1) ทัศนะเกี่ยวกับบทบาทของชมรมผู้สูงอายุต่อการบริการสาธารณะด้านการพัฒนาชุมชน ชมรมผู้สูงอายุควรมีบทบาทในการส่งเสริมการเพิ่มรายได้หรือการสร้างอาชีพให้กับคนในชุมชน ผ่านกิจกรรมอาสาสมัครเพื่อส่งเสริมงานด้านการบริการสังคมต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นในชุมชน ด้วยการเป็นแกนนำในการชักชวนคนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ ในการนำเสนอกิจกรรมหรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน (2) ทัศนะเกี่ยวกับบทบาทของชมรมผู้สูงอายุต่อการบริการสาธารณะด้านการศาสนา ชมรมผู้สูงอายุควรมีบทบาทในการถวายความอุปถัมภ์ด้านการศาสนาในการเป็นผู้ร่วมจัดกิจกรรมทางศาสนาดังในวันสำคัญทางศาสนาต่าง ๆ รวมถึงควรมีบทบาทในการปกป้องศาสนา ดังการชำระอธิกรณ์และปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการพระศาสนา และชักชวนให้เกิดการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาของคนในชุมชน (3) ทัศนะเกี่ยวกับบทบาทของชมรมผู้สูงอายุต่อการบริการสาธารณะด้านวัฒนธรรมประเพณี ชมรมผู้สูงอายุควรมีบทบาทในการให้ความรู้แก่ชุมชน การสร้างสำนึกรักสร้างความภาคภูมิใจในกิจกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณี ในการจัดกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นผ่านการเป็นหน่วยประสานงานขอความร่วมมือกับบุคคล และหน่วยงานต่าง ๆ ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น (4) ทัศนะเกี่ยวกับบทบาทของชมรมผู้สูงอายุต่อการบริการสาธารณะด้านการศึกษา ชมรมผู้สูงอายุควรมีบทบาทในการเป็นหน่วยจัดสรรให้ความรู้แก่ชุมชนในกิจกรรมการการศึกษาดังวิทยากรชุมชน รวมถึงการสนับสนุนกิจกรรมด้านการศึกษาของชุมชนผ่านการเข้าร่วมประชุมการวางแผนในการพัฒนาการศึกษา รวมถึงการเป็นผู้ร่วมจัดกิจกรรมทางการศึกษากับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องผู้สูงอายุ เช่น โรงเรียนผู้สูงอายุ ผ่านการมีบทบาทในการประสานงานขอความร่วมมือกับบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อพัฒนาการศึกษา และ (5) ทัศนะเกี่ยวกับบทบาทของชมรมผู้สูงอายุ

ต่อการบริการสาธารณะด้านนันทนาการ ชมรมผู้สูงอายุควรมีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ในระหว่างการดำเนินกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ ของชุมชนในการเป็นแกนนำและหรือการทำกิจกรรมเพื่อสร้างความสนุกสนานเพื่อพัฒนาสุขภาพจิตใจและสุขภาพกายของคนในชุมชมและสังคม และการมีส่วนร่วมในการกำหนดและสนับสนุนกิจกรรมนันทนาการที่หลากหลายเหมาะสมกับชุมชนและศักยภาพ รวมถึงการเป็นส่วนหนึ่งของการประสานงานกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการด้านกิจกรรมนันทนาการของชุมชน

3. สำหรับข้อเสนอเกี่ยวกับบทบาทของชมรมผู้สูงอายุต่อการบริการสาธารณะ ผู้ให้ข้อมูลหลักได้แสดงทัศนะเป็น 2 ส่วนหลัก ประกอบด้วย

3.1 ข้อเสนอเกี่ยวกับบทบาทของชมรมผู้สูงอายุต่อการบริการสาธารณะในลักษณะภาพรวม ผู้ให้ข้อมูลหลักมีข้อเสนอ 3 ประการหลัก ประกอบด้วย (1) ชมรมผู้สูงอายุควรดำเนินงานร่วมกับภาครัฐซึ่งเป็นคู่ปฏิสัมพันธ์เดิมอย่างมีประสิทธิภาพผ่านการสร้างแนวร่วมในการดำเนินการโดยคณะกรรมการร่วมกันจัดทำโครงการเสนอต่อผู้บริหารท้องถิ่นและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะกับสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานพระพุทธศาสนา สภาสาขาผู้สูงอายุ หน่วยงานด้านสาธารณสุขต่าง ๆ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การศึกษานอกโรงเรียน ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน หน่วยงานพัฒนาสังคมและหน่วยงานด้านสาธารณสุข สถาบันการศึกษา (2) การทำงานของชมรมผู้สูงอายุร่วมกับเครือข่ายอื่น ๆ เป็นข้อเสนอลำดับรองลงมา ตั้งแต่ในระดับหมู่บ้านหรือชุมชนตามสถานที่ตั้งของชมรมผู้สูงอายุ นอกจากนี้ ควรมีการดำเนินการร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ ในลักษณะภาคีเครือข่าย โดยเฉพาะกับกลุ่มองค์การพัฒนาเอกชนรวมถึงภาคเอกชนด้วย และ (3) ไปจนถึงการผลักดันให้ชมรมผู้สูงอายุมีศักยภาพในการดูแลตนเองได้จนถึงการผลักดันให้ชมรมผู้สูงอายุมีการดำเนินคล้ายกับกิจการเพื่อสังคม โดยเฉพาะกิจกรรมสร้างอาชีพ ไปจนถึงกิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้โดยตรงแต่เป็นการแสดงให้เห็นบทบาทความสำคัญของผู้สูงอายุที่มารวมกลุ่มในรูปแบบชมรมผู้สูงอายุเพื่อสร้างความยั่งยืนแก่ชมรมผู้สูงอายุ

3.2 ข้อเสนอเกี่ยวกับบทบาทของชมรมผู้สูงอายุต่อการบริการสาธารณะที่ระบุเป็นรายด้าน ผู้ให้ข้อมูลหลักได้ระบุข้อเสนอว่า ชมรมผู้สูงอายุควรเน้นบทบาทที่เคยให้ทั้งความสำคัญและสมาชิกมีส่วนร่วมกับกิจกรรมมากที่สุดคือบทบาทด้านการศาสนา เช่นการเป็นแกนนำกิจกรรมทางศาสนาในวันสำคัญทางศาสนาไปจนถึงกิจกรรมทางศาสนาในชีวิตประจำวันของคนในชมรมผู้สูงอายุ เช่น การทำบุญทำกุศล รองลงมา คือ บทบาทด้านวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งชมรมผู้สูงอายุมีบทบาทที่โดดเด่นและมีความสำคัญเช่นเดียวกัน เช่น การเป็นแกนหลักในการรักษาขนมธรรมเนียมประเพณี ด้วยการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นจากแหล่งต่าง ๆ ของชุมชนและถ่ายทอดองค์ความรู้ดังกล่าวทั้งในเชิงรูปธรรม เช่น การจัดกิจกรรมต่าง ๆ หรือในเชิงนามธรรมผ่านการประมวลเก็บรวบรวมความรู้ในลักษณะการจัดการความรู้เพื่อเก็บรักษาและเผยแพร่ต่อไป นอกจากนี้ชมรมผู้สูงอายุควรเน้นบทบาทด้านอื่น ๆ ควบคู่กันไปด้วย โดยเฉพาะบทบาทด้านการบริการวิชาการ บริการชุมชนหรือบทบาทด้านสังคม ดังการสร้างกลุ่มจิตอาสาด้านต่าง ๆ ในกลุ่มสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ เริ่มตั้งแต่กับเพื่อนสมาชิกชมรมผู้สูงอายุด้วยกันเองไปจนถึงงานการเป็นอาสาสมัครทั้งการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส การดูแลเยาวชนในชุมชนไปจนถึงการเป็นตัวแทนประสานงานระหว่างสมาชิกชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐ เช่น การเป็นหน่วยงานให้การสนับสนุนการอบรมหรือให้ความรู้ของชุมชนแก่หน่วยงานต่าง ๆ ในทุก ๆ ระดับ ด้วยฐานคิดที่ว่าผู้สูงอายุยังคงมีความต้องการพัฒนาตนเองให้มีคุณค่าได้คล้ายกับแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สรุปและอภิปรายผล

สำหรับการอภิปรายผลจึงอภิปรายตามผลการวิเคราะห์ ยกเว้นสถานภาพส่วนบุคคล จึงแบ่งการอภิปรายผลการวิจัยเป็น 2 ส่วนประกอบด้วยกัน ดังนี้

1. บทบาทของชมรมผู้สูงอายุต่อการบริการสาธารณะผ่านการวิเคราะห์บทบาทของชมรมผู้สูงอายุต่อการบริการสาธารณะ โดยการศึกษาการจัดกลุ่มการบริการสาธารณะที่จัดทำโดยชมรมผู้สูงอายุ มีงานวิจัยที่มีความใกล้เคียงกับประเด็นดังกล่าว เช่น งานของอรุณี สัณฐิติวณิชย์ และ ณรุจน์ วศินปิยมงคล (2564) ศึกษาการบริการสาธารณะ 8 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการศึกษา ด้านสังคมและชุมชน ด้านศาสนาและวัฒนธรรม ด้านสาธารณสุข ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมืองการปกครอง และด้านความมั่นคงปลอดภัย ซึ่งเป็นการศึกษาบทบาทภาครัฐในการจัดทำการบริหารสาธารณะร่วมกับภาครัฐ สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้ใช้เป็นกรอบแนวคิดของอรรถชัย คล่องแคล่ว (2560) ระบุการบริการสาธารณะ 5 ด้านประกอบด้วย

1.1 บทบาทด้านการพัฒนาชุมชน หมายถึง การแสดงออกของชมรมผู้สูงอายุในการเสริมสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมให้แก่ท้องถิ่นโดยการริเริ่มและการดำเนินร่วมกันของตัวชมรมผู้สูงอายุเอง

1.2 บทบาทด้านการศาสนา หมายถึง การแสดงออกของผู้สูงอายุในด้านการบำรุงส่งเสริมการถวายความอุปถัมภ์ และส่งเสริมด้านความมั่นคงของพระพุทธศาสนาผ่านการเป็นผู้ร่วมจัดกิจกรรมทางศาสนาดังในวันสำคัญทางศาสนา การปกป้องพระพุทธศาสนา การชักชวนให้เกิดการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา

1.3 บทบาทด้านวัฒนธรรมประเพณี หมายถึง การแสดงออกของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดความรู้ การสร้างสำนึกรักสร้างความภาคภูมิใจในด้านวัฒนธรรมประเพณีดังการจัดกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น รวมถึงการเป็นหน่วยประสานงานขอความร่วมมือกับบุคคล และหน่วยงานต่าง ๆ ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น

1.4 บทบาทด้านการศึกษา หมายถึง การแสดงออกของผู้สูงอายุในการเป็นผู้ให้ความรู้ด้วยการเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่ชุมชนในกิจกรรมการการศึกษา สนับสนุนกิจกรรมด้านการศึกษาของชุมชนผ่านการเข้าร่วมประชุมการวางแผนในการพัฒนาการศึกษา รวมถึงการประสานงานขอความร่วมมือกับบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อพัฒนาการศึกษา

1.5 บทบาทด้านนันทนาการ หมายถึง การแสดงออกของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดความรู้ในระหว่างการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนผ่านการเป็นแกนนำและหรือการทำกิจกรรมเพื่อสร้างความสนุกสนานเพื่อพัฒนาสุขภาพจิตใจและสุขภาพกายของคนในชุมชมและสังคม รวมถึงมีส่วนร่วมในการกำหนดและสนับสนุนกิจกรรมนันทนาการที่หลากหลายเหมาะสมกับชุมชนและศักยภาพ และเป็นส่วนหนึ่งในการประสานงานกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการบทบาทดังกล่าว พบว่า บทบาทของชมรมผู้สูงอายุต่อการบริการสาธารณะ สามลำดับแรกคือ บทบาทด้านการศาสนา บทบาทด้านวัฒนธรรมประเพณี และบทบาทด้านการพัฒนาชุมชน สอดคล้องกับงานของ ณัษฐนนท ทวีสิน และ ธรรศพงศ์ วงษ์สวัสดิ์ (2563) ในงานเรื่อง บทบาทการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุยุคใหม่ในเขตชุมชนทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีวัตถุประสงค์ประการที่หนึ่งที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยชิ้นนี้ คือ เพื่อศึกษาระดับบทบาทการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุยุคใหม่ในเขตชุมชนทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร พบว่า บทบาทการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

ยุคใหม่ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมอาสาสมัครเพื่อชุมชน กิจกรรมทางการเมือง กิจกรรมกีฬาและนันทนาการ กิจกรรมทางการศึกษาและศิลปวัฒนธรรม รวมถึงกับงานวิจัยของอรุณี สัณฐิติวณิชย์ และ ณรุจน์ วศินปิยมงคล (2564) ในงานวิจัยเรื่อง การร่วมจัดบริการสาธารณะของผู้สูงอายุในจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุมีส่วนในการร่วมจัดบริการสาธารณะที่หลากหลายตามความสนใจของตนเองและกลุ่ม ความเป็นเมือง และการสนับสนุนของหน่วยงานทั้งในและนอกพื้นที่ โดยผู้สูงอายุร่วมจัดบริการสาธารณะด้านศาสนาและวัฒนธรรมมากที่สุด รองมาคือบริการด้านสังคมและสุขภาพ ด้านการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ การศึกษา สิ่งแวดล้อม และความมั่นคงปลอดภัย ตามลำดับ

2. ข้อเสนอเกี่ยวกับบทบาทของชมรมผู้สูงอายุต่อการบริการสาธารณะ ผู้ให้ข้อมูลหลักได้แสดงทัศนะเป็น 2 ส่วนหลัก ประกอบด้วย

2.1 ข้อเสนอเกี่ยวกับบทบาทของชมรมผู้สูงอายุต่อการบริการสาธารณะในลักษณะภาพรวม ผู้ให้ข้อมูลหลักมีข้อเสนอ 3 ประการหลัก ประกอบด้วย

2.1.1 ชมรมผู้สูงอายุควรดำเนินงานร่วมกับภาครัฐซึ่งเป็นคู่ปฏิสัมพันธ์เดิม สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรรถชัย คล่องแคล่ว (2560) ในงานเรื่อง บทบาทของผู้สูงอายุกับการพัฒนาชุมชนย่อยที่ 14 (ป่ายาง) เทศบาลเมืองจันทบุรี ซึ่งมีวัตถุประสงค์ประการที่สองที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยชิ้นนี้ คือ เพื่อศึกษาการส่งเสริมบทบาทของสูงอายุกับการพัฒนาชุมชนย่อยที่ 14 (ป่ายาง) เทศบาลเมืองจันทบุรีของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน พบว่า หน่วยงานภาครัฐเป็นหน่วยงานที่มีส่วนสำคัญที่สุดในการส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุกับการพัฒนาชุมชนย่อยที่ 14 (ป่ายาง) โดยมีนโยบาย/โครงการ/กิจกรรม ที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

2.1.2 การทำงานของชมรมผู้สูงอายุร่วมกับเครือข่ายอื่น ๆ เป็นข้อเสนอลำดับรองลงมา ตั้งแต่ในระดับหมู่บ้านหรือชุมชนตามสถานที่ตั้งของชมรมผู้สูงอายุ นอกจากนี้ควรมีการดำเนินการร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ ในลักษณะภาคีเครือข่าย โดยเฉพาะกับกลุ่มองค์การพัฒนาเอกชนรวมถึงภาคเอกชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรรณษา วงษ์เส็ง (2558) ในงานเรื่อง บทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุด้านประชาสังคมในการพัฒนาชุมชน เขตบางแค กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีวัตถุประสงค์ประการที่สี่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยชิ้นนี้คือ เพื่อศึกษาการสนับสนุนจากเครือข่ายด้านประชาสังคมในการพัฒนาชุมชน เขตบางแค กรุงเทพมหานคร พบว่า การสนับสนุนและเครือข่ายด้านประชาสังคมประกอบด้วยหน่วยงานภาครัฐ ภาครัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชน และองค์กรอิสระที่ให้ความช่วยเหลือและแลกเปลี่ยนความรู้

2.1.3 การพลักดันให้ชมรมผู้สูงอายุมีศักยภาพในการดูแลตนเองได้จนถึงการผลักดันให้ชมรมผู้สูงอายุมีการดำเนินคล้ายกับกิจการเพื่อสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ เดชา สังขวรรณวรรณลักษณ์ เมียนเกิด และ รุ่งนภา เทพภาพ (2560) ในงานวิจัยเรื่อง “กลไกการขับเคลื่อนชมรมผู้สูงอายุในการส่งเสริมสถานภาพและบทบาทของผู้สูงอายุ”ซึ่งมีวัตถุประสงค์ประการแรกที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยชิ้นนี้คือ เพื่อศึกษาการบริหารจัดการและการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุ บทบาทการสนับสนุนและส่งเสริมสถานภาพผู้สูงอายุในสังคม พบว่า ควรส่งเสริมให้ชมรมเข้าใจบทบาทของตัวเองและมีแนวทางจัดการตนเองให้เข้มแข็งในฐานะแกนนำส่งเสริมสถานภาพและบทบาทของผู้สูงอายุ

2.2 ข้อเสนอเกี่ยวกับบทบาทของชมรมผู้สูงอายุต่อการบริการสาธารณะที่ระบุเป็นรายด้าน ผู้ให้ข้อมูลหลักได้ระบุข้อเสนอว่าชมรมผู้สูงอายุควรเน้นบทบาทที่เคยให้ทั้งความสำคัญและสมาชิกมีส่วนร่วมกับกิจกรรมมากที่สุดคือบทบาทด้านการศาสนา ดังการเป็นแกนนำกิจกรรมทางศาสนาในวันสำคัญทางศาสนาไปจนถึงกิจกรรมทางศาสนาในชีวิตประจำวันของคนในชมรมผู้สูงอายุดังการทำบุญทำกุศล รองลงมา คือ บทบาทด้านวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งชมรมผู้สูงอายุมีบทบาทที่โดดเด่นและมีความสำคัญเช่นเดียวกัน ดังการเป็นแกนหลักในการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี ด้วยการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นจากแหล่งต่าง ๆ ของชุมชนและถ่ายทอดองค์ความรู้ดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของอธิปไตย จาดฮามรด และ ศุภลักษณ์ สุวรรณชฎ (2561) บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนศรีฐาน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งมีวัตถุประสงค์ประการที่หนึ่งที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยชิ้นนี้คือ เพื่อศึกษาบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนศรีฐาน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า ผู้สูงอายุในชุมชนศรีฐานมีบทบาทเป็นผู้นำความคิดและจิตวิญญาณเป็นผู้ตัดสินข้อพิพาทต่าง ๆ ในชุมชน เป็นผู้อบรมเลี้ยงดูบุตรหลานซึ่งเป็นการสร้างระเบียบวินัยให้เกิดขึ้นตั้งแต่วัยเด็กให้เติบโตขึ้นมาเป็นคนที่มีคุณภาพ ผู้สูงอายุในชุมชนศรีฐานเป็นผู้ที่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เข้าวัดทำบุญ ด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีบทบาทในการสืบทอดให้สมาชิกในชุมชนได้เรียนรู้ ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

นำผลการวิจัยเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะชมรมผู้สูงอายุเพื่อส่งเสริมให้เกิดการประยุกต์แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของชมรมผู้สูงอายุต่อการบริการสาธารณะ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาในรูปแบบการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ร่วมด้วยเพื่อเป็นแนวทางการแก้ไขพัฒนาชมรมผู้สูงอายุที่ผ่านการระดมความคิดเห็นร่วมกันอย่างแท้จริง

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยชิ้นนี้สำเร็จลุล่วงได้ทั้งนี้เพราะได้รับความอนุเคราะห์จากบุคคลหลายฝ่าย ซึ่งผู้วิจัยไม่สามารถระบุได้ทั้งหมด แต่ท่านสำคัญที่ถือได้ว่ามีส่วนช่วยผลักดันให้งานวิจัยชิ้นนี้เกิดขึ้นรวมทั้งติดตามงานของผู้วิจัยทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการอย่างต่อเนื่อง คือ รองศาสตราจารย์ ดร. สรชัย พิศาลบุตร ผู้เป็นครูวิจัยคนแรกและคนปัจจุบันของผู้วิจัย นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณสถาบันยุทธศาสตร์ทางปัญญาและวิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้ให้ทุนการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง ประธานชมรมผู้สูงอายุของทุกภาคทั่วประเทศ และ ผู้ให้ข้อมูลหลัก ตัวแทนภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ที่กรุณาให้ข้อมูลอันมีประโยชน์ และท้ายที่สุดผู้วิจัยขอกล่าวถึงกำลังสำคัญในการทำงานคือครอบครัวของผู้วิจัยที่ทำให้ผู้วิจัยมีกำลังใจและกำลังกายทำงานวิจัยให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2564). **รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทยปี พ.ศ. 2564.** กรุงเทพฯ: กรมกิจการผู้สูงอายุ.

กิตติพร เนาว์สุวรรณ และ มาริสา สุวรรณราช. (2562). สภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุที่อยู่ในเขตความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคใต้ตอนล่าง. **วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุตรดิตถ์.** 11(2): 118-132.

ณัฐกฤตา บริบูรณ์ พีระศักดิ์ เลิศตระการนนท์ และ เพ็ญประภา ศิวิโรจน์. (2560). ความชุกและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะเปราะบางของผู้สูงอายุในชุมชน: กรณีศึกษาในอำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง. **J Med Health Sci.** 24(1): 45-54.

ณัษฐนนท ทวีสิน และ ธรรศพงศ์ วงษ์สวัสดิ์. (2563). บทบาทการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุยุคใหม่ ในเขตชุมชนทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร. **วารสารวิชาการ สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ.** 11(5): 128.

เดชา สังขวรรณ วรรณลักษณ์ เมียนเกิด และ รุ่งนภา เทพภาพ. (2560). **กลไกการขับเคลื่อนชมรมผู้สูงอายุในการส่งเสริมสถานภาพและบทบาทของผู้สูงอายุ.** กรุงเทพฯ: สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2556). **รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2556.** สืบค้นเมื่อ 2 มกราคม 2566. จาก http://thaitgri.org/?p=36172#.

วรรณษา วงษ์เส็ง. (2558). **บทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุด้านประชาสังคมในการพัฒนาชุมชน เขตบางแค กรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.(การจัดการภาครัฐและภาคเอกชน). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2555). **ลักษณะการดำเนินงานและกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ.** กรุงเทพฯ: ร้าน JPRINT 2.

สิริวัลลิ์ พฤษาอุดมชัย. (2560). ปัจจัยความสำเร็จชมรมผู้สูงอายุตำบลดอนแฝก จังหวัดนครปฐม. **วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, Silpakorn University.** 11(1): 1439-1453.

อธิป์ไตย จาดฮามรด และ ศุภลักษณ์ สุวรรณชฎ. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนศรีฐาน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. **วารสารปัญญา.** 25(2): 34-44.

อรรถชัย คล่องแคล่ว. (2560). **บทบาทของผู้สูงอายุกับการพัฒนาชุมชนย่อยที่14 (ป่ายาง) เทศบาลเมืองจันทบุรี.** วิทยานิพนธ์ รป.ม.(การจัดการภาครัฐและภาคเอกชน). ชลบุรี: วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.

อรุณี สัณฐิติวณิชย์ และ ณรุจน์ วศินปิยมงคล. (2564). การร่วมจัดบริการสาธารณะของผู้สูงอายุในจังหวัดอุบลราชธานี.**วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.** 12(1): 25-44.

World Health Organization. (2002). **Active Ageing: A Policy Framework.** Geneva: World Health Organization.

โครงข่ายการตลาดเพื่อสร้างรายได้แก่วิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กที่ได้รับผลกระทบจาก COVID-19 : สมุทรปราการโมเดล
Marketing Network for Creating Incomes for Small Community Enterprises Affected by the COVID-19 Pandemic: a Samutprakarn Model

ธนาชัย สุนทรอนันตชัย[1] มยุรี เก่งเกตุ[2] จริยาวัฒน์ โลหะพูนตระกูล[3]
อรภา ศิลมัฐ[4] ณัฐนันท์ ศิริเจริญ[5] และ วุฒิพงษ์ ทองก้อน[6]
Tanachai Suntonanantachai, Mayuree Kengkate, Jariyarwat Lohapoontrakool,
Orapa Sinlamuth, Natthanan Siricharoen, and Wuthipong Thongkon

บทคัดย่อ

ชุดโครงการวิจัยโครงข่ายการตลาดเพื่อสร้างรายได้แก่วิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กที่ได้รับผลกระทบจาก Covid-19 : สมุทรปราการโมเดลนี้ กำหนดวัตถุประสงค์การวิจัยไว้ 5 ประการ ได้แก่ (1) เพื่อพัฒนาโครงข่ายการตลาดให้กับวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็ก ทำให้เกษตรกร/แรงงานภาคบริการที่เข้าร่วมโครงการ มีรายได้เพิ่มขึ้นสุทธิ 30% หรือเพิ่มขึ้นสุทธิ 10,000 บาทต่อครัวเรือน (2) เพื่อยกระดับคุณภาพและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กโดยการใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ให้มีมูลค่าสูงขึ้นสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค (3) เพื่อสร้างระบบและกลไกการบริหารจัดการโครงข่ายการตลาดวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กให้มีประสิทธิภาพ สามารถพึ่งพาตนเองได้

---

[1]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ จ.สมุทรปราการ
Assistant Professor, Faculty of Law, Huachiew Chalermprakiet University, Samut Prakan province.
[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำคณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ จ.สมุทรปราการ
Assistant Professor Dr., Faculty of Medical Technology, Huachiew Chalermprakiet University, Samut Prakan province.
[3]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ จ.สมุทรปราการ
Assistant Professor, Faculty of Liberal Arts, Huachiew Chalermprakiet University, Samut Prakan province.
[4]อาจารย์ประจำคณะการแพทย์แผนจีน มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ จ.สมุทรปราการ
Lecturer, Faculty of Chinese Medicine, Huachiew Chalermprakiet University, Samut Prakan province.
[5]รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ จ.สมุทรปราการ
Associate Professor Dr., Faculty of Communication Arts, Huachiew Chalermprakiet University, Samut Prakan province.
[6]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ จ.สมุทรปราการ
Assistant Professor Dr., Faculty of Liberal Arts, Huachiew Chalermprakiet University, Samut Prakan province.
Corresponding author e-mail: golf_tanachai@hotmail.com
ARTICLE HISTORY: Received 20 February 2024, Revised 25 April 2025, Accepted 4 June 2025

ในสภาวะวิกฤต (4) เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะของคนฐานรากทั้งในภาคการเกษตร และภาคบริการให้มีองค์ความรู้เพิ่มขึ้น ผ่านกระบวนการเสริมและพัฒนาทักษะที่มีอยู่เดิม หรือการสร้างทักษะใหม่ และ (5) เพื่อบริหารจัดการงานวิจัย ประเมินผลกระทบของโครงการบริหารจัดการภาคีเครือข่ายและบริหารจัดการกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งการสื่อสารผลงานวิจัยสู่สาธารณะไปยังกลุ่มเป้าหมาย โดยชุดโครงการวิจัยนี้ ประกอบไปด้วย 6 โครงการวิจัยย่อย เพื่อให้สามารถดำเนินงานได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้

ชุดโครงการวิจัยนี้ ใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และมีวิธีการดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ วิธีการดำเนินการวิจัยของชุดโครงการวิจัย และวิธีการดำเนินการวิจัยในโครงการวิจัยย่อย โดยมีเกษตรกรและผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กเข้าร่วม จำนวน 312 ครัวเรือน เกิดการสร้างนวัตกร จำนวน 13 ราย สร้างรายได้เพิ่มขึ้นสุทธิ 30% จำนวน 97 ครัวเรือน เกิดผลิตภัณฑ์ที่ได้มีการยกระดับและมาตรฐาน จำนวน 14 ผลงาน ซึ่งได้มีการจัดจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้แล้ว จำนวน 11 ผลงาน เกิดชุดความรู้ตัวแบบเชิงธุรกิจที่พร้อมขยายผล จำนวน 6 ชุดความรู้ เกิดการสื่อสารผลงานวิจัยสู่สาธารณะผ่านช่องทางต่าง ๆ จำนวน 5 ช่องทาง ซึ่งสร้างผลงานมากกว่า 50 ชิ้น เกิดเวทีเพื่อสรุปผล ถอดบทเรียน ออกแบบและสร้างกลไกการบริหารจัดการกลุ่มโครงข่ายการตลาดวิสาหกิจชุมชน จำนวน 2 ครั้ง ทั้งกลุ่มเกษตรกรและผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็ก และกลุ่มภาคีเครือข่ายภาครัฐ และภาคเอกชน

ผลการศึกษาวิจัยข้างต้น ได้นำไปสู่การสร้างข้อเสนอเชิงนโยบายระดับพื้นที่และได้โครงการนำร่องของจังหวัดสมุทรปราการเพื่อสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กที่ได้รับผลกระทบจาก Covid-19 รวมทั้งกลไกจังหวัดขับเคลื่อนตัวแบบเชิงธุรกิจสมุทรปราการที่ประกอบด้วยภาคประชาสังคม (ผู้ประกอบการ/ชาวบ้าน) หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และมหาวิทยาลัย (นักวิชาการ) ที่มาจากการถอดบทเรียนร่วมกัน

คำสำคัญ: *จังหวัดสมุทรปราการ โครงข่ายการตลาด โควิด-19 ตัวแบบเชิงธุรกิจ*

Abstract

The objectives of this research project are 1) to develop a marketing network for small community enterprises, making farmers and/or workers of the service sector gain a 30 percent increase in income or 10,000 baht per household, 2) to raise product qualities and standards of small community enterprises using science, technology, and innovations. This will add value to the products according to consumer requirements, 3) to create managerial and effective systems and devices of marketing network of small community enterprises. This assists them to be self-reliance in crisis, 4) to develop knowledge and skills of people in farming and service sectors through reskilling and upskilling training, and 5) to administer research, network partners, and targeted groups to assess project influences and to publicize the research to targeted groups. To achieve the research objectives, this project comprised of six sub-projects.

This research project uses participatory action research methods. The research method is divided into two parts: the research method of the research project and methods for conducting research in sub-projects. Research main participants are 312 farmers and entrepreneurs of small community enterprises' households. Thirteen innovators were trained. Ninety-seven households have a 30 percent increase in income. Fourteen products were developed and standardized; eleven products were marketed and gained income. Six titles of original knowledge for business possibilities were composed. Reports of the research project were publicized through five various channels and over fifty works were presented. Two discussion forums were held, for outcomes summarizing; lessons concluding; and designing and creating management mechanisms of community enterprises marketing networks, which included farmers, small community enterprise entrepreneurs, and network partners– state and private sectors.

This research has policy suggestions for local areas. An initiative project of promotion for small community enterprises in Samutprakarn Province affected by the COVID-19 pandemic. A driving mechanism of the Samutprakarn business model, comprising of the social sector– entrepreneurs and community members, state sector, private sector, and academic institute– scholars, joining in extracting collective lessons.

Keywords: *Samut Prakan province, Marketing networks, COVID-19, Business model*

บทนำ

สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อ COVID-19 ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ส่งผลต่อเศรษฐกิจไทยและเศรษฐกิจโลกอย่างรุนแรงมาก โดยเฉพาะประเทศไทยที่มีระดับการพึ่งพาเศรษฐกิจต่างประเทศสูง ทั้งภาคการส่งออกและภาคท่องเที่ยว มูลค่าความเสียหายในครั้งนี้จึงสูงมาก นอกจากนี้ปัจจัยพื้นฐานทางโครงสร้างเศรษฐกิจไทยก่อนเกิดวิกฤติ COVID-19 มีความเปราะบางอยู่แล้วทั้งจากการลงทุนในประเทศที่อยู่ในระดับต่ำยาวนาน ธุรกิจ SMEs และแรงงานส่วนใหญ่ไม่สามารถแข่งขันได้รวมทั้งปัญหาหนี้ครัวเรือน

จังหวัดสมุทรปราการเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่ได้รับผลกระทบดังกล่าว ซึ่งหากพิจารณาถึงบริบทของพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการแล้ว จะพบว่าสมุทรปราการเป็นชุมชนเมืองที่เน้นภาคอุตสาหกรรม มีเพียงส่วนน้อยที่เป็นภาคเกษตรกรรม มีจำนวนประชากรของจังหวัดสมุทรปราการประมาณ 1.3 ล้านคน โดยส่วนประชากรทะเบียนราษฎรต่อประชากรแฝงที่เป็นคนทำงานทั้งอยู่ประจำและเข้าไป-เย็นกลับประมาณ 1:1 มีฐานเศรษฐกิจส่วนใหญ่อยู่ในภาคอุตสาหกรรมโดยเฉพาะอุตสาหกรรมหนัก การขนส่งสินค้าและบริการ และภาคพาณิชยกรรม มีส่วนน้อยเป็นภาคเกษตรกรรมและประมงที่เป็นคนฐานราก

ในขณะที่สมุทรปราการมีพื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตร จำนวน 211,421 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 33.71 พื้นที่ ใช้ประโยชน์นอกการเกษตร จำนวน 402,511 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 52.53 และพื้นที่ป่าไม้/ชายเลน จำนวน 13,626 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 3.39 โดยทางด้านการเกษตร มีพืชเศรษฐกิจ ได้แก่ ข้าว

ผักกะเฉด ข่า มะม่วง ส่วนทางด้านประมง ซึ่งเป็นรายได้หลักส่วนใหญ่ของเศรษฐกิจด้านการเกษตรนั้น จะมีการทำประมงชายฝั่งเพาะเลี้ยง กุ้งทะเล หอยแครง หอยแมลงภู่ ปูทะเล ปลากะพง ในพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอบางบ่อ และอำเภอพระสมุทรเจดีย์ที่บางส่วนติดชายฝั่งทะเล นอกจากนี้ยังมีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด ได้แก่ ปลานิล ปลาสลิดบางบ่อ และปลาเบญจพรรณที่สามารถเพาะเลี้ยงได้ทุกอำเภอ โดยมีการเลี้ยงในพื้นที่อำเภอบางบ่อมากที่สุด และเนื่องจากการพัฒนาเมือง การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม ความเจริญด้านโครงสร้างพื้นฐาน ประกอบกับที่ดินมีราคาสูงขึ้นมาก ทำให้เกษตรกรที่เคยเป็นเจ้าของที่ดินเมื่อประสบปัญหาขาดทุนในการทำการเกษตรได้เริ่มทยอยขายที่ดินให้กับนายทุน ทำให้พื้นที่การเกษตรลดลง โดยพบว่าเนื้อที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรตั้งแต่ปี 2555-2560 ลดลง คิดเป็นร้อยละ 1.52 นอกจากนี้ยังพบว่ามูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตรลดลงอย่างต่อเนื่อง แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวลดลง (ข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรปี 2560 ในแผนพัฒนาจังหวัดสมุทรปราการ ฉบับปี 2561-2564)

ด้านเศรษฐกิจทางด้านการบริการ การจำหน่ายสินค้า OTOP พบว่า จังหวัดสมุทรปราการมียอดจำหน่ายสินค้า OTOP เพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ทุกปีตั้งแต่ปี 2558 - 2561 โดยมียอดจำหน่ายสินค้า OTOP ทั้งในประเทศและต่างประเทศสูงถึงจำนวน 2,606,092,042 ล้านบาท โดยอำเภอบางพลีมียอดจำหน่ายสินค้า OTOP สูงที่สุด รองลงมาเป็นอำเภอเมือง และอำเภอบางบ่อตามลำดับ (แผนพัฒนาจังหวัดสมุทรปราการ ฉบับปี 2561-2564)

เมื่อเกิดสถานการณ์ COVID-19 ส่งผลให้ภาคอุตสาหกรรมที่เป็นโรงงานปิดตัว ประชากรแฝงที่เป็นผู้ใช้แรงงานที่มีจำนวนอยู่เท่าตัวส่วนใหญ่ทยอยกลับต่างจังหวัด ทำให้คนที่ประกอบอาชีพในพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นภาคการเกษตรหรือภาคบริการที่เป็นคนฐานราก ทั้งรายเดี่ยวและวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กมีรายได้ลดลงหรือขาดรายได้ อันเนื่องจากกำลังซื้อลดลง ประกอบกับตลาดจำหน่ายสินค้าหรือตลาดออกร้านตามงานต่าง ๆ ก็ถูกปิดชั่วคราวหรือถูกจำกัดเวลาการจำหน่าย อันเนื่องมาจากมาตรการของภาครัฐที่ควบคุมสถานการณ์การระบาดของโรคด้วย

จากข้อมูลการลงพื้นที่ในจังหวัดสมุทรปราการของนักวิจัยร่วมกับภาคีของภาครัฐ เพื่อวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาของกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กทั้งภาคการเกษตรและภาคบริการที่ได้รับผลกระทบจาก COVID-19 จะพบว่ามีปัญหาด้านการขาดรายได้หรือรายได้ลดลง เนื่องจากผู้ซื้อซึ่งเป็นผู้ใช้แรงงานกลับต่างจังหวัดไปหมด การขายช่องทางการจำหน่ายเดิมที่ส่วนใหญ่เป็นการขายหน้าร้านหรือขายตามตลาดนัดขายได้ลดลง พฤติกรรมผู้บริโภคปรับเปลี่ยนเป็นแบบวิถีใหม่ (New Normal) นอกจากนี้ยังมีปัญหาในเรื่องสินค้าไม่มีคุณภาพ สินค้าอาหารแปรรูปรสชาติไม่อร่อย และสินค้าไม่ตอบโจทย์ผู้บริโภค อีกทั้งภาคบริการพบว่าผู้ใช้แรงงานตกงานจำนวนมาก

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัยจากหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) ภายใต้แผนงานที่ 17 ตัวแบบเชิงธุรกิจเพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานรากรองรับการเปลี่ยนแปลงและวิกฤตด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นแผนงานวิจัยเร่งด่วนที่ผู้ให้ทุนต้องการงานวิจัยเพื่อการยกระดับรายได้ของกลุ่มเป้าหมายเพิ่มขึ้นอย่างน้อย 30% หรือเพิ่มขึ้นสุทธิ 10,000 บาทต่อครัวเรือน อันเป็นตัวชี้วัดเป้าหมายสำคัญที่ถูกกำหนดไว้จากผู้ให้ทุน

สำหรับกรณีจังหวัดสมุทรปราการแล้ว ถือเป็นพื้นที่หนึ่งที่ได้รับผลกระทบและเป็นพื้นที่เป้าหมายที่ได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัย แต่ด้วยความซับซ้อนหลากหลายของจังหวัดสมุทรปราการที่มีทั้งภาคอุตสาหกรรม ภาคเกษตรกรรม และภาคบริการ ทำให้การไปมุ่งพัฒนาสินค้าหรือบริการเพียงประเภท

ใดประเภทหนึ่งอาจไม่ตอบโจทย์การกระจายได้ให้กับเศรษฐกิจฐานรากที่ประสบปัญหา ในขณะเดียวจุดแข็งของจังหวัดสมุทรปราการคือ การเป็นพื้นที่ใกล้เมืองหลวงที่สามารถกระจายสินค้าไปสู่ผู้บริโภคในเขตเมืองได้ ดังนั้น การพัฒนาให้เกิดตัวแบบเชิงธุรกิจในลักษณะที่เป็น “โครงข่ายการตลาด” จึงเป็นสิ่งที่ถือเป็นโอกาสของพื้นที่ ชุดโครงการวิจัยนี้ จึงใช้แนวคิด “การตลาดนำการผลิต” มาเป็นแนวคิดหลักของการศึกษาวิจัย และใช้การเชื่อมโยงของภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ และชุมชนในพื้นที่มาทำงานร่วมกันเพื่อถอดบทเรียนเป็นตัวแบบเชิงธุรกิจให้สามารถนำไปใช้ในพื้นที่อื่น ๆ ได้

จากความสำคัญและหลักการข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงได้จัดประชุมประชาคมร่วมกับภาคีเครือข่ายในพื้นที่เพื่อพิจารณาที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กที่ได้รับผลกระทบจาก COVID-19 ทั้งภาคการเกษตรและภาคการบริการที่เป็นคนฐานรากอย่างเร่งด่วน โดยวิเคราะห์ถึงความจำเป็นเร่งด่วน ความพร้อมและศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนที่ต้องเข้าร่วมโครงการในระยะเวลาหนึ่งปี ตลอดจนจัดกลุ่มผลิตภัณฑ์หรือบริการของวิสาหกิจชุมชนที่สามารถเป็นกลุ่มนำร่องที่ก่อให้เกิดผลกระทบในทางเศรษฐกิจฐานรากอย่างมีนัยสำคัญ จำแนกเป็นในภาคการเกษตร 3 กลุ่มผลิตภัณฑ์ ได้แก่ กลุ่มปลาสลิดบางบ่อ/กะปิ กลุ่มพืชผักและกลุ่มหัตถกรรมจักสานก้านจาก และภาคการบริการ 2 กลุ่มผลิตภัณฑ์ ได้แก่ กลุ่มอาหารแปรรูป และกลุ่มสมุนไพร รวมทั้งผู้ใช้แรงงานที่ตกงานด้วย ในเบื้องต้นคณะผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Baseline) ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กเป้าหมายที่เป็นภาคการเกษตรและภาคการบริการตามบริบทของพื้นที่ 5 กลุ่มผลิตภัณฑ์ ดังนี้

ตารางที่ 1: ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กเป้าหมายที่ได้รับผลกระทบจาก COVID-19 ทำให้มีรายได้ลดลง ในภาคการเกษตรและภาคการบริการ 5 กลุ่มผลิตภัณฑ์

จำแนกกลุ่ม	กลุ่มเป้าหมาย และความสำคัญจำเป็น	ข้อมูลพื้นฐาน และผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19
ภาคการเกษตร	กลุ่มปลาสลิดบางบ่อและกะปิ : อาหารแปรรูป กะปิ ปลาสลิดบางบ่อ ความสำคัญจำเป็น : ปลาสลิดเป็นสินค้าขึ้นชื่อของจังหวัด และด้วยพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการติดทะเล ทำให้มีแหล่งผลิตเคยสดและถูกนำไปแปรรูปเป็นกะปิที่มีรสชาติดี	- วิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงและผู้ค้าปลาสลิดบางบ่อ (พี่จรัญ และชาลีวรรณ) ในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ บางพลีน้อย บางบ่อ บางปลา บ้านระกาศ - วิสาหกิจชุมชนรวมดาวท้ายบ้าน ผลิตภัณฑ์กะปิ มีการรวมกลุ่มของสมาชิกที่ผลิตผลิตภัณฑ์กะปิเหมือนกัน
	กลุ่มพืชผัก : ผักสวนครัว เห็ด ความสำคัญจำเป็น : ด้วยสถานการณ์โควิด-19 ทำให้คนหันมาสนใจการรักสุขภาพ และหันมาบริโภคผักที่สด ปลอดภัย และได้มาตรฐาน ประกอบกับสมุทรปราการเป็นเขตเมือง ทำให้มีกำลังซื้อจำนวนมาก และสามารถจ่ายได้ในราคาที่สูง	- วิสาหกิจชุมชนบ้านสีเขียว ณ บางด้วน มีสมาชิก 7 ครัวเรือน อาชีพรายได้หลัก : ปลูกผักไฮโดรโปรนิกส์ และเพาะผักต้นอ่อน ผักสลัด ผักที่ปลูกจะเป็นผักไฮโดรโปรนิกส์เป็นส่วนใหญ่ มีโรงเรือน ทั้งหมด 16 แปลง (ใช้พื้นที่เช่า 1 ไร่ และบางส่วนใช้พื้นที่ใต้ทางด่วน) มีการตั้งศูนย์เรียนรู้ที่ปลูกผัก โดยเกษตรอำเภอมาสนับสนุนการจัดตั้ง ซึ่งใช้สำหรับประชุม สอนการปลูกผัก ไม่ว่าจะเป็นการปลูกผักไฮโดรโปรนิกส์ ในการปลูกผักโดยใช้ดิน การเพาะพันธุ์ต้นอ่อน การเลี้ยงไส้เดือนผลผลิต ผักไฮโดรโปรนิกส์ ผลผลิตที่ประมาณ 200 กิโลกรัม ราคากิโลกรัมละ 60 บาท รายได้ประมาณ 12,000 ถึง 13,000 บาทต่อเดือน

ตารางที่ 1: (ต่อ)

จำแนกกลุ่ม	กลุ่มเป้าหมาย และความสำคัญจำเป็น	ข้อมูลพื้นฐาน และผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19
		- วิสาหกิจชุมชนเกษตรกรพัฒนาบางด้วน มีสมาชิก 10 ครัวเรือน มีโรงเรือนฟาร์มเห็ดขนาดใหญ่ 8x12 เมตร และได้มาตรฐาน GAP ผลิตภัณฑ์คือ เห็ดภูฐาน เห็ดเป๋าฮื้อ เห็ดหูหนูดำ โดยจัดแพ็กส่งลูกค้าประจำ เช่น โรงแรม แม่ค้าในตลาด รายใหญ่ (4 ราย) รับ 3-5 และส่งร้านอาหาร ร้านขายยำ และขายก้อนเห็ด ก้อนละ 10 บาทรายได้ 30,000 บาทต่อเดือน
	กลุ่มหัตถกรรมจักสานจาก : ตะกร้า ไม้กวาด เสื้อผ้ามัดย้อม และภาชนะรักษ์โลกตะกร้า ความสำคัญจำเป็น : ด้วยพื้นที่สมุทรปราการติดทะเล และมีพื้นที่น้ำกร่อย ทำให้มีต้นจากจำนวนมาก จึงมีวิสาหกิจชุมชนที่นำส่วนต่าง ๆ ของต้นจากมาใช้ประโยชน์ และสร้างมูลค่า ทั้งก้านจาก ใบจาก และโหม่งจาก	- กลุ่มสานจากก้านจากใจบางด้วน (ภายใต้วิสาหกิจชุมชนเกษตรกรพัฒนาบางด้วน) มีคุณบำรุงเป็นหัวหน้า มีสมาชิก 12 ครัวเรือน และที่หมู่ 3 มี 57 ครัวเรือนทำเกี่ยวกับจาก 28 ครัวเรือน ตั้งแต่ต้นน้ำ คือ 1) ตัดจาก ลำละ 8 บาท สามารถตัดได้ประมาณ 100 ลำ/วัน 2) ก้านจาก 6 บาท/กก. 3) ใบจากสำหรับมวนยาสูบ 35 บาท/100 ใบ 4) เหลาก้านจาก 1 บาท/10 ก้าน กลางน้ำ ได้แก่ การสานจากเป็นตะกร้า และ ปลายน้ำ คุณบำรุงเป็นคนจำหน่ายเองตาม event ในห้างต่าง ๆ และอื่น ๆ ขายตามงานแสดงสินค้า มีที่ประจำเดือนละ 10 วัน รายได้เฉลี่ยเดือนละ 1,500-10,000 บาท
ภาคบริการ	กลุ่มสมุนไพร : ยาสีฟัน ยาหม่อง ผงขัดตัว ผงแช่เท้า ยาหม่อง ความสำคัญจำเป็น : กลุ่มวิสาหกิจชุมชนอีกประเภทที่มีจำนวนไม่น้อยในสมุทรปราการ คือ กลุ่มผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร ที่มาจากภูมิปัญญาของคนในพื้นที่ ประกอบกับด้วยสถานการณ์โควิด-19 ก็เป็นโอกาสที่ทำให้คนหันมาสนใจผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรเพิ่มขึ้น	- วิสาหกิจชุมชนหมอบุญเรืองแพทย์แผนไทย บางเมือง หมอบุญเรืองเป็นหมอพื้นบ้าน แพทย์แผนไทยเป็นอาชีพหลัก มีสมาชิก 53 คน ผลิตและจำหน่ายสมุนไพรไทยมีรายได้เดือนละ 18,000 - 20,000 บาท วัตถุดิบปลูกสมุนไพรเองที่ชลบุรี เช่น ไพล ว่านนางคำ และซื้อจากร้านขายยา สินค้ายอดนิยมคือยาสีฟัน จำหน่ายทั่วประเทศเดือนละ 50-60 โหล ราคาส่ง กระปุกละ 30 บาท ไม่ได้จด อย. นอกจากนี้ ยังมีผลิตภัณฑ์อื่น อาทิเช่น ยาหม่อง ผงขัดตัว ผงแช่เท้า
	กลุ่มอาหารแปรรูป กลุ่มขนม ของขบเคี้ยว : ทองม้วน ทองพับ น้ำพริก ความสำคัญจำเป็น : นับว่ากลุ่มนี้เมื่อเทียบเชิงปริมาณแล้วถือเป็นกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุด	- วิสาหกิจชุมชนภูไท บางโปรง ผลิตภัณฑ์หลัก คือ ทองม้วนมะม่วง/ทองพับธัญพืช รายได้ 6,000 บาทต่อครัวเรือน - วิสาหกิจชุมชนขนมบางเมือง ผลิตภัณฑ์คือ ขนมนางเล็ด ซึ่งปัจจุบันมีปัญหาขาดรายได้ และมีหนี้สิน - วิสาหกิจชุมชนบางโปรงอนุรักษ์ถิ่นบางโปรง มีสมาชิก 17 คน ผลิตน้ำพริกเผาไข่เค็ม รายได้ 3,000-5,000 บาทต่อครัวเรือน

ทั้งนี้คณะผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางพัฒนาที่สำคัญของการศึกษาวิจัย อาทิ การพัฒนาภาคการเกษตรให้เข้มแข็งและยั่งยืน สร้างและถ่ายทอดองค์ความรู้ทางวิชาการ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการเกษตรแบบมีส่วนร่วม ยกระดับการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารเข้าสู่ระบบมาตรฐานและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดและการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาวะ เสริมสร้างศักยภาพของสถาบันเกษตรกรและการรวมกลุ่ม นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน และการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ส่งเสริมให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ด้วยกระบวนการวิจัย การถ่ายทอดองค์ความรู้ในชุมชนเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาในพื้นที่และการต่อยอดองค์ความรู้ไปสู่เชิงพาณิชย์ รวมทั้งส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสร้างการจัดการความรู้ในชุมชนเป็นลำดับต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาโครงข่ายการตลาดให้กับวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็ก ทำให้เกษตรกร/แรงงานภาคบริการที่เข้าร่วมโครงการ มีรายได้เพิ่มขึ้นสุทธิร้อยละ 30 หรือเพิ่มขึ้นสุทธิ 10,000 บาทต่อครัวเรือน
2. เพื่อยกระดับคุณภาพและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กโดยการใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ให้มีมูลค่าสูงขึ้นสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค
3. เพื่อสร้างระบบและกลไกการบริหารจัดการโครงข่ายการตลาดวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กให้มีประสิทธิภาพ สามารถพึ่งพาตนเองได้ในสภาวะวิกฤต
4. เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะของคนฐานรากทั้งในภาคการเกษตร และภาคบริการ ให้มีองค์ความรู้เพิ่มขึ้น ผ่านกระบวนการเสริมและพัฒนาทักษะที่มีอยู่เดิม หรือการสร้างทักษะใหม่
5. เพื่อบริหารจัดการงานวิจัย ประเมินผลกระทบของโครงการบริหารจัดการภาคีเครือข่ายและบริหารจัดการกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งการสื่อสารผลงานวิจัยสู่สาธารณะไปยังกลุ่มเป้าหมาย

กรอบแนวคิดการวิจัย

คณะผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยโดยพิจารณาตั้งแต่บริบทของพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการในสถานการณ์โควิด-19 ที่ส่งผลกระทบต่อวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กทั้งที่เป็นภาคการเกษตรและภาคบริการ โดยเริ่มจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของวิสาหกิจชุมชนและวิเคราะห์ปัญหาของวิสาหกิจชุมชนในการประกอบธุรกิจ จากนั้นจึงนำองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม และองค์ความรู้ด้านการตลาดไปใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการพัฒนาทักษะต่าง ๆ ของเกษตรกร ผู้ประกอบการและแรงงานที่จำเป็นต่อการประกอบธุรกิจ ตลอดจนมีการเชื่อมโยงกับช่องทางการตลาดในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์ตัวแบบเชิงธุรกิจที่เป็นโครงข่ายการตลาดเพื่อสร้างรายได้แก่วิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กที่ได้รับผลกระทบจาก COVID-19 โดยความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายในพื้นที่ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยมุ่งหมายให้เกิดผลผลิต (output) ที่สำคัญ ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนอย่างน้อย 300 ครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นสุทธิร้อยละ 30 หรือเพิ่มขึ้นสุทธิ 10,000 บาทต่อครัวเรือน และเกิดนวัตกรรมการพัฒนาพื้นที่ที่เป็นกลไกการบริหารจัดการ ภาคีเครือข่าย และกลไกการบริหารกลุ่มเป้าหมาย (ดังภาพประกอบที่ 1)

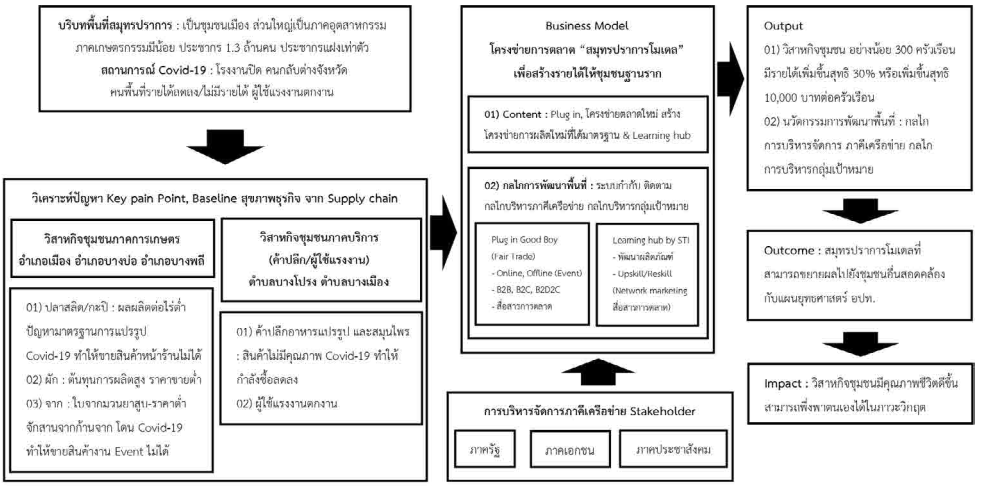

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

ชุดโครงการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยคณะผู้วิจัยและภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการวิจัยทุกขั้นตอนตั้งแต่ร่วมคิดร่วมตัดสินใจร่วมทำร่วมตรวจสอบและร่วมรับประโยชน์ควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนโดยยึดกลุ่มเป้าหมายเป็นศูนย์กลางและแก้ปัญหาโดยใช้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน และกำหนดกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ เพื่อให้การบริหารจัดการชุดโครงการวิจัยบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด ประกอบกับชุดโครงการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพื้นที่ ซึ่งมิได้มองในแง่ของการนำองค์ความรู้หรือเทคโนโลยีที่คณะผู้วิจัยมีเท่านั้น แต่ต้องมองในมิติของการบริหารจัดการความสัมพันธ์กับภาคีเครือข่ายในพื้นที่อย่างมีส่วนร่วม เพื่อก่อให้เกิดผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบต่อชุมชนพื้นที่เป้าหมายตามที่กำหนดไว้ ซึ่งมีความแตกต่างกับงานวิจัยในลักษณะอื่น ๆ คณะผู้วิจัยจึงได้ออกแบบวิธีการดำเนินการวิจัยออกเป็นสองส่วน 2 ส่วน ได้แก่ วิธีการดำเนินการวิจัยของชุดโครงการ และวิธีการดำเนินงานในโครงการย่อย รายละเอียดดังนี้

1. วิธีการดำเนินการวิจัยของชุดโครงการวิจัย ประกอบด้วย

1.1 ระบบการกำกับติดตามประเมินผลโครงการย่อยโดยกำหนดให้มีการจัดเวทีนำเสนอความก้าวหน้า การลงพื้นที่เพื่อติดตามความก้าวหน้า การจัดเวทีสรุปผลถอดบทเรียนเป็นชุดองค์ความรู้และการประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการวิจัยย่อยและชุดโครงการ

1.2 ระบบการประเมินผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ (Return on Investment: ROI) โดยการรวบรวมข้อมูลรายได้และค่าใช้จ่าย ทั้งก่อนและหลังใส่ Intervention ของวิสาหกิจชุมชนที่เข้าร่วมโครงการทั้งหมด จากนั้นนำข้อมูลข้างต้นมาคำนวณผ่านเครื่องมือพื้นฐานสำหรับการคำนวณผลตอบแทนการลงทุน (ROI)

1.3 ระบบการประเมินผลกระทบทางด้านสังคม (Social Return on Investment: SROI) โดยวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสีย การพิจารณาถึงสิ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการทำโครงการทั้งด้านบวกและลบ ทั้งที่ตั้งใจและที่ไม่ตั้งใจให้เกิดขึ้น การใช้ “ค่าแทนทางการเงิน” (financial proxy) มาใช้ประเมินมูลค่าทางการเงินของผลลัพธ์ การคัดสรรเฉพาะผลลัพธ์ทางสังคมที่สำคัญที่เชื่อมโยงกับประเด็นและกิจกรรมหลัก โดยคำนวณอัตราส่วนผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) เท่ากับมูลค่าปัจจุบันของผลประโยชน์ที่ได้รับทั้งหมด (ผลลัพธ์) หารด้วยมูลค่าปัจจุบันของการลงทุนทั้งหมดที่ใช้ไป

1.4 ระบบการบริหารจัดการกลุ่มเป้าหมาย เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชน

1.4.1 ระดับบุคคล (ภาคเกษตรและภาคการบริการ) โดยการวิเคราะห์ทบทวนศักยภาพในการประกอบอาชีพ พัฒนาการผลิตสินค้า/บริการ (ปริมาณและมาตรฐาน) และช่องทางเพื่อเพิ่มรายได้ รวมทั้งการพัฒนาทักษะและกระบวนการคิด ในการจัดการชีวิตและเศรษฐกิจ ผ่านประเด็นปัญหาหรือการพัฒนาการผลิตสินค้า/บริการ เพื่อให้สามารถขยายผลไปสู่การจัดการปัญหาหรือสิ่งต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในสถานการณ์หรือวิกฤติต่าง ๆ ในระยะต่อไป

1.4.2 ระดับกลุ่ม (ฟื้นพลังทางสังคม) โดยสร้างการรวมกลุ่ม/เพิ่มความเข้มแข็งในกลุ่ม (เชิงปริมาณและคุณภาพ) เพื่อให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนกิจกรรมทางเศรษฐกิจของกลุ่ม การมีแผนดำเนินการในด้านต่าง ๆ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการบริหารจัดการ เป็นพื้นฐานสำคัญก่อให้เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายตลาดและการผลิตที่ได้มาตรฐานระหว่างกลุ่มขยายและเพิ่มช่องทางตลาดใหม่ และดำเนินการสรุปและการถอดบทเรียน เพื่อได้ชุดองค์ความรู้ และกำหนดทิศทางการดำเนินการต่อ

1.5 ระบบการจัดการความสัมพันธ์ของภาคีเครือข่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเริ่มจากระบุภาคีเครือข่ายหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำแนกบทบาทและความสำคัญ ใครเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียขั้นพื้นฐาน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียขั้นรอง จากนั้นจึงกำหนดและพัฒนาแนวทางในการบริหารจัดการภาคีเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อให้กระทบต่อโครงการน้อยที่สุดหรือส่งผลให้เกิดผลสำเร็จของโครงการได้มากที่สุด และตอบสนองต่อภาคีเครือข่ายในส่วนที่จำเป็น มีการติดต่อสื่อสารให้ภาคีเครือข่ายเข้าใจกรอบโจทย์และความคาดหวัง เพื่อผลักดันให้ภาคเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในแต่ละขั้นของโครงการ ประเมินติดตาม ตรวจสอบสภาพบทบาท และความสัมพันธ์ตามที่ได้กำหนดแนวทางไว้อย่างต่อเนื่อง เพื่อดูแลควบคุมความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย

1.6 การสื่อสารงานวิจัยสู่สาธารณะตลอดจนสามารถนำผลการศึกษาวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้ โดยการสื่อสารในประเด็นด้านการสร้างความเข้าใจในชุดโครงการวิจัยผ่านการจัดทำสื่อเพื่อรายงานข้อมูลข่าวสาร การจัดเวทีเสวนานำเสนอความก้าวหน้าของผลงานวิจัย นอกจากนี้ยังสื่อสารงานวิจัยสู่สาธารณะด้วยการใช้กลยุทธ์การตลาดแบบเน้นเนื้อหา (Content-based Marketing Strategies) โดยใช้ Keyword สำคัญ คือ “ไม่รอ ไม่ขอ ลุกขึ้นทำด้วยตนเอง”

1.7 สรุปและประเมินโครงการเพื่อจัดทำแผนธุรกิจ (Business Model) โครงข่ายการตลาดเพื่อสร้างรายได้แก่วิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กที่ได้รับผลกระทบจาก Covid-19: สมุทรปราการโมเดล เพื่อเป็นต้นแบบธุรกิจในการขยายผลไปยังชุมชนอื่นซึ่งสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์จังหวัดสมุทรปราการ

2. วิธีการดำเนินการวิจัยของโครงการวิจัยย่อย

การกำหนดวิธีดำเนินการวิจัยของโครงการวิจัยย่อยที่ 1-6 อยู่ภายใต้กรอบการศึกษาวิจัยที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชนในแต่ละขั้นตอน กล่าวคือ

ขั้นตอนที่ 1 ประชุมร่วมกับวิสาหกิจชุมชนเพื่อชี้แจงโครงการ

ขั้นตอนที่ 2 สร้างความร่วมมือและความรู้ความเข้าใจการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้สมาชิกและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เห็นภาพรวมของวิสาหกิจชุมชนชัดเจนขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน และวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ และทำความเข้าใจเรื่องความต้องการของตลาดผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชน

ขั้นตอนที่ 4 ประชุมระดมสมองเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์

ขั้นตอนที่ 5 พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน และออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้ตรงกับความต้องการของตลาด

ขั้นตอนที่ 6 หาแนวทางเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันและขยายช่องทางการตลาดให้มากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 7 ถอดบทเรียน

3. พื้นที่การวิจัย

คณะผู้วิจัยกำหนดพื้นที่เป้าหมาย จำแนกตามกลุ่มวิสาหกิจชุมชน/ผลิตภัณฑ์ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2: พื้นที่เป้าหมายนำร่องครอบคลุม จาก 3 อำเภอ 9 ตำบล

กลุ่มวิสาหกิจชุมชน/ผลิตภัณฑ์	พื้นที่เป้าหมาย	
	อำเภอ	ตำบล
1. ภาคการเกษตร		
1.1 กลุ่มปลาสลิดบางบ่อ/กะปิ	อำเภอบางบ่อ	ตำบลบางบ่อ ตำบลคลองด่าน ตำบลบ้านระกาศ
	อำเภอบางพลี	ตำบลบางปลา
	อำเภอเมือง	ตำบลท้ายบ้าน
1.2 กลุ่มผักสวนครัว	อำเภอเมือง	ตำบลบางด้วน
1.3 กลุ่มจาก	อำเภอเมือง	ตำบลบางด้วน
2. ภาคบริการ		
2.1 กลุ่มอาหารแปรรูป	อำเภอเมือง	ตำบลบางเมือง ตำบลบางโปรง
2.2 กลุ่มสมุนไพร	อำเภอเมือง	ตำบลบางเมือง
2.3 กลุ่มผู้ใช้แรงงาน	ตามความสมัครใจ	

4. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่คณะผู้วิจัยนำมาใช้ในการศึกษา ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) แบบสอบถาม (Questionnaire) แม่แบบการเสนอคุณค่า (Value Proposition Canvas) แม่แบบโมเดลธุรกิจ (Business Model Canvas) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการตรวจวิเคราะห์ทางห้องปฏิบัติการ

ผลการวิจัย

1. ผลการทบทวนวรรณกรรมและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

1.1 แนวคิดการจัดการตลาด ช่องทางการตลาด และโครงข่ายการตลาด

พัฒนาการทางการตลาดในยุคแรกเริ่ม มีแนวทางการจัดการตลาดที่มุ่งเน้นการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์เป็นหลัก ด้วยการพัฒนากระบวนการผลิตที่ก่อให้เกิดการลดต้นทุนต่อหน่วยที่ลดลง ด้วยการผลิตผลิตภัณฑ์ปริมาณมาก และมีการบริหารจัดการองค์ประกอบทางการตลาด (4Ps) คือ Product, Price, Place และ Promotion เพื่อเกิดการกระตุ้นให้ผู้บริโภคมีความสนใจในผลิตภัณฑ์ และเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ การตลาดในยุคแรกนี้เป็นการตลาดรูปแบบของการแสวงหายอดขายจากผลิตภัณฑ์ที่ผู้ประกอบการทางธุรกิจผลิตได้ และมีคุณภาพดีเหนือคู่แข่ง เรียกยุคนี้ว่า “The Product Centric Era”

การตลาดในยุคปัจจุบัน มีแนวทางการจัดการตลาด ที่เกิดการพัฒนาการตลาดที่มุ่งเน้นการตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคเป็นหลัก แล้วจึงผลิตผลิตภัณฑ์เข้าสู่ตลาด โดยมีการวิเคราะห์ลูกค้าด้วย STP เป็นการแบ่งตลาดเป็นส่วน ๆ ตามความแตกต่างของผู้บริโภค (Segmentation: S) การประเมินตลาดเป้าหมาย (Targeting: T) และการวางตำแหน่งผลิตภัณฑ์ (Positioning: P) ทำให้ผู้ประกอบการทางธุรกิจทราบถึงความต้องการของลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้ผู้บริโภคเกิดความพึงพอใจมากที่สุด เรียกยุคนี้ว่า “The Customer-Oriented Era”

ดังนั้น การพัฒนาทางการตลาดใหม่มีส่วนประสมของส่วนประกอบด้วย 4Ps และเพิ่มส่วนประกอบการตลาดใหม่ 3 Ps คือ บุคลากร (People) การนำเสนอลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อม (Physical environment and presentation) และกระบวนการให้บริการ (Process) เรียกว่า 7Ps (Kotler. 2009)

ช่องทางการตลาด เป็นส่วนหนึ่งของส่วนประสมทางการตลาดที่เรียกว่า ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) หมายถึง กระบวนการที่เริ่มตั้งแต่การเคลื่อนย้ายสินค้าและบริการจากผู้ผลิตผ่านคนกลางในระดับต่าง ๆ เพื่อกระจายสินค้าและสนองตอบต่อความต้องการไปยังผู้บริโภคคนสุดท้าย เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุดและสามารถตอบสนองต่อความพึงพอใจของผู้บริโภค (ยุพิน พิทยาวัฒนชัย. 2550) ทั้งนี้ช่องทางการตลาด สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ 1) ช่องทางการตลาดแบบดั้งเดิม (Traditional Outlet/Conventional Marketing) หมายถึง ช่องทางการตลาดที่เน้นในเรื่องของร้านค้าปลีกและส่ง เป็นร้านค้าที่เกิดขึ้นตามแหล่งชุมชน หรือตลาดสด สามารถจัดหน้าร้านเป็นที่วางจำหน่ายสินค้า มีการเก็บสต๊อกสินค้าไว้ในร้าน เน้นการขายด้วยพนักงานขาย 2) ช่องทางการตลาดที่ทันสมัย (Modern Trade Outlet/Modern Trade Channels) เน้นการอำนวยความสะดวกให้กับลูกค้าที่มาใช้บริการ ตกแต่งร้านอย่างทันสมัย ติดเครื่องปรับอากาศ แยกแยะชนิดของสินค้าอย่างชัดเจน ใช้เทคโนโลยีในการบริการช่องทางการตลาด เช่น ห้างสรรพสินค้า ร้านสะดวกซื้อ ซุปเปอร์มาร์เก็ต ซุปเปอร์สโตร์

ปัจจุบันสามารถสรุปการพัฒนาของรูปแบบช่องทางการตลาดได้เป็น 4 แนวทาง (Marketing, 2020 อ้างถึงใน กฤษณะ หลักคงคา. 2564: 326) ดังนี้

1) การตลาดผ่านช่องทางเดียว (One Channel) เป็นการซื้อสินค้าที่ร้านค้า เป็นยุคแรกของการทำธุรกิจ การรับรู้ข้อมูลทางการตลาด หรือการซื้อสินค้าของลูกค้า จึงจำเป็นต้องเข้าไปซื้อผ่านทางหน้าร้านทางเดียว เช่น การเข้าไปซื้อของในตลาดสด ร้านค้าโชห่วย

2) การตลาดผ่านหลายช่องทาง (Multi - Channel) คือ การเพิ่มทางเลือกให้ลูกค้าสามารถเข้าถึงเราได้มากขึ้น เช่น ซื้อสินค้าผ่านหน้าร้าน โทรสั่ง หรือสั่งออนไลน์ก็ได้หรือการสร้างเพจเว็บไซต์

3) การตลาดแบบผสมผสานหลายช่องทาง (Cross Channel) คือ การเพิ่มความสะดวกให้กับลูกค้า และเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างช่องทางให้รู้จักกัน เช่น การทำระบบสมาชิก ลูกค้าสามารถนำใช้ได้ทั้งการซื้อผ่านหน้าร้าน โทรสั่ง หรือสั่งออนไลน์ (สิ่งที่เชื่อมกันของแต่ละช่องทาง คือ ข้อมูลของระบบสมาชิก)

4) การตลาดแบบบูรณาการ (Omni Channel) คือ การให้ทุกช่องทางสามารถเข้าถึงข้อมูลอย่างเดียวกันได้ทั้งหมด และสามารถแปรข้อมูลกลับไปเป็นภาษาที่ช่องทางนั้นใช้ได้ เพื่อให้เข้าถึงและรู้ใจลูกค้าอย่างสมบูรณ์ จุดประสงค์ คือ ลูกค้าสามารถเลือกช่องทางไหนก็ได้และช่องทางนั้นก็พร้อมที่จะเข้าใจลูกค้า

ทั้งนี้ ในเบื้องต้นสำหรับศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนที่ถือเป็นผู้ประกอบการขนาดเล็กแล้ว พบว่าส่วนใหญ่ยังใช้ช่องทางการตลาดแบบหลายช่องทาง (Multi - Channel) นอกจากนั้นการมีหน้าร้านเป็นของตนเองแล้ว ลูกค้ายังสามารถซื้อสินค้าผ่านการโทรสั่ง หรือสั่งออนไลน์ก็ได้ หรือการสร้างเพจบนเว็บไซต์ เฟซบุ๊ค หรือกลุ่มไลน์ต่าง ๆ ซึ่งสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง อย่างไรก็ตาม ปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดของวิสาหกิจชุมชนในประเทศไทย คือ เงินทุนและทรัพยากรที่มีไม่มากนักในการทำธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากธุรกิจมีการเจริญเติบโตขึ้น และลูกค้ามีความต้องการสินค้าเพิ่มขึ้น ประกอบกับด้วยสถานการณ์โควิด-19 ได้ส่งผลกระทบต่อวิสาหกิจชุมชนอย่างมาก ทำให้ไม่สามารถจำหน่ายสินค้าหน้าร้านได้ จึงต้องอาศัยการจัดจำหน่ายออนไลน์ และการช่วยเหลือจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถกระจายและจำหน่ายสินค้าของวิสาหกิจชุมชนเข้าสู่ท้องตลาดได้ การดำเนินชุดโครงการวิจัยนี้ จึงให้ความสนใจกับการนำเสนอแนวคิดด้านการตลาดในลักษณะที่สร้างให้เกิดโครงข่ายการตลาดในจังหวัดสมุทรปราการ โดยกำหนดแนวคิดที่ว่า **“โครงข่ายการตลาด (Marketing Networks)”** หมายถึง รูปแบบทางการตลาดที่เป็นธรรม (Fair Trade) ที่สร้างรายได้ให้แก่วิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กที่เกิดจากความร่วมมือร่วมใจของภาคีเครือข่าย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม โดยขับเคลื่อนผ่านระบบและกลไกการบริหารจัดการกลุ่มเป้าหมายและกลไกการบริหารภาคีเครือข่าย ทำให้วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสมุทรปราการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและสามารถพึ่งพาตนเองได้ในสภาวะวิกฤต

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนเกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของชาวบ้านในชุมชนเพื่อเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เป็นกลุ่มกิจกรรมของชาวบ้านเพื่อการผลิตของกินหรือของใช้โดยวิธีการผลิตที่ไม่ซับซ้อน ใช้วัตถุดิบที่หาได้ง่ายในชุมชน มุ่งตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนเป็นหลัก และหากมีช่องทางและความเป็นไปได้ทางธุรกิจจึงขยายออกสู่ตลาดภายนอกชุมชน วิสาหกิจชุมชนจึงมีลักษณะใกล้เคียงกับ “ธุรกิจชุมชน” ในประเด็นการซื้อขายสินค้าและบริการ และมีความเชื่อมโยงกับ “เศรษฐกิจชุมชน” ดังนั้น วิสาหกิจชุมชน จึงเป็นเครื่องมือการจัดการทุนของชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน ทั้งนี้ พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ได้ให้ความหมายของวิสาหกิจชุมชนว่า กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคลเพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน

ลักษณะที่สำคัญของวิสาหกิจชุมชนมีอยู่ด้วยกัน 7 ประการ กล่าวคือ 1) ชุมชนเป็นเจ้าของกิจการเอง 2) ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน 3) ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน 4) มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล 5) การดำเนินการแบบบูรณาการเชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ 6) การเรียนรู้คือหัวใจของกระบวนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน และ 7) มีการพึ่งตนเองเป็นเป้าหมายการยกระดับสมรรถนะของวิสาหกิจชุมชนโดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขันและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืนนั้น คณะผู้วิจัยจึงเริ่มตั้งแต่การประเมินศักยภาพทั้งของวิสาหกิจชุมชน และสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เพื่อออกแบบแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างเหมาะสม ทั้งการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการพัฒนาสมรรถนะให้กับสมาชิกในวิสาหกิจชุมชนให้สามารถขับเคลื่อนไปข้างหน้าได้

1.3 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการคิดเชิงออกแบบ และแม่แบบการเสนอคุณค่า

คณะผู้วิจัยได้นำกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking Process) ซึ่งถูกพัฒนาขึ้นโดย Hasso Plattner Institute of Design (d.School) แห่งมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด มาใช้ในฐานในการพัฒนาสินค้าหรือบริการโดยเริ่มจากการทำความเข้าใจกับปัญหาและความต้องการของลูกค้าอย่างลึกซึ้ง จากนั้นจึงระดมสมองสร้างสรรค์ไอเดียการสร้างคุณค่าหรือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เพื่อนำไปทดสอบหรือทดลองนำเสนอให้กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งมีลักษณะเป็นกลุ่มลูกค้าเป้าหมายของสินค้า แล้วจึงนำไปพัฒนาเพิ่มเติม เพื่อให้ได้สินค้าหรือบริการที่มีมูลค่าเพิ่ม ตอบโจทย์ และเป็นที่ต้องการของลูกค้า กระบวนการมี 5 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ 1) การทำความเข้าใจลูกค้า 2) การกำหนดโจทย์ความต้องการของลูกค้า 3) การระดมความคิดเห็น 4) การสร้างต้นแบบหรือสินค้าจำลอง และ 5) การทดสอบตลาด

แม่แบบการเสนอคุณค่า (Value Proposition Canvas) เป็นกรอบแนวคิดที่พัฒนาขึ้นโดย Alexander Osterwalder เจ้าของ Business Model Canvas เครื่องมือสร้างโมเดลธุรกิจที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในวงการธุรกิจ โดยเครื่องมือ Value Proposition Canvas นี้ จะใช้ในการสร้างมูลค่าเพิ่มของธุรกิจ ซึ่งช่วยให้สามารถพัฒนาสินค้าหรือรูปแบบการให้บริการในแนวทางที่สามารถตอบโจทย์ความต้องการลูกค้า เครื่องมือนี้ประกอบด้วย 2 ส่วนหลัก ได้แก่ ส่วนที่ 1 Customer Segment ซึ่งเป็นการศึกษาทำความรู้จักลูกค้าหรือผู้ใช้บริการ และส่วนที่ 2 Value Proposition เป็นการวิเคราะห์เกี่ยวกับคุณสมบัติและคุณค่าของสินค้าหรือบริการ ซึ่งทั้ง 2 ส่วน จะต้องมีความสอดคล้องและสนับสนุนซึ่งกันและกัน สำหรับชุดโครงการวิจัยนี้ จะใช้เครื่องมือข้างต้นมาเป็นพื้นฐานในการทำวิจัยระหว่างคณะผู้วิจัยกับวิสาหกิจชุมชนเพื่อให้การพัฒนาสินค้าหรือบริการต่าง ๆ ตอบโจทย์ความต้องการของลูกค้า และสามารถดึงคุณค่าในสินค้าหรือบริการของวิสาหกิจชุมชนนั้นออกมาสร้างมูลค่าได้

2. ผลการพัฒนาโครงข่ายการตลาดให้กับวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็ก ทำให้เกษตรกร/แรงงานภาคบริการที่เข้าร่วมโครงการ มีรายได้เพิ่มขึ้นสุทธิ 30% หรือเพิ่มขึ้นสุทธิ 10,000 บาทต่อครัวเรือน

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์และคลี่ภาพ Supply Chain ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเป้าหมาย ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียใน Supply Chain และวิเคราะห์เงื่อนไข ข้อจำกัด โอกาส และความเสี่ยง ตลอดจนการศึกษาวิจัยการพัฒนาโครงข่ายการตลาดให้กับวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็ก โดยใช้แนวคิด “การตลาดนำการผลิต” โดยเริ่มกระบวนการตั้งแต่การวิเคราะห์การแบ่งส่วนตลาด กำหนดตลาดเป้าหมาย และ

กำหนดตำแหน่งทางการตลาดแล้ว คณะผู้วิจัยยังได้ดำเนินการวิเคราะห์กลยุทธ์ส่วนผสมทางการตลาดของ 5 กลุ่มผลิตภัณฑ์ การดำเนินการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์เป้าหมาย ทั้งตลาดรูปแบบออฟไลน์และออนไลน์ การสังเคราะห์โครงข่ายการตลาดจำแนกตามประเภทวิสาหกิจชุมชน การสังเคราะห์โมเดลแผนธุรกิจตามประเภทวิสาหกิจชุมชน การถอดโครงข่ายการตลาดของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในจังหวัดสมุทรปราการ

นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยได้สังเคราะห์ชุดความรู้ตัวแบบเชิงธุรกิจ/ตัวแบบเชิงพัฒนาโครงข่ายการตลาด (ดังภาพประกอบที่ 2) และการสังเคราะห์กลไกการบริหารจัดการเพื่อสร้างรายได้แก่วิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กที่ได้รับผลกระทบจากโควิด-19 โดยมีกลไกระดับนโยบายที่สำคัญ คือ “คณะทำงานขับเคลื่อนการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์เพื่อการยกระดับและการสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชน” และระดับผู้ประกอบการ คือ “กลุ่มฮักสมุทรปราการ” (ดังภาพประกอบที่ 3)

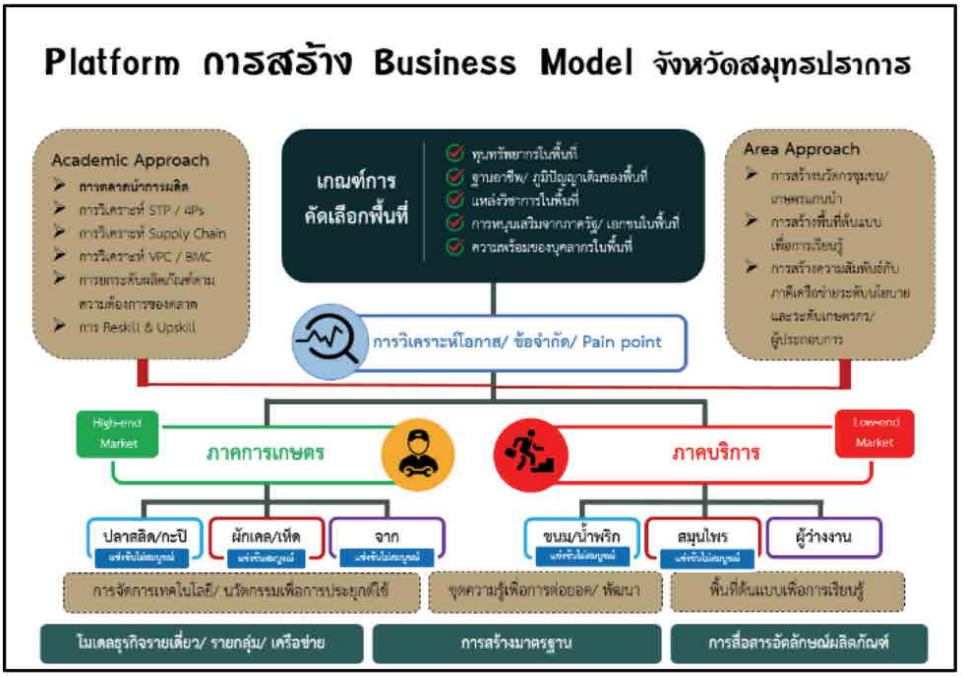

ภาพประกอบที่ 2 Platform การสร้าง Business Model จังหวัดสมุทรปราการ

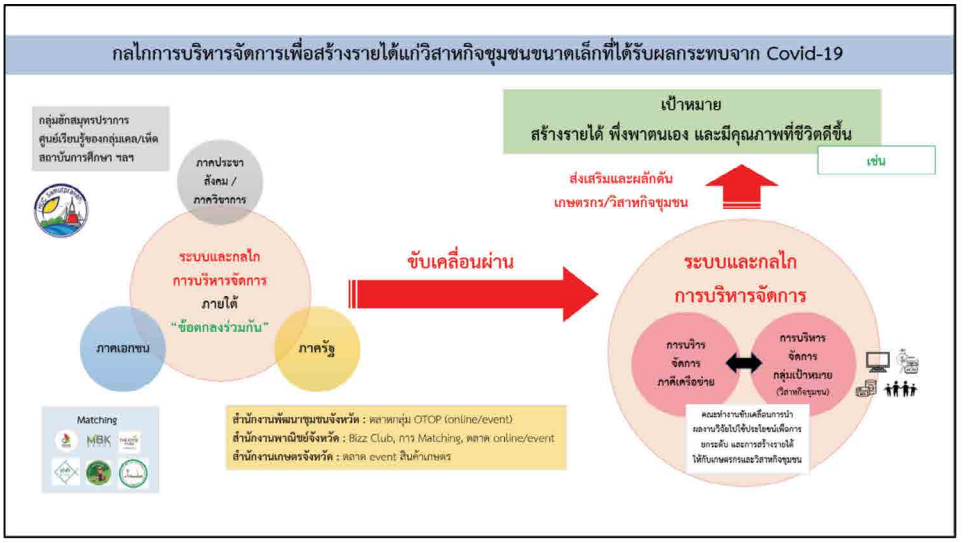

ภาพประกอบที่ 3 กลไกการบริหารจัดการเพื่อสร้างรายได้แก่วิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กที่ได้รับผลกระทบจากโควิด-19

3. ผลการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กโดยการใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ให้มีมูลค่าสูงขึ้นสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค

สำหรับการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กนั้น คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยใช้แนวคิด “ตลาดนำการผลิต” โดยได้ดำเนินการศึกษา Supply Chain ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กที่เป็นเป้าหมาย การศึกษาผู้ที่มีส่วนได้เสียใน Supply Chain และการศึกษา Demand Chain ควบคู่กัน นำมาสู่การวางแผนดำเนินงานเชิงธุรกิจโดยใช้ Value Proposition Canvas (VPC) และ Business Model Canvas (BMC) เป็นเครื่องมือในการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ ทำให้เกิดสินค้าและผลิตภัณฑ์หลักต่าง ๆ จำนวนอย่างน้อย 14 ผลงาน ได้แก่ น้ำพริกปลาสลิดหอม ปลาสลิดแดดเดียวที่ผ่านกระบวนการรีทอร์ท ปลาสลิดทอดอบกรอบไร้น้ำมัน น้ำมันปลาสลิด กะปิหวานทรงเครื่อง น้ำพริกเผาไข่เค็ม ขนมนางเล็ดสูตรมัคคียาโต ขนมทองม้วนที่ลดการแตกหักและรสชาติไม่หวาน ยาสีฟันสมุนไพร ผลิตภัณฑ์ Mask Drop น้ำเคลสกัดเย็น เห็ดหูหนูอบแห้ง ผลิตภัณฑ์จักสานที่ออกแบบใหม่ให้ทันสมัย และผ้า Eco-Print จากสีย้อมจากที่ลดสีตก ซึ่งได้วางจำหน่ายและเกิดรายได้แล้ว จำนวน 11 ผลงาน

คณะผู้วิจัยได้มีการพัฒนา Supply Chain เดิม ไปสู่ New Supply Chain ของวิสาหกิจชุมชนแต่ละแห่ง ยกตัวอย่างเช่น วิสาหกิจชุมชนบ้านสีเขียว ณ บางด้วน ที่เดิมมีผลผลิตเป็นผักสลัด 90% และสลัดโรล 10% จัดจำหน่ายตามส่วนราชการ 90% และหน้าร้าน 10% ได้ยกระดับ New Supply Chain เป็นสัดส่วนผลผลิตผักสลัด 60% และผลผลิตจากผักเคลทั้งที่เป็นต้นเคล ใบเคล น้ำเคล 39% และอีก 1% เป็นผลิตภัณฑ์แปรรูปอื่น ๆ เน้นการจัดจำหน่ายที่ตลาดจริงใจ เซ็นทรัลบางนา 80% การออกร้านของหน่วยงาน 7% ตลาดบางน้ำผึ้ง 5% ขายหน้าร้าน 5% และตลาดออนไลน์ 3% โดยผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ (ROI) จากแต่เดิมอยู่ระหว่าง ROI 60-141% เพิ่มขึ้นเป็น ROI 60-264%

อันเนื่องมาจากการส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกผักเคล และแปรรูปผลผลิตจากผักเคล ซึ่งเป็นผักที่มีมูลค่าสูง มีความต้องการของตลาดในกลุ่มผู้บริโภคที่รักสุขภาพซึ่งมีกำลังซื้อ รวมทั้งการนำสินค้าเข้าสู่ตลาดจริงใจ ทำให้สามารถเพิ่มมูลค่าในผลิตภัณฑ์ของทางกลุ่มได้

4. ผลการสร้างระบบและกลไกการบริหารจัดการโครงข่ายการตลาดวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กให้มีประสิทธิภาพ สามารถพึ่งพาตนเองได้ในสภาวะวิกฤต

คณะผู้วิจัยได้จัดประชุมร่วมกับวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กเพื่อชี้แจงโครงการ การสร้างความร่วมมือและความรู้ความเข้าใจการดำเนินงานวิจัยให้แก่วิสาหกิจชุมชนขนาดเล็ก การวิเคราะห์สภาพการณ์ของวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กแต่ละราย และสมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่มีอยู่ ทำให้พบถึงปัญหาและผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 ที่ทำให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กขาดรายได้ อันเนื่องมาจากช่องทางการตลาดแบบออฟไลน์ที่หยุดชะงัก และข้อจำกัดของวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กในการเข้าสู่ตลาดเฉพาะทางที่ต้องการมาตรฐานสินค้าและการปรับตัวเข้าสู่ตลาดออนไลน์ ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ร่วมมือกับผู้ประกอบการในพื้นที่ดำเนินการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรหรือผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็ก ในนาม “กลุ่มฮักสมุทรปราการ” ซึ่งเกิดจากความสมัครใจในการรวมตัวของเกษตรกรหรือผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็ก การจัดโครงสร้างการบริหารและการเงินของกลุ่ม โดยได้กำหนดเป้าหมายของกลุ่ม เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและผู้ประกอบการในการจัดการเรื่องช่องทางตลาด การพัฒนาผลิตภัณฑ์และส่งเสริมผลิตภัณฑ์ที่ได้มาตรฐานให้สามารถจำหน่ายในช่องทางต่าง ๆ ที่เคยมีการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง และพัฒนาเพิ่มเติมช่องทางการจำหน่ายที่หลากหลายอย่างเหมาะสมกับสมาชิกกลุ่มให้มากขึ้น และกำหนดวัตถุประสงค์ของกลุ่มไว้ 3 ประการ ได้แก่ 1) ส่งเสริมและร่วมกันพัฒนาผลิตภัณฑ์ของสมาชิกให้ได้มาตรฐาน ที่นำไปสู่การสร้างมูลค่าที่เพิ่มขึ้น 2) ส่งเสริมผลิตภัณฑ์ที่ได้มาตรฐานให้สามารถเข้าสู่ช่องทางตลาดในระดับที่สูงขึ้นและหลากหลายช่องทาง และ 3) สร้างระบบสนับสนุนช่วยเหลือสมาชิกในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และเพิ่มช่องทางจำหน่ายที่เหมาะสม โดยขณะนี้เกษตรกรหรือผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กที่สมัครสมาชิกแล้ว จำนวน 46 ราย นอกจากนั้นแล้ว ยังมีส่งเสริมการรวมกลุ่มโดยการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตร การจัดตั้งกลุ่มธนาคารขยะออมทรัพย์และการทำปุ๋ยจากเศษวัสดุธรรมชาติในตำบลบางด้วน

5. ผลการพัฒนาความรู้และทักษะของคนฐานรากทั้งในภาคการเกษตร และภาคบริการให้มีองค์ความรู้เพิ่มขึ้น ผ่านกระบวนการเสริมและพัฒนาทักษะที่มีอยู่เดิม หรือการสร้างทักษะใหม่ (Reskill & Upskill)

คณะผู้วิจัยได้พัฒนาความรู้และทักษะของกลุ่มเป้าหมายในโครงการ โดยการเสริมและพัฒนาทักษะที่มีอยู่เดิม หรือการสร้างทักษะใหม่ (Reskill & Upskill) ผ่านการดำเนินกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ได้แก่ การเสริมและพัฒนาทักษะด้านการตลาดออนไลน์ การเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ ทั้งกลุ่มผลิตภัณฑ์สมุนไพรและกลุ่มผลิตภัณฑ์ด้านอาหารแปรรูป ตลอดจนการถ่ายทอดเทคโนโลยีองค์ความรู้ในผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่ได้พัฒนาขึ้น โดยทำให้เกิดนวัตกรในชุดโครงการทั้งสิ้น 13 ราย เกิดชุดความรู้ใน 6 ประเด็น ได้แก่ 1) ชุดองค์ความรู้ทางการตลาดออนไลน์และระบบบันทึกบัญชี 2) ชุดองค์ความรู้การผลิตสินค้าด้านอาหาร (ปลาสลิด และกะปิ) 3) ชุดองค์

ความรู้การผลิตสินค้าด้านอาหาร (ขนม และน้ำพริก) 4) ชุดองค์ความรู้มาตรฐานสถานที่ผลิตสำหรับผู้ประกอบการเครื่องสำอาง 5) ชุดองค์ความรู้ด้านการปลูก การแปรรูป และการตลาดผักเคล และเห็ด และ 6) ชุดองค์ความรู้ด้านการพัฒนาโครงข่ายการตลาด

6. ผลการบริหารจัดการงานวิจัย ประเมินผลกระทบของโครงการ บริหารจัดการภาคีเครือข่ายและบริหารจัดการกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งการสื่อสารผลงานวิจัยสู่สาธารณะไปยังกลุ่มเป้าหมาย

คณะผู้วิจัยได้กำกับติดตามประเมินผลโครงการวิจัยย่อย โดยกำหนดการประชุมนักวิจัยทุกสัปดาห์ และจัดเวทีนำเสนอความก้าวหน้าของงานวิจัยร่วมกันเป็นระยะ ทุก 4 เดือน และการลงพื้นที่เพื่อติดตามความก้าวหน้าของผลการศึกษาวิจัยโครงการวิจัยย่อย เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาและให้ข้อเสนอแนะเป็นระยะ

ด้านการประเมินผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคม (ROI & SROI) ชุดโครงการวิจัยได้ดำเนินการจัดอบรมให้นักวิจัยในโครงการเข้าใจและเตรียมความพร้อมถึงการประเมินผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคม จากผลการประเมินผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ (ROI) พบว่า มีจำนวนเกษตรกรและผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กเข้าร่วม จำนวน 312 ครัวเรือน หากพิจารณา ROI ที่เพิ่มขึ้นจำแนกตามการพัฒนาผลิตภัณฑ์ พบว่า กลุ่มอาหารและขนม ROI เพิ่มขึ้น 14.78 - 162.27 % กลุ่มผลิตภัณฑ์สมุนไพร ROI เพิ่มขึ้น 15.15 - 56.00 % กลุ่มผักและเห็ด ROI เพิ่มขึ้น 13.4 - 123% และกลุ่มผลิตภัณฑ์จากต้นจาก ROI เพิ่มขึ้น 24.4 - 53 % ในขณะที่หากพิจารณาการสร้างรายได้เพิ่มขึ้น พบว่าภายหลังเข้าร่วมโครงการ มีสมาชิกที่สามารถเพิ่มรายได้สุทธิเพิ่มขึ้น ต่ำกว่า 1,000 บาทต่อเดือน จำนวน 140 ครัวเรือน รายได้สุทธิเพิ่มขึ้น 1,001- 2,000 บาทต่อเดือน จำนวน 36 ครัวเรือน รายได้สุทธิเพิ่มขึ้น 2,001 - 4,000 บาทต่อเดือน จำนวน 11 ครัวเรือน รายได้สุทธิเพิ่มขึ้น 4,001 - 6,000 บาทต่อเดือน จำนวน 91 ครัวเรือน รายได้สุทธิเพิ่มขึ้น 6,001 - 8,000 บาทต่อเดือน จำนวน 1 ครัวเรือน รายได้เพิ่มขึ้นสุทธิมากกว่า 10,000 บาทต่อเดือน จำนวน 2 ครัวเรือน และยังไม่เกิดรายได้ในขณะนี้ จำนวน 31 ครัวเรือน ในขณะที่หากพิจารณาค่า ROI มีครัวเรือนที่มีรายได้สุทธิเพิ่มขึ้นก่อนเข้าโครงการ ROI มากกว่า 30% มีจำนวนทั้งสิ้น 97 ครัวเรือน จากจำนวน 312 ครัวเรือน

สำหรับการประเมินผลกระทบการสังคม (SROI) โดยกำหนดผลลัพธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นจากทำโครงการ 6 เรื่องได้แก่ 1) กลุ่มมีความเข้มแข็งมากขึ้น 2) ครอบครัวมีความสุขเพิ่มขึ้น 3) การลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม 4) การเป็นเครือข่ายของกลุ่มผู้ประกอบการที่เข้มแข็งมากขึ้น 5) นวัตกรที่โครงการวิจัยสร้างขึ้นสามารถถ่ายทอดหรือเผยแพร่ความรู้ได้ และ 6) กลุ่มเป้าหมายมีความรู้และนำความรู้ไปพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการตนเองและกลุ่มได้ หลังจากรวบรวมผลผลิตจากแต่ละโครงการ และศึกษาผลตอบแทนทางสังคม SROI จากโครงการทั้งหมด พบว่ามีมูลค่าปัจจุบันของผลประโยชน์ทั้งหมดตลอดระยะเวลา 1 ปีที่ดำเนินการวิจัย 2,365,755.85 บาท หารด้วยจำนวนมูลค่าปัจจุบันของการลงทุน (งบประมาณที่ใช้ดำเนินการตลอดการวิจัย 1 ปี) จำนวน 4,894,659.70 เมื่อนำมาคำนวณผลตอบแทนสังคม (SROI) จากเงินลงทุนดำเนินการ 1 บาท มีผลตอบแทนสังคม 0.48

ด้านการบริหารจัดการภาคีเครือข่ายและบริหารจัดการกลุ่มเป้าหมาย ได้มีการจัดตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนนโยบายสมุทรปราการโมเดลที่จังหวัดแต่งตั้งขึ้น และเกิดความร่วมมือที่ได้จากการบริหารจัดการความสัมพันธ์ของภาคีเครือข่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายประการ

ด้านผลการสื่อสารงานวิจัยสู่สาธารณะและการนำผลการศึกษาวิจัยไปใช้ประโยชน์ ได้มีการรายงานข้อมูลข่าวสารผ่านกิจกรรม “เวทีเสวนา” นำเสนอความก้าวหน้าของผลงานวิจัย การรายงานติดตามผลของโครงการวิจัยย่อยเป็นระยะ การจัดทำสื่อเพื่อรายงานข้อมูลข่าวสารผ่านกิจกรรมวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ค้นพบ การสรุปผลถอดบทเรียนเป็นชุดความรู้ รวมทั้งการประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการวิจัยย่อยและชุดโครงการ เพื่อให้สาธารณชนได้รับทราบความคืบหน้าและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ประโยชน์จริงได้ โดยมีการสื่อสารผลงานวิจัยสู่สาธารณะผ่านช่องทางต่าง ๆ มากกว่า 5 ช่องทาง จำนวนมากกว่า 50 ผลงาน

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัย คณะผู้วิจัยพบว่าปัญหาของวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กส่วนใหญ่คือการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือช่องทางการตลาดที่มักมองจากความต้องการของผู้ประกอบการเองหรือความเชี่ยวชาญของนักวิจัยเป็นหลัก โดยขาดการศึกษาข้อมูลความต้องการของผู้บริโภค สอดคล้องกับงานวิจัยของศิริอมร กาวีระ (2560) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการตลาดกลุ่มน้ำพริกเกษตรกรบ้านแม่ไข อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก พบว่า การดำเนินงานทั่วไปของกลุ่มน้ำพริกยังไม่เติบโตตามที่คาดหวังไว้ ผู้ประกอบการยังไม่มีความเข้าใจและยังไม่ให้ความสำคัญทางด้านการตลาดเท่าที่ควร ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงเห็นว่าวิสาหกิจชุมชนควรต้องใช้ “การตลาดนำการผลิต” โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายของผู้บริโภคให้ชัดเจน สอดคล้องกับผลการศึกษาของมณีรัตน์ รัตนพันธ์ (2559) ที่ศึกษาแนวทางพัฒนาส่วนประสมทางการตลาดของขนมทองม้วนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดสงขลา พบว่าการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายไม่จำเป็นเลย หากไม่มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์และจำเป็นต้องกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจนเพื่อกำหนดการขายได้ดีขึ้น

นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยพบว่าในสถานการณ์หลังโควิด-19 ตลาดออนไลน์เป็นสิ่งที่วิสาหกิจชุมชนและผู้บริโภคให้ความสนใจเพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของปิยกนิฏฐ์ โชติวนิช และคณะ (2560) ที่ศึกษาการพัฒนาช่องทางการส่งเสริมการตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์หวดนึ่งข้าวอัจฉริยะของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจักสานเชิงนวัตกรรม พบว่าด้วยสถานการณ์โรคระบาดโควิด-2019 ช่องทางที่จะสามารถทำให้ผู้บริโภคหันมาให้ความสนใจและรู้จักกับผลิตภัณฑ์มากขึ้นคือการให้ความสำคัญกับช่องทางการจำหน่ายในรูปแบบออนไลน์มากกว่ารูปแบบดั้งเดิม ดังนั้น หากต้องการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่รู้จักและขยายตลาดให้กว้างขึ้น ควรต้องมีการพัฒนาช่องทางการตลาดออนไลน์อย่างจริงจังเพื่อให้สามารถเข้าถึงผู้บริโภคและสามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของมาลินี คำเครือและธีระพันธ์ โชคอุดมชัย (2562) ที่ศึกษากลยุทธ์การตลาดออนไลน์ที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าโอทอปผ่านสื่อสังคมออนไลน์ พบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่รู้จักสินค้าโอทอปผ่านทางการประชาสัมพันธ์ผ่าน Facebook มากที่สุด โดยมีเหตุผลที่เลือกซื้อสินค้าผ่านสื่อสังคมออนไลน์เพราะมีขั้นตอนการซื้อที่ง่าย ไม่ซับซ้อน ไม่ยุ่งยากเกินไป ในปัจจุบันที่เป็นยุคแห่งดิจิทัลเทคโนโลยี ทำให้ผู้บริโภคให้ความสนใจกับช่องทางการจำหน่ายสินค้ามากขึ้น และให้ความสำคัญกับ

การจำหน่ายในรูปแบบออนไลน์มากกว่าแบบดั้งเดิม ดังนั้น หากต้องการให้ยอดขายเพิ่มขึ้น ควรต้องมีการพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารการตลาดออนไลน์อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้

นอกจากนี้ การสร้าง “โครงข่ายการตลาด” เชื่อมโยงกับภาคีภาครัฐ และภาคเอกชนเป็นสิ่งจำเป็นที่ส่งผลให้วิสาหกิจชุมชนสามารถขยายตลาดของผู้บริโภคได้เพิ่มมากขึ้นสอดคล้องกับงานวิจัยของอุทิศ และสุนันท์ (2562) ที่ศึกษาแนวทางการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจสินค้าทางวัฒนธรรมขนมทองม้วนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านยาง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการสร้างเครือข่ายหลายรูปแบบ เช่น การวางจำหน่ายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การติดต่อกับร้านอาหาร ร้านค้าสวัสดิการของโรงพยาบาล เป็นต้น ซึ่งเป็นการขยายพื้นที่ทางการตลาดพร้อมทั้งทำให้กลุ่มผู้บริโภครู้จักสินค้ามากขึ้นและเป็นการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ให้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภคทั้งด้านการบรรจุภัณฑ์ คุณภาพ ประโยชน์ รสนิยม ราคา คุณค่าทางโภชนาการเพื่อประกอบการตัดสินใจในการเลือกซื้อของผู้บริโภค นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยเห็นว่า ต้องให้ความสำคัญกับการสร้างระบบและกลไกในวิสาหกิจชุมชน หรือเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่ต้องมีโครงสร้างและการบริหารจัดการที่ชัดเจน เพื่อให้การดำเนินงานเกิดความเข้มแข็งและต่อเนื่อง และร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับงานวิจัยของปิยกนิฏฐ์ โชติวนิช และคณะ (2560) ที่เห็นว่าการจัดการวิสาหกิจชุมชน ควรมุ่งเน้นให้เกิดความร่วมมือในชุมชน การประสานงานกับหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนเพื่อพัฒนาการจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต่อไป

ท้ายที่สุด คณะผู้วิจัยพบว่าเมื่อศึกษางานวิจัยเพื่อการพัฒนาเกษตรกรหรือผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ มักเป็นการศึกษาวิจัยที่ไม่ได้พิจารณาให้เห็นครบถึงห่วงโซ่ทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ หรือปลายน้ำของสินค้าหรือบริการนั้น ทำให้ไม่เห็นการวิเคราะห์ถึงช่องว่างในห่วงโซ่ที่จะทำให้นักวิจัยได้สามารถนำองค์ความรู้หรือเทคโนโลยีไปใช้แก้ปัญหาได้อย่างประสบผลสำเร็จและสามารถสร้างรายได้ได้อย่างแท้จริง ยกตัวอย่างเช่น สินค้าผักเคล อาจจะสามารถนำไปแปรรูปเป็นเคลผง หรือขนมที่มีส่วนผสมของเคลต่าง ๆ ได้ในภาคอุตสาหกรรม แต่เมื่อมาพิจารณาผลตอบแทนรายได้จากการลงทุน (ROI) ของวิสาหกิจชุมชนแล้ว กลับพบว่า ขายเป็นผักเคลสดได้ผลตอบแทนที่มากกว่า และใช้ต้นทุนน้อยกว่า เมื่อเทียบกับการที่วิสาหกิจชุมชนต้องไปลงทุนซื้อเทคโนโลยีไปใช้ในการผลิต หรือไปจ้างบริษัทภายนอกผลิต ประกอบกับตลาดผักเคลสดก็ยังเป็นที่ต้องการของผู้บริโภคที่เป็นคนชุมชนเมือง การไปพัฒนาที่ต้นน้ำของการปลูกผักเคลให้ได้คุณภาพมาตรฐาน จึงยังเหมาะสมกับวิสาหกิจชุมชนมากกว่าการไปพัฒนากลางน้ำที่จะนำสินค้าไปแปรรูปในสถานการณ์ปัจจุบัน เป็นต้น

นอกจากนี้สิ่งหนึ่งที่คณะผู้วิจัยเห็นว่าเป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญของการทำงานวิจัยเชิงพื้นที่ในลักษณะนี้ คือ การใช้ภาคีเครือข่ายความร่วมมือโดยเฉพาะกลไกของภาครัฐให้เป็นประโยชน์ต่อการประสานความร่วมมือ และการรับกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ที่คณะผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นหลังสิ้นสุดโครงการวิจัย เพื่อให้การทำงานเกิดความต่อเนื่อง โดยเฉพาะโครงการวิจัยนี้ได้ใช้กลไกคณะทำงานที่จังหวัดได้ตั้งขึ้น ทำให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคเอกชน และชุมชนในพื้นที่ร่วมกัน ซึ่งหากภาควิชาการทำแต่เพียงฝ่ายเดียว อาจสร้างผลลัพธ์ และผลกระทบต่อชุมชนในพื้นที่ได้น้อยกว่า

สรุปผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยของชุดโครงการ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการถอดองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นในการศึกษาวิจัย โดยแยกการพิจารณาเป็นต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำของ Value Chain

1. ด้านต้นน้ำ เกิดองค์ความรู้จากการศึกษาวิจัย ได้แก่

1.1 กระบวนการและการบริหารจัดการ เกิดองค์ความรู้การปลูกผักเคล และเห็ดให้ได้มาตรฐาน GAP ส่งผลให้มีการขยายกำลังการผลิต และสมาชิกที่ปลูก

1.2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผักเคล และเห็ดหูหนูสด

1.3 หลักสูตร Reskill/Upskill การอบรมการปลูกเคล และการอบรมการเพาะเห็ดที่มีการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีมีคุณภาพ ได้มาตรฐาน ปลอดภัยทั้งต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค

2. ด้านกลางน้ำ เกิดองค์ความรู้จากการศึกษาวิจัย ได้แก่

2.1 กระบวนการและการบริหารจัดการ เกิดองค์ความรู้การแปรรูปและพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารและเครื่องสำอางให้ได้มาตรฐาน การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์/บรรจุภัณฑ์ การเรียนรู้กระบวนการทำ OEM การคิดต้นทุน และราคาขาย และการบริหารจัดการกลุ่ม

2.2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ น้ำพริกปลาสลิดหอม กะปิหวานทรงเครื่อง ปลาสลิดแดดเดียวและปลาสลิดแผ่นพร้อมบริโภค ปลาสลิดทอดกรอบโดยใช้เครื่องทอดสุญญากาศ น้ำมันปลาสลิดสำหรับบริโภค น้ำพริกเผาไข่เค็มนางเล็ดซอสมัคคียาโต ทองม้วนที่มีส่วนผสมของแป้งข้าวกล้องและฟักทองผง น้ำเคลและผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผักเคลเห็ดหูหนูอบแห้งและผลิตภัณฑ์แปรรูปจากเห็ดหูหนูยาสีฟันสมุนไพรสูตรเข้มข้น Mask Drop ผลิตภัณฑ์จักสานจากก้านจากที่ใส่กระถางต้นไม้และโคมไฟจากก้านจาก ผ้ามัดย้อมเปลือกลูกจากที่สีไม่ตก

2.3 หลักสูตร Reskill/Upskill การถ่ายทอดความรู้กระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์แปรรูปจากปลาสลิดต่าง ๆ ความรู้เทคโนโลยีเฮอร์เดิลเพื่อยืดอายุการเก็บรักษา การฆ่าเชื้อบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์น้ำพริกเผาไข่เค็ม การใช้สารกรีเซอรอลในการเพิ่มอายุการเก็บของนางเล็ดและซอสมัคคียาโต การอบรมคุณสมบัติของวัตถุดิบที่มีผลต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์ การเตรียมพร้อมเข้าสู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ด้านอาหาร การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเคลและเห็ดหูหนู การอบรมมาตรฐานสถานที่ผลิตเครื่องสำอางสำหรับวิสาหกิจชุมชน การอบรมความรู้การจักสาน การทำผ้ามัดย้อม และผ้า Eco-printing

3. ด้านปลายน้ำ เกิดองค์ความรู้จากการศึกษาวิจัย ได้แก่

3.1 กระบวนการและการบริหารจัดการ การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการทางการตลาด กระบวนการและชุดความรู้การเข้าสู่ตลาดจริงใจ และตลาดเครือพาราไดซ์ เกิดช่องทางการการตลาดทั้งออนไลน์ งาน event และร้านประจำ การจัดตั้งกลุ่มการบริหารจัดการวัสดุเหลือใช้ในชุมชน (ธนาคารขยะออมทรัพย์) การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้การปลูกเคลและเห็ด และการจัดตั้งกลุ่มฮักสมุทรปราการ

3.2 หลักสูตร Reskill/Upskill การอบรมการตลาดออนไลน์ และการอบรมการทำบัญชีครัวเรือนและระบบภาษีของวิสาหกิจชุมชน

นอกจากนี้ ชุดโครงการวิจัยนี้ยังได้ผลผลิตที่สำคัญ อาทิ เกษตรกร/แรงงานภาคบริการที่เข้าร่วมโครงการรายได้เพิ่มขึ้นสุทธิมากกว่า 10,000 บาทต่อเดือน จำนวน 2 ครัวเรือน มีครัวเรือนที่มีรายได้สุทธิเพิ่มขึ้นก่อนเข้าโครงการ ROI มากกว่า 30% จำนวนทั้งสิ้น 97 ครัวเรือน จากจำนวนที่เข้า

ตารางที่ 3: ผลการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่เป็นอุปสรรคหรือข้อจำกัดที่สำคัญ

	อุปสรรค หรือข้อจำกัดที่สำคัญ
ปัจจัยภายใน	1. ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนเคยชินกับการผลิตสินค้าแบบเดิม และเห็นว่าขายได้อยู่แล้ว จึงไม่ค่อยอยากปรับเปลี่ยน 2. สินค้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในสมุทรปราการ มักเป็นสินค้าทั่ว ๆ ไป ยังขาดความเป็นอัตลักษณ์ 3. ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่อยู่ในวัยสูงอายุ ทำให้การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ ในทางการตลาดเพื่อขายสินค้า มีข้อจำกัด จำเป็นที่ต้องมีคนรุ่นใหม่มาช่วย
ปัจจัยภายนอก	1. สถานการณ์โควิด-19 ส่งผลให้การดำเนินงานวิจัยเป็นไปด้วยความยากลำบาก โดยเฉพาะเมื่อต้องลงพื้นที่หรือรวมกลุ่มทำกิจกรรมกัน 2. การขาดเทคโนโลยีการผลิตระดับชุมชนที่ค่าใช้จ่ายไม่แพง และเอื้อต่อผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน 3. หน่วยงานภาครัฐยังต่างคนต่างทำภายใต้ภารกิจของตนเอง ขาดการบูรณาการการทำงาน ทำให้การใช้งบประมาณซ้ำซ้อน และไม่มีการติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนรู้สึกเบื่อหน่าย และไม่อยากเข้าร่วมโครงการ

ร่วมโครงการ 312 ครัวเรือน เกิดการพัฒนานวัตกรในชุมชน จำนวน 13 คน เกิดชุดความรู้ตัวแบบเชิงธุรกิจ/ตัวแบบเชิงพัฒนาโครงข่ายการตลาด และการสังเคราะห์กลไกการบริหารจัดการเพื่อสร้างรายได้แก่วิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กที่ได้รับผลกระทบจากโควิด-19 โดยมีกลไกระดับนโยบายที่สำคัญ คือ “คณะทำงานขับเคลื่อนการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์เพื่อการยกระดับและการสร้างรายได้ให้กับเกษตรกร และวิสาหกิจชุมชน” และระดับผู้ประกอบการ คือ “กลุ่มฮักสมุทรปราการ” เป็นต้น

ท้ายที่สุด เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่เป็นอุปสรรคหรือข้อจำกัดของการวิจัย คณะผู้วิจัยพบดังตารางที่ 3 กล่าวคือ

ข้อเสนอแนะ

คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อให้เกษตรกรและผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดี เกิดความยั่งยืน โดยประกอบด้วยข้อเสนอเชิงนโยบาย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านนโยบาย ด้านโครงสร้างการจัดการ และด้านเครื่องมือและกลไก

1. ข้อเสนอด้านที่ 1 ด้านนโยบาย ส่วนราชการในจังหวัดสมุทรปราการต้องส่งเสริมให้เกษตรกรและผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนเห็นความสำคัญของการผลิตและแปรรูปสินค้าให้ได้มาตรฐานไปพร้อมกับการหาช่องทางการตลาดใหม่สำหรับสินค้าที่ได้มาตรฐานไปพร้อมกัน โดยการใช้แนวคิด “การตลาดนำการผลิต” ควรจัดหาสถานที่กลางเพื่อเป็นพื้นที่สำหรับการแปรรูปผลิตภัณฑ์ หรือทำความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐที่มีศักยภาพ และเครื่องมืออุปกรณ์ เพื่อให้เกษตรกรและผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนสามารถมาขอใช้บริการได้ในราคาที่ไม่แพง ลดความเสี่ยงในการลงทุน รวมทั้งจัดหาสถานที่แหล่งรวมในการจัดจำหน่ายสินค้า เพื่อให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงได้โดยง่าย นอกจากนั้นแล้ว ยังจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดการจัดจำหน่ายสินค้าทางออนไลน์ และอาจสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนโดยเฉพาะห้างสรรพสินค้าต่าง ๆ ในการขอความอนุเคราะห์สถานที่จัดจำหน่ายสินค้าของจังหวัด

2. ข้อเสนอด้านที่ 2 ด้านโครงสร้างการจัดการ ควรจัดตั้งกลไกในการขับเคลื่อนตัวแบบเชิงธุรกิจสมุทรปราการที่ประกอบด้วย ภาคประชาสังคม (ชาวบ้าน)/หน่วยงานภาครัฐ/หน่วยงานภาคเอกชน และมหาวิทยาลัย (นักวิชาการ) โดยคณะผู้วิจัยเสนอให้มีการจัดตั้ง **“คณะทำงานขับเคลื่อนการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์เพื่อการยกระดับและการสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรและ**

วิสาหกิจชุมชน" รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มผู้ประกอบการ **"กลุ่มฮักสมุทรปราการ"** ที่ได้มีการจัดตั้งขึ้นแล้ว นอกจากนั้นแล้ว ในระยะสั้น ควรต้องพิจารณาทบทวนบทบาทหน่วยงานของรัฐที่มีอยู่และที่เกี่ยวข้องในด้านโครงข่ายการตลาดทั้งราชการในระดับจังหวัด และส่วนท้องถิ่น เพื่อบูรณาการการจัดทำนโยบาย และแผนงานในการแก้ไขปัญหาและช่วยเหลือด้านรายได้ให้กับเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชน ตลอดจนควรขอความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่เพิ่มขึ้นในการสนับสนุนการทำงานร่วมกัน

3. ข้อเสนอด้านที่ 3 ด้านเครื่องมือและกลไก ประกอบด้วย

3.1 ฐานข้อมูล ข้อมูลของเกษตรกรและผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ซึ่งต้องมีความทันสมัยเป็นปัจจุบัน โดยการบูรณาการข้อมูลระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นประโยชน์ในการกำหนดนโยบาย แผนงาน และการบริหารจัดการของจังหวัด

3.2 การรวมกลุ่มเกษตรกร/ผู้ประกอบการ โดยต้องส่งเสริมสนับสนุนให้เกษตรกร/ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนรวมตัวกัน ให้สามารถบริหารจัดการตนเองได้ มีอำนาจต่อรอง และมีความสามารถในการแข่งขัน โดยภาครัฐสนับสนุนทรัพยากร งบประมาณ หรือองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่จำเป็น

3.3 แพลตฟอร์มตลาดสินค้าออนไลน์ เนื่องด้วยสถานการณ์โควิด-19 ทำให้การจัดจำหน่ายสินค้าหน้าร้าน และการออกร้านต่าง ๆ ไม่สามารถดำเนินการได้ จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ต้องมีการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าออนไลน์ เพื่อเป็นทางเลือกให้กับผู้บริโภค และยังเป็นช่องทางประชาสัมพันธ์สินค้าของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กในจังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดจึงควรนำร่องในการสร้างแพลตฟอร์มตลาดสินค้าออนไลน์ของดีของเด่นของจังหวัดต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) ในกำกับ สกสว. ที่สนับสนุนงบประมาณวิจัยประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 สัญญาทุนเลขที่ A17F640011

เอกสารอ้างอิง

กฤษณะ หลักคงคา. (2564). ช่องทางการตลาดสำหรับธุรกิจค้าปลีกในยุคโควิด-19. **วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์.** 8(3): 318-336.

ปิยกนิฏฐ์ โชติวนิช และคณะ. (2560). การพัฒนาช่องทางการผลิตและการตลาดผลิตภัณฑ์หวดนึ่งข้าวอัจฉริยะของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจักสานเชิงนวัตกรรม. **วารสาร มทร. อีสาน ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.** 4(2): 1-15.

มณีรัตน์ รัตนพันธ์. (2559). แนวทางพัฒนาส่วนประสมทางการตลาดของขนมทองม้วนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดสงขลา. **วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.** 36(4): 63-75.

มาลินี คำเครือ และธีระพันธ์ โชคอุดมชัย. (2562). กลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดออนไลน์ที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าโอทอปผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของผู้บริโภคในจังหวัดกาญจนบุรี. **วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเก่า.** 6(1): 1-7.

ยุพิน พิทยาวัฒนชัย. (2550). **การจัดการช่องทางการตลาด.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ซี.วี.แอล การพิมพ์.

ศิริอมร กาวีระ. (2560). แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการตลาดกลุ่มน้ำพริกเกษตรกรบ้านแม่ไข

พัฒนาการนโยบายและบทความเกี่ยวกับการบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: บทวิเคราะห์จากเอกสารทางวิชาการปี 2557-2566

Policy Development and Articles on Public Services of Local Government Organizations: Analysis from Academic Documents from 2014-2023

นิภาพรรณ เจนสันติกุล[1]
Nipapan Jensantikul

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการนโยบายและบทความเกี่ยวกับการบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบทวิเคราะห์จากเอกสารทางวิชาการปี 2557-2566 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์จากกฎหมาย และเอกสารเชิงนโยบาย ในประเด็นเกี่ยวกับพัฒนาการนโยบายและบทความเกี่ยวกับการบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยผู้วิจัยใช้แนวทางการวิเคราะห์แบบแก่นสาระสำคัญ เพื่อสืบค้นภาพรวมของนโยบายและบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริการสาธารณะผ่านการตีความตัวบทชั้นต้น

ผลการวิจัย พบว่า พัฒนาการนโยบายและบทความเกี่ยวกับการบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแบ่งออกเป็น 2 ช่วงเวลา คือ ช่วงที่ 1 พ.ศ. 2557-2561 เป็นการให้บริการสาธารณะที่คำนึงถึงความเสมอภาค ความเป็นธรรม และการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและยิ่งปรากฏชัดเมื่อมีการนำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน มาปรับใช้ตั้งแต่ปี 2558 เป็นต้นมา อย่างไรก็ตามในภาพรวมของการบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ผ่านมายังพบข้อจำกัดของการให้บริการสาธารณะ เช่น ความซ้ำซ้อนของพื้นที่ ข้อจำกัดด้านงบประมาณ และช่วงที่ 2 พ.ศ. 2562-2566 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความสำคัญกับการบริการสาธารณะเพิ่มมากขึ้นซึ่งมีความแตกต่างจากเดิมที่เน้นการให้บริการสาธารณะเป็นไปอย่างเสมอภาคมาเป็นคำนึงถึงความเป็นธรรมทางสังคม ความยุติธรรมทางสังคมมากขึ้นตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน และมีการคำนึงถึงกลุ่มประชาชนที่มีความหลากหลายมากขึ้น มีการใช้คำ อาทิ คนชายขอบ ผู้สูงอายุ พลเมือง คนไร้สัญชาติ นอกจากนี้เพื่อให้การบริการสาธารณะมีประสิทธิภาพมากขึ้น มีการนำแนวคิดการบริหารงานแบบเครือข่าย การนำนวัตกรรมมาใช้เพื่อลดข้อจำกัดในด้านงบประมาณ ด้านกำลังคน เพื่อตอบสนองต่อความคาดหวังที่สูงขึ้นของประชาชน

คำสำคัญ: *พัฒนาการนโยบาย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การบริการสาธารณะ*

---

[1]รองศาสตราจารย์ ดร.ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
Associate Professor Dr., Department of Public Administration, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, Khon Kaen Province.
Corresponding author e-mail: nipajen@kku.ac.th
ARTICLE HISTORY: Received 6 August 2024, Revised 16 January 2025, Accepted 31 May 2025

Abstract

This article reviews academic literature published between 2014 and 2023 in order to investigate policy development and articles on public services of local government organizations. The study used a qualitative approach to analyze law and policy-oriented documents related to the research topic. Primary texts were interpreted using thematic analysis to generate an overview of local government organizations' policies and roles over time.

The findings identified two periods. In the first period, 2014-2018, local government organizations provided public services aimed at equality, fairness, and reducing social inequalities. These aims were further solidified upon the adoption of the Sustainable Development Goals in 2015. Meanwhile, limitations in the overall implementation of public services by local government organizations included, for example, location redundancies and budget limitations. In the second period identified by this study, 2019-2023, local government organizations placed a higher priority on public services; whereas in the previous period, fostering equality was the focus, in this second period, social justice became key. Sustainable development continued to be the aim while taking into account social justice and diversity within target populations. This period was characterized by words such as marginalized people, the elderly, citizens, and stateless people. In addition, network management and other innovations aimed at alleviating constraints related to budgeting and manpower were introduced in order to improve efficiency and to respond to increasing expectations for public services.

Keywords: *Policy evolution; Local government administration; Public services*

บทนำ

เมื่อกล่าวถึงการจัดทำและการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในอดีตนั้น พบว่า ยังมีบทบาทจำกัดทั้งในเชิงอำนาจการจัดการและทรัพยากรทางการบริหาร แต่ภายหลังจากมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา รัฐบาลเริ่มถ่ายโอนภารกิจหน้าที่ ตลอดจนงบประมาณให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้นโดยลำดับ ส่งผลให้ภารกิจในการจัดทำและให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบันมีขอบเขตที่กว้างขวางและหลากหลายกว่าในอดีต และภารกิจบางด้านมีความสลับซับซ้อนและยากต่อการจัดการ เช่น ภารกิจด้านการจัดการศึกษา ภารกิจด้านการคมนาคม หรือการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดการขยะและน้ำเสียที่เป็นการบริหารจัดการที่ต้องอาศัยความมีปฏิสัมพันธ์กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ติดกันหรือพื้นที่ใกล้เคียงกันหลายองค์กร เนื่องจากต้องใช้เงินลงทุนที่สูง ฉะนั้นในการดำเนินงานหรือแก้ไขปัญหาเหล่านี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน (ดนุวัศ สุวรรณวงศ์ และ นวิทย์ เอมเอก. 2560)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหนึ่งในองค์กรหลักที่มีหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะตามหลักการกระจายอำนาจที่รัฐได้มอบอำนาจการปกครองบางส่วนให้กับองค์กรอื่นที่ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งขององค์กรในการบริหารราชการส่วนกลางหรือส่วนภูมิภาค โดยการจัดทำบริการสาธารณะนั้นเป็นการจัดทำกิจการที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของประชาชน อันเป็นผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นโดยตรง การมอบภารกิจที่เป็นผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการจึงเป็นหลักประกันว่าจะสามารถจัดทำบริการสาธารณะได้ทั่วถึง และตรงกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นเอง ซึ่งจะมีกฎหมายกำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภทกำกับไว้ด้วย นอกจากนี้การปกครองท้องถิ่นถือเป็นรากฐานสำคัญต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง การตัดสินใจและการพัฒนาภายในท้องถิ่นของตน โดยไม่จำเป็นที่จะต้องรอความช่วยเหลือหรือรับนโยบายจากรัฐบาลแต่เพียงฝ่ายเดียว และจะทำให้ประชาชนได้มีโอกาสสัมผัสและเรียนรู้การปกครองระบอบประชาธิปไตยตลอดจนได้รับประสบการณ์ทางด้านการบริหารการพัฒนาท้องถิ่น (ชูวงศ์ ฉายะบุตร. 2539; ธัญญพัทธ์ ภูริพินิศนันท์. 2565)

ทั้งนี้การจัดบริการสาธารณะเป็นภารกิจใหญ่ที่สำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ควรจัดบริการสาธารณะให้ได้อย่างครอบคลุมความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและมีคุณภาพดี ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540, 2550 และ 2560 พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และกฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ระบุอำนาจหน้าที่และขยายขอบเขตประเภทและรูปแบบบริการสาธารณะที่ท้องถิ่นสามารถจัดทำได้ ขณะเดียวกันแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการระบุถึงการถ่ายโอนภารกิจบริการสาธารณะของส่วนกลางให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไปดำเนินการและรูปแบบการจัดบริการสาธารณะที่สามารถจัดทำได้อีกด้วย (วุฒิสาร ตันไชย. 2559) อย่างไรก็ตาม การจัดทำบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ผ่านมายังคงประสบกับปัญหาและอุปสรรคในหลายด้าน อาทิ 1) ปัญหาและอุปสรรคจากกฎหมายและระเบียบของกระทรวงมหาดไทยและกระทรวงที่เกี่ยวข้องที่ส่งผลให้การปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ซ้ำซ้อนกับส่วนราชการต่าง ๆ 2) ปัญหาและอุปสรรคจากการจัดทำบริการสาธารณะในภารกิจที่ยังไม่มีการถ่ายโอนงาน เงิน (งบประมาณ) และบุคลากร จากส่วนราชการต่าง ๆ ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งปัญหาและอุปสรรคเหล่านี้ล้วนส่งผลในด้านลบต่อการปฏิบัติงานด้านการจัดทำบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบัน (พิธุวรรณ กิติคุณ. 2563) และใน พ.ศ. 2557 เป็นต้นมา พบว่าการบริหารราชการแผ่นดินเกิดภาวะชะงักงันของการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นภายหลังรัฐประหารในประเทศไทย ส่งผลให้การบริหารงานมีลักษณะรวมอำนาจ รัฐบาลเพิ่มบทบาทของราชการส่วนกลางและราชการส่วนภูมิภาคขึ้น ทำให้ราชการส่วนกลางและราชการส่วนภูมิภาคมีความเข้มแข็งมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งราชการส่วนภูมิภาคที่มีการเพิ่มบทบาทและงบประมาณขึ้นเพื่อเป็นกลไกหลักในการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล ขณะที่ราชการส่วนท้องถิ่นขาดความเป็นอิสระทางการบริหารและมีบทบาทในการให้บริการสาธารณะอย่างจำกัด (ณัฐวัตร สนามชัย. 2564)

จากความเป็นมาข้างต้นเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยเรื่อง พัฒนาการนโยบายและบทความเกี่ยวกับการบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: บทวิเคราะห์จากเอกสารทางวิชาการ ปี 2557-2566 เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปสู่การกำหนดแผนและแนวทางการพัฒนาระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาวต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาพัฒนาการนโยบายและบทความเกี่ยวกับการบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากเอกสารทางวิชาการปี 2557-2566

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์จากกฎหมาย และเอกสารเชิงนโยบายในประเด็นเกี่ยวกับพัฒนาการนโยบายและบทความเกี่ยวกับขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริการสาธารณะ

กฎหมาย และเอกสารเชิงนโยบายที่นำมาวิเคราะห์ในส่วนของบทความวิจัยนี้ ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540, 2550 และ 2560 พระราชบัญญัติแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 1) พ.ศ. 2545 แผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 ระเบียบกระทรวงมหาดไทย กฎกระทรวงมหาดไทย ประกาศคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คำสั่งคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แนวทางและหลักเกณฑ์ในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับภารกิจที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับถ่ายโอนจากส่วนราชการ แผนยุทธศาสตร์กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2560-2569 คู่มือ ระเบียบ หนังสือสั่งการ และหนังสือตอบข้อหารือของส่วนราชการสังกัดกระทรวงมหาดไทย ฯลฯ

เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูลเพื่อบันทึกลักษณะของข้อมูลทั่วไป และแบบบันทึกผลที่เป็นลักษณะของ องค์ความรู้ของเอกสารทางวิชาการที่ผู้นิพนธ์ได้สร้างขึ้นจากบทความวิจัยและบทความวิชาการที่เผยแพร่ในศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทยระหว่างปี 2557-2566 กฎหมายรัฐธรรมนูญและระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 และกฎหมายที่ปรับปรุง พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และเอกสารประกอบการแก้ไขระเบียบต่าง ๆ ยุทธศาสตร์กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2560-2569

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้แนวทางการวิเคราะห์แบบแก่นสาระสำคัญ (thematic analysis) เพื่อสืบค้นภาพรวมของนโยบายและบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริการสาธารณะตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยผ่านการตีความตัวบทขั้นต้น (textual analysis) (Arya. 2020) ทั้งนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบบันทึกข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ โดยใช้การจัดกลุ่มของข้อมูลใหม่ที่พิจารณาถึงความสอดคล้องของข้อมูล เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาสรุปเป็นข้อมูลใหม่ที่พบจากการศึกษา ตามแนวทางของ Roller (2019) โดยกำหนดขั้นตอน คือ 1) วางแนวทางการวิเคราะห์เบื้องต้น ทำการอ่านทบทวนเอกสารทางวิชาการ 2) จัดระบบข้อมูลและแยกประเภทของข้อมูลให้เป็น

หมวดหมู่ 3) ให้รหัส จัดกลุ่มหัวข้อข้อความที่เหมือนกันไว้รวมกัน โดยกำหนดรหัสในการค้นหาข้อมูล 4) ตีความ พิจารณาเลือกประโยคข้อความสั้น ๆ ที่สื่อความหมายเดียวกันได้อย่างชัดเจนมาประกอบเป็นตัวอย่างประมาณ 2-3 ข้อความ และ 5) สร้างข้อสรุปจากกระบวนการตีความและจัดหมวดหมู่เป็นแก่นเรื่อง โดยจัดทำแผนภูมิแยกตามหัวข้อให้สอดคล้องกับตัวอย่างข้อความที่เลือกไว้ เพื่อใช้สำหรับการอภิปรายต่อไปและทำการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Fusch, Fusch & Ness, 2018) ซึ่งข้อมูลมีที่มาจากแหล่งต่างกัน เพื่อพิจารณาความสอดคล้องและความถูกต้องของข้อมูลและให้มีการทบทวนข้อมูล กระบวนการวิจัย และข้อค้นพบจากการวิจัยโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญวิพากษ์ผลการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 78 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 พบว่า มีบทบัญญัติหลายมาตราที่เกี่ยวกับการส่งเสริมประสิทธิภาพและการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาทิ ในมาตรา 78 หมวด 5 ว่าด้วยแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ และมาตรา 281-290 ในหมวด 14 การปกครองท้องถิ่น ทั้งนี้ บทบัญญัติต่าง ๆ เหล่านี้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง การปรับตัว และการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเด็นต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมาตรา 283 มาตรา 288 และมาตรา 303 โดยมาตรา 283 วรรค 3 หมวด 14 ว่าด้วยการปกครองท้องถิ่น ซึ่งกำหนดให้มีกฎหมายกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ เพื่อกำหนดแบ่งอำนาจหน้าที่และจัดสรรรายได้ระหว่างราชการส่วนกลาง และราชการส่วนภูมิภาคกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเอง และมาตรา 283 วรรค 4 กำหนดให้มีกฎหมายรายได้ท้องถิ่น เพื่อกำหนดอำนาจหน้าที่ในการจัดเก็บภาษีและรายได้อื่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า. 2551) และตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 250 (วรรคสอง) บัญญัติว่า “การจัดทำบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะใดที่สมควรให้เป็นหน้าที่และอำนาจโดยเฉพาะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละรูปแบบ หรือให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการใด ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติซึ่งต้องสอดคล้องกับรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามวรรคสี่ และกฎหมายดังกล่าวอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับกลไกและขั้นตอนในการกระจายหน้าที่และอำนาจ ตลอดจนงบประมาณและบุคลากรที่เกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจดังกล่าวของส่วนราชการให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย” (วรรคห้า) บัญญัติว่า “กฎหมายตามวรรคหนึ่งและกฎหมายที่เกี่ยวกับการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ต้องให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระในการบริหาร การจัดทำบริการสาธารณะ การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา การเงินและการคลัง และการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งต้องทำเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อการคุ้มครองประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นหรือประโยชน์ของประเทศเป็นส่วนรวม การป้องกันการทุจริตและการใช้จ่ายเงินอย่างมีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและความแตกต่างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” (วิจักษณ์ อภิรักษ์นันท์ชัย. ม.ป.ป.) รวมถึงพระราชบัญญัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภทกฎหมาย พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 รวมถึงเอกสารเชิงนโยบายตั้งแต่ พ.ศ. 2557

เป็นต้นมา พบว่า พัฒนาการนโยบายและบทความเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริการสาธารณะแบ่งออกเป็น 2 ช่วงเวลา คือ ช่วงที่ 1 พ.ศ. 2557-2561 และช่วงที่ 2 พ.ศ. 2562-2566 โดยผู้วิจัยใช้เกณฑ์ระยะเวลาดำเนินการ ซึ่งระยะเวลา 1-5 ปี เป็นการดำเนินการตามแผนระยะปานกลางสอดคล้องกับการจัดทำและดำเนินการบริการสาธารณะตามแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ช่วงที่ 1 พ.ศ. 2557-2561 นโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริการสาธารณะดำเนินการตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 หมวด 2 การกำหนดอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะ มาตรา 16 ให้เทศบาล เมืองพัทยา และองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละพื้นที่จะดำเนินการตามภารกิจ อำนาจหน้าที่ในด้านต่าง ๆ ที่ระบุไว้ในกฎหมาย ได้แก่ ด้านการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิต ด้านการจัดระเบียบชุมชน สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการพัฒนาการเมืองและการบริหาร ด้านการส่งเสริมการศึกษา และด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย โดยการบริการสาธารณะจำแนกเป็น 1) บริการสาธารณะทางปกครอง คือ กิจกรรมที่โดยสภาพแล้วเป็นงานในหน้าที่ของฝ่ายปกครองที่จะต้องจัดทำเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน โดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นเรื่องการดูแลความปลอดภัยและความสงบสุขของชุมชน ซึ่งรัฐหรือฝ่ายปกครองจัดทำให้ประชาชนโดยไม่ต้องเสียค่าตอบแทน นอกจากนี้เนื่องจากเนื้อหาของบริการสาธารณะทางปกครองจะเป็นเรื่องที่เป็นหน้าที่เฉพาะของฝ่ายปกครองที่ต้องอาศัยเทคนิคพิเศษ รวมทั้งอำนาจพิเศษของฝ่ายปกครองตามกฎหมายมหาชนในการจัดทำบริการสาธารณะด้วย 2) บริการสาธารณะทางอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม คือ บริการสาธารณะที่เน้นทางด้านการผลิตการจำหน่ายการให้บริการและมีการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้รับดังเช่นกิจการของเอกชน (วิสาหกิจเอกชน) ซึ่งมีความแตกต่างกับบริการสาธารณะทางปกครองอยู่ด้วยกัน 4 ประการ คือ 2.1) วัตถุแห่งบริการ บริการสาธารณะทางปกครองจะมีวัตถุแห่งบริการเพื่อสนองความต้องการของประชาชนในประเทศแต่เพียงอย่างเดียวส่วนบริการสาธารณะทางอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรมนั้น มีวัตถุแห่งบริการด้านเศรษฐกิจเหมือนกับวิสาหกิจเอกชน คือเน้นทางด้านการผลิตการจำหน่าย การให้บริการ และมีการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้รับดังเช่นกิจการของเอกชน 2.2) วิธีปฏิบัติงาน บริการสาธารณะทางปกครองจะมีวิธีปฏิบัติงานที่รัฐสร้างขึ้นมาเป็นแบบเดียวกันมีระบบบังคับบัญชาซึ่งใช้กับผู้ปฏิบัติงานทุกคน ในขณะที่บริการสาธารณะทางอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรมจะมีวิธีปฏิบัติงานที่สร้างขึ้นมาเองแตกต่างไปจากบริการสาธารณะที่มีลักษณะทางปกครอง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและเหมาะสมในการดำเนินการ 2.3) แหล่งที่มาของเงินทุน บริการสาธารณะทางปกครองจะมีแหล่งที่มาของเงินทุนจากรัฐแต่เพียงอย่างเดียวโดยรัฐจะเป็นผู้รับผิดชอบเงินทุนทั้งหมดที่นำมาใช้จ่ายในการดำเนินการ ส่วนบริการสาธารณะทางอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรมนั้น แหล่งรายได้ส่วนใหญ่จะมาจากค่าตอบแทนการบริการของผู้ใช้บริการ และ 2.4) ผู้ใช้บริการ สถานภาพของผู้ใช้บริการสาธารณะทางปกครองนั้นจะถูกกำหนดโดยกฎข้อบังคับทั้งหมด ซึ่งรวมตั้งแต่การกำหนดองค์กร การจัดองค์กรและการปฏิบัติงาน ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้บริการกับผู้ให้บริการสาธารณะประเภทนี้จึงมีลักษณะเป็นนิติกรรมที่มีเงื่อนไขและไม่เท่าเทียมกัน

ในขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้บริการของบริการสาธารณะทางอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรมจะมีลักษณะเสมอภาคกัน เพราะถูกกำหนดโดยสัญญาตามกฎหมายเอกชน และ 3) บริการสาธารณะทางสังคมและวัฒนธรรม คือ บริการสาธารณะที่เป็นการให้บริการทางสังคมและวัฒนธรรมที่ต้องการความอิสระคล่องตัวในการทำงานโดยไม่มุ่งเน้นการแสวงหากำไร เช่น พิพิธภัณฑ์การกีฬา การแสดงนาฏศิลป์ และการศึกษาวิจัย ฯลฯ

การบริการสาธารณะจึงเป็นการดำเนินการของรัฐหรือฝ่ายปกครองในกิจการที่อยู่ในความอำนวยการหรือในกำกับดูแลของฝ่ายปกครองที่จัดทำเพื่อสนองความต้องการส่วนรวมของประชาชนทุกคน ทั้งด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย การทำงาน การมีรายได้ รวมถึงการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และการบริการทางสังคม โดยรัฐหรือฝ่ายปกครองต้องดำเนินการให้อย่างเหมาะสม และมีคุณภาพ เพื่อสนองตอบต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและสามารถพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึง เหมาะสม และเป็นธรรม อันจะเป็นการช่วยลดความเหลื่อมล้ำของสังคมและรายได้ รวมถึงทำให้เศรษฐกิจโดยรวมดีขึ้น เมื่อผู้มีรายได้น้อยหรือผู้ด้อยโอกาสในสังคมสามารถเข้าถึงการบริการสาธารณะต่าง ๆ ได้อย่างทั่วถึง เหมาะสมและมีคุณภาพ ก็จะทำให้บุคคลเหล่านั้นสามารถพัฒนาตนเองให้เจริญเติบโตเป็นทรัพยากรของชาติที่มีคุณภาพต่อไป (กรพจน์ อัศวินวิจิตร. 2560)

นอกจากนี้ยุทธศาสตร์กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2560-2569 ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 การส่งเสริมและพัฒนาบริการสาธารณะของท้องถิ่นที่มีคุณภาพเพื่อคุณภาพชีวิตของประชาชน ได้ระบุว่า จากปัญหาความไม่เท่าเทียมในการพัฒนาของประเทศทำให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำและข้อจำกัดในการเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพของรัฐ โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่ชนบท และประเด็นดังกล่าวนี้เชื่อมโยงโดยตรงกับภารกิจและหน้าที่ตามกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีหน้าที่และอำนาจดูแลและจัดทำบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งในบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่ให้ความสำคัญกับการจัดทำบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะที่ต้องสอดคล้องกับรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และที่สำคัญคือความท้าทายในการจัดบริการสาธารณสุขในรูปแบบการร่วมดำเนินการกับเอกชนหรือหน่วยงานของรัฐหรือการมอบหมายให้เอกชน หรือหน่วยงานของรัฐดำเนินการที่จะเป็นประโยชน์แก่ประชาชนในท้องถิ่น และประเด็นที่ท้าทายต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาการส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น คือ การเสริมสร้างประสิทธิภาพการจัดบริการสาธารณะของท้องถิ่นเพื่อการหนุนเสริมการเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วและยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0

อย่างไรก็ตามการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ถูกจำกัดบทบาทลงและถูกแทรกแซงใน พ.ศ. 2557 ภายหลังจากการทำรัฐประหาร ตัวอย่างสถานการณ์ คือ การใช้มาตรา 44 ออกคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ 3 ฉบับ เข้าแทรกแซงการจัดทำบริการสาธารณะอันเป็นอำนาจหน้าที่เฉพาะของกรุงเทพมหานครในการดำเนินการสร้างรถไฟฟ้าสายต่าง ๆ ได้แก่ สายสีน้ำเงิน (49/2559 และ 78/2559) สายสีม่วง (78/2559) และสายสีเขียว (3/2562) ซึ่งเป็นการเข้าไปช่วยให้กรุงเทพมหานครแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการดำเนินโครงการระบบขนส่งมวลชนรถไฟฟ้าที่มีความติดขัดในการดำเนินงาน เช่น การเจรจาระหว่างคู่สัญญา การร่วมทุนระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน การติดตั้งระบบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบริการสาธารณะดังกล่าวให้สามารถดำเนินไปอย่างลุล่วง (เจนจบทิศ จารึกกลาง และ ศิวัช ศรีโภคางกุล. 2562)

ต่อมาใน พ.ศ. 2558 องค์การสหประชาชาติเสนอวาระการพัฒนา 2030 (Agenda 2030) ในการประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ ซึ่งวาระการพัฒนาระดับโลกนี้ คือ การร่วมกันบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ภายใน พ.ศ. 2579 หรือ ค.ศ. 2030 วาระการพัฒนา 2030 และ SDGs ได้รับการตอบรับอย่างดีจากประเทศสมาชิก โดยมีประเทศสมาชิกทั้งหมด 193 ประเทศลงนามรับรองวาระการพัฒนาดังกล่าวในวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2558 ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ลงนามรับรองวาระการพัฒนาดังกล่าว โดยหลังจากเสร็จสิ้นการประชุม พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้มีคำสั่งให้แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (กพย.) ชุดใหม่ขึ้น ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนจากทุกกระทรวง ตัวแทนภาคเอกชน (สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย และสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย) และตัวแทนภาควิชาการ (สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย สถาบันธรรมรัฐเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ และสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย) และภายใต้ กพย. นี้ก็มีอนุกรรมการอีก 3 คณะ (ในขณะนั้น และอีก 1 คณะตั้งในภายหลัง) ประกอบด้วย คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน คณะอนุกรรมการส่งเสริมความเข้าใจและประเมินผลการพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คณะอนุกรรมการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน (เพิ่มเติมภายหลัง) และคณะอนุกรรมการว่าด้วยการประเมินด้านสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Environmental Assessment: SEA) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีผลทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมุ่งเน้นการบริการสาธารณะเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยมากขึ้นเพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ซึ่งจากกฎหมาย และนโยบายข้างต้นสะท้อนให้เห็นพัฒนาการทางด้านนโยบายสาธารณะเกี่ยวกับการบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ให้ความสำคัญกับความเสมอภาค ความเป็นธรรม และการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและยิ่งปรากฏชัดเมื่อมีการนำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) มาปรับใช้ตั้งแต่ พ.ศ. 2558 เป็นต้นมา ส่งผลให้ทุกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนมากำหนดไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งเป็นการดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2559 ที่เห็นชอบให้กระทรวงมหาดไทยมีกลไกการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับพื้นที่ และมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2563 รับทราบผลการประชุมคณะกรรมการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (กพย.) ครั้งที่ 1/2562 วันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2562 ซึ่งที่ประชุมเห็นชอบหลักการแผนการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับประเทศไทย (Thailand’s SDG Roadmap) และเห็นชอบหลักการจัดกลุ่มจังหวัดเป็น 4 ระดับ จำแนกตามระดับการพัฒนา ได้แก่ กลุ่มที่ 1 เป็นพื้นที่/จังหวัดที่มีความเหลื่อมล้ำสูง ยังขาดความพร้อมและต้องได้รับการสนับสนุนอย่างเร่งด่วน กลุ่มที่ 2 เป็นพื้นที่/จังหวัดที่มีศักยภาพ แต่ยังมีข้อจำกัดในการพัฒนา กลุ่มที่ 3 เป็นพื้นที่/จังหวัดที่มีศักยภาพและพร้อมที่จะพัฒนา และกลุ่มที่ 4 เป็นพื้นที่/จังหวัดที่มีความเข้มแข็ง และพร้อมขยายผลไปภายนอก (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2565)

สรุปภาพรวมของการบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในช่วงที่ 1 พ.ศ. 2557-2561 พบว่า มีข้อจำกัดของการให้บริการสาธารณะ เช่น ความซ้ำซ้อนของพื้นที่ ข้อจำกัดด้านงบประมาณ (วราพร องคะลอย. 2564) ซึ่งพิจารณาได้จากกฎหมาย นโยบาย และบทความวิชาการและบทความวิจัยที่เผยแพร่ในช่วง พ.ศ. 2557-2561 ในฐานข้อมูลศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย ที่ผลการสืบค้น

พบว่า ปรากฏงานจำนวน 43 เรื่อง โดยใน พ.ศ. 2559 มีจำนวน 8 เรื่อง และ พ.ศ. 2561 มีจำนวน 13 เรื่อง ต่างระบุผลการวิเคราะห์และผลการวิจัยในทิศทางเดียวกันที่สะท้อนผลเกี่ยวกับการศึกษาระดับความพึงพอใจการบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและต่างระบุถึงข้อจำกัดด้านงบประมาณ การทับซ้อนภารกิจ และการจำกัดอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการให้บริการสาธารณะ

ช่วงที่ 2 พ.ศ. 2562-2566 จากการศึกษาเอกสาร พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความสำคัญกับการบริการสาธารณะเพิ่มมากขึ้น ซึ่งมีความแตกต่างจากเดิมที่เน้นการให้บริการสาธารณะเป็นไปอย่างเสมอภาคมาเป็นคำนึงถึงความเป็นธรรมทางสังคม ความยุติธรรมทางสังคมมากขึ้น โดยมีการกำหนดให้มีรางวัลพระปกเกล้า ด้านการลดความเหลื่อมล้ำในสังคมในปี 2564 เป็นต้นมา เพื่อยกระดับการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ดำเนินงานขับเคลื่อนประเด็นความเหลื่อมล้ำในระดับพื้นที่มากขึ้น และอีกนัยหนึ่งเพื่อเป็นการเชิดชูเกียรติองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความพยายามในการที่จะขจัดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคมให้เกิดขึ้น ส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการจัดทำโครงการที่คำนึงถึงความแตกต่างและการเข้าไม่ถึงโอกาสมากขึ้น เช่น โครงการเสริมสร้างความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมเพื่อคุณภาพชีวิตคนพิการในตำบลก้อ โครงการรวมพลังสร้างคน เริ่มต้นตั้งแต่เด็กแรกเกิดองค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี โครงการนวัตกรรม ธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขาม จังหวัดอุบลราชธานี เป็นต้น และพิจารณาข้อมูลได้จากบทความวิชาการและบทความวิจัยที่เผยแพร่ในช่วง พ.ศ. 2562-2566 ในฐานข้อมูลศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทยที่ปรากฏงานจำนวน 52 เรื่อง โดยใน พ.ศ. 2562 มีจำนวน 9 เรื่อง ระบุถึงการบริการสาธารณะแนวใหม่ของ Denhardt & Denhardt (2007) ที่เข้ามาเปลี่ยนแปลงรูปแบบการให้บริการสาธารณะ เช่น แนวคิดการให้บริการแบบเครือข่าย คือ 1) การดึงความร่วมมือจากองค์การภายนอกมาร่วมให้บริการเฉพาะในบางส่วนของการให้บริการ 2) การดึงความร่วมมือจากองค์การภายนอกมาร่วมให้บริการในรูปแบบการทำสัญญาจ้างเหมาบริการ (Contract-out) และ 3) การให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการให้บริการสาธารณะ แนวคิดการให้บริการแบบออนไลน์ คือ 1) การให้บริการตอบรับทางโทรศัพท์อัตโนมัติ 2) การให้บริการผ่านเครื่องให้บริการอัตโนมัติ และ 3) การให้บริการผ่านทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น การนำนวัตกรรมมาใช้ในการให้บริการและการปรับองค์กรสู่การเป็นองค์กรดิจิทัลมีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564) ซึ่งมีสาระสำคัญตอนหนึ่งระบุว่า “...ยกระดับการให้บริการสาธารณะให้ได้มาตรฐานสากล เพื่อให้ประชาชนและภาคธุรกิจได้รับบริการที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน และอำนวยความสะดวก ตรงตามความต้องการของประชาชนและปรับรูปแบบการให้บริการของรัฐจากรูปแบบเดิมไปสู่การให้บริการประชาชนผ่านระบบดิจิทัลอย่างเป็นระบบ ลดขั้นตอนการดำเนินงาน ให้สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิต และความต้องการของผู้รับบริการแต่ละบุคคล โดยการใช้งานเอกสารอิเล็กทรอนิกส์แทนกระดาษ มีการจัดบริการภาครัฐที่อำนวยความสะดวกในลักษณะจุดเดียวเบ็ดเสร็จ ประชาชนสามารถใช้บริการผ่านระบบเว็บไซต์อุปกรณ์สื่อสารเคลื่อนที่” สะท้อนการเปลี่ยนแปลงเชิงมุมมองและการนำไปปฏิบัติ คือ ให้คุณค่ากับคนมากกว่าผลิตภาพ คำนึงถึงสิทธิพลเมือง และความเป็นประชาธิปไตย

ดังนั้นการจัดการสาธารณะแนวใหม่ จึงแก้จุดอ่อนของการบริหารสาธารณะแบบดั้งเดิมอย่างสิ้นเชิง โดยอาศัยการจัดการที่ยืดหยุ่นได้ในภาคเอกชนนำมาดัดแปลงให้ดีขึ้น เพื่อนำไปใช้ในการจัดการภาครัฐ โดยอาศัยกลไกตลาดมาช่วยในการจัดการ และควรปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารงานดังที่ Osborn & Gaebler (1992) ได้เขียนหนังสือเรื่อง Reinventing Government: How the Entrepreneurial Spirit is Transforming the Public Sector ซึ่งให้ความสำคัญการปรับเปลี่ยนบทบาทของรัฐจากเป็นผู้กระทำเองทั้งหมดเป็นผู้ควบคุมดูแล และให้ความสำคัญกับการบริหารอย่างมืออาชีพ (professional management) กล่าวคือเน้นความเป็นอิสระของผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐในการใช้ดุลยพินิจตัดสินใจในการบริหาร เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติงานที่สามารถนำไปสู่การบรรลุผลสำเร็จที่พึงประสงค์ พร้อมทั้งกำหนดตัวชี้วัดผลสำเร็จในการปฏิบัติงานอย่างเป็นรูปธรรม (พิมพ์กมล เกษแก้ว. 2563)

สรุปและอภิปรายผล

ช่วงที่ 1 พ.ศ. 2557-2561 การดำเนินการจัดทำบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการจัดทำที่คำนึงถึงอำนาจหน้าที่ผ่านกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติใน 2 ประเภท คือ 1) อำนาจตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ซึ่งรวมถึงในแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ออกตามความในพระราชบัญญัติด้วย และ 2) อำนาจตามกฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยพัฒนาการทางด้านนโยบายสาธารณะเกี่ยวกับการบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปรากฏแนวคิดการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมชัดเจนมากขึ้นเมื่อมีการนำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) มาปรับใช้ตั้งแต่ปี 2558 เป็นต้นมา การจัดทำบริการสาธารณะที่ผ่านมายังคงมุ่งเน้นไปที่การจัดทำโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค การกำจัดขยะ การซ่อมแซมถนน เป็นต้น ซึ่งการจัดทำบริการสาธารณะนี้เป็นไปเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชนและมีการวัดผลโดยพิจารณาจากความพึงพอใจของประชาชน สอดคล้องกับงานวิจัยของจารุวรรณ ละอองเอก และ สุวัฒน์ จิตต์จันทร์ (2561) ที่ศึกษาเรื่องความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลจตุรพักตรพิมาน อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด และงานวิจัยของวัชรินทร์ สุทธิศัย, รัชนิดา ไสยรส, และ สมเกียรติ เกียรติเจริญ (2561) ที่ศึกษาเรื่องความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม ต่างระบุผลการวิจัยในทิศทางเดียวกันว่า ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการสาธารณะโดยรวมอยู่ในระดับมาก

อย่างไรก็ตาม การจัดบริการสาธารณะในช่วงที่ 1 พ.ศ. 2557-2561 ยังขาดแนวทางการดำเนินงานเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่ชัดเจน เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมองว่าการจัดบริการสาธารณะเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมควรจัดอยู่ในบริการสาธารณะระดับชาติประกอบกับส่วนกลางยังไม่ถ่ายโอนอำนาจให้กับส่วนท้องถิ่น ทำให้เกิดข้อจำกัดด้านการจัดบริการสาธารณะ สอดคล้องกับวาสนา ยี่รงค์ (2563) ที่ระบุว่านโยบายการกระจายอำนาจและการถ่ายโอนภารกิจที่ผ่านมายังทำได้ล่าช้าและไม่สามารถขับเคลื่อนได้มากนัก เนื่องจากรัฐบาลยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจมากเท่าที่ควร และไม่ได้กำหนดให้การกระจายอำนาจเป็นวาระแห่งชาติ นโยบายของรัฐบาลที่ไม่เข้มแข็งทำให้การถ่ายโอนภารกิจเกิดการชะลอตัว ไม่เข้มข้นเหมือนกับการถ่ายโอนในช่วงเริ่มต้น

การกระจายอำนาจ บางภารกิจการถ่ายโอนไม่ก้าวหน้า เนื่องจากใช้หลักอาสาสมัครตามความพร้อมและความสมัครใจเช่นภารกิจสถานศึกษา(โรงเรียน)และภารกิจด้านสุขภาพนอกจากนี้ภารกิจที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่รับผิดชอบก็มีจำนวนมาก ส่วนราชการที่มีภารกิจถ่ายโอนเองก็ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการถ่ายโอนภารกิจตามที่แผนการกระจายอำนาจฯ และแผนปฏิบัติการฯ กำหนด รวมทั้งขาดเจตนารมณ์และความมุ่งมั่นในการถ่ายโอนภารกิจ ไม่ได้จัดเตรียมแผนงานรองรับและเตรียมความพร้อมให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเป็นระบบให้ทั่วถึงและเพียงพอ ทั้งนี้มีความเชื่อมโยงกับการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียมกันสอดคล้องกับเรืองศักดิ์ เดชณุกูล และ สมปอง สีชมพู (2561) ที่สรุปว่าความเหลื่อมล้ำด้านการคลังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เกิดจากปัญหาหลัก คือ ความไม่สมดุลทางการคลังใน 2 ลักษณะ คือ 1) ความไม่สมดุลตามแนวตั้ง (Vertical Fiscal Imbalance) เป็นความไม่เหมาะสมกับภารกิจแสวงหาได้ เช่น การที่รัฐบาลกลางมีอำนาจจัดเก็บภาษีมากแต่ว่าภารกิจน้อย ในขณะที่ท้องถิ่นมีภารกิจมากแต่ว่าการจัดเก็บรายได้น้อย หรือหมายถึงความเหลื่อมล้ำทางการคลังระหว่างสองระนาบ และ 2) ความไม่สมดุลตามแนวนอน (Horizontal Fiscal Imbalance) หมายถึง ความไม่สมดุลระหว่างท้องถิ่นประเภทเดียวกันเนื่องจากฐานภาษีกระจุกตัวในบางพื้นที่ เช่น บางพื้นที่ของเทศบาลมีบ้านเรือน ร้านค้า หรือโรงงานน้อย ทำให้ฐานภาษีต่ำ แต่ถ้าในบางพื้นที่ของเทศบาลมีบ้านเรือน ร้านค้า หรือโรงงานมาก ทำให้ฐานภาษีสูง เป็นต้น

ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องความไม่เพียงพอของงบประมาณและทรัพยากรทางการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการแก้ไขกฎหมายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถร่วมกันจัดบริการสาธารณะได้ ซึ่งในงานของ วรฉัตร วริวรรณ (2566) ยังระบุถึงปัญหาการจัดตั้งสหการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นปัญหาเชิงกฎหมายเนื่องมาจากมีการให้อำนาจการจัดตั้งสหการแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพียง 3 รูปแบบ คือ เทศบาล กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา ขณะที่องค์การบริหารส่วนจังหวัด และองค์การบริหารส่วนตำบล ไม่สามารถจัดตั้งสหการได้ อันส่งผลต่อการเสริมสร้างความสามารถในการจัดทำบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ไม่เท่าเทียมกัน ทั้งนี้อภิชาติ เสียงล้ำ (2564) เสนอให้ปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ให้มีบทบัญญัติให้จัดตั้งองค์การสหการได้ และเพิ่มเติมบทบัญญัติในพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 เพื่อให้เทศบาลสามารถร่วมกับหน่วยงานรัฐและภาคเอกชนจัดตั้งองค์การสหการได้ เพื่อเป็นฐานอำนาจสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการตราพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การสหการ เป็นองค์กรความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการให้บริการสาธารณะ สอดคล้องกับคณะกรรมาธิการการปกครองท้องถิ่น วุฒิสภา (2567 อ้างถึงใน ศุภลักษณ์ ปรางนาคี. 2567) ได้ให้ข้อเสนอแนะด้านกฎหมาย คือ ควรแก้ไขกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกรูปแบบให้มีอำนาจหน้าที่ในการจัดตั้งสหการเพื่อจัดทำบริการสาธารณะร่วมกันได้ การแก้ไขประกาศคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เรื่อง การทำความตกลงร่วมมือกันจัดทำบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีพื้นที่ที่ไม่ติดต่อกัน ไม่ว่าจะอยู่ในจังหวัดเดียวกันหรือต่างจังหวัดกันก็สามารถทำความตกลงร่วมมือกันเพื่อจัดทำบริการสาธารณะได้ ตลอดจนรัฐบาลควรเร่งรัดเสนอให้มีการพิจารณาและประกาศใช้ร่างประมวลกฎหมายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้การรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นไปอย่างเหมาะสม และข้อเสนอแนะด้าน

นโยบายรัฐบาลควรกำหนดนโยบายและพิจารณาจัดสรรเงินอุดหนุนในกิจการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะจัดทำบริการสาธารณะร่วมกัน รวมทั้งสั่งการให้ทุกส่วนราชการ ทั้งในส่วนกลาง และในส่วนภูมิภาคสนับสนุนภารกิจในการดำเนินการร่วมกันในการจัดทำบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงสนับสนุนผู้บริหารท้องถิ่น ให้มีทัศนคติและให้ความสำคัญกับการร่วมมือกันจัดทำบริการสาธารณะ

ช่วงที่ 2 พ.ศ. 2562-2566 การดำเนินการจัดทำบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการจัดทำที่คำนึงความเป็นธรรมทางสังคม ความยุติธรรมทางสังคมมากขึ้น แนวคิดการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมชัดเจนมากขึ้นตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เช่น สถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา และกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ได้ส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาในสังกัดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นกลไกลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชน และมีการคำนึงถึงกลุ่มประชาชนที่มีความหลากหลายมากขึ้น มีการใช้คำ อาทิ คนชายขอบ ผู้สูงอายุ พลเมือง คนไร้สัญชาติ นอกจากนี้เพื่อให้การบริการสาธารณะมีประสิทธิภาพมากขึ้น มีการนำแนวคิดการบริหารงานแบบเครือข่ายมาใช้เพื่อลดข้อจำกัดในด้านงบประมาณ ข้อจำกัดด้านกำลังคน เพื่อให้มีความคล่องตัวในการแก้ไขปัญหาและเพื่อตอบสนองต่อความคาดหวังที่สูงขึ้นของประชาชน สอดคล้องกับ สรัญพัทธ์ เอี๊ยวเจริญ สงคราม สมณวัฒนา และ เดชา พวงงาม (2566) ที่ระบุว่าการจัดทำบริการสาธารณะที่มีการดำเนินภารกิจในรูปแบบเครือข่ายการสร้างปฏิสัมพันธ์ภายในเครือข่ายเพื่อให้เกิดการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและการมีกิจกรรมที่แลกเปลี่ยนกันเป็นสิ่งสำคัญ

ทั้งนี้เพื่อความสำเร็จของการจัดทำบริการสาธารณะแบบเครือข่าย การบริหารจัดการควรเริ่มตั้งแต่การวางแผนพัฒนาองค์กร การออกแบบและสร้างเครือข่ายที่สอดคล้องต่อเป้าหมาย และการพัฒนาระบบสารสนเทศให้เป็นระบบเปิดเชื่อมโยงกัน การจัดทำบริการสาธารณะแบบเครือข่ายจะช่วยปรับเปลี่ยนบทบาทการทำงานของรัฐที่หน่วยภาคีผู้แสดงต่างเข้ามามีบทบาทในการสร้างคุณค่าให้แก่รัฐ รวมถึงการจัดให้มีการนำนวัตกรรมมาใช้เพื่อจัดทำบริการสาธารณะ สอดคล้องกับศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ม.ป.ป.) ที่ระบุว่าเพราะความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงโลกอย่างรวดเร็ว รุนแรง และผันผวน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม และการบริหารจัดการภายในองค์กร โดยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้ภาครัฐต้องเร่งพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพในการบริการสาธารณะ ปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริการประชาชนให้เป็นรูปแบบดิจิทัลอย่างสมบูรณ์ มีการปฏิรูปโครงสร้างและระบบการบริหารจัดการที่ยืดหยุ่นเหมาะสมกับบริบทการพัฒนาประเทศ ปรับวิธีการทำงานจาก “การทำตามภารกิจที่กฎหมายกำหนด” เป็น “การให้บริการที่ให้ความสำคัญกับผู้รับบริการ” ปรับปรุงวิธีการทำงานเพื่อสนับสนุนการพัฒนาบริการภาครัฐที่มีคุณค่าและได้มาตรฐานสากล โดยเปลี่ยนจากการทำงานด้วยมือเป็นการทำงานบนระบบดิจิทัลทั้งหมด เชื่อมโยงและบูรณาการการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐเข้าด้วยกันเสมือนเป็นองค์กรเดียว มีการพัฒนาบริการเดิมและสร้างบริการใหม่ที่เป็นพลวัตสอดคล้องเหมาะสมกับสถานการณ์และขับเคลื่อนโดยความต้องการของประชาชน ภาคธุรกิจ และผู้ใช้บริการและเปิดโอกาสให้เสนอความเห็นต่อการดำเนินงานของภาครัฐได้อย่างสะดวก ทันสถานการณ์ อย่างไรก็ตาม การบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในช่วงนี้สะท้อนให้เห็นถึงการปรับมุมมองและบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากการทำงานตามภารกิจสู่การทำงานที่มุ่งหวัง

ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม เป็นการให้คุณค่าสาธารณะและการทำให้ประชาชนรู้สึกถึงการมีส่วนร่วมในการบริการสาธารณะ (Meynhardt. 2015; Robinson. 2015; Pooe & Munyany. 2022)

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักนายกรัฐมนตรี กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ควรพิจารณาร่วมกันถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ให้มีบทบัญญัติให้จัดตั้งองค์การสหการได้ และเพิ่มเติมบทบัญญัติในพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 เพื่อกำหนดแนวทางการจัดบริการสาธารณะที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

2. หน่วยงานราชการส่วนกลาง ควรพิจารณาจัดสรรงบประมาณให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเป็นธรรมลดความไม่เท่าเทียมทางการคลังและพิจารณาการถ่ายโอนอำนาจภารกิจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้เป็นกลไกในการขับเคลื่อนการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม

3. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นควรส่งเสริมให้ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและบุคลากรตระหนักและเข้าใจเกี่ยวกับภารกิจการให้บริการสาธารณะที่ลดความเหลื่อมล้ำ โดยการกำหนดนโยบายและเป้าหมายไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมในท้องถิ่นอย่างชัดเจน

4. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น สถาบันการศึกษา นักวิชาการควรร่วมมือกันสร้างความรู้และจัดการความรู้เกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรรมให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการจัดอบรม การสัมมนา การเผยแพร่ผลงานเกี่ยวกับการลดความเหลื่อมล้ำในพื้นที่ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ

เอกสารอ้างอิง

กรพจน์ อัศวินวิจิตร. (2560). หลักนิติธรรมกับการบริการสาธารณะของรัฐ. **วารสารศาลรัฐธรรมนูญ.** 19(55): 1-12.

จารุวรรณ ละอองเอก และ สุวัฒน์ จิตต์จันทร์. (2561). ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลจตุรพักตรพิมาน อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด. **วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.** 7(1): 47-59.

เจนจบทิศ จารึกกลาง และ ศิวัช ศรีโภคางกุล. (2562). การแทรกแซงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลังรัฐประหาร พ.ศ. 2557. **Veridian E-Journal,Silpakorn University.** 12(6): 1035-1052.

ชูวงศ์ ฉายะบุตร. (2539). **การปกครองท้องถิ่นไทย.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สมาคมนิสิตเก่ารัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณัฐวัตร สนามชัย. (2564). **รัฐประหารกับความถดถอยของการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นกรณีศึกษาจังหวัดสิงห์บุรีภายหลังรัฐประหารในประเทศไทย พ.ศ. 2557.** การค้นคว้าอิสระ ร.ม. (การเมืองและการจัดการ). กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ดนุวัศ สุวรรณวงศ์ และ นวิทย์ เอมเอก. (2560). สภาพปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะระหว่างเทศบาลในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่. **รายงานการประชุมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติครั้งที่ 8:** 245-255.

ธัญญพัทธ์ ภูริพินิศนันท์. (2565). การกระจายอำนาจกับการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย. **วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์.** 8(1): 85-100.

พิธุวรรณ กิติคุณ. (2563). **การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น: การจัดทำบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.** กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

พิมพ์กมล เกษแก้ว. (2563). กระบวนทัศน์การบริหารสาธารณะ. **วารสารรัชต์ภาคย์.** 14(34): 276-285.

เรืองศักดิ์ เดชณุกูล และ สมปอง สีชมพู. (2561). ความเหลื่อมล้ำด้านการคลังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. **วารสารราชภัฏเพชรบูรณ์สาร.** 20(2): 11-23.

วรฉัตร วริวรรณ. (2566). การบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. **วารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.** 3(2): 39-56.

วราพร องคะลอย. (2564). ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะเพื่อการบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. **วารสาร มจร.หริภุญชัยปริทรรศน์.** 5(2): 23-34.

วัชรินทร์ สุทธิศัย, รัชนิดา ไสยรส, และ สมเกียรติ เกียรติเจริญ. (2561). ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม. **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.** 12(1): 75-84.

วาสนา ยี่รงค์. (2563). การถ่ายโอนภารกิจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: ความก้าวหน้าและปัญหาอุปสรรคในการถ่ายโอน. **วารสารรัฐประศาสนศาสตร์.** 18(2): 27-57.

วิจักษณ์ อภิรักษ์นันท์ชัย. (ม.ป.ป.). **ดุลยภาพระหว่างการบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่นกับบทบาทอำนาจของส่วนกลางในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย.** กรุงเทพฯ: วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า. (2551). **การขับเคลื่อนรัฐธรรมนูญ' 50 สู่การปฏิบัติ: กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่น.** กรุงเทพฯ: ส เจริญ การพิมพ์.

วุฒิสาร ตันไชย. (2559). **รูปแบบและประเภทการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.** กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

ศุภลักษณ์ ปรางนาคี. (2567). **สหการ: รูปแบบความร่วมมือ เพื่อจัดทำบริการสาธารณะของ อปท.** สืบค้นเมื่อ 31 พฤษภาคม 2567, จากhttps://www.senate.go.th/view/386/%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%A5%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AD%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%94%E0%B8%82%E0%B9%88%E0%B8%B2%E0%B8%A7/ExclusiveStory/132/TH-TH

ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (ม.ป.ป.). **รายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report) โครงการการพัฒนาระบบสถิติข้อมูลและตัวชี้วัดเพื่อใช้ในการบริหารราชการแผ่นดินตามยุทธศาสตร์ชาติ.** กรุงเทพฯ: ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สรัญพัทธ์ เอี๊ยวเจริญ สงคราม สมณวัฒนา และ เดชา พวงงาม. (2566). การจัดทำบริการสาธารณะแบบเครือข่ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. **วารสารมณีเขษฐาราม วัดจอมมณี.** 6(5): 598-612.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). **การขับเคลื่อน SDGs ในระดับพื้นที่ (SDG Localization).** สืบค้นเมื่อ 31 ธันวาคม 2567, จากhttps://sdgs.nesdc.go.th/%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%82%E0%B8%B1%E0%B8%9A%E0%B9%80%E0%B8%84%E0%B8%A5%E0%B8%B7%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B8%99%E0%B9%80%E0%B8%8A%E0%B8%B4%E0%B8%87%E0%B8%9E%E0%B8%B7%E0%B9%89%E0%B8%99%E0%B8%97/

อภิชาติ เสียงล้ำ. (2564). กฎต้นแบบว่าด้วยรูปแบบสหการ เพื่อความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดทำบริการเพื่อประโยชน์สาธารณะ. **วารสารสหวิทยาการจัดการ.** 5(2): 96-105.

Arya, A. (2020). An Overview of Textual Analysis as a Research Method for Cultural Studies. **International Journal for Innovative Research in Multidisciplinary Field.** 6(3): 173-177.

Denhardt, R. B. and Denhardt, J. V. (2007). **The New Public Service: Serving, Not Steering.** New York: M.E. Sharpe.

Fusch, P., Fusch, G.E., & Ness, L.R. (2018). Denzin's Paradigm Shift: Revisiting Triangulation in Qualitative Research. **Journal of Social Change.** 10(1): 19-32.

Meynhardt, T. (2015). Public Value: Turning a Conceptual Framework into a Scorecard. In: **Public Value and Public Administration.** Edited by J.M. Bryson, B.C. Crosby & L. Bloomberg: Georgetown University Press.

Osborn, D. & Gaebler, T. (1992). **Reinventing Government: How the Entrepreneurial Spirit is Transforming the Public Sector.** New York: Addison-Wesley.

Pooe, D. & Munyany, W. (2022). Delivering Public Value to Selected Government Departments in South Africa–Perceptions of Senior Managers, South Africa. **Journal of Economic and Management Sciences.** 25(1): 1-12.

Robinson, M. (2015). **From Old Public Administration to the New Public Service: Implications for Public Sector Reform in Developing Countries.** Singapore: UNDP Global Centre for Public Service Excellence.

Roller, M.R. (2019). A Quality Approach to Qualitative Content Analysis: Similarities and Differences Compared to Other Qualitative Methods. **Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research.** 20(3): 1-21.

การพัฒนาพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมในวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมกับการสนับสนุนทางสังคม

Enhancing Prosocial Behavior in Social Studies for Grade 9 Students through Cooperative Teaching Methodology and Social Support Framework

ปรียาวดี จงพร้า[1] โชติกา ปัทมาภรณ์[2]
Preeyawadee Jongphra Chotika Pattamaporn

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ (1) พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาที่ส่งเสริมพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ (2) เปรียบเทียบพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมของนักเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาแบบร่วมมือร่วมกับการสนับสนุนทางสังคม เป็นงานวิจัยเชิงทดลองเบื้องต้น (Pre-Experimental research) กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) จำนวน 31 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น และแบบวัดพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการศึกษาพบว่า ผลการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ฯ พบว่ามีความเหมาะสมในระดับดีมาก (ค่าเฉลี่ย 4.93 และ 4.86 จาก 5 ตามลำดับ) และผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมก่อนและหลังเรียนพบว่า นักเรียนมีคะแนนพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (Mean = 4.02, t = 5.358) โดยทุกด้านของพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน (การให้ Mean = 3.35, t = 4.409; การแบ่งปัน Mean = 4.20, t = 2.717; การช่วยเหลือ Mean = 3.86, t = 4.050; การปลอบโยน Mean = 4.52, t = 4.311; การร่วมมือ Mean = 3.77, t = 3.876) ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมกับการสนับสนุนทางสังคมสามารถพัฒนาพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้

คำสำคัญ: *พฤติกรรมเอื้อต่อสังคม การสอนแบบร่วมมือ การสนับสนุนทางสังคม*

---

[1]สาขาสังคมศึกษา โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพฯ
Department of Social Studies, Srinakharinwirot University Prasarnmit Demonstration School (Secondary), Srinakharinwirot University, Bangkok.
[2]สาขาสังคมศึกษา, โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพฯ
Department of Social Studies, Srinakharinwirot University Prasarnmit Demonstration School (Secondary), Srinakharinwirot University, Bangkok.
Corresponding author e-mail: sukanyac@g.swu.ac.th
ARTICLE HISTORY: Received 19 July 2024, Revised 9 March 2025, Accepted 6 May 2025

Abstract

The purposes of this study are to 1) develop a learning management plan in social studies that promotes prosocial behavior in 9th grade students and 2) compare students' prosocial behavior before and after learning management by combining the concept of cooperative learning in social studies with social support. This is a pre-experimental research study. The sample consists of 31 9th grade students from Srinakharinwirot University Prasarnmit Demonstration School (Secondary). The sample was obtained through cluster sampling. The research instruments include the developed learning management plan and a scale to measure prosocial behavior for junior high school students. The development of the learning management plan was evaluated by experts and found to have a high level of appropriateness (mean scores of 4.93 and 4.86 out of 5). A comparison of prosocial behavior before and after learning shows that students have significantly higher scores for prosocial behavior after learning (mean= 4.02, t= 5.358, p < .05). All aspects of prosocial behavior were higher after learning (giving: mean= 3.35, t= 4.409; sharing: mean= 4.20, t= 2.717; helping: mean= 3.86, t= 4.050; comforting: mean= 4.52, t= 4.311; cooperating: mean= 3.77, t= 3.876). The results indicate that cooperative learning management along with social support can effectively develop prosocial behavior in 9th grade students.

Keywords: *Prosocial behavior, Cooperative learning, Social support*

บทนำ

การระบาดของ COVID-19 ได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการศึกษาอย่างมาก โดยสถานศึกษามีการปรับตัวสู่การเรียนรู้รูปแบบออนไลน์เพื่อรักษาความต่อเนื่องของการศึกษา แม้ว่ารูปแบบการเรียนรู้เหล่านี้จะมีความยืดหยุ่นในการเรียนรู้ แต่การเรียนรู้ออนไลน์เป็นเวลานานส่งผลกระทบต่อปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของนักเรียนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (Irawan, Dwisona, & Lestari. 2020; Kan Hyeong-woo. 2021; ดุลยา จิตตะยโศธร. 2557; Martinsone *et al.* 2022) โดยนักเรียนมีแนวโน้มที่จะขาดทักษะการร่วมมือ สร้างความสัมพันธ์ และแสดงความเป็นผู้นำ (FUMIO. 2022) รวมถึงทักษะทางสังคมที่สำคัญอื่น ๆ เช่น การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และความเห็นอกเห็นใจ (Linanda, Amanah, & Gutji. 2024; Manohar. 2024) ผลกระทบเหล่านี้ทำให้นักเรียนมีแนวโน้มที่จะแยกตัว อารมณ์แปรปรวน และแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวมากขึ้น นอกจากนี้การเรียนรู้ออนไลน์ยังลดโอกาสในการมีปฏิสัมพันธ์โดยตรง ซึ่งส่งผลเสียต่อการพัฒนาทักษะทางสังคมที่จำเป็นต่อการปรับตัวในสังคม (Linanda, Amanah, & Gutji. 2024) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มนักเรียนที่ใช้สื่อดิจิทัลเป็นหลักในการสื่อสาร (Manohar. 2024)

พฤติกรรมเอื้อต่อสังคมเป็นการกระทำของบุคคลที่ตั้งใจทำประโยชน์ต่อสังคมโดยส่วนรวมหรือประโยชน์ต่อผู้อื่น โดยเป็นการกระทำด้วยความสมัครใจ ไม่หวังผลตอบแทนในเชิงรูปธรรม (ปวรี กาญจนภี นิลผาย. 2562) ซึ่งประกอบด้วย การให้ การช่วยเหลือ การแบ่งปัน การปลอบโยน และการร่วมมือ (ดุลยา จิตตะยโศธร. 2561; สุรางค์ โค้วตระกูล. 2559) อันก่อให้เกิดการเอาใจใส่และ

การเห็นอกเห็นใจต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และพร้อมที่จะพัฒนาและเพิ่มขีดจำกัดความสามารถของกันและกัน

การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นรูปแบบการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในกลุ่ม (Johnson & Johnson. 1992; นภศร มิลินทานุช. 2561) โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาทั้งองค์ความรู้และทักษะทางสังคม เช่น การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการแก้ปัญหา หลักการสำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมมือประกอบด้วยการพึ่งพาอาศัยกัน การมีปฏิสัมพันธ์ การฝึกทักษะทางสังคม การวิเคราะห์กระบวนการกลุ่ม และการประเมินผลรายบุคคลและรายกลุ่ม ซึ่งมีรูปแบบการสอนหลากหลายให้เลือกใช้ เช่น JIGSAW, TAI, TGT, LT, GI, CIRC เป็นต้น (ทิศนา แขมมณี. 2564)

การเรียนรู้ร่วมกันจะประสบผลสำเร็จได้ต้องอาศัยการสนับสนุนทางสังคม โดยเป็นการปฏิสัมพันธ์ที่มุ่งช่วยเหลือกันและกัน ทั้งทางนามธรรมและรูปธรรมซึ่งนักเรียนที่ได้รับการสนับสนุนจากครูและเพื่อนผ่านกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ จะรู้สึกได้รับการยอมรับและมีคุณค่า สามารถรับมือกับอุปสรรคได้ โดยการสนับสนุนทางสังคมครอบคลุมด้านความผูกพัน การช่วยเหลือ การยอมรับ การเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และการเอื้อประโยชน์ต่อผู้อื่น (คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2562) การสนับสนุนทางสังคมมีความสำคัญต่อการส่งเสริมพฤติกรรมการอยู่ร่วมกันในสังคมของนักเรียน การศึกษาของรัศมีแสง หนูแป้นน้อย ทัศนา ทวีคูณ และ พัชรินทร์ นินทจันทร์ (2561) พบว่าเด็กวัยรุ่นที่ถูกรังแกและมีพฤติกรรมรังแกผู้อื่น ได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครูและเพื่อนน้อยกว่าเด็กที่ถูกรังแก และเด็กที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับการรังแก โดยเด็กวัยรุ่นที่ถูกรังแกและมีพฤติกรรมรังแกผู้อื่นนั้นขาดการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และแสดงออกความรู้สึกของตนโดยการรังแกผู้อื่นอีกต่อหนึ่ง ทำให้มีเพื่อนน้อยลง และขาดการสนับสนุนจากครูและเพื่อน

การเรียนรู้ออนไลน์ส่งผลเสียต่อพัฒนาการทางสังคมของนักเรียน โดยลดโอกาสในการปฏิสัมพันธ์และส่งผลต่อพฤติกรรมเอื้อสังคม เช่น การช่วยเหลือ การทำงานร่วมกัน และความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคมในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผ่านการเรียนรู้แบบร่วมมือ ซึ่งเปิดโอกาสให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสนับสนุนกันและกันภายในกลุ่ม โดยได้รับแรงเสริมจากเพื่อนและผู้สอน ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ ทั้งในระดับประเทศและระดับสากล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ในการส่งเสริมให้นักเรียนมีพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมในระดับชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือกับแนวคิดการสนับสนุนทางสังคมก่อนเรียนและหลังเรียน

สมมุติฐานของการวิจัย

นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมกับการสนับสนุนทางสังคม มีระดับคะแนนพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/กลุ่มเป้าหมาย/กรณีศึกษา

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 10 ห้องเรียน ทั้งนี้ผู้วิจัยมีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) เนื่องจากประชากรมีคุณลักษณะและความสามารถที่ใกล้เคียงกัน ดังนั้น กลุ่มอย่างที่ใช้การวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 1 ห้องเรียน

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาโดยแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมกับการสนับสนุนทางสังคม

ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมเอื้อสังคม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

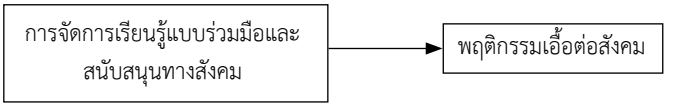

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยได้ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาแบบร่วมมือและสนับสนุนทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยผู้วิจัยสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดแบบร่วมมือและสนับสนุนทางสังคม จำนวน 2 เรื่อง คือ กฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญา และสิทธิมนุษยชน และหลังจากผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยจึงดำเนินการวิจัยในรูปแบบของการวิจัยแบบการทดลองเบื้องต้น (Pre-Experimental research) เพื่อประเมินประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ต่อการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อต่อสังคม และศึกษาแนวโน้มที่จะส่งผลต่อพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมของนักเรียนในการวางแผนการวิจัยในอนาคต โดยกำหนดให้มีกลุ่มทดลอง 1 กลุ่ม และมีการวัดระดับพฤติกรรมเอื้อสังคมของนักเรียนก่อนและหลังเข้าการจัดการเรียนรู้ (One Group Pretest-Posttest Design) (Fitz-Gibbon; & Morris. 1987) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมเอื้อต่อสังคม (ตาราง 1) ทั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 31 คน เป็นระยะเวลา 1 เดือน โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยดังนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาแบบร่วมมือและสนับสนุนทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่พัฒนาขึ้นบนแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือและการสนับสนุนทางสังคม จำนวน 2 แผน เรื่อง กฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญา และสิทธิมนุษยชน จำนวน 8 คาบเรียน โดยแบ่งสอน 4 ครั้ง สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ครั้งละ 90 นาที

2. แบบวัดพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่พัฒนามาจากแบบวัดพฤติกรรมเอื้อสังคมของ ดุลยา จิตตะยโศธร (2557) เพื่อให้มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการวิจัย และใช้มาตรวัดลิเคอร์ท (Likert Type Scale) เพื่อวัดความเข้มข้นของพฤติกรรม โดยแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ การให้ การแบ่งปัน การช่วยเหลือ การปลอบโยน และการร่วมมือ รวมทั้งหมด 25 ข้อคำถาม

ตารางที่ 1 แบบแผนการดำเนินการวิจัย

Group	Pre-test	Treatment	Post-test
กลุ่มทดลอง	T1	X	T2

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการทดลอง

T1 คือ การวัดระดับพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมของนักเรียนก่อนการจัดการเรียนรู้

X คือ แผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือและสนับสนุนทางสังคม เพื่อพัฒนาพฤติกกรรมเอื้อต่อสังคม

T2 คือ การวัดระดับพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) จำนวน 31 คน ดังนี้

1. ผู้วิจัยพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมกับการสนับสนุนทางสังคม จากนั้นทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนสังคม และพฤติกรรมศาสตร์ รวม 3 ท่าน

2. ผู้วิจัยนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน โดยชี้แจงวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เรื่อง กฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญา และสิทธิมนุษยชนให้แก่นักเรียน รวมถึงร่วมสร้างข้อตกลงและกติกาในชั้นเรียน ทั้งเนื้อหา กิจกรรมการเรียน และการวัดพฤติกรรมเอื้อต่อสังคม

3. ผู้วิจัยทำการวัดระดับพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมแก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนการจัดการเรียนรู้

4. ผู้วิจัยดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแผนการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น

5. ผู้วิจัยทำการวัดระดับพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมแก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังการจัดการเรียนรู้

6. ผู้วิจัยพิจารณาใบบันทึกความรู้เดี่ยวและกลุ่ม เพื่อประเมินประสิทธิภาพการเรียนรู้ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และตัวชี้วัดของการจัดการเรียนรู้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาแบบร่วมมือและสนับสนุนทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยผู้วิจัยสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดแบบร่วมมือของ Johnson & Johnson (2018) และสนับสนุนทางสังคมของ House, Landis, & Umberson (1988) จำนวน 2 เรื่อง คือ กฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญา และสิทธิมนุษยชน โดยผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาในการจัดการเรียนรู้ให้มีสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือและการสนับสนุนทางสังคม (ตาราง 2) ทั้งนี้แผนการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาแบบร่วมมือและสนับสนุนทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้รับการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแผนการจัดการเรียนรู้ว่ามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยหรือไม่ จากผู้เชี่ยวชาญทางด้านการสอนสังคมศึกษา จำนวน 3 ท่าน โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) ของคะแนนที่ผู้เชี่ยวชาญให้ในการประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ โดยแผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง กฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญา มีค่าเฉลี่ยของความเหมาะสมอยู่ที่ 4.93 จาก 5 ถือว่าถือว่ามีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมากและค่าเฉลี่ยความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง สิทธิมนุษยชน อยู่ที่ 4.86 จาก 5 ถือว่ามีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 2 ขอบเขตของแผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือและสนับสนุนทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

แผนการจัดการเรียนรู้	จำนวนคาบ	จุดประสงค์	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อและอุปกรณ์การเรียน
กฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญา (แผน 1)	4	1) เพื่อให้นักเรียนบอกนิยามความหมายของกฎหมายแพ่งและฎหมายอาญาได้ 2) เพื่อให้นักเรียนแยกแยะความแตกต่างระหว่างกฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญาได้ 3) เพื่อให้นักเรียนอภิปรายความแตกต่างระหว่างกฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญาได้ 4) เพื่อให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อการเรียน	ครูใช้แนวทางการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค Jigsaw โดยแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มบ้าน (Home Group) และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Expert Group) ในการร่วมกันสืบค้นและสรุปองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญา	- ใบบันทึกความรู้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ - แบบฝึกหัดท้ายบทเรียน
สิทธิมนุษยชน (แผน 2)	4	1) เพื่อให้นักเรียนอธิบายความหมายของสิทธิมนุษยชนได้ 2) เพื่อให้นักเรียนอภิปรายคุณค่าและความสำคัญของสิทธิมนุษยชนได้ 3) เพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าของปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ 4) เพื่อให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อการเรียน	ครูใช้เทคนิค GI แบ่งนักเรียน 6 กลุ่ม (กลุ่มละ 5 คน คละความสามารถ) แจกเอกสารกิจกรรม โดยแต่ละคนเลือกประเด็นสิทธิมนุษยชน (Black Lives Matter, #MeToo, Pride Month, Write for Right, Children Right Defender) ศึกษาและสรุปประเด็นส่วนตัว ครูแจกฟลิปชาร์ทให้กลุ่มวิเคราะห์สังเคราะห์ความรู้เป็นแผนผังความคิด (Mind Map) เรื่องแนวทางการปกป้องสิทธิมนุษยชน	- ใบบันทึกความรู้รายบุคคล - แผนผังความคิดแบบบูชานของกลุ่ม - แบบฝึกหัดท้ายบทเรียน - แบบทดสอบท้ายบทเรียน

2. แบบวัดพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเอื้อต่อสังคม ของ Bierhoff (2002) และ Eisenberg, Tryon, & Cameron (1984) ทั้งนี้ผู้วิจัยได้พัฒนาแบบวัดพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จากแบบวัดพฤติกรรมเอื้อสังคมของ ดุลยา จิตตะยโศธร (2557) เพื่อให้มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการวิจัย และใช้มาตรวัดลิเคอร์ท (Likert Type Scale) เพื่อวัดความเข้มข้นของพฤติกรรม โดยแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ การให้ การแบ่งปัน การช่วยเหลือ การปลอบโยน และการร่วมมือ รวมทั้งหมด 25 ข้อคำถาม โดยผ่านการตรวจสอบความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยผู้เชี่ยวชาญด้านพฤติกรรมศาสตร์ จำนวน 3 ท่าน นำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Congruence: IOC) ของข้อคำถามเป็นรายข้อ ซึ่งอยู่ระหว่าง 0.66-1.00 แสดงว่าข้อคำถามสามารถนำมาใช้วัดได้ตามวัตถุประสงค์ และหากมีข้อคำถามใดที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องต่ำกว่าเกณฑ์ ผู้วิจัยทำการปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ หลังจากนั้นผู้วิจัยนำไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) จำนวน 31 คน (กลุ่มอื่นจากกลุ่มทดลอง) เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ของครอนบาช (Cronbach's Alpha Coefficient) ทั้งนี้ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เท่ากับ 0.933 จากนั้นผู้วิจัยจึงนำแบบวัดพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มทดลองต่อไป

จริยธรรมในการวิจัย

การพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลหลังจากได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยมีหมายเลขข้อเสนอการวิจัย SWUEC-672009 โดยมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ เมื่อเดือนมีนาคม 2567

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็นการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนระดับพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้แนวคิดการจัดการเรียนร่วมและการสนับสนับสนุนทางสังคม ด้วยสถิติทดสอบค่าที (t-test for Dependent Samples)

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมในวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมกับการสนับสนุนทางสังคม สามารถสรุปและอภิปรายการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ในการส่งเสริมให้นักเรียนมีพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมในระดับชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3

การรายงานผลการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาแบบร่วมมือและสนับสนุนทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผู้วิจัยได้ดำเนินการนำแผนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวให้ผู้เชี่ยวชาญได้ทำการประเมินความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งผ่านการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 คะแนนเฉลี่ยการประเมินความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ฯ (ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ)

เกณฑ์การประเมิน	แผน 1	แผน 2
ด้านที่ 1 สาระสำคัญ		
1.1 สาระสำคัญสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	5	5
1.2 สาระสำคัญสอดคล้องกับเนื้อหาที่ใช้	5	5
1.3 มีความชัดเจน เข้าใจง่าย	5	5
รวม	**15**	**15**
ด้านที่ 2 จุดประสงค์การเรียนรู้		
2.1 จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด	5	4.67
2.2 ครอบคลุมการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ (เข้าใจแนวคิดพฤติกรรมเอื้อสังคม) ทักษะ (ทำงานร่วมกัน สื่อสาร แก้ปัญหา) และคุณลักษณะ (มีน้ำใจ เห็นอกเห็นใจ มีส่วนร่วม)	4.67	5
2.3 จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับหลักการของการออกแบบการสอนแบบร่วมมือและสนับสนุนทางสังคม	4.67	5
2.4 สามารถวัดและประเมินผลได้จริง โดยใช้เครื่องมือที่สามารถวัดพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมได้อย่างเหมาะสม	5	4.67
รวม	**19.34**	**19.34**
ด้านที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนรู้		
3.1 กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และหลักการของรูปแบบการสอนแบบร่วมมือและสนับสนุนทางสังคม	5	5
3.2 กิจกรรมการเรียนรู้พัฒนาผู้เรียนรอบด้าน ทั้งความรู้ (แนวคิดเอื้อสังคม) ทักษะ (ร่วมมือ สื่อสาร แก้ปัญหา) และคุณลักษณะ (มีน้ำใจ เห็นอกเห็นใจ มีส่วนร่วม)	4.67	5
3.3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมการมีทักษะทางสังคม	5	5
3.4 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสมกับเวลา และมีกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเอื้อต่อสังคม	5	5
รวม	**19.67**	**20**
ด้านที่ 4 สื่อและแหล่งการเรียนรู้		
4.1 สื่อและแหล่งเรียนรู้สอดคล้องเป้าหมายพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคม	5	4.67
4.2 สื่อหลากหลายและส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ทางสังคม	5	4.67
4.3 สื่อมีความเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา	5	4.67
4.4 สื่อมีความเหมาะสมกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียน	5	4.67
4.5 สื่อสามารถตอบสนองต่อความแตกต่างของผู้เรียน และส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือ	4.67	4.33
รวม	**24.67**	**23.01**
ด้านที่ 5 การวัดและการประเมินผล		
5.1 สอดคล้องกับหลักการของรูปแบบการสอนโดยเน้นการทำงานเป็นทีม การมีส่วนร่วม และการแสดงพฤติกรรมเอื้อต่อสังคม	5	5
5.2 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อต่อสังคม	5	5
5.3 ใช้วิธีการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย การสังเกตพฤติกรรม การประเมินผลงานกลุ่ม การประเมินตนเอง	5	5
5.4 มีวิธีการวัดผล เครื่องมือในการวัด และเกณฑ์การประเมิน ชัดเจน	5	5
รวม	**20**	**20**
รวมเฉลี่ยทั้งหมด	**98.68**	**97.35**
คะแนนเฉลี่ยรวมทั้งหมด	**4.93**	**4.86**

ผลการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ในการส่งเสริมให้นักเรียนมีพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมในระดับชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3 พบว่า ค่าเฉลี่ย (Mean) ของคะแนนที่ผู้เชี่ยวชาญให้ในการประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนสังคมศึกษาในระดับโรงเรียนและระดับอุดมศึกษา โดยแผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง กฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญา และสิทธิมนุษยชน โดยมีค่าเฉลี่ยของความเหมาะสมอยู่ที่ 4.93 และ 4.86 จาก 5 ตามลำดับ ซึ่งถือว่ามีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องจากแผนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว ได้ผ่านกระบวนการและขั้นตอนการจัดทำอย่างเป็นระบบตามขั้นตอนการการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ โดยมีการกำหนดหลักการ จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้และวิธีการวัดผลและประเมินผลที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมกับการสนับสนุนทางสังคม ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบ Jigsaw และ G.I. ที่ส่งเสริมให้นักเรียนฝึกฝนการสร้างปฏิสัมพันธ์ รับฟัง และสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญได้ศึกษาและวิเคราะห์หลักการมาตรฐานการเรียนรู้ แนวคิดทฤษฎี เอกสารหลักสูตร และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้แผนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวก่อเกิดประสิทธิผลในการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมแก่นักเรียนให้ได้มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อัธยา เมิดไธสง (2566) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการสอนสังคมศึกษาโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคมของนักศึกษาครู ซึ่งพบว่าแผนการจัดการเรียนรู้นั้นประกอบไปด้วย 5 ส่วน ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ IPPR Model สื่อการเรียนรู้ และการวัดประเมินผล โดยผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน และผลการประเมินการใช้รูปแบบการสอนสังคมศึกษา พบว่า ทักษะทางสังคมของนักศึกษามีคะแนนหลังเรียน ($\widetilde{\chi}$ = 88.40) สูงกว่าก่อนเรียน ($\widetilde{\chi}$ = 77.64) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการสอนสังคมศึกษาโดยการใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคมภาพรวมอยู่ในระดับมาก เท่ากับ 4.45 (S.D. = 0.62)

2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือกับแนวคิดการสนับสนุนทางสังคมก่อนเรียนและหลังเรียน

ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้แนวคิดการจัดการเรียนร่วมและการสนับสนับสนุนทางสังคม ด้วยสถิติทดสอบค่าที (t-test for Dependent Samples) ผู้วิจัยพบว่านักเรียนมีค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมหลังเรียน (4.02) สูงกว่าก่อนเรียน (3.62) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 5.358$, $p < .001$) นอกจากนี้เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมรายด้าน พบว่า ผลค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการให้ ด้านการแบ่งปัน ด้านการช่วยเหลือ ด้านการปลอบโยน และด้านการร่วมมือ มีค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังเรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้แนวคิดการจัดการเรียนร่วมและการสนับสนับสนุนทางสังคม

การทดสอบพฤติกรรมเอื้อต่อสังคม		$\bar{\chi}$	S.D.	t	P-value
การให้	ก่อนเรียน	2.90	.820	4.409	<.001
	หลังเรียน	3.35	.837		
การแบ่งปัน	ก่อนเรียน	3.87	.758	2.717	.002
	หลังเรียน	4.20	.632		
การช่วยเหลือ	ก่อนเรียน	3.36	.806	4.050	<.001
	หลังเรียน	3.86	.791		
การปลอบโยน	ก่อนเรียน	4.18	.699	4.311	<.001
	หลังเรียน	4.52	.500		
การร่วมมือ	ก่อนเรียน	3.77	.655	3.876	<.001
	หลังเรียน	4.16	.761		
รวม	**ก่อนเรียน**	**3.62**	**.605**	**5.358**	**<.001**
	หลังเรียน	**4.02**	**.553**		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือกับแนวคิดการสนับสนุนทางสังคมก่อนเรียนและหลังเรียน โดยเมื่อใช้ผู้วิจัยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมกับการสนับสนุนทางสังคมทั้ง 5 ด้าน ทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการให้มีค่าเฉลี่ยสูงขึ้นมากที่สุด (t = 4.409, p = <.001) นอกจากนี้ยังพบว่านักเรียนมีพฤติกรรมให้ข้อมูลที่ตนศึกษามาแก่เพื่อนร่วมกลุ่มเพื่อให้งานสำเร็จ และให้คำแนะนำแก่เพื่อนร่วมกลุ่มที่ประสบปัญหาในการทำงาน อันดับที่ 2 คือด้านการปลอบโยน (t = 4.311, p = <.001) ซึ่งนักเรียนมีพฤติกรรมให้กำลังใจเพื่อนร่วมกลุ่มเมื่อเขาทำงานผิดพลาด ใส่ใจและรับฟังต่อปัญหาที่เพื่อนเผชิญ อันดับที่ 3 คือด้านการช่วยเหลือ (t = 4.050, <.001) โดยนักเรียนแสดงพฤติกรรมช่วยเพื่อนร่วมกลุ่มทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายของกลุ่ม ช่วยอธิบายเนื้อหาในส่วนที่เพื่อนยังไม่เข้าใจ อันดับที่ 4 คือด้านการร่วมมือ (t = 3.876, p = <.001) ซึ่งนักเรียนแสดงพฤติกรรมการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม การยอมรับและรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างจากตน และการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในกลุ่มด้วยสันติวิธี และอันดับที่ 5 คือด้านการแบ่งปัน (t = 2.717, p = .002) โดยนักเรียนแสดงพฤติกรรมแบ่งปันอุปกรณ์การเรียน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และแบ่งหน้าที่กันภายในกลุ่ม สอดคล้องกับการศึกษาของ García-González *et al* (2023) ที่ศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของการเรียนรู้แบบร่วมมือที่มีโครงสร้างสูงและต่ำต่อพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมในวิชาพลศึกษาในระดับมัธยมศึกษา โดยพิจารณาผลกระทบในกลุ่มนักเรียนที่มีช่วงอายุแตกต่างกัน พบว่านักเรียนที่ได้รับประสบการณ์การเรียนรู้แบบร่วมมือที่มีโครงสร้างสูง (มีการจัดกลุ่มที่หลากหลาย มีการช่วยเหลือและสนับสนุนภายในกลุ่มและจากผู้สอน และมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ในกลุ่มที่ชัดเจน)

และอยู่ในช่วงอายุน้อยกว่ามีคะแนนพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ จากทั้ง 5 องค์ ได้แก่ กระบวนการกลุ่ม ความรับผิดชอบส่วนบุคคล การพัฒนาปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การพึ่งพาเชิงบวก และทักษะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งเมื่อนักเรียนได้ทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด พวกเขาจะสร้างความสัมพันธ์กัน แบ่งปันกัน ยอมรับและเคารพผู้อื่น และเรียนรู้ที่จะเห็นอกเห็นใจต่อผู้อื่น สอดคล้องกับการศึกษาของ Zhou & Colomer (2024) จึงได้เสนอว่าการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ท้าทายให้เรียนรู้ที่จะคิดต่างและเคารพความแตกต่าง ซึ่งจะช่วยพัฒนาทักษะในการเข้ากับผู้อื่นและความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสังคมของนักเรียนได้ นอกจากนี้ Turan & Alemdar (2022) ที่ศึกษาเกี่ยวกับผลของการเรียนรู้แบบร่วมมือต่อการพัฒนาทางสังคม อารมณ์ และศีลธรรม พบว่าการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือสามารถพัฒนาพฤติกรรมเอื้อต่อสังคม การควบคุมตนเอง การเคารพสถานที่และผู้อื่น และความซื่อสัตย์ในนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (Grade 7) ได้มากกว่าการจัดการเรียนรู้โดยตรง (direct teaching model)

ด้วยสถานการณ์ปัจจุบันที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในชีวิตของเรามากขึ้นหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 การเรียนรู้ไฮบริดถูกนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้การเรียนรู้แบบไฮบริดสามารถตอบโจทย์ผู้เรียนที่มีความต้องการหลากหลาย (Álvarez-Chaves & Saborío-Taylor. 2025) และส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและทักษะการสื่อสารผ่านเทคโนโลยีไปได้พร้อม ๆ กัน (Saputri *et al.* 2024) อย่างไรก็ตามผู้เรียนจำเป็นต้องมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน และผู้สอนควรใช้กลยุทธ์ที่เหมาะสม เพื่อให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพสูงสุด แม้ปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้าจะลดลง แต่การเข้าถึงข้อมูลและผู้สอนยังคงเป็นปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ (See, Daniel, & Koh. 2024) ดังนั้นการเรียนรู้แบบไฮบริดจึงไม่เพียงช่วยเพิ่มความยืดหยุ่นในการเรียนรู้ แต่ยังสร้างสมดุลระหว่างการใช้เทคโนโลยีและการมีปฏิสัมพันธ์ทางการศึกษาในยุคดิจิทัลอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะของการวิจัยครั้งนี้

1. ควรนำหลักการเรียนรู้แบบร่วมมือมาใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง พร้อมทั้งประเมินผลการเรียนรู้และพฤติกรรมเอื้อสังคมของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อปรับปรุงและส่งเสริมพฤติกรรมดังกล่าว นอกจากนี้ ควรจัดทำคู่มือหรือแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมกับการสนับสนุนทางสังคม เพื่อให้ครูท่านอื่นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ควรส่งเสริมให้ครูในทุกรายวิชาใช้แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมกับการสนับสนุนทางสังคม เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคม

3. ควรจัดกิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียน เช่น กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์หรือกิจกรรมจิตอาสา เพื่อส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมถึงจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการยอมรับความแตกต่างและความหลากหลายในห้องเรียน เพื่อสร้างสังคมการเรียนรู้ที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และสนับสนุนซึ่งกันและกัน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรออกแบบการวิจัยเชิงทดลองโดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม เพื่อเปรียบเทียบผลของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมกับการสนับสนุนทางสังคมอย่างชัดเจน พร้อมเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างเพื่อความน่าเชื่อถือทางสถิติ

2. ควรมีการเก็บรวบรวมข้อมูลติดตามผล (Follow-up) อย่างน้อย 3-6 เดือน เพื่อศึกษาความคงทนของพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมหลังสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้ และปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเอื้อต่อสังคม เช่น การสนับสนุนจากผู้ปกครองหรือสภาพแวดล้อม พร้อมใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเสริมข้อมูลเชิงลึก

3. ควรพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบไฮบริดที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัล โดยผสานการเรียนรู้แบบออนไลน์และออฟไลน์ พร้อมใช้เทคโนโลยีเสมือนจริงหรือเกมจำลองสถานการณ์เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเอื้อต่อสังคม รวมถึงศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ต่อกลุ่มนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ โดยเน้นเทคโนโลยีช่วยเหลือและการปรับให้เหมาะกับแต่ละบุคคล

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับสนับสนุนจากโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)

เอกสารอ้างอิง

คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2562). **Social Support การสนับสนุนทางสังคม.** สืบค้นเมื่อ 1 มกราคม 2567, จาก https://smarterlifebypsychology.com/2019/09/30/social-support-%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%AA%E0%B8%99%E0%B8%B1%E0%B8%9A%E0%B8%AA%E0%B8%99%E0%B8%B8%E0%B8%99%E0%B8%97%E0%B8%B2%E0%B8%87%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A1/

ดุลยา จิตตะยโศธร. (2557). การสนับสนุนทางสังคมกับพฤติกรรมเอื้อต่อสังคม. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.** 34(2): 161-173.

_____. (2561). อิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ และการสนับสนุนทางสังคมที่มีต่อพฤติกรรมเอื้อต่อสังคม โดยมีความร่วมรู้สึกเป็นตัวแปรส่งผ่านในระดับอุดมศึกษา. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์).** 36(2): 136-156.

ทิศนา แขมมณี. (2564). **ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.** พิมพ์ครั้งที่ 25. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นภศร มิลินทานุช. (2561). **การพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีมและจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 นักเรียนห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์ (สสวท.) ด้วยการเรียนรู้แบบร่วมมือในสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิต.** ปริญญานิพนธ์ กศ.ม.(วิทยาการทางการศึกษาและการจัดการเรียนรู้). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. http://ir-ithesis.swu.ac.th/dspace/bitstream/123456789/344/1/gs571130073.pdf

ปวรี กาญจนภี นิลผาย. (2562). **ปัจจัยเชิงสาเหตุและผลของโปรแกรมการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมของนักศึกษาปริญญาตรี.** ปริญญานิพนธ์ ปร.ด.(การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. http://ir-ithesis.swu.ac.th/dspace/bitstream/123456789/832/1/gs571120050.pdf

รัศมีแสง หนูแป้นน้อย ทัศนา ทวีคูณ และ พัชรินทร์ นินทจันทร์. (2561). การเห็นคุณค่าในตัวเอง การสนับสนุนทางสังคม และพฤติกรรมรังแกกันในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. **วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต.** 32(3): 13-32.

สุรางค์ โค้วตระกูล. (2559). **จิตวิทยาการศึกษา.** พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัธยา เมิดไธสง. (2566). การพัฒนารูปแบบการสอนสังคมศึกษาโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคมของนักศึกษาครู. **วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ.** 33(2): 94-107.

Álvarez-Chaves, A., & Saborío-Taylor, S. (2025). Hybrid Learning in Higher Education: Considerations for Its Implementation in Course Design. **Journal of Digital Educational Technology,** 5(1): ep2505.

Bierhoff, H. W. (2002). **Prosocial Behaviour.** London: Psychology Press.

Eisenberg, N., Tryon, K., และ Cameron, E. (1984). The Relation of Preschoolers' Peer Interaction to Their Sex-Typed Toy Choices. **Child Development.** 55(3): 1044-1050.

Fitz-Gibbon, C. T., & Morris, L. L. (1987). **How to Design a Program Evaluation (Vol. 3).** Thousand Oaks, CA: Sage.

Fumio, M. (2022). **Survey: Online Classes Reduce Social Skills of College Students.** Retrieved March 24, 2025, from https://www.asahi.com/ajw/articles/14551470

García-González, L., Santed, M., Escolano-Pérez, E., & Fernández-Río, J. (2023). High- Versus Low-Structured Cooperative Learning in Secondary Physical Education: Impact on Prosocial Behaviours at Different Ages. **European Physical Education Review.** 29(2): 199-214.

House, J. S., Landis, K. R., & Umberson, D. (1988). Social Relationships and Health. **Science.** 241(4865): 540-545.

Irawan, A. W., Dwisona, D., & Lestari, M. (2020). Psychological Impacts of Students on Online Learning during the Pandemic COVID-19. **KONSELI: Jurnal Bimbingan dan Konseling (E-Journal).** 7(1): 53-60.

Johnson, D., & Johnson, R. (2018). **Cooperative Learning: The Foundation for Active Learning.** Retrieved April 26, 2024, from https://doi.org/10.5772/intechopen.81086

Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (1992). Implementing Cooperative Learning. **Contemporary Education.** 63(3): 173.

Kan Hyeong-woo. (2021). **Teachers Worry about Students Losing Social Skills during Pandemic: Survey.** Retrieved March 3, 2025, from https://www.koreaherald.com/article/2614479

Linanda, E., Amanah, S., & Gutji, N. (2024). The Influence of Post Online Learning on Social Behavior of Junior High School in Jambi City Students. **Jurnal Bikotetik (Bimbingan dan Konseling: Teori dan Praktik).** 8(1): 67-72.

Manohar, L. (2024). Exploratory Study on The Impact of Online Virtual Classroom Education on Physical & Mental Health and Development of Social Skills of Children. **IOSR Journal of Humanities and Social Science (IOSR-JHSS).** 29(10): 38-48.

Martinsone, B., Stokenberga, I., Damberga, I., Supe, I., Simões, C., Lebre, P., . . . Fonseca, A. M. (2022). Adolescent Social Emotional Skills, Resilience and Behavioral Problems during the COVID-19 Pandemic: A Longitudinal Study in Three European Countries. **Frontiers in Psychiatry.** 13: 942692.

Saputri, H. A., Putri, A. R., Ningsih, L., & Andikos, A. F. (2024). Improving Early Childhood Social Interaction through Learning Models Technology Based. **Journal of Asian Primary Education (JoAPE).** 1(2): 117-121.

See, P. J., Daniel, B., & Koh, J. (2024). Examining Students' Learning Experiences in Hybrid Environments. **Proceedings ASCILITE 2024(ASCILITE 2024 Conference Companion Materials):** 87-88.

Turan, S., & Alemdar, U. (2022). Is the Effect of Cooperative Learning on Social, Emotional and Moral Development? **Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi.** 5(Özel Sayı 2): 966-979.

Zhou, T., & Colomer, J. (2024). Cooperative Learning Promoting Cultural Diversity and Individual Accountability: A Systematic Review. **Education Sciences.** 14(6): 567.

การทำแผนที่แนวเขตหมู่บ้านอย่างมีส่วนร่วม ตำบลแม่กาษา อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

Participatory Mapping for Village Boundary in Mae Kasa Sub - district, Mae Sot District, Tak Province

ศศิธร โคสุวรรณ[1] ปนัดดา ลาภเกิน[2] บุญธิดา ม่วงศรีเมืองดี[2]
อารมย์ จันทะสอน[2] ประภัสสร ยอดสง่า[1] และปัญญา ไวยบุญญา[1]
Sasithon Kosuwan, Panada Larpkern, Boontida Moungsrimuangdee,
Arom Jantasorn, Prapatsorn Yodsa-nga, and Panya Waiboonya

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้มีที่มาจากข้อค้นพบของงานวิจัยที่คณะวิจัยเคยทำในพื้นที่นี้ พบว่า ตำบลแม่กาษา ยังไม่มีแผนที่แนวเขตหมู่บ้าน อีกทั้งมีการแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้านใหม่หลายหมู่บ้าน ซึ่งไม่ทราบแนวเขตที่ชัดเจนของหมู่บ้านของตนเอง งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างแผนที่แนวเขตหมู่บ้านในรูปแบบข้อมูลเชิงภูมิศาสตร์ของตำบลแม่กาษา อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการของกลุ่มตัวอย่าง ด้วยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 23 คน สรุปความด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัย พบว่า การกำหนดแนวเขตหมู่บ้านอย่างมีส่วนร่วม เป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพ และมีประโยชน์ในการรวบรวมข้อมูลทางภูมิศาสตร์ การจัดทำแผนที่ด้วยโปรแกรมรหัสเปิด เพื่อใช้ในการวางแผนการพัฒนาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ในการกำหนดแนวเขตหมู่บ้านตำบลแม่กาษา มีการแบ่งแนวเขตหมู่บ้านจากลักษณะทางกายภาพเป็นหลัก เช่น ถนน แม่น้ำ คลองชลประทาน โดยแบ่งหมู่บ้านได้เป็น 16 หมู่บ้าน ซึ่งหมู่บ้านที่มีพื้นที่มากที่สุดคือ หมู่ 6 บ้านน้ำดิบ มีพื้นที่ 9,127 ไร่ และหมู่บ้านที่มีพื้นที่น้อยที่สุด คือ หมู่ 14 บ้านแม่กาษาโพธิ์เงิน มีพื้นที่เพียง 722 ไร่ ผลการสัมภาษณ์ พบว่า คนในชุมชนมีความสนใจในการจัดทำแนวเขตหมู่บ้านของตนเองให้มีความชัดเจน เพื่อจะได้ไม่มีปัญหาในอนาคตที่คนรุ่นเก่า ๆ ได้แบ่งแนวเขตเอาไว้ เพื่อลดความขัดแย้งเขตแดนพื้นที่ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต นอกจากนี้ยังพบว่า การกำหนดแนวเขตหมู่บ้านนั้นไม่ใช่ชาวบ้านทุกคนที่รู้แนวเขตพื้นที่หมู่บ้านตนเอง มีเพียงผู้นำชุมชน และผู้อาวุโสของแต่ละชุมชนเท่านั้นที่รู้แนวเขตหมู่บ้านของตนเอง โดยข้อมูลแผนที่แนวเขตหมู่บ้านในการวิจัยครั้งนี้ สามารถนำไปใช้ในการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ได้อย่างเหมาะสมและครอบคลุมต่อไป

คำสำคัญ: *การทำแผนที่อย่างมีส่วนร่วม การทำแนวเขตหมู่บ้าน โปรแกรมรหัสเปิด*

---

[1]อาจารย์ ดร. วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพฯ
Lecture, Bodhivijjalaya College, Srinakharinwirot University, Bangkok.
[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพฯ
Assistant Professor, Bodhivijjalaya College, Srinakharinwirot University, Bangkok.
Coresponding author e-mail: sasithon@swu.ac.th
ARTICLE HISTORY: Received 4 June 2024, Revised 1 Febuary 2025, Accepted 28 May 2025

Abstract

This study stems from previous research conducted in this area, revealing that Mae Kasa sub-district lacks village boundary maps. Furthermore, several villages have newly appointed village heads, yet they lack clear delineations of their village boundaries. The objective of this research is to create village boundary maps in a geographic information system (GIS) format for Mae Kasa sub-district, Mae Sot district, Tak province. This was achieved through survey research, utilizing unofficial interviews with a purposive sample of 23 individuals. Content analysis is used to summarize the findings. This research shows that participatory boundary delineation is an effective method for gathering geographic data. Mapping using open-source software is useful for development planning and natural resource management. Village boundaries are determined mainly by physical features such as roads, rivers, and irrigation canals, resulting in 16 distinct villages. The largest village is Village 6, Ban Nam Dip, with an area of 9,127 rai, while the smallest is Village 14, Ban Mae Kasa Pho Ngern, with only 722 rai. Interviews revealed community interest in clear village boundary delineation to prevent future conflicts arising from unclear boundaries set by previous generations. Notably, not all villagers are aware of their village boundaries; only community leaders and elders have this knowledge. Local and regional authorities can utilize the village boundary map data from this research for appropriate spatial management.

Keywords: *Community participatory mapping, Village boundary demarcation, Open source software*

บทนำ

ข้อมูลภูมิสารสนเทศ เช่น ภาพถ่ายทางอากาศ แผนที่เส้นทางคมนาคม เขตการปกครอง ตำแหน่งสถานที่ตั้งของหน่วยงานต่าง ๆ ฯลฯ เป็นข้อมูลที่มีความสำคัญ และมีความต้องการใช้งานในสังคมเป็นอย่างสูง การศึกษาจำนวนมากในต่างประเทศ แสดงให้เห็นว่าจำนวนภาคส่วนที่ต้องการใช้ประโยชน์จากข้อมูลภูมิสารสนเทศมีมากกว่าข้อมูลประเภทอื่น ๆ อย่างไรก็ตามในประเทศไทย พบว่าการใช้ประโยชน์จากข้อมูลภูมิสารสนเทศอยู่ในระดับที่ต่ำมาก เมื่อเทียบกับนานาชาติ อันเป็นผลจากการที่หน่วยงานรัฐ ผู้ผลิตข้อมูลภูมิสารสนเทศไม่เผยแพร่ข้อมูล ทำให้เกิดสภาพ “ความยากจนทางข้อมูล” ขึ้นในสังคม (คณะกรรมการภูมิสารสนเทศแห่งชาติ. 2560: 1) แผนแม่บทภูมิสารสนเทศฉบับที่ 2 มีจุดมุ่งหมายเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศด้วยเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศในรูปแบบรัฐบาลดิจิทัล (Digital Government) ให้ภาครัฐเป็นกลไกในการเพิ่มศักยภาพของประเทศบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ พร้อมทั้งการแก้ไขปัญหาชุมชนที่ทำกินในเขตป่า โดยเน้นการใช้ประโยชน์ที่ไม่เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ในรูปแบบคนอยู่กับป่า อย่างยั่งยืน ปรับปรุงแนวเขตพื้นที่สีเขียว (คณะกรรมการภูมิสารสนเทศแห่งชาติ. 2566: 28) ถึงแม้ภาครัฐ จะพยายามในการจัดทำข้อมูล

ภูมิสารสนเทศ ให้มีความถูกต้อง และทันสมัยอยู่เสมอ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นลำดับต้น ๆ ที่มีผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพต่อการจัดระบบการปกครองระดับท้องที่ เพราะข้อมูลดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อการอ้างอิงแนวเขตอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดเขตการเลือกตั้ง การพิจารณาแผนที่ท้ายร่างกฎหมายของส่วนราชการต่าง ๆ ที่มีแนวเขตการปกครองปรากฏในแผนที่ท้ายร่างกฎหมาย การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของประชาชน ที่มีความสัมพันธ์กับการรับบริการสาธารณะจากหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ และการยืนยันสถานะทางทะเบียนราษฎรว่าอยู่แห่งหนตำบลใด อย่างไรก็ตาม ในห้วงระยะเวลาที่ผ่านมา มีการปรับปรุงแก้ไขแนวเขตการปกครองเพียงบางพื้นที่ แต่ยังมิได้มีการดำเนินการปรับปรุงแก้ไขข้อมูลแนวเขตการปกครองในระบบภูมิสารสนเทศให้ถูกต้องเป็นปัจจุบัน ครอบคลุมทั่วประเทศ (กรมการปกครอง. 2565: 1)

กรมการปกครองในฐานะหน่วยงานรับผิดชอบหลักของกระทรวงมหาดไทย ตระหนักและเล็งเห็นถึงความสำคัญของภารกิจ ได้ดำเนินการกำหนดแนวเขตการปกครองตำบลในท้องที่และอำเภอ และพัฒนากระบวนงานแนวเขตการปกครองอย่างต่อเนื่อง (กรมการปกครอง. 2565) โดยยึดหลักในการตรวจสอบแนวเขตการปกครองแต่ละตำบล หมู่บ้าน การพิจารณาแนวเขตการปกครองท้องที่ในเบื้องต้นจะต้องตรวจสอบหลักฐานเกี่ยวกับการกำหนดแนวเขตการปกครองต่าง ๆ ที่มีอยู่ โดยให้ตรวจสอบจากประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการกำหนดเขตตำบลในท้องที่อำเภอ...จังหวัด...และแผนที่ชุด L7018 โดยใช้ฉบับปัจจุบันเป็นหลักในการตรวจสอบ หากมีความผิดพลาดคลาดเคลื่อนจากข้อเท็จจริงที่มีมาแต่เดิมให้ตรวจสอบหลักฐานเกี่ยวกับการกำหนดแนวเขตการปกครองต่าง ๆ ที่มีอยู่ โดยสามารถสืบค้นเอกสารต่าง ๆ ได้จากเว็บไซต์ราชกิจจานุเบกษา หากไม่ปรากฏหลักฐาน หรือปรากฏหลักฐาน แต่ไม่สามารถพิสูจน์ได้แน่ชัดว่า แนวแบ่งเขตการปกครองเป็นเช่นใด ให้สอบถามพยานบุคคลซึ่งรู้ข้อเท็จจริง เกี่ยวกับสภาพท้องที่นั้นเป็นอย่างดี โดยพิจารณาจากแนวเขตการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ปกครองท้องที่ เช่น อดีตกำนัน อดีตผู้ใหญ่บ้าน ราษฎรอาวุโส ที่รู้ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านหรือชุมชน หรือข้อเท็จจริงอันเป็นที่ยอมรับและถือปฏิบัติในท้องที่แต่เดิม ทั้งนี้ให้บันทึกไว้เป็นหลักฐานเพื่อประกอบการพิจารณาหาข้อยุติ ปัญหาแนวเขตการปกครอง หากข้อเท็จจริงที่ได้จากพยานบุคคลเป็นที่ยุติ และยอมรับของตัวแทนท้องที่ที่เกี่ยวข้องให้ยึดถือไปตามนั้น (กระทรวงมหาดไทย. 2564: 2) ดังที่ IFAD (2009) กล่าวว่า การทำแผนที่ จำเป็นต้องกำหนดเขตแดนการปกครองของหมู่บ้านเพื่อเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาสูงสุด วิธีการหนึ่งที่สามารถใช้ในการทำแผนที่ คือ การใช้เทคนิคการทำแผนที่แบบมีส่วนร่วม (Participatory Mapping) ซึ่งมีการนำมาใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2533 การทำแผนที่แบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการสร้างแผนที่ที่พยายามแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างที่ดินและชุมชนท้องถิ่น โดยใช้ภาษาภูมิศาสตร์ที่เข้าใจและยอมรับกันโดยทั่วไป และ Arini (2016) ได้ศึกษาการแก้ปัญหาเขตแดนการปกครองของหน่วยย่อยที่สุด คือ เขตแดนหมู่บ้าน การทำแผนที่แบบมีส่วนร่วมสามารถสร้างแผนที่เขตแดนการปกครองที่ได้รับความเห็นชอบจากประชาชนในระดับสูง จะไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง และสามารถทำกระบวนการทำแผนที่ได้เร็วขึ้น นอกจากนี้ Hettiarachchi CJ *et al.* (2022) ยังพบว่า วิธีการกำหนดแนวเขตที่ดินเพื่อระบุชุมชนขนาดเล็ก ๆ โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศภูมิศาสตร์แบบมีส่วนร่วม (Participatory GIS: PGIS) นี้ สามารถระบุแนวเขตหมู่บ้านได้อย่างถูกต้องแม่นยำมากขึ้น และยังยืนยันได้ว่า PGIS สามารถนำไปประยุกต์ในการวางแผนการใช้ที่ดิน และมีการส่งมอบผลการวิจัยแก่ชุมชนในการใช้ในการวางแผนพัฒนาพื้นที่ต่อไป

ตำบลแม่กาษาเป็น 1 ใน 7,255 ตำบล (สำนักบริหารปกครองท้องที่. 2560) ที่ยังไม่มีการจัดทำแนวเขตหมู่บ้านเป็นไปตามมาตรฐานระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้มาจากข้อค้นพบที่คณะวิจัยเคยทำโครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนาเส้นทางศึกษาธรรมชาติและแผ่นพับเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชุมชนบ้านแม่กื้ดหลวง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก (ปนัดดา ลาภเกิน และคณะ. 2565) พบว่า ตำบลแม่กาษา ยังไม่มีแผนที่แนวเขตหมู่บ้าน ผนวกกับช่วงเวลาดังกล่าวมีการแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้านใหม่หลายหมู่บ้าน ทำให้ผู้ใหญ่บ้านที่เพิ่งได้รับตำแหน่งไม่ทราบแนวเขตที่ชัดเจนของหมู่บ้านของตนเอง ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาในแต่ละพื้นที่อาจจะไม่ครอบคลุมและไม่ทั่วถึง ในการทำวิจัยในครั้งนี้เป็นกระบวนการสร้างและทำแผนที่แบบมีส่วนร่วม โดยยึดตามการตีความข้อมูลโดยชุมชน โดยนำวิธีการของ PGIS มาใช้เป็นเครื่องมือในการจัดเก็บ และวิเคราะห์ข้อมูลทางภูมิศาสตร์ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการจัดการ การใช้ทรัพยากรในระดับชุมชน เพื่อการสื่อสารและตัดสินใจในการวางแผนร่วมกัน ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วม (Hemwan. 2015) ทั้งนี้แผนที่แนวเขตหมู่บ้านจะเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการพื้นที่ และเป็นข้อมูลที่เป็นไปตามหลักวิชาการ ที่มีการจัดเก็บและจัดทำข้อมูลให้อยู่ในรูปแผนที่ภูมิศาสตร์ อันเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานภาครัฐ สามารถนำไปใช้ในการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับประเทศต่อไปได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อสร้างแผนที่แนวเขตหมู่บ้านอย่างมีส่วนร่วมในรูปแบบข้อมูลเชิงภูมิศาสตร์ ตำบลแม่กาษา อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษาครอบคลุมพื้นที่ตำบลแม่กาษา อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก อยู่ระหว่างละติจูด 16°46’5.38” - 16°56’52.12” และลองจิจูด 98°31’18.20” - 98°39’2.65” มีจำนวน 16 หมู่บ้าน ลักษณะภูมิประเทศ เป็นพื้นที่ลาดเชิงเขา มีเทือกเขาสูงทางด้านทิศตะวันออกของตำบล มีแม่น้ำสายหลัก คือแม่น้ำแม่ละเมา ไหลผ่านกลางตำบล และมีลำคลองขนุนไหลผ่านตอนล่างของตำบล ด้านทิศตะวันตก มีแม่น้ำเมยเป็นแนวชายแดนธรรมชาติกั้นระหว่างสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า (องค์การบริหารส่วนตำบลแม่กาษา. 2563) ในการศึกษาในครั้งนี้ จะทำขอบเขตหมู่บ้านเฉพาะพื้นที่ในชุมชนและที่ทำกินเท่านั้น ไม่ได้มีการนำพื้นที่ป่าชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ป่าสงวนมากำหนดขอบเขตพื้นที่ของแต่ละหมู่บ้าน เนื่องจากพื้นที่ป่าสงวนยังไม่มีแนวเขตที่ชัดเจน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ทำการศึกษาโดยการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศภูมิศาสตร์แบบมีส่วนร่วม (Participatory GIS: PGIS) โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนที่ แนวคิดการกระจายอำนาจ แนวคิดทางภูมิศาสตร์ (ดังภาพประกอบที่ 1)

3. ขอบเขตด้านประชากร สัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อดีตผู้ใหญ่บ้าน ผู้อาวุโสของชุมชน ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล นายกอบต. นายช่างโยธา และคณะกรรมการหมู่บ้าน ที่อาศัยอยู่ในชุมชนมามากกว่า 30 ปี ด้วยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 23 คน

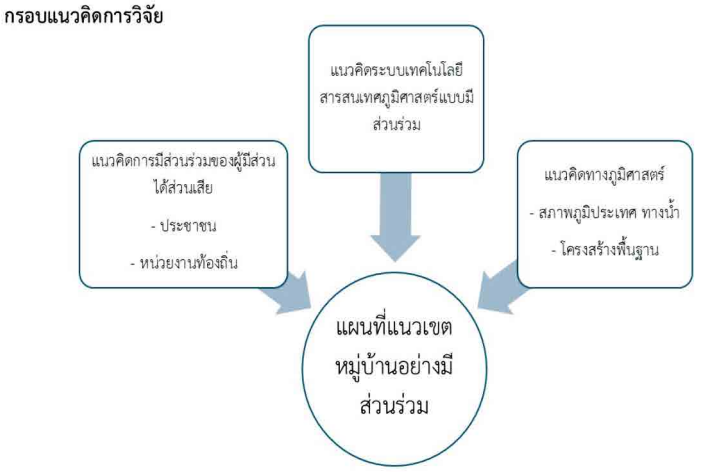

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสาร จากประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 115 ตอนพิเศษ 84 ง 22 กันยายน 2541 (ราชกิจจานุเบกษา. 2541) เล่ม 118 ตอนที่ 81 ง 9 ตุลาคม 2544 (ราชกิจจานุเบกษา. 2544) และ ประกาศจังหวัดตาก เรื่อง การจัดตั้งและกำหนดเขตหมู่บ้าน เล่ม 120 ตอนพิเศษ 111 ง 25 กันยายน 2546 (ราชกิจจานุเบกษา. 2546) ในการกำหนดเขตตำบลและเขตหมู่บ้านในท้องที่ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการแบ่งแนวเขตการปกครอง ทั้งนี้ได้รวบรวมข้อมูลหมุดพิกัดทางทหาร และคำบรรยายแนวเขตจากราชกิจจานุเบกษาทุกฉบับในพื้นที่ตำบลแม่กาษา เพื่อใช้เป็นแนวทางเบื้องต้น ในการจัดทำหมุดหลักที่นำไปสู่การกำหนดแนวเขตตำบล และเขตหมู่บ้าน มีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

1.1 กรอกข้อมูลตำแหน่งหมุดพิกัดทางทหารที่ได้จากประกาศราชกิจจานุเบกษา ลงในโปรแกรม Excel จากนั้นทำการแปลงพิกัดทางทหาร (Military Grid Reference System: MGRS) ให้อยู่ในระบบพิกัดกริด (Universal Transverse Mercator : UTM) WGS84 UTM Zone 47 N

1.2 เมื่อได้ข้อมูลพิกัดกริดแล้ว บันทึกข้อมูลให้อยู่ในรูป Comma Separated Value (CSV) จากนั้นนำเข้าสู่โปรแกรมระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ QGIS 3.28.11 เพื่อทำการสร้างตำแหน่งพิกัดหมุดหลักจากประกาศราชกิจจานุเบกษา

1.3 เมื่อนำเข้าข้อมูลพิกัดหมุดหลักแล้ว ทำการสร้างชั้นข้อมูลพื้นที่ในรูปแบบ shapefile เพื่อทำการลากแนวเขตเชื่อมโยงเป็นแนวเขตหมู่บ้านในขั้นต่อไป พร้อมทั้งใส่ข้อมูลลงในฐานข้อมูล (Attribute Data)

1.4 สร้างแนวเขตหมู่บ้านจากพิกัดหมุดหลักที่นำเข้ามา แล้วลากตามคำบรรยายในราชกิจจานุเบกษา ที่บอกทิศทาง และระยะทางจากหมุดหลักหนึ่งไปยังอีกหมุดหลักอีกหนึ่ง ซึ่งลากไปตามคำบรรยายในราชกิจจานุเบกษา ที่จะลากไปตามบริเวณที่เป็นร่องน้ำ ลำห้วย กึ่งกลางถนน และเนินเขา โดยซ้อนทับกับภาพถ่ายดาวเทียม Google Earth รวมทั้งจัดทำเป็นร่างแนวเขตแต่ละหมู่บ้านเพื่อใช้ประกอบการสำรวจข้อมูลในพื้นที่

ขั้นตอนที่ 2 การวางแผน คณะวิจัยได้ชี้แจงทำความเข้าใจ และวางแผนสำรวจข้อมูลร่วมกับชุมชน เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2565 ณ ศาลาประชาคมหมู่ 1 บ้านแม่กื้ดหลวง การประชุมมีการชี้แจงที่มาของโครงการวิจัย รวมทั้งวัตถุประสงค์ของการทำวิจัยในครั้งนี้ เพื่อให้ได้แผนที่แนวเขตหมู่บ้านที่มีความถูกต้อง และชัดเจนเป็นรูปธรรมในการแบ่งแนวเขตแต่ละหมู่บ้าน ทั้งนี้การจัดทำแนวเขตหมู่บ้านจัดทำเฉพาะพื้นที่อยู่อาศัย และพื้นที่ทำกินในแต่ละหมู่บ้านเท่านั้น ไม่ได้นำพื้นที่ป่าชุมชนของแต่ละหมู่บ้านมารวมด้วย

ขั้นตอนที่ 3 การสำรวจพื้นที่ และสัมภาษณ์ การสำรวจพื้นที่และสัมภาษณ์ โดยมีผู้ร่วมสำรวจประกอบด้วย ตัวแทนคณะกรรมการชุมชน และผู้อาวุโสในชุมชนที่รู้เกี่ยวกับพื้นที่ที่ใช้ในการแบ่งแนวเขต แต่ละหมู่บ้าน โดยมี 3 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

3.1 ผู้วิจัยจัดเตรียมร่างแนวเขตพื้นที่แต่ละหมู่บ้าน จากขั้นตอนที่ 1 และซ้อนทับกับภาพถ่ายดาวเทียม Google Earth พร้อมทั้งจัดพิมพ์ภาพสีขนาด A0 และขนาด A3 รวมทั้งจัดเตรียมข้อมูลไฟล์ลงในแท็บเล็ต เพื่อทำการย่อขยายดูรายละเอียดของพื้นที่ศึกษาและพื้นที่ใกล้เคียง พร้อมใส่สถานที่สำคัญลงในร่างแนวเขตพื้นที่แต่ละหมู่บ้าน

3.2 ผู้วิจัยนำร่างแนวเขตพื้นที่แต่ละหมู่บ้าน ดำเนินการลงพื้นที่เพื่อสำรวจ จำนวน 3 ครั้ง โดยผู้วิจัยทำการนัดหมาย ผู้ใหญ่บ้าน และตัวแทนหมู่บ้านที่จะร่วมเดินสำรวจ ครั้งที่ 1 ระหว่างวันที่ 23 – 27 กุมภาพันธ์ 2565 ครั้งที่ 2 ระหว่างวันที่ 30 กันยายน – 2 ตุลาคม 2565 และครั้งที่ 3 ระหว่างวันที่ 16-19 พฤศจิกายน 2565 ในการสำรวจแต่ละครั้งจะสำรวจหมู่บ้านที่อยู่ในละแวกเดียวกันให้ครบทุกหมู่ และนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจแต่ละครั้งไปทำการปรับแก้แนวเขตหมู่บ้านให้ตรงกันกับข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ และค่าพิกัดจุด GPS ที่เป็นแนวแบ่งเขตหมู่บ้าน แล้วดำเนินการจัดทำแนวเขตพื้นที่แต่ละหมู่บ้าน พร้อมทั้งใส่รายละเอียดสถานที่สำคัญภายในหมู่บ้าน เช่น ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน วัด โรงเรียน ชื่อคลอง ชื่อถนน ฯลฯ เพื่อเป็นจุดอ้างอิง และทำการจัดพิมพ์แผนที่แนวเขตหมู่บ้าน ให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศในพื้นที่จริงในปัจจุบัน ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางน้ำ การสร้างถนนใหม่ การขยายตัวของชุมชน และการขยายพื้นที่ทำกิน

3.3 การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน อดีตผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล นายกองค์การบริหารส่วนตำบล และนายช่างโยธา จำนวน 23 คน ในประเด็นเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน/ตำบล ทรัพยากรในพื้นที่ จำนวนประชากรในพื้นที่ จำนวนแรงงานต่างด้าว อาชีพ วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ กฎกติกาของป่าชุมชน เป็นต้น รวมทั้งพูดคุยในประเด็นแนวแบ่งเขตหมู่บ้าน และร่วมกันพิจารณาแผนที่แนวเขตหมู่บ้าน

ขั้นตอนที่ 4 การตรวจสอบข้อมูล

4.1 การตรวจสอบแนวเขตภาคสนามร่วมกับผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้อาวุโสในชุมชน ซึ่งช่วยกันตรวจสอบความถูกต้องของแนวเขต พร้อมทั้งให้หมู่บ้านข้างเคียงร่วมตรวจสอบแนวเขตหมู่บ้านของตนเองด้วย โดยการวางข้อมูลแนวเขตหมู่บ้านซ้อนทับกับข้อมูลภาพถ่ายดาวเทียม Google Earth และทำการคิดคำนวณเนื้อที่ของแต่ละหมู่บ้าน ทั้งนี้แนวเขตหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านจะมีเนื้อที่เฉพาะพื้นที่ในชุมชนและที่ทำกินเท่านั้น ไม่ได้มีการนำพื้นที่ป่าชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ป่าสงวนมาคิดคำนวณเนื้อที่ของแต่ละหมู่บ้าน เนื่องจากยังไม่มีแนวเขตที่ชัดเจน พร้อมจัดทำเป็นพร้อมจัดทำฐานข้อมูลแต่ละหมู่บ้าน

4.2 ตรวจสอบแผนที่แนวเขตหมู่บ้าน โดย กำนัน นายช่างโยธา และนายก อบต.แม่กาษา ร่วมตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้งของข้อมูลแนวเขตการปกครองระดับหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้าน โดยมีการเทียบเคียงกับข้อมูลเดิมขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่กาษา ที่มีการจัดทำในรูปของการปักหมุดพิกัดตำแหน่งแนวเขตของแต่ละหมู่บ้านในภาพดาวเทียม Google Earth เท่านั้น โดยองค์การบริหารส่วนตำบล ยังไม่มีการจัดทำแนวเขตหมู่บ้าน ในรูปแบบแผนที่ภูมิศาสตร์ที่ครอบคลุมทุกหมู่บ้านใน อบต.แม่กาษา

ขั้นตอนที่ 5 การทำแผนที่แนวเขตหมู่บ้าน หลังจากจัดทำแผนที่แนวเขตหมู่บ้านตามกระบวนการเสร็จสิ้นแล้ว ได้ดำเนินการจัดทำแผนที่แนวเขตหมู่บ้าน พร้อมทั้งใส่รายละเอียดเกี่ยวกับพื้นที่แนวเขตหมู่บ้าน ด้วยโปรแกรม QGIS ทั้งนี้ไม่ได้รวมพื้นที่ป่าชุมชนของแต่ละหมู่บ้าน ที่คาบเกี่ยวกับเขตป่าสงวนแห่งชาติแม่ละเมา พร้อมทั้งใส่สถานที่สำคัญของแต่ละหมู่บ้าน และจัดพิมพ์เป็นแผนที่ไวนิลขนาด A0 ให้กับผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน อีกทั้งข้อมูลในรูปแบบไฟล์ดิจิทัล ได้ส่งมอบให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลแม่กาษา เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการบริหารท้องถิ่นต่อไป

ผลการวิจัย

การทำแผนที่แนวเขตหมู่บ้านอย่างมีส่วนร่วม ตำบลแม่กาษา อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดทำแผนที่ร่าง ซึ่งเป็นขั้นตอนเบื้องต้นสำคัญ ในการสำรวจข้อมูลเชิงพื้นที่ การรวบรวมข้อมูลนี้ได้ใช้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ตั้งแต่ฉบับเก่าที่สุด จนถึงฉบับปัจจุบัน เพื่อให้ได้ข้อมูลพิกัดที่ครอบคลุมพื้นที่หมู่บ้านมากที่สุด อย่างไรก็ตามจากการศึกษาประกาศราชกิจจานุเบกษา พบว่า ข้อมูลที่ได้ระบุถึงการแบ่งเขตหมู่บ้านเพียง 12 หมู่บ้าน ซึ่งแตกต่างจากจำนวนหมู่บ้านในปัจจุบันของตำบลแม่กาษา ที่มีทั้งหมด 16 หมู่บ้าน จำนวนหมู่บ้านที่เพิ่มขึ้น เกิดจากจำนวนประชากรที่มากขึ้น โดยมีการแยกหมู่บ้านที่มีขนาดใหญ่ เพิ่มเป็นหมู่บ้านใหม่ขึ้นมา เช่น หมู่ 16 ที่แยกตัวมาจาก หมู่ 2 เป็นต้น ขั้นการวางแผนร่วมกับชุมชน มุ่งเน้นการสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างทีมวิจัย และชุมชนเกี่ยวกับกระบวนการสำรวจ และเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่ ก่อนการลงพื้นที่ ทีมวิจัยได้ประสานงานกับผู้นำชุมชน แจ้งวัน เวลา และสถานที่ในการเก็บข้อมูล ทางผู้นำชุมชนได้กระจายเสียงตามสาย เพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้รับทราบ และอำนวยความสะดวกในการดำเนินการวิจัย ขั้นการสำรวจพื้นที่และสัมภาษณ์ พบความแตกต่างระหว่างแผนที่ร่างจากประกาศราชกิจจานุเบกษา กับขอบเขตการปกครองในพื้นที่จริง โดยเฉพาะในพื้นที่หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 10 ซึ่งมีแนวเขตหมู่บ้านยาวจนติดริมแม่น้ำเมย และขอบเขตหมู่ที่ 15 ซึ่งมีสวนอุตสากหรรมเครือสหภัณฑ์ แม่สอด ตั้งอยู่ภายในเขตตำบลแม่กาษา ทั้งนี้การกำหนดแนวเขตที่ถูกต้อง แม่นยำ จำเป็นต้องอาศัยผู้นำชุมชน อดีตผู้ใหญ่บ้าน ผู้อาวุโส และคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งได้ร่วมกันระบุแนวเขตโดยใช้ลักษณะทางภูมิศาสตร์ และโครงสร้างพื้นฐาน เช่น เส้นทางคมนาคม เป็นเกณฑ์ในการกำหนด ขั้นการตรวจสอบข้อมูล เน้นความถูกต้องแม่นยำของข้อมูลเชิงพื้นที่ โดยมีการตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง ทั้งการตรวจสอบร่วมกันระหว่างชุมชนใกล้เคียง เพื่อหาข้อตกลงร่วมกันในการกำหนดขอบเขต และการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส และคณะกรรมการหมู่บ้านในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ขั้นตอนสุดท้ายได้มีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล นายช่างโยธา กำนัน และนายกองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อให้ได้แผนที่ ที่มีความถูกต้องและครอบคลุม ขั้นตอนการทำแผนที่แนวเขตหมู่บ้าน ได้ผลลัพธ์เป็นแผนที่แสดงแนวเขตหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านอย่างชัดเจน พร้อมระบุ

รายละเอียดสถานที่สำคัญต่าง ๆ เพื่อความเข้าใจง่าย แผนที่ดังกล่าวได้ถูกจัดพิมพ์ และส่งมอบให้แก่ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน และส่งมอบข้อมูลแผนที่ในรูปแบบดิจิทัล ให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อใช้ในการบริหารจัดการพื้นที่ต่อไป นอกจากนี้ จากการศึกษายังพบว่า ตำบลแม่กาษา มีลักษณะพื้นที่วางตัวในแนวเหนือ-ใต้ โดยพื้นที่ด้านทิศตะวันออก (หมู่ที่ 1, 2, 9, 11, 12, 16) ติดต่อกับป่าสงวนแห่งชาติแม่ละเมา ซึ่งมีพื้นที่ป่าชุมชนอยู่ภายใน ส่วนพื้นที่ด้านทิศตะวันตก (หมู่ที่ 3, 10) ติดต่อกับแม่น้ำเมย ซึ่งเป็นแนวเขตแดนธรรมชาติกับประเทศเมียนมา พื้นที่บริเวณนี้ มีความสำคัญทั้งด้านความมั่นคง และเศรษฐกิจ โดยเฉพาะแหล่งทรายก่อสร้าง โครงการวิจัยฯ นี้ ได้จัดทำแผนที่แนวเขตหมู่บ้านทั้ง 16 หมู่บ้านของตำบลแม่กาษา โดยใช้ลักษณะทางกายภาพ เช่น ถนน แม่น้ำ คลอง หรือระบบระบายน้ำ เป็นเกณฑ์ในการกำหนดแนวเขต ผลจากการดำเนินโครงการวิจัยฯ ทำให้ประชาชนในแต่ละหมู่บ้าน มีความเข้าใจและตระหนักรู้ ถึงแนวเขตหมู่บ้านของตนเอง รวมถึงตำแหน่งที่ตั้งของสถานที่สำคัญต่างๆ ภายในหมู่บ้านอย่างชัดเจน

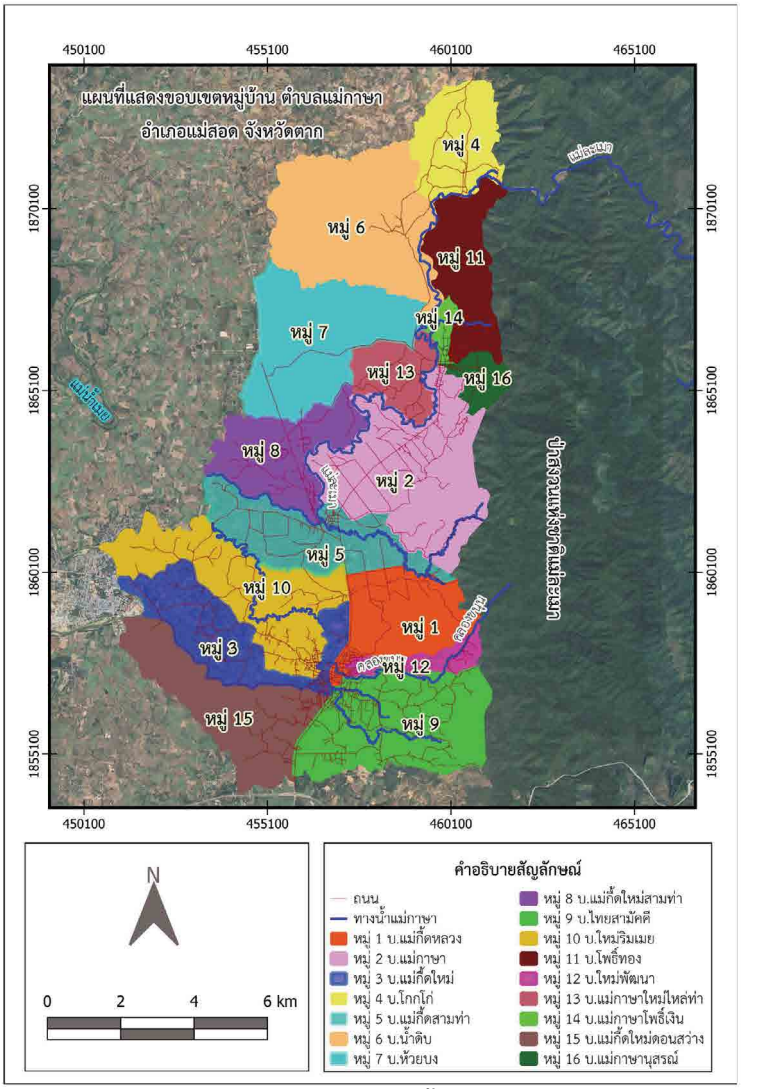

ภาพประกอบที่ 2 ภาพรวมแนวเขตหมู่บ้านทั้ง 16 หมู่บ้าน ในตำบลแม่กาษา

จากภาพประกอบที่ 2 พบว่า หมู่ 6 บ้านน้ำดิบ เป็นหมู่บ้านที่มีพื้นที่มากที่สุด ถึง 9,127 ไร่ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของตำบลแม่กาษา เป็นตำบล ที่เป็นพื้นที่ที่ติดกับอำเภอแม่ระมาด สำหรับพื้นที่ หมู่ 2 หมู่ 7 หมู่ 9 และหมู่ 10 เป็นพื้นที่ที่มีเนื้อที่มากกว่า 6,000 ไร่ ขึ้นไป โดยมีพื้นที่ 8,722 ไร่, 7,848 ไร่, 7,524 ไร่ และ 7,360 ไร่ตามลำดับ ส่วนหมู่บ้านที่มีพื้นที่น้อยที่สุด คือ หมู่ 14 บ้านแม่กาษาโพธิ์เงิน มีเนื้อที่เพียง 722 ไร่ ดังภาพประกอบที่ 3 แสดงเนื้อที่แต่ละหมู่บ้าน

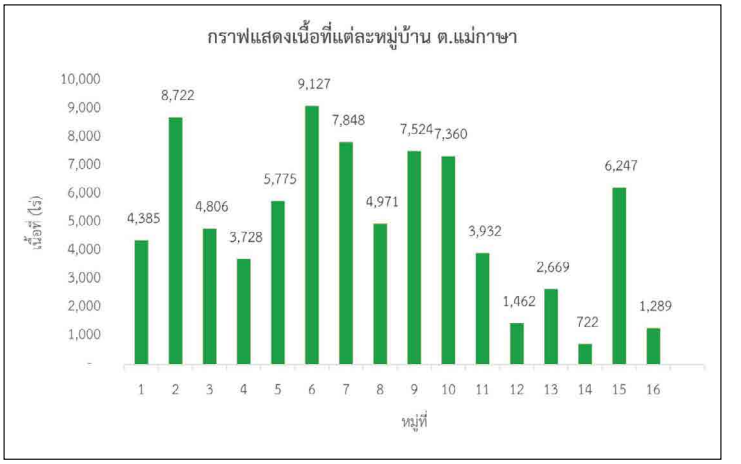

ภาพประกอบที่ 3 เนื้อที่แต่ละหมู่บ้าน ตำบลแม่กาษา อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

ตารางที่ 1: ข้อมูลความหนาแน่นของประชากรแต่ละหมู่บ้าน

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	เนื้อที่ (ไร่)	เส้นรอบรูป (ม.)*	ครัวเรือน (หลัง)*	จำนวนประชากร	พื้นที่ (ตร.กม.)	ความหนาแน่นประชากร (คน/ตร.กม.)
1	บ.แม่กื้ดหลวง	4,385	14,891	197	542	7.02	77.25
2	บ.แม่กาษา	8,722	26,850	244	575	13.96	41.20
3	บ.แม่กื้ดใหม่	4,806	22,914	188	481	7.69	62.55
4	บ.โกกโก่	3,728	12,726	163	409	5.96	68.57
5	บ.แม่กื้ดสามท่า	5,775	23,448	239	611	9.24	66.13
6	บ.น้ำดิบ	9,127	22,490	201	625	14.60	42.80
7	บ.ห้วยบง	7,848	21,823	104	193	12.56	15.37
8	บ.แม่กื้ดใหม่สามท่า	4,971	10,476	154	379	7.95	47.65
9	บ.ไทยสามัคคี	7,524	18,372	328	835	12.04	69.36
10	บ.ใหม่ริมเมย	7,360	26,678	361	1,093	11.78	92.82
11	บ.โพธิ์ทอง	3,932	16,460	223	670	6.29	103.50
12	บ.ใหม่พัฒนา	1,462	11,515	214	597	2.34	255.22
13	บ.แม่กาษาใหม่ไหล่ท่า	2,669	12,310	139	318	4.27	74.47
14	บ.แม่กาษาโพธิ์เงิน	722	5,982	225	577	1.16	499.48
15	บ.แม่กื้ดใหม่ดอนสว่าง	6,247	20,423	202	634	10.00	63.43
16	บ.แม่กาษานุสรณ์	1,289	7,590	155	340	2.06	164.86
	รวม	**80,567**	**274,948**	**3,337**	**8,879**	**128.91**	**1,747.65**

*ที่มา: กรมพัฒนาชุมชน พ.ศ.2565

จากตารางที่ 1 พบว่า ความหนาแน่นของประชากร แต่ละหมู่บ้านมีความแตกต่างกันอย่างมาก โดยหมู่บ้านที่มีความหนาแน่นประชากรสูงสุด คือ บ้านแม่กาษาโพธิ์เงิน (หมู่ที่ 14) มีความหนาแน่นถึง 499.48 คนต่อตารางกิโลเมตร ในขณะที่หมู่บ้านที่มีความหนาแน่นประชากรน้อยที่สุด คือ บ้านห้วยบง (หมู่ที่ 7) มีความหนาแน่นเพียง 15.37 คนต่อตารางกิโลเมตร ค่าเฉลี่ยความหนาแน่นประชากรของทั้งตำบลอยู่ที่ 109.23 คนต่อตารางกิโลเมตร การกระจายตัวของประชากรที่ไม่สม่ำเสมอนี้ สะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างของสภาพพื้นที่ การเข้าถึงสาธารณูปโภค และปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมอื่น ๆ ข้อมูลนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการวางแผนการพัฒนา การจัดสรรทรัพยากร และการให้บริการสาธารณะในแต่ละหมู่บ้าน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและความเท่าเทียมกันในระดับพื้นที่ และส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนของตำบลแม่กาษาต่อไป

สรุปและอภิปรายผล

การทำแผนที่แนวเขตหมู่บ้านอย่างมีส่วนร่วมในตำบลแม่กาษา อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ได้เผยให้เห็นถึงประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการกำหนดแนวเขตที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะกรณีพิพาทแนวเขตระหว่างหมู่ที่ 1 (บ้านแม่กื้ดหลวง) และหมู่ที่ 12 (บ้านใหม่พัฒนา) ซึ่งมีพื้นที่คาบเกี่ยวกันประมาณ 4 ไร่ในบริเวณทิศตะวันออกเฉียงเหนือของหมู่ที่ 12 พื้นที่ดังกล่าวมีความไม่ชัดเจนในด้านการดูแลและการจัดสรรงบประมาณ เดิมทีการแบ่งเขตใช้แนวถนนลูกรังเป็นเกณฑ์ แต่โครงการนี้ได้เป็นตัวกลางในการให้ทั้ง 2 ชุมชนร่วมกันสำรวจและเจรจาตกลงร่วมกันให้ใช้แนวร่องน้ำคลองขนุนเป็นแนวเขตใหม่ สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหา ดังคำกล่าวของตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้านที่ต้องการให้แนวเขตชัดเจนเพื่อป้องกันปัญหาในอนาคต คำกล่าวของประธานสภา อบต. ที่ต้องการให้ทราบแน่ชัดว่าพื้นที่ใดเป็นของหมู่บ้านใดเพื่อการจัดสรรงบประมาณ และคำกล่าวของผู้ใหญ่บ้านที่ต้องการให้แผนที่ระบุสถานที่สำคัญต่าง ๆ กระบวนการนี้จึงเป็นการบริหารงานจากล่างขึ้นบน (Bottom-up) ที่แก้ปัญหาได้อย่างตรงจุด ชัดเจน และมีหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษรในรูปแผนที่ลดความขัดแย้งและอำนวยความสะดวกในการพัฒนาชุมชนอย่างครอบคลุม นอกจากนี้ การศึกษายัง พบว่า ความรู้เกี่ยวกับแนวเขตหมู่บ้านมีจำกัด อยู่ในกลุ่มผู้นำชุมชน และผู้อาวุโส ของชุมชนเท่านั้น โดยเฉพาะในบางหมู่บ้านที่มีการเปลี่ยนแปลงผู้ใหญ่บ้าน จำเป็นต้องอาศัยความช่วยเหลือจากผู้อาวุโสในการระบุแนวเขต ข้อค้นพบนี้ สอดรับกับ ผลการศึกษาของ Fardani I. (2018) เกี่ยวกับศักยภาพของการทำแผนที่แบบมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาแนวเขตหมู่บ้านในประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งพบว่า การทำแผนที่แบบมีส่วนร่วม ช่วยให้ชุมชนเข้าใจ และสามารถอธิบายเชิงพื้นที่ได้ ยิ่งไปกว่านั้น การใช้เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศในโครงการวิจัยฯ ครั้งนี้ ช่วยลดระยะเวลาในการสำรวจข้อมูล รวมทั้งสามารถสร้างเอกสารอ้างอิงเชิงพื้นที่ได้ เอื้อให้เกิดการเสริมสร้างประสิทธิภาพ ตามที่ Hettiarachchi CJ et al. (2022) และ McCall & Minang (2006) ได้แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของเทคโนโลยีสารสนเทศภูมิศาสตร์แบบมีส่วนร่วม (PGIS) ในการกำหนดแนวเขตที่ถูกต้อง แม่นยำ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากร ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Rakuno Gakuen University (2021) ที่พบว่า การทำแผนที่แบบมีส่วนร่วมช่วยพัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ในหมู่เกาะโซโลมอน โดยสรุปแล้ว โครงการวิจัยฯ นำเทคโนโลยีภูมิสารสนเทศที่ทันสมัยเข้ามาช่วยในการทำแผนที่แนวเขตหมู่บ้าน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม ข้อมูลแผนที่แนวเขตหมู่บ้านที่ได้ จะเป็นประโยชน์ทั้งระหว่างชุมชน และเป็นประโยชน์กับหน่วยงานทั้งภายใน

และภายนอกชุมชน ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง การสร้างความเข้าใจร่วมกัน และการส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรในชุมชนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. การพัฒนาศักยภาพบุคลากรท้องถิ่น หน่วยงานระดับท้องถิ่นควรส่งเสริม และสนับสนุนการพัฒนาความรู้และทักษะด้านการใช้โปรแกรมแผนที่รหัสเปิด เพื่อให้บุคลากรสามารถนำแผนที่ไปใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการและการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการต่าง ๆ ภายในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การจัดทำและจัดเก็บข้อมูลแผนที่: การจัดทำแผนที่แนวเขตหมู่บ้านควรจัดเตรียมข้อมูลในรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งแผนที่ฉบับพิมพ์ที่มีมาตราส่วนที่เหมาะสม และแผนที่ในรูปแบบดิจิทัลเพื่อความสะดวกในการใช้งาน การย่อขยาย และการสอบถามข้อมูลจากผู้นำชุมชนและผู้อาวุโส

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนทุนการวิจัยของเงินรายได้วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประจำปี พ.ศ. 2563

เอกสารอ้างอิง

กรมการปกครอง. (2565). **โครงการจัดทำข้อมูลภูมิสารสนเทศขั้นพื้นฐาน ชั้นข้อมูลแนวเขตการปกครองระดับหมู่บ้าน มาตราส่วน 1 : 4000.** สืบค้นเมื่อ 17 ธันวาคม 2566, จาก https://office.dpt.go.th/engb/th/administrative-background-objectives/.

กระทรวงมหาดไทย. (2564). **แนวทางปฏิบัติในการจัดทำและแก้ไขประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การกำหนดเขตตำบลในท้องที่ อำเภอ...จังหวัด... และแผนที่ชุด L7018.** สืบค้นเมื่อ 31 ธันวาคม 2566, จาก https://multi.dopa.go.th/pasd/assets/modules/official_letter/uploads/1bfa5b6e99298f5ea59d77de3786a6d159d70b61047bb1186815123703566977.pdf

คณะกรรมการภูมิสารสนเทศแห่งชาติ. (2560) . **แผนแม่บทภูมิสารสนเทศแห่งชาติ พ.ศ.2560 – 2564.** สืบค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2566, จาก https://ngis.go.th/wp-content/uploads/2017/10/draft_master_plan.pdf

คณะกรรมการภูมิสารสนเทศแห่งชาติ. (2566). **(ร่าง) แผนแม่บทภูมิสารสนเทศแห่งชาติ พ.ศ.2566 – 2570.** สืบค้นเมื่อ 28สิงหาคม 2566, จาก https://shorturl.asia/YzLcw

ปนัดดา ลาภเกิน ประภัสสร ยอดสง่า ก้องเกียรติ จำปาศรี พิพัฒน์ เกตุดี และศศิธร โคสุวรรณ. (2565). การพัฒนาเส้นทางศึกษาธรรมชาติและแผ่นพับเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชุมชนบ้านแม่กื้ดหลวง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก. **วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์).** 15(29): 1-15.

ราชกิจจานุเบกษา. (2541). **ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การกำหนดเขตตำบลในท้องที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เล่ม 115 ตอนที่ 84 ง 22 กันายน 2541.** สืบค้นเมื่อ 17 ธันวาคม 2566, จาก https://ratchakitcha.soc.go.th/documents/1707614.pdf

_____. (2544). **ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การกำหนดเขตตำบลในท้องที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เล่ม118 ตอนที่ 81 ง 9 ตุลาคม 2544.** สืบค้นเมื่อ 17 ธันวาคม 2566, จาก https://ratchakitcha.soc.go.th/documents/1743305.pdf

_____. (2546). **ประกาศจังหวัดตาก เรื่อง การจัดตั้งและกำหนดเขตหมู่บ้าน เล่ม 120 ตอนที่ 111 ง 25 กันยายน 2546.** สืบค้นเมื่อ 17 ธันวาคม 2566, จาก https://ratchakitcha.soc.go.th/documents/134916.pdf

สำนักบริหารปกครองท้องที่. (2560). **ข้อมูลพื้นฐานการปกครองท้องที่.** สืบค้นเมื่อ 27 กุมภาพันธ์ 2567, จาก https://multi.dopa.go.th/pab/news/cate9/view46

องค์การบริหารส่วนตำบลแม่กาษา. (2563). **สภาพทั่วไป.** สืบค้นเมื่อ 21 กันยายน 2564, จาก https://www.maekasa.go.th/condition.

Arini D, Umar M, Fajrin O, Marsiska D. D., Khasanah I. U. (2016). **Pemetaan Partisipatif Nagari Pamatang Panjang Kecamatan Sijunjung Kabupaten Sijunjung Sumatera Barat Guna Mendukung Percepatan Pembuatan Peta Desa.** Retrieved June 16, 2021, from https://shorturl.asia/zaTY2

Hettiarachchi CJ, Priyankara P, Morimoto T, Murayama Y. (2022). Participatory GIS-Based Approach for the Demarcation of Village Boundaries and Their Utility: A Case Study of the Eastern Boundary of Wilpattu National Park, Sri Lanka. **ISPRS International Journal of Geo-Information.** 11(1): 17. https://doi.org/10.3390/ijgi11010017

Fardani I. (2018). **Participatory Mapping Solution for Village Potential and Boundary, Indonesia.** Proceeding of the 9th International Conference of Rural Research and Planning Group. 2018 July 6-8 ; Universitas Mahasaraswati Denpasar, Bali – Indonesia.

Hemwan, Phonpat. (2015). An Appropriate Guideline for Participatory GIS: A Result from the Experience of Joint Management of Protected Area Project in Thailand. **Applied Environmental Research Journal.** 37(2): 17-31. https://ph01.tci-thaijo.org/index.php/aer/article/view/35260

IFAD. (2009). **Good Practice in Participatory Mapping.** Retrieved June 16, 2021, from https://www.ifad.org/documents/38714170/39144386/PM_web.pdf/7c1eda69-8205-4c31-8912-3c25d6f90055

McCall, Michael & Minang, Peter. (2006). Assessing Participatory GIS For Community-Based Natural Resource Management: Claiming Community Forests in Cameroon. **The Royal Geographical Society The Geographical Journal.** 171: 340-356. 10.1111/j.1475-4959.2005.00173.x.

Rakuno Gakuen University. (2021). **Participatory Mapping at Kommuniboli and Falake Pilot Sites in Solomon Islands.** Retrieved March 1, 2021, from https://openjicareport.jica.go.jp/pdf/12337796_02.pdf

การผนวกรวมตำแหน่งเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไว้ในหน่วยงานกำกับดูแลการปฏิบัติตามกฎระเบียบขององค์กรตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรป

The Integration of Data Protection Officer into the Compliance Team under the European Union's General Data Protection Regulation

สุภัทร์ ภู่พานิชเจริญกูล[1]
Suphat Phoophanichjaroenkul

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายตลอดจนความท้าทายอื่นเกี่ยวกับการผนวกรวมตำแหน่งเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Data Protection Officer) ไว้ในหน่วยงานกำกับดูแลการปฏิบัติตามกฎระเบียบขององค์กร (Compliance Department) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความขัดแย้งทางผลประโยชน์ที่อาจเกิดขึ้นเมื่อมีการกำหนดตำแหน่งเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไว้ในหน่วยงานกำกับดูแลการปฏิบัติตามกฎระเบียบขององค์กร บทความวิจัยนี้เริ่มต้นด้วยการศึกษาข้อความคิดพื้นฐานและทฤษฎีเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรป หรือ General Data Protection Regulation (GDPR) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการปกป้องและคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวของปัจเจกบุคคล บทความวิจัยนี้ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและหน่วยงานกำกับดูแลการปฏิบัติตามกฎระเบียบขององค์กร ภายใต้หลักการแบ่งแยกหน้าที่ 3 ระดับ (3 Lines of Defense: 3 LoDs) ซึ่งกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบของหน่วยงานให้เกิดการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ (Check & Balance) และบริหารความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นภายในองค์กร บทความนี้วิเคราะห์ถึงประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการขัดกันของผลประโยชน์ที่อาจเกิดขึ้นเมื่อมีการผนวกรวมตำแหน่งดังกล่าว บทกำหนดโทษตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรป ข้อห้ามตามกฎหมายที่ห้ามมิให้มีการเลิกจ้างหรือลงโทษเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ตลอดจนการตรวจสอบถ่วงดุลระหว่างองคาพยพทั้งสอง ซึ่งต่างก็มีวัตถุประสงค์ภายในกรอบการกำกับดูแลที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะหากมีการมอบหมายความรับผิดชอบเพิ่มเติมภายในหน่วยงานกำกับดูแล บทความวิจัยนี้เสนอแนวทางและมาตรการสำหรับองค์กรที่ต้องการผนวกรวมตำแหน่งเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไว้ในหน่วยงานกำกับดูแลการปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: *การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล การปฏิบัติตาม*

---

[1]พนักงานคุมประพฤติปฏิบัติการ สำนักงานคุมประพฤติกรุงเทพมหานคร 11 กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม
Probation Officer, Practitioner Level, Bangkok Probation Office 11, Department of Probation, Ministry of Justice,
Corresponding author e-mail: suphatfu@gmail.com
ARTICLE HISTORY: Received 17 January 2024, Revised 23 September 2024, Accepted 31 May 2025

Abstract

This article explores the challenges associated with integrating Data Protection Officers (DPOs) within organizational frameworks, specifically addressing potential conflicts of interest that may arise when DPOs are positioned within the Compliance team. The study begins by introducing the overarching impact of the General Data Protection Regulation (GDPR), a pivotal legislative framework designed to safeguard individuals' privacy rights on a global scale. The research compares and contrasts the roles and responsibilities of DPOs and the Compliance function within organizations, elucidating their respective positions within the Three Lines of Defense Theory. The article analyzes various facets, including the potential conflicts of interest arising from integrating DPOs into the Compliance team. Special attention is given to the far-reaching implications of GDPR penalties and the regulatory mandate prohibiting the dismissal or penalty of DPOs. The study further examines the delicate balance required to avoid conflicting objectives within the regulatory framework, particularly when additional responsibilities are assigned within the Compliance team. In light of these analyses, the research proposes guidelines and measures for organizations seeking to navigate the complexities of DPO integration effectively.

Keywords: *Personal data protection, Data protection officer, GDPR, Compliance*

Introduction

Awareness in safeguarding personal data of individuals in European Union has emerged as a crucial determinant leading to the establishment of the General Data Protection Regulation (GDPR). The Council of the European Union enacted this regulation, which came into effect on 25 May 2018. The regulation places significant emphasis on the European Union's commitment to protecting the personal data of its citizens, as these rights are fundamental and have been consistently safeguarded since the inception of the European Union. Member States have adopted this regulation to ensure its efficacy within their respective jurisdictions, encompassing government agencies, private organizations, and independent entities. Furthermore, the impact of this regulation extends beyond the European Union, encompassing affiliates operating outside its borders. Consequently, the regulation exhibits global effectiveness and serves as a vital framework for non-European Union countries to adopt as a guide for enacting similar legislation within their own jurisdictions. The regulation also establishes essential principles instrumental in achieving its objectives, including the mandatory appointment of a data protection officer (DPO) by organizations operating under its purview.

DPOs play a pivotal role in serving as a nexus between data controllers, data processors, and data subjects, ensuring strict compliance with the regulation by both the data controller and the data processor. However, appointing a DPO poses challenges for organizations, particularly private companies. The responsibilities assigned to a DPO, such as monitoring the company's adherence to the regulation, bear resemblance to those of a company's compliance department. Consequently, the feasibility of incorporating a DPO within a company's compliance team becomes a critical consideration.

Objectives

The objectives of this study are as follows:

1. To examine the fundamental concepts and theories pertaining to the General Data Protection Regulation (GDPR) and its global impact on safeguarding individuals' privacy rights.
2. To compare and contrast the roles and responsibilities of Data Protection Officers (DPOs) and the Compliance function within organizations, with a specific focus on their positions in the Three Lines of Defense Theory.
3. To study and analyze the potential conflicts of interest that may arise when DPOs are integrated into the Compliance team, considering the impact of GDPR penalties, the prohibition of dismissal or penalty for DPOs, and competing objectives within the regulatory framework.
4. To propose appropriate guidelines and measures for organizations to ensure the effective integration of DPOs, emphasizing the need for independence in their roles and compliance with GDPR regulations.

Research Methodology

This study on the integration of Data Protection Officers (DPOs) within organizational compliance structures adopts a qualitative research approach, employing descriptive analysis methods. The methodology involves collecting primary sources, such as legal texts, through a documentary review, encompassing official documents like the General Data Protection Regulation (GDPR) text and regulatory guidelines. Secondary sources, including literature reviews, case studies, and document analysis of meeting minutes, newspaper articles, and reports from institutions, supplement the understanding of DPO roles and challenges. Internet research further gathers information on current trends and best practices. Utilizing descriptive analysis, this research aims to systematically examine the collected documents, offering a comprehensive understanding of DPO integration challenges and proposing guidelines for effective implementation within compliance structures.

Results

1. Emergence of the GDPR and Its Impact on Companies

The General Data Protection Regulation (GDPR) of the European Union has played a significant role in safeguarding individuals' privacy rights, which are fundamental principles of human rights both at the United Nations and European Union levels (Floridi. 2016). The GDPR's applicability extends beyond the European Union, impacting companies operating outside its jurisdiction due to the presence of numerous European companies worldwide (Freiherr von dem Bussche & Zeiter. 2016). Consequently, European companies operating in other regions are subject to the European Union's GDPR. Furthermore, the GDPR has served as a model for data protection laws in various countries, including Thailand's Personal Data Protection Act (Suwanprateep et al. 2022) and Singapore's Personal Data Protection Act (CMS Cameron McKenna Nabarro Olswang LLP. 2022). While these acts share similarities with the GDPR, they do not provide as detailed specifications.

Under the GDPR, data controllers and data processors are required to appoint data protection officers in three scenarios: when they are public bodies, when their main activities involve regular and systematic monitoring of personal information on a large scale, or when their main activities involve processing special categories of data (Danagher. 2012). Notably, even if the data controller and data processor are public bodies and do not engage in monitoring personal information or processing special categories of data, the appointment of a data protection officer remains mandatory.

It is worth noting that the role of data protection officers was also mentioned in the European Union Data Protection Directive 95/46/EC, which preceded the GDPR (The National Archives. 2022). Under the directive, any data controller or data processor was required to notify the supervisory authority before processing personal data, but the appointment of a data protection officer offered simplification or exemption from this obligation. [2]In other words, appointing a data protection officer was an alternative rather than a mandatory compliance requirement under the previous regulation. However, the current GDPR mandates private sector entities that meet the specified criteria to appoint a data protection officer within their organizations.

---

[1]Data Protection Directive 95/46/EC Article 18

[2]Member States may provide for the simplification of or exemption from notification only in the following cases and under the following conditions:

- where the controller, in compliance with the national law which governs him, appoints a personal data protection official, ..."

2. Roles and Responsibilities of the Compliance Function and Data Protection Officer

The Basel Committee has provided a definition for compliance risk, stating that it encompasses the potential legal or regulatory penalties, financial losses, or reputational damage a bank may face due to non-compliance with applicable laws, regulations, codes of conduct, and good practice standards (Bank for International Settlements. 2022). The Compliance team holds key responsibilities in managing various risks within the company, including regulatory risks, credit risk, market risk, operational risk, and strategic risk (Fahrul & Rusliati. 2016). These responsibilities encompass providing guidelines and policies for compliance risk management, regular reporting on the adequacy of compliance governance, identification and assessment of compliance risks, notification of compliance issues and violations to top management, and supporting other departments, particularly the Risk Management Department, in preparing reports on operational and reputational risks (Misha. 2016). Failure to effectively address these risks may lead to damage to the firm's reputation.

Turning to the duties of a Data Protection Officer (DPO), as outlined in Article 39 of the General Data Protection Regulation (GDPR), the DPO is tasked with informing and advising the data controller, processor, and employees involved in processing operations. The DPO also monitors compliance with the GDPR, including assigning responsibilities, raising awareness, providing training, conducting audits, offering advice on data protection impact assessments, cooperating with supervisory authorities, and serving as the contact point for such authorities.[3]

Considering the inherent differences between these positions, integrating the role of a DPO into a company's Compliance team presents challenges. However, such an approach warrants consideration as it can centralize responsibilities within the Compliance team, facilitating departmental management and preserving the company's human resources (Table 1).

[3]General Data Protection Regulation, Article 39

Table 1: Comparing the Roles of Data Protection Officer and Compliance Officer

Functions	Data Protection Officer	Compliance Officer
Differences		
Scope of Focus	Primarily focused on GDPR and other data protection laws. Their role is specialized in ensuring data protection compliance.	Manages compliance across multiple regulatory frameworks, which might include GDPR but also covers areas like financial regulations, environmental laws, etc.
Independence	Must act independently to fulfill their duties, with direct reporting lines to top management or the board to avoid conflicts of interest.	While expected to act ethically, they are often integrated within the operational structure, reporting through legal or risk management departments.
Decision-Making Authority	Has the authority to halt or challenge data processing activities that violate GDPR, acting as a guardian of data privacy	Implements compliance policies but might not have the same level of authority to unilaterally stop operations unless it's a clear violation of multiple regulations.
Risk Assessment	Specifically focuses on data protection risks, often through Data Protection Impact Assessments (GDPR Article 39)	Manages risks across all compliance areas, which might include data protection but is not exclusively focused on it.
Training and Awareness	Conducts training specifically related to data protection laws and practices.	Provides training on a broader spectrum of compliance issues, including but not limited to data protection.
Similarities		
Regulatory Compliance	Both roles aim to ensure the organization complies with applicable laws, albeit with different focuses.	
Policy Development	Both are involved in creating and updating policies, though the DPO's policies are centered around data protection.	
Monitoring and Reporting	Both roles monitor compliance activities and report to higher management or external bodies (for DPOs, this includes supervisory authorities).	
Training and Education	Both engage in educating employees about compliance, though the content and focus differ.	
Risk Management	Both assess and manage risks, with the DPO focusing on data protection risks and the Compliance Officer on broader operational and regulatory risks.	
Stakeholder	Both interact with various stakeholders, though the DPO's engagement often involves data subjects and data protection authorities more directly.	

3. Position of the Data Protection Officer in the Three Lines of Defense Theory

When analyzing the positions and responsibilities of the data protection officer and the compliance officer, it becomes evident that certain similarities exist. Both roles share the duty of overseeing the firm's adherence to regulatory requirements in order to mitigate compliance risk. However, it is important to consider the three lines of defense framework, which divides risk management into accountability in the first line, independent challenge in the second line, and assurance and review in the third line (Daisley *et al.* 2022).

The three lines of defense structure entails separate internal audits for each line: risk identification in the first line, the internal audit and control system in the second line, and an independent system ensuring the accuracy of the internal audit system in the third line (Mrsik, Nenovski, & Dimov. 2017). The Federation of European Risk Management Associations (2022a) highlights the significance of the three lines of defense framework in helping company management understand the crucial role of internal auditing in overall risk management. This model is applicable to public, private, and non-profit organizations.

Considering the positions of the compliance officer and the data protection officer, both are situated in the second line of defense according to the instructions of the Federation of European Risk Management Associations (2022b) and the European Banking Authority (2022). These guidelines stipulate that data protection officers should possess neutral and independent qualifications separate from personal data processing activities. However, such recommendations may inadvertently obscure the distinct roles of data protection officers, much like the compliance officer's position.

Nevertheless, the effectiveness of the three lines of defense model remains a subject of debate. The classification of lines is not always definitive, and the model is often more theoretical than practical. This model has the potential to diffuse risk responsibilities, reducing transparency instead of enhancing it (Davies & Zhivitskaya. 2018). Additionally, Ernst and Young (2022) argue that the efficiency of the model remains unclear, as it fails to provide a comprehensive mapping of risks within each line.

Considering these arguments, placing the data protection officer within the second line of defense may not be entirely reliable. Article 39 of the General Data Protection Regulation primarily focuses on the operational governance of data processing, rather than examining whether the control and processing of data by the company comply with the regulation. Data protection officers are solely responsible for monitoring and possess independence in performing their duties, separate from the compliance

officers. Therefore, it is advisable to position the data protection officer in a different line than the compliance function.

Discussion

1. Conflict of interest

The Data Protection Officer (DPO) may be an individual whose scope of work is solely related to data protection, or it can be someone within the organization who assumes this role alongside other responsibilities. Additionally, the DPO does not necessarily have to be an employee of the organization, as companies have the option to outsource this function to a third party (Information Commissioner's Office. 2022b).

Under the General Data Protection Regulation (GDPR), companies are not obligated to appoint a dedicated DPO. However, the company can assign additional tasks to the DPO as long as it does not compromise the DPO's primary duty. Article 38(6) of the GDPR allows the DPO to perform other duties, provided that it does not impact their independence and ability to monitor compliance without any conflicts of interest.[4]

Compared to the previous regulation, the European Union Data Protection Directive (Directive 95/46/EC), the GDPR has increased the company's duty to appoint a DPO. Previously, the appointment of a DPO was merely optional under the Data Protection Directive. Although the Data Protection Directive specified that the company must enable the DPO to perform their duties independently[5] , there were no penalties for non-compliance.

In contrast, the current GDPR clearly states penalties[6], which can be as high as 20 million Euros or 4 percent of worldwide gross revenues (Hintze & LaFever. 2017). As De Hert and Papakonstantinou (2012) pointed out, the appointment of a DPO may be viewed as burdensome by companies that were not previously required to appoint one. However, in the draft of the GDPR (PDC Informatie Architectuur. 2022), specific criteria were outlined for the appointment of DPOs, such as having expertise in data processing and a company size of at least 250 employees (Reding. 2012). Subsequently, the requirement regarding the number of company employees was adjusted to reduce the burden, particularly for small and medium-sized enterprises (SMEs) (Voss, 2016). This effort aimed to ensure compliance with the regulation only for companies with significant data processing activities.

---

[4]General Data Protection Regulation, Article 38 (6)

[5]European Union Data Protection Directive (Directive 95/46/EC), Recital 49

[6]General Data Protection Regulation, Article 83

The GDPR does not prohibit DPOs from performing other duties, but it is crucial to weigh the burden on the company against the DPO's independence in carrying out their duties without interference. A recent ruling by the Bavarian Data Protection Authority ("BayLDA") sheds light on the appointment of a DPO, emphasizing the importance of reliability and independence in the DPO's role to ensure compliance with the GDPR (Kaufmann & Guenther. 2022b). The BayLDA deemed it a conflict of interest when the Data Protection Officer's role was merged with that of the company's Information Technology Manager. As a DPO, the individual must objectively control their own actions as an Information Technology Manager to ensure compliance with data protection laws. The BayLDA requested the appointment of a separate DPO to ensure compliance, and failure to comply resulted in a fine for the company.

Although BayLDA's decision is based on German Data Protection law, which shares the same content as the European Union GDPR, it is essential to note that enforcement of the regulation should be consistent. From the report, it is evident that conflicts of interest can arise if the DPO holds other positions within the company, such as the head of departments like Chief Executive Officer, Chief Operating Officer, Chief Financial Officer, Chief Medical Officer, Head of Marketing, Head of Human Resources, or Head of IT (Kaufmann & Guenther. 2022a). Such individuals heavily involved in the processing of personal customer information are not suitable candidates for the role of DPO.

Turning to the duties of the compliance department, compliance officers perform various functions depending on the nature of the organization's business. When considering whether appointing a DPO within the compliance department would create a conflict of interest, it is necessary to determine if the data used in the process qualifies as personal data under the GDPR. Moreover, if the activity involves the processing of personal data, it includes not only customer data but also employee data.

For instance, in the case of financial institutions, the compliance department's responsibility is to investigate financial crimes, mitigate the organization's risk of financial offenses, combat money laundering, counter terrorist financing, prevent bribery and corruption, and ensure adherence to regulatory standards at international and national levels. Compliance officers monitor customer personal data to verify customer identification information (PWC. 2022).[7]

---

[7]Customer identification information, as follows ;

Based on the information above, such customer information falls within the definition of 'personal data' under Article 4 of the GDPR.[8] Additionally, compliance functions need to ensure that transactions are not involved in money laundering, terrorist financing, or corruption related to Politically Exposed Persons (PEPs). The compliance team is obligated to provide Suspicious Transaction Reports (STRs) and submit them to the supervisory authority. These data are considered personal data according to the definition provided in Article 4(1) of the GDPR.

For individuals: full name, home address and birth date ideally from a government-issued document that includes a full name and photo of the customer, and either residential address or date of birth e.g. valid passport, valid photocard driving license etc ; or a government-issued document (without a photograph) that includes the full name of the customer, backed up by a second document; either a government issued or issued by a judicial body, a public sector body or authority, a regulated utility company, or another FSA regulated company in the UK financial services industry or equivalent jurisdiction, including the full name of the customer and either the residential address or the date of birth.

For companies: full name, registration number, country of incorporation registered office, company address. In addition, for private/unlisted companies: names of all directors (or equivalents), names of individuals who own or control more than 25% of their shares or voting rights, and names of individuals who otherwise exercise control over the company's management. The company should verify the existence of the company either by confirming the listing of the company on a regulated market or by searching the relevant company registry or by copying the company's Certificate of Incorporation. After a risk assessment, companies may decide to verify one or more directors as appropriate in accordance with CDD requirements for private / unlisted companies for individuals. With respect to Beneficial owners, the company must take risk-based and appropriate measures to verify the Beneficial Owner's identity.

Furthermore, if the compliance officer needs to monitor the disclosure of personal data of the company's employees, such as when the company is a financial institution requiring employees to disclose personal trading accounts and outside business benefits to prevent conflicts of interest (Financial Conduct Authority, 2022a), or such as individual investment accounts and affiliates, including shares in public companies and private investments, that information also qualifies as personal data under the GDPR.

---

[8]General Data Protection Regulation, Article 4(1)

It is evident that the compliance team acts as a personal data processor, and as such, they must comply with the GDPR. In cases where the data controller or data processor fails to comply with the GDPR or engages in actions that conflict with the regulation, the DPO is responsible for providing advice or informing the data controller or data processor about their non-compliance or actions that violate the regulation.[9]

Therefore, if the DPO and compliance officer are the same person or embedded within the same function, it would create a conflict of interest for the DPO to assess whether their actions comply with the GDPR. This conflict of interest contradicts the requirements of the GDPR and may result in penalties for the company.

In the context of financial institutions, compliance officers have a responsibility to comply with the Bank for International Settlements (BIS) Compliance Charter, ensuring the performance of their duties independently and being accountable (Bank for International Settlements, 2022). The compliance officer should not be placed in a position that could lead to a potential conflict between their compliance duties and other responsibilities. Additionally, the BIS Compliance Charter requires that if compliance officers are assigned duties unrelated to compliance, they must report directly to the Chief Compliance Officer. This requirement contradicts the GDPR, which mandates that the DPO reports directly to the top management of the organization.[10]

In healthcare, the handling of personal data, especially health data, is highly sensitive due to its intimate nature and the potential for severe harm if mishandled. Healthcare organizations must comply with GDPR's stipulations on special categories of data, which include health data. The integration of a Data Protection Officer in healthcare aims to ensure that all data processing activities, from patient records to clinical research, adhere to privacy laws. This involves managing consent, ensuring data security, and facilitating patient rights like access to their health data (Metomic. 2024; DPOcentre. 2024).

In the insurance sector, data protection compliance focuses on customer data used for underwriting, claims processing, and risk assessment. Insurance companies process vast amounts of personal data, often involving sensitive information like financial status or health conditions. The DPO in insurance companies must ensure that data practices comply with GDPR, especially when dealing with international data

---

[9]General Data Protection Regulation, Article 39(a)-(b)

[10]General Data Protection Regulation, Article 38(3)

transfers or third-party data processors. The role involves overseeing data protection impact assessments, ensuring proper data encryption, and managing data breaches, all while aligning with the strategic business goals of risk assessment and policy pricing (InCountry. 2024).

At the EU level, the European Securities and Markets Authority (ESMA) has established guidelines that assign responsibilities to investment companies, ensuring independence in compliance functions (European Securities and Markets Authority. 2022). Furthermore, in the Senior Management Arrangements, Systems and Controls (SYSC) framework established by the Financial Conduct Authority (FCA) for overseeing financial institutions in the United Kingdom, SYSC 6.1.3 (Financial Conduct Authority, 2022b) stipulates that companies must ensure compliance officers can perform their duties independently and efficiently without interference. Failure to comply with these rules and regulations may result in penalties from the FCA for non-compliance.

Therefore, it is the company's responsibility to ensure that conflicts of interest between the DPO and compliance officer are avoided, allowing them to carry out their duties independently without interference from other departments.

2. No Instruction, Dismissal, or Penalty by the Data Controller or Data Processor

Another aspect to consider is outlined in Section 38(6), which demonstrates that conflicts of interest extend beyond the previously mentioned scenario. It encompasses factors that may hinder the Data Protection Officer (DPO) from making independent decisions due to certain responsibilities or repercussions. Specifically, the Compliance Officer bears direct responsibility for ensuring the firm's compliance with the General Data Protection Regulation (GDPR), while the DPO is not personally accountable for non-compliance.

In accordance with the regulation, only the data controllers and data processors are held responsible for such cases, as stated in Article 83(3). Notably, the DPO is not personally liable, and Article 38(3) prohibits the dismissal or penalization of DPOs by data controllers and data processors. However, if the compliance officer and DPO are the same individual or occupy the same role, it may impede the freedom of decision-making. As a data processor, the compliance officer still carries liability and may be subject to penalties under the GDPR or other regulatory provisions. Consequently, the DPO may factor in such liability when making decisions.

Section 38 (3) mandates that the DPO be able to work independently without receiving guidance regarding their duties. Although the regulation does not explicitly prohibit any individual from being involved with the DPO, it emphasizes that data controllers, data processors, other personnel within the company, or any other factors

must not exert influence over the DPO's decision-making process when performing their duties.

Additionally, the DPO is required to provide advice and guidance to data controllers and data processors to enhance operational processes in accordance with the GDPR. Placing the DPO within the compliance team raises concerns as it may give the impression that the DPO is advising and guiding themselves.

3. Competing Objectives

However, it is essential to consider whether the information being used qualifies as personal data and whether the activity involves the processing of such information. In certain instances, the compliance team may not have the obligation to process personal data at all, such as when conducting employee training to educate them on the company's rules and regulations to ensure proper adherence. In this scenario, it is evident that the training does not involve the processing of personal data.

Employee training is a routine task assigned to compliance officers to educate relevant employees. In such cases, it may seem appropriate to delegate this responsibility to data protection officers. However, despite the absence of apparent conflicts of interest, the primary objective of the General Data Protection Regulation (GDPR) is to ensure that data protection officers perform their duties fully and efficiently, without any mitigating factors.

This has prompted the Information Commissioner's Office (ICO) to issue recommendations clarifying that "DPOs should not be expected to manage competing objectives that could undermine the primacy of data protection in favor of business interests" (Information Commissioner's Office. 2022a). Therefore, the compliance department must take into account that assigning additional functions to the data protection officer will inevitably result in their primary role, as stipulated by the GDPR, being diminished to a secondary role.

Conclusion

In conclusion, the integration of data protection officers within the compliance department leads to various adverse consequences. The roles and responsibilities of data protection officers and compliance officers inherently involve conflicts of interest, as the compliance officer, acting as a data processor, ends up assessing their own actions. Furthermore, when it comes to liability under the regulations, the data protection officer is explicitly exempted from personal liability, ensuring the independence of their role. On the other hand, the compliance officer remains a data processor and

retains responsibilities as dictated by the regulations. The integration of these positions may compromise the decision-making process. Even if non-data processing tasks are assigned to the data protection officer, it can significantly diminish their primary role of safeguarding personal information. Ultimately, the integration of these positions may expose the company to legal liabilities under the General Data Protection Regulation and other relevant laws, as outlined above.

For further exploration, a global comparative analysis is recommended to understand how different countries and regions approach the integration of DPOs within organizational structures. This study can offer insights into diverse regulatory frameworks and their impact on organizational practices, providing a broader understanding of global trends. Investigating employee perceptions and attitudes towards DPO integration within Compliance teams is another avenue for further study. Exploring the integration of technological solutions to streamline the roles of DPOs and Compliance functions is also recommended. Assessing the impact of emerging technologies, such as artificial intelligence and automation, on data protection processes and compliance outcomes can offer valuable insights.

Suggestions

The role of a Data Protection Officer (DPO) as outlined by Article 39 of the GDPR involves several key responsibilities that are distinctly focused on data protection. The DPO is tasked with informing and advising the organization and its employees on their obligations under the GDPR, ensuring that everyone within the organization understands the implications of data protection laws. This advisory role extends to monitoring compliance with both GDPR and other data protection provisions, where the DPO ensures that the organization's data protection policies are not only in place but are also followed rigorously. Moreover, when it comes to high-risk data processing activities, the DPO provides crucial advice on Data Protection Impact Assessments (DPIAs) and monitors their implementation. This role is not just about compliance but about proactively assessing and mitigating risks associated with data processing. The DPO also serves as the primary contact for supervisory authorities, facilitating communication and cooperation, which is a specialized function not typically within the remit of general compliance officers.

The distinction between the DPO's tasks and those of compliance officers lies primarily in scope, independence, and focus. Compliance officers often manage a wide array of regulatory requirements, where GDPR compliance might be one aspect among many. Their role involves operational compliance, training, and policy implementation across various regulatory domains. In contrast, the DPO's expertise is concentrated

on data protection laws, ensuring their independence to perform their duties without internal pressures that might compromise data protection. While both roles might engage in training and policy development, the DPO's advisory capacity is more strategic, focusing on the legal interpretation and application of data protection laws rather than the broader operational compliance managed by compliance officers. This strategic advisory role of the DPO includes not only internal guidance but also external engagement with supervisory authorities, acting as the organization's face for GDPR-related matters. Furthermore, the DPO's involvement in risk assessment, particularly through DPIAs, underscores a specialized approach to understanding and mitigating risks associated with data processing operations, which might not be as detailed or specialized in the broader compliance role. This legal versus operational compliance distinction ensures that while there might be overlaps, the DPO's role provides a dedicated, expert approach to GDPR compliance, maintaining the necessary independence and focus on data protection governance. This clarity in roles helps organizations not only in adhering to regulatory requirements but also in safeguarding the integrity of their data protection practices.

To effectively integrate Data Protection Officers (DPOs) within organizational compliance structures while maintaining their independence and effectiveness, several key guidelines and measures should be considered. Firstly, it's crucial to establish a clear definition of the DPO's role, ensuring that their responsibilities are strictly aligned with GDPR Article 39 without any additional conflicting duties. This role should be distinctly separated from positions that might lead to conflicts of interest, such as those involved in decision-making on data processing activities. Structural independence is paramount for DPOs as well. They should report directly to the highest level of management, ideally the board of directors, to avoid undue influence from middle management. This direct line of communication ensures that the DPO can perform their duties without compromise. Additionally, organizations must guarantee that DPOs are not dismissed or penalized for carrying out their responsibilities, reinforcing their independence. Organizations should provide the DPO with adequate support, including sufficient staff, budget, and access to necessary data and operations. Continuous professional development is also essential to keep the DPO updated on evolving data protection laws and practices.

Operational measures need to include a robust conflict of interest policy, preventing the DPO from holding positions where their impartiality could be questioned. Regular audits and reviews should be conducted to ensure the DPO is fulfilling their role without interference, maintaining the integrity of data protection practices within the organization. Engagement with supervisory authorities should be facilitated by al-

lowing the DPO the autonomy to communicate freely without needing prior approval from higher management. This ensures that the organization's data protection practices are transparent and compliant with external regulatory expectations. Also, cultural integration involves running organization-wide awareness programs to educate all employees on the importance of data protection and the DPO's role, fostering a culture of privacy. Establishing mechanisms for employees to report data protection concerns directly to the DPO, with protections against retaliation, can also enhance this culture. Plus, documentation and accountability are critical areas where the DPO should oversee the maintenance of detailed records of all data processing activities, ensuring GDPR compliance. Their involvement in Data Protection Impact Assessments (DPIAs) from the outset is vital, ensuring that data protection considerations are integral to decision-making processes.

Finally, periodic reviews of the DPO's position and effectiveness within the organization are necessary to adapt to new regulations, technologies, or business practices. A formal feedback mechanism should be in place for the DPO to provide direct feedback on data protection practices to the organization's governing body.

In addition to these measures, advocating for comprehensive training programs for both DPOs and compliance teams can enhance their understanding of GDPR and other relevant legal frameworks, promoting effective collaboration while maintaining distinct roles. Emphasizing the DPO's independence through measures like direct reporting lines to top management, rather than within the compliance team, is crucial. Regular audits and assessments should be recommended to evaluate the effectiveness of DPO integration, ensuring that data protection practices remain robust and compliant. By implementing these guidelines, organizations can foster an environment where the DPO operates effectively, maintaining independence while collaborating with compliance teams to uphold data protection standards, thereby ensuring compliance with GDPR and enhancing organizational integrity and trust in data handling practices.

References

Article 29 Data Protection Working Party. (2022). **'Guidelines On Data Protection Officers ('Dpos'). Ec.europa.eu.** Retrieved 15 May 2022, from https://ec.europa.eu/information_society/newsroom/image/document/2016-51/wp243_en_40855.pdf.

Bank for International Settlements. (2022A). **BIS Compliance Charter.** Retrieved 18 May 2022, from https://www.bis.org/about/compliancecharter.pdf.

Bank for International Settlements. (2022B). **Compliance and the Compliance Function in Banks.** Retrieved 18 May 2022, from https://www.bis.org/publ/bcbs113.pdf.

CMS Cameron McKenna Nabarro Olswang LLP. (2022). **A Guide to GDPR For Companies in Singapore.** Retrieved 18 May 2022, from https://cms.law/en/media/affiliates/singapore/images/publications/gdpr-guide-for-singapore-companies.

Daisley, M., McGuire, S., Netherton, G., & Abrahamson, M. (2022). **Whose Line Is It Anyway? Defending the Three Lines of Defence.** Oliverwyman.com. Retrieved 18 May 2022, from https://www.oliverwyman.com/content/dam/oliver-wyman/global/en/2015/nov/LON-MKT10304-010-Three-lines-of-defence-PoV-FINAL.PDF.

Danagher, L. (2022). **An Assessment of the Draft Data Protection Regulation: Does it Effectively Protect Data?** Ejlt.org. Retrieved 18 May 2022, from https://ejlt.org/index.php/ejlt/article/view/171.

Davies, H., & Zhivitskaya, M. (2018). Three Lines of Defence: A Robust Organising Framework, or Just Lines in the Sand? **Global Policy.** 9: 34-42.

De Hert, P., & Papakonstantinou, V. (2012). The Proposed Data Protection Regulation Replacing Directive 95/46/EC: A Sound System for the Protection of Individuals. **Computer Law & Security Review.** 28(2): 130-142.

DPOcentre. (2024). GDPR, **Data Protection for Medical & Healthcare.** Retrieved 19 September 2024, from https://www.dpocentre.com/sector/healthcare/.

Ernst and Young. (2022). **Maximizing Value from Your Lines of Defense a Pragmatic Approach to Establishing and Optimizing Your LOD Model.** Retrieved 18 May 2022, from https://www.iia.nl/SiteFiles/EY-Maximizing-value-from-your-lines-of-defense.pdf.

European Banking Authority. (2022). **Compliance Function and Anti-Money Laundering tasks, Data Protection Officer or FATCA&CRS Responsible Officer, and Fraud Management - European Banking Authority.** Retrieved 18 May 2022, from https://eba.europa.eu/single-rule-book-qa/-/qna/view/publicId/2018_3956.

European Securities and Markets Authority. (2022). **Guidelines on Certain Aspects of the Mifid Compliance Function Requirements.** Esma.europa.eu. Retrieved 23 May 2022, from https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/2015/11/2012-388_en.pdf.

Fahrul, M., & Rusliati, E. (2016). Credit Risk, Market Risk, Operational Risk and Liquidity Risk on Profitability of Banks in Indonesia. **TRIKONOMIKA.** 15(2): 78-88.

Federation of European Risk Management Associations. (2022a). **Audit and Risk Committees News from EU Legislation and Best Practices'.** Retrieved 23 May 2022, from https://www.ferma.eu/app/uploads/2014/10/ECIIA_FERMA_Brochure_v8.pdf.

Federation of European Risk Management Associations. (2022b). **FERMA'S Views on the Guidelines on Data Protection Officers Adopted on 13 December 2016 by the Article 29 Data Protection Working Party 15 February 2017.** Retrieved 23 May 2022, from https://www.ferma.eu/app/uploads/2019/02/ferma-comments-dpo-guidelines-art-29-working-party.pdf.

Financial Conduct Authority. (2022a). **'New Conduct of Business Sourcebook Chapter 11 Dealing and Managing.** Retrieved 23 May 2022, fromhttps://www.handbook.fca.org.uk/handbook/COBS/11/7.pdf.

Financial Conduct Authority. (2022b). **SYSC 6.1 Compliance - FCA Handbook.** Handbook.fca.org.uk. Retrieved 23 May 2022, from https://www.handbook.fca.org.uk/handbook/SYSC/6/1.html.

Floridi, L. (2016). On Human Dignity as a Foundation for the Right to Privacy. **Philosophy & Technology,** 29(4): 307-312.

Freiherr von dem Bussche, A., & Zeiter, A. (2016). Practitioner's Corner "Implementing the EU General Data Protection Regulation: A Business Perspective. **European Data Protection Law Review,** 2(4): 576-581.

Hintze, M., & LaFever, G. (2017). Meeting Upcoming GDPR Requirements While Maximizing the Full Value of Data Analytics. **SSRN Electronic Journal.** https://doi.org/10.2139/ssrn.2927540

InCountry. (2024). **Data Protection Principles in the Insurance Industry.** InCountry.com. Retrieved 23 April 2024, from https://incountry.com/blog/data-protection-principles-in-the-insurance-industry/.

Information Commissioner's Office. (2022a). **Data Protection Officers.** Retrieved 23 May 2022, from https://ico.org.uk/for-organisations/guide-to-data-protection/guide-to-the-general-data-protection-regulation-gdpr/accountability-and-governance/data-protection-officers/.

Information Commissioner's Office. (2022b). **Guide to the General Data Protection Regulation (GDPR).** Retrieved 23 May 2022, from https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/711097/guide-to-the-general-data-protection-regulation-gdpr-1-0.pdf.

Kaufmann, J., & Guenther, J. (2022a). Data Protection Officers Must Not Have a Conflict of Interest – Part 2. **Global Compliance News.** Retrieved 23 May 2022, from https://globalcompliancenews.com/data-protection-officers-conflict-interest-20180109.

Kaufmann, J., & Guenther, J. (2022b). Germany: Data Protection Officer Must Not Have a Conflict of Interests. **Global Compliance News.** Retrieved 23 May 2022, from https://globalcompliancenews.com/germany-data-protection-officer-conflict-of-interest-20161121.

Metomic. (2024). **How Does GDPR Apply to Healthcare Organisations?** Retrieved 19 September 2024, from https://www.metomic.io/resource-centre/how-does-gdpr-apply-to-healthcare-organisations

Misha, Av. Ergys. (2016). "The Compliance Function in Banks and the Need for Increasing and Strengthening its Role - Lessons Learned from Practice". **European Journal of Sustainable Development.** 5(2): 171-180.

Mrsik, J., Nenovski, T., & Dimov, A. (2017). The Three Line of Defence Model for Effective Risk Management in Local Government. **Economic Development/ Ekonomiski Razvoj.** 19(3): 153.

PDC Informatie Architectuur. (2022). **Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on the Protection of Individuals with Regard to the Processing of Personal Data and on the Free Movement of Such Data (General Data Protection Regulation).** Retrieved 18 May 2022, from https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j4nvgs5kjg27kof_j9vvik7m1c3gyxp/vjvh54kbamzv/f=/10391_15.pdf.

PWC. (2022). **'Know Your Customer: Quick Reference Guide Understanding Global KYC Differences.** Retrieved 23 May 2022, from https://www.pwc.com/gx/en/financial-services/publications/assets/pwc-anti-money-laundering-2016.pdf.

Reding, V. (2012). The European Data Protection Framework for the Twenty-first Century. **International Data Privacy Law.** 2(3): 119-129.

Suwanprateep, D., Paiboon, P., Buranatrevedhya, K., & Yanprasart, J. (2022). The First Thailand Personal Data Protection Act Has Been Passed. **Global Compliance News.** Retrieved 18 May 2022, from https://www.globalcompliancenews.com/2019/03/06/first-thailand-personal-data-protection-act-has-been-passed-20190401/.

The National Archives. (2022). **Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council.** Retrieved 18 May 2022, from https://www.legislation.gov.uk/eudr/1995/46/pdfs/eudr_19950046_adopted_en.pdf.

Voss, W. G. (2016). Internal Compliance Mechanisms for Firms in the EU General Data Protection Regulation. **Revue juridique Thémis de l'Université de Montréal.** 50 (3): 783-820.

การพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินของนิสิตการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา โดยใช้แอปพลิเคชันการออม
Development of Financial Literacy of Social Studies Graduate Students Using a Savings Application

อชิระ อุตมาน[1]
Achira Uttaman

บทคัดย่อ

การพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินของนิสิตการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษาโดยใช้แอปพลิเคชันการออม มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยในครั้งนี้คือ 1) เพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินของนิสิตการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษาโดยใช้แอปพลิเคชันการออม 2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนิสิตการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษาหลังการใช้แอปพลิเคชันการออม โดยมีกลุ่มตัวอย่างคือนิสิตหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา เครื่องมือในการเก็บรวบรวมในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ 1) แอปพลิเคชันการออม 2) แบบสัมภาษณ์ความพึงพอใจต่อการใช้แอปพลิเคชันการออม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เรียบเรียงข้อมูลให้มีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า ประการแรก นิสิตมีความฉลาดรู้ทางการเงินโดยสามารถตั้งเป้าหมายในการวางแผนต่อการออม รู้จักการบริหารจัดการค่าใช้จ่ายที่มีประสิทธิภาพ มีการหารายได้พิเศษระหว่างเรียนและการลงทุนของเพื่อได้ผลตอบแทน ประการที่สอง ผลการศึกษาความพึงพอใจของนิสิตการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษาหลังการใช้แอปพลิเคชันการออมโดยภาพรวมเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: *ความฉลาดรู้ทางการเงิน นิสิตสาขาวิชาสังคมศึกษา แอปพลิเคชันการออม*

Abstract

This research studies the development of financial literacy of social studies graduate students using the savings application. The objectives of this research are as follows: 1) to develop the financial literacy of social studies graduate students in using a savings application and 2) to study the satisfaction of social studies graduate students after using the savings application. The sample group is social studies graduate students.

---

[1]อาจารย์ ดร. ประจำหลักสูตรสังคมศึกษา ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพฯ
Lecturer, Social Studies Program, Department of Sociology, Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University, Bangkok.
Corresponding author e-mail: achirau@g.swu.ac.th
ARTICLE HISTORY: Received 20 October 2023, Revised 15 May 2025, Accepted 28 May 2025

The tools in this research include: 1) savings application and 2) interview form on satisfaction of the use of savings application. The researcher analyzes, synthesizes, and organizes the qualitative data related to the research objectives.

The research shows that, firstly, students have financial intelligence by being able to set goals in planning for savings. Students know how to manage expenses effectively, earn extra income while studying, and invest to get returns. Secondly, the satisfaction of social studies graduate students after using the savings application overall averaged at a high level.

Keywords: *Financial literacy, social Studies graduate students, Savings application*

บทนำ

จากผลการสำรวจทักษะความรอบรู้ทางการเงินของคนในหลายประเทศทั่วโลกพบว่า ระดับทักษะความรอบรู้ทางการเงินอยู่ในเกณฑ์ต่ำ เช่นเดียวกันกับการสำรวจทักษะความรอบรู้ทางการเงินของคนไทยโดย OECD รวมถึงการสำรวจของธนาคารแห่งประเทศไทยร่วมกับสำนักงานสถิติแห่งชาติ ส่งผลให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนต่างให้ความสำคัญที่จะเพิ่มทักษะความรอบรู้ทางการเงินของคนในชาติ (ดลินา อมรเหมานนท์ และ แสงอรุณ อิสระมาลัย. 2561) เพราะหนี้ครัวเรือนไทยที่อยู่ระดับสูงเป็นประเด็นที่ผู้ดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจได้แสดงความกังวลอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากปัญหาดังกล่าวกระทบต่อความยั่งยืนของการเติบโตทางเศรษฐกิจใน 2 มิติด้วยกัน มิติแรกคือเรื่องการใช้รายได้ในอนาคต (การก่อหนี้) เพื่อมาบริโภคในวันนี้มากจนเกินไป ส่งผลให้เศรษฐกิจเติบโตได้ดีในระยะแรก แต่จะแผ่วลงภายหลังตามภาระหนี้จ่ายที่สูง มิติที่สองคือเรื่องเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจการเงิน โดยหนี้ที่สูงสะท้อนถึงความเปราะบางทางการเงินของครัวเรือน ทำให้ภาคครัวเรือนขาดภูมิคุ้มกันและอยู่ในสถานะที่อ่อนไหวต่อความผันผวนทางเศรษฐกิจมากจนเกินไป (too sensitive to economic shocks) เช่น ไม่สามารถจ่ายหนี้ได้เมื่อรายได้ไม่เป็นไปตามคาด หรือเมื่อรายได้จากการทำงานล่วงเวลา (OT) ลดลง เป็นต้น อาการขาดภูมิคุ้มกันดังกล่าวสุ่มเสี่ยงที่เศรษฐกิจจะเผชิญกับปัญหาการผิดนัดชำระหนี้ในวงกว้าง (massive default) ซึ่งจะทำให้เศรษฐกิจชะลอตัวรุนแรงหรือในบางกรณีอาจพัฒนาลุกลามไปสู่วิกฤตทางเศรษฐกิจได้ในที่สุด จะเห็นได้ว่าการก่อหนี้ที่มากจนเกินไปจะมีข้อเสียมากกว่าข้อดีที่ได้จากการเข้าถึงบริการทางการเงินด้านสินเชื่อ (access to credit) จุดสมดุลของการก่อหนี้ที่ดีคือ ระดับหนี้ต้องไม่สร้างปัญหาการผิดนัดชำระหนี้ (NPL) ทั้งในวันนี้และในอนาคต (สรา ชื่นโชคสันต์ ภาวนิศร์ ชัววัลลีและ วิริยะ ดำรงค์ศิริ. 2562: ออนไลน์)

การบริหารเงินและการวางแผนการเงิน ซึ่งเป็นทักษะชีวิตที่สำคัญ จึงเป็นเรื่องที่ไม่ควรมองข้าม แม้จะไม่ได้อยู่ในหลักสูตรการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนนักศึกษาสามารถเรียนรู้และฝึกฝนได้ด้วยตนเองเริ่มต้นจากการบริหารเงินค่าขนมที่ได้รับจากคุณพ่อคุณแม่หรือผู้ปกครอง โดยใช้วิธีจดในสมุดบันทึกหรือใช้ Application บนมือถือ การจดบันทึกรายรับรายจ่ายอย่างสม่ำเสมอ จะยิ่งช่วยให้คิดก่อนใช้ และทำให้มีเงินเหลือเก็บเพิ่มขึ้นได้นอกจากนี้ วัยรุ่นในยุคปัจจุบันมีโอกาสและช่องทางการหารายได้เสริมที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการรับจ้างทำงานพิเศษจากคนในครอบครัว ทำขนม งานฝีมือ สอนพิเศษ ถ่ายรูป ขายของออนไลน์ ฯลฯ ซึ่งนอกจากจะมีรายได้พิเศษและความภูมิใจแล้ว ยังเป็น

การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์อีกด้วย เมื่อเก็บเงินได้มากพอ อาจแบ่งเงินไปใช้จ่ายตามที่ตั้งใจ เช่น เรียนพิเศษ ท่องเที่ยว ฯลฯ (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. 2566: ออนไลน์)

แต่สังคมไทยไม่ค่อยสอนเรื่อง ความรู้ด้านการเงินในสถานศึกษามากนัก ทำให้เยาวชนไม่มีความรู้ด้านการเงินที่พอจะช่วยให้พวกเขามีความฉลาดด้านการเงินมากขึ้น แถมยังมีการสร้างมายาคติฝังลึกเกี่ยวกับความความฉลาดทางการเงินที่ไม่ถูกต้อง บางคนถึงขั้นคิดว่าความฉลาดทางการเงินเป็นเรื่องของคนรวย แต่คุณอภิชิต บาเนอร์จี (Abhijit V. Banerjee) และ เอสแตร์ ดูโฟล (Esther Duflo) นักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบล ผู้เขียนหนังสือเศรษฐศาสตร์ความจน กล่าวไว้ว่า ความจริงแล้วคนที่ไม่ค่อยจะมีตังค์ต่างหากที่ยิ่งต้องมีความฉลาดทางการเงินเป็นพิเศษเพื่อที่จะประคับประคองสุขภาพการเงินของเราให้ไม่ดิ่งลงเหวแย่ไปกันใหญ่ มีสุขภาพทางการเงินที่ดี (Money Fitness) มีสภาวะทางการเงินที่เหมาะสมแก่การใช้ชีวิต เอาตัวรอดในชีวิตประจำวันได้อย่างไม่ขัดสน และมีพื้นฐานที่ดีในการต่อยอดสู่ความร่ำรวยมั่งคั่งในอนาคต โดยมีความฉลาดทางการเงินที่มีแนวทางในการปฏิบัติตน ดังนี้ 1) มีความสามารถในการหารายได้ 2) มีความสามารถในการบริหารจัดการ 3) มีความสามารถในการออม 4) ความสามารถในการลงทุน (ทรูปลูกปัญญา. 2566: ออนไลน์)

ดังนั้นการพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินของนิสิตการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเตรียมความพร้อมให้กับนิสิตก่อนก้าวเข้าสู่บทบาทครูในอนาคต เนื่องจากครูสังคมศึกษามีหน้าที่ส่งเสริมความรู้ด้านเศรษฐกิจและการดำเนินชีวิตอย่างมีวินัยทางการเงินให้กับนักเรียน การพัฒนาทักษะนี้โดยใช้แอปพลิเคชันการออมช่วยให้นิสิตได้เรียนรู้การวางแผนการเงินอย่างเป็นระบบ ฝึกการตั้งเป้าหมายการออม ติดตามความก้าวหน้าทางการเงิน และประเมินพฤติกรรมการใช้จ่ายอย่างมีวินัยผ่านเครื่องมือที่ใช้งานได้จริงในชีวิตประจำวัน การใช้แอปพลิเคชันยังช่วยให้นิสิตมีความตระหนักรู้เกี่ยวกับความสำคัญของการออมและการลงทุนตั้งแต่ในช่วงวัยเรียน สอดคล้องกับแนวทางการสร้างเสริมทักษะชีวิต ที่เน้นการจัดการตนเองในด้านเศรษฐกิจ แอปพลิเคชันการออมยังมีฟังก์ชันให้ความรู้ด้านการเงิน อาทิ การคำนวณดอกเบี้ยสะสม การวางแผนรายรับ-รายจ่าย และการสร้างวินัยทางการเงินระยะยาว การพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินจึงไม่เพียงแต่ช่วยให้นิสิตสามารถบริหารการเงินส่วนตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังส่งผลต่อบทบาทการเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนในอนาคต ทั้งนี้ การบูรณาการการเรียนรู้ผ่านแอปพลิเคชันยังสอดรับกับแนวโน้มการใช้เทคโนโลยีในชีวิตประจำวันของนิสิตยุคดิจิทัล ทำให้การเรียนรู้มีความน่าสนใจและเกิดการนำไปใช้จริงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้นิสิตสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการจัดการทางการเงินได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินของนิสิตการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา โดยใช้แอปพลิเคชันการออม

2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนิสิตการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษาหลังการใช้แอปพลิเคชันการออม

ขอบเขตของโครงการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วย ตัวแปรต้น คือ การใช้แอปพลิเคชันการออม และตัวแปรตาม คือ ความฉลาดรู้ทางการเงินของนิสิตการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีการศึกษา 2565

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นิสิตหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา จำนวน 32 คน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

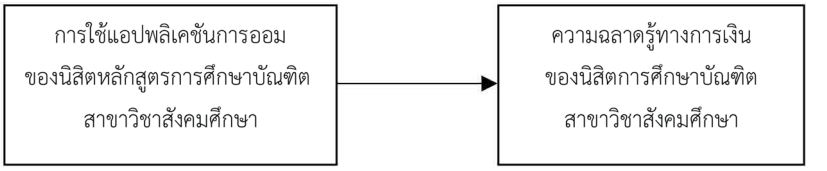

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

1. คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง คือนิสิตการศึกษาบัณฑิต สาขาสังคมศึกษา จำนวน 32 คน
2. ดำเนินการทดลองให้นิสิตใช้แอปพลิเคชันการออมตามระยะเวลาที่กำหนด
3. เก็บข้อมูลหลังการทดลอง โดยการสัมภาษณ์นิสิตเพื่อประเมินความฉลาดรู้ทางการเงินหลังทดลอง และประเมินความพึงพอใจต่อการใช้แอปพลิเคชัน
4. วิเคราะห์และสรุปผล

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยการพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินของนิสิตการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา โดยใช้แอปพลิเคชันการออม สรุปผลตามจุดประสงค์ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินของนิสิตการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา โดยใช้แอปพลิเคชันการออม

ผลการพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินของนิสิตการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา โดยใช้แอปพลิเคชันการออม จากการวิเคราะห์จากแบบสัมภาษณ์ความฉลาดรู้ทางการเงินของนิสิต สามารถสรุปประเด็นได้ดังนี้

1.1 เป้าหมายในการวางแผนต่อการออมของนิสิต

ผลจากการให้นิสิตได้นำแอปพลิเคชันการออมมาประยุกต์ใช้เพื่อการวางแผนการออมเพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินของนิสิตการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา ได้อธิบายความรู้เกี่ยวกับการออมไว้ดังนี้

“ในการเก็บออมเงินนิสิตมีรูปแบบในการออมเงินเก็บดังนี้ คือ 1. การเก็บออมในบัญชีเงินฝากส่วนตัวของตนเอง เพราะ ในการใช้เงินส่วนตัวในแต่ละครั้งเรามักจะมีรายจ่ายขึ้นมาอยู่ตลอด การเก็บเงินในบัญชีส่วนตัวนั้นถือเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่นิสิตสามารถนำเงินไปเก็บออมได้ และนิสิตสามารถนำเงินออกมาใช้จ่ายได้ในกรณีฉุกเฉินได้ 2. การเก็บออมกับผู้ปกครอง เพราะ การฝากเงินกับผู้ปกครองนั้น ได้ผลดีกว่าฝากในบัญชีเงินฝากส่วนตัวของตนเอง เพราะในเมื่อมันเป็นบัญชีของเราก็ง่ายต่อการหยิบยืมและเงินอาจจะหมดบัญชีได้หากเราฟุ่มเฟือย ซึ่งผู้ปกครองจะคอยเก็บเงินไว้ให้เราเพื่อในอนาคตเราจะได้มีเงินออมไว้ใช้ได้”

นิสิตคนที่ 1

“การออมเงินจะออมเป็นรายเดือน เดือนละ 300 บาท เพื่อใช้ในกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็นเพื่อที่จะได้นำเงินส่วนนี้ออกมาใช้จ่าย และมีการออมอีกอย่างคือ ออมเพื่อจะซื้อของที่อยากได้ เช่น อยากได้รองเท้าใหม่ ราคา 4000 บาท ก็จะตั้งระยะการออมว่าจะออมกี่เดือน เดือนละเท่าไหร่ เพื่อที่จะได้ฝึกวินัยการออม และเพื่อสร้างแรงกระตุ้นในการออมเพื่อที่จะได้สิ่งที่ตัวเองอยากได้ โดยที่ไม่เดือดร้อนพ่อแม่ และไม่ได้ขอเงินพ่อแม่เพิ่ม”

นิสิตคนที่ 2

“หากวางแผนค่าใช้จ่าย จริง ๆ อยากออมเงินในแต่ละเดือน ให้ได้เดือนละ 10% 20% 30% และ 40% ของรายได้ ขยับเงินออมเพิ่มขึ้นไปเรื่อย ๆ หากหารายได้ได้มากพอ และนิสิตควรลดค่าใช้จ่ายที่เกินตัวหรือไม่จำเป็นลงให้ได้มากที่สุดแต่ไม่เดือดร้อนร่างกายและจิตใจจนเกินไป ออมเงินด้วยความสุข ซึ่งรูปแบบการออมอีกอย่างหนึ่งของนิสิต คือ การเก็บธนบัตร 50 บาท เมื่อได้รับธนบัตรนี้มาจะไม่ใช้เลย เป็นการฝึกวินัยในการออมของนิสิตอีกทางหนึ่งด้วย เป้าหมายในการออมของนิสิตส่วนมากจะเป็นระยะสั้นกับระยะกลาง ระยะสั้นออมไว้ว่าสิ้นเดือนนี้จะมีเงินเก็บไว้กินชาบูหมูกระทะ หรือปิ้งย่างเป็นการชื่นชมตนเองที่เรียนผ่านมาได้อีกเดือนแล้ว ระยะกลางออมไว้ซื้อของใช้ส่วนตัวต่าง ๆ เช่น ค่าเสื้อผ้า เครื่องประดับเล็ก ๆ น้อย ๆ ส่วนระยะยาวนั้นไม่มีเป้าหมายที่ชัดเจน ออมไว้เผื่อกรณีฉุกเฉินเมื่อเกิดอุบัติเหตุทางการเงิน”

นิสิตคนที่ 3

เห็นได้ว่าการใช้แอปพลิเคชันการออมช่วยเสริมสร้างการวางแผนการออมของนิสิตการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา โดยนิสิตสามารถตั้งเป้าหมายการออมได้อย่างชัดเจนและมีความรับผิดชอบในการติดตามการออมของตนเอง แอปพลิเคชันช่วยให้เห็นภาพรวมการใช้จ่ายและการออมที่เป็นระบบ ส่งผลให้การตัดสินใจทางการเงินมีความรอบคอบและมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยเพิ่มพูนความฉลาดรู้ทางการเงินของนิสิตอย่างยั่งยืน โดยการวางแผนการออมที่ดีสามารถนำไปสู่การพัฒนาความรู้และทักษะในการบริหารการเงินในอนาคต

1.2 การบริหารจัดการค่าใช้จ่ายที่มีประสิทธิภาพของนิสิต

การบริหารจัดการค่าใช้จ่ายที่มีประสิทธิภาพของนิสิตที่มีความสำคัญกับตนเอง การทำให้ตนเองมีเงินเก็บเพิ่มขึ้นจากนิสิตได้บันทึกรายรับ-รายจ่ายของตนเอง ดังข้อความ ที่นิสิตสะท้อนว่า

“นิสิตมีการวางแผนในการบริหารจัดการค่าใช้จ่ายเป็น เดือน และแต่ละวันอย่างไร จงอธิบาย ผมมีการวางแผนและควบคุมค่าใช้จ่ายของตัวเอง โดยการ 1) ตั้งเป้าหมายในการออมให้ชัดเจนจากนั้น แบ่งเงินที่ได้ในแต่ละเดือนออกมาออมก่อน จากนั้นค่อยนำเงินส่วนที่เหลือไปจัดสรรเป็นค่าใช้จ่ายรายวัน 2) ก่อนจะนำเงินไปใช้จ่ายอะไรจะต้องเรียงลำดับความสำคัญโดยจะซื้อสิ่งจำเป็นมาก่อนสิ่งที่อยากได้ 3) ทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายรายวันทุกวัน เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจว่าใช้จ่ายอะไรไปบ้าง มีงบอยู่เท่าไหร่ เป็นต้น เพื่อจะได้เห็นภาพรวมของค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือน”

นิสิตคนที่ 1

“ดิฉันจะออมเงินก่อนใช้จ่ายโดยการหักเงินออม 10% จากรายได้ทั้งหมด (รายได้ – เงินออม = ค่าใช้จ่าย) และหารายได้จากช่องทางอื่น เช่น การทำงาน Part-time ในเวลาว่างช่วงเปิดเทอม รับพิมพ์งาน รับจ้างเขียน/แปลบทความ และรับติวหนังสือในวิชาที่ถนัด เป็นต้น เพื่อเพิ่มจำนวนเงินออม ดิฉันจะแบ่งเป้าหมายในการออมเป็น 3 ระยะ ดังนี้ เป้าหมายระยะสั้น: ออมเงินเพื่อซื้อ ipad เครื่องใหม่ในราคา 15,000 บาท ในอีก 3 เดือนข้างหน้า เป้าหมายระยะกลาง: ออมเงินจำนวน 400,000 บาท เพื่อทำธุรกิจในอีก 3 ปี ข้างหน้า เป้าหมายระยะยาว: ออมเงินจำนวน 15 ล้านบาทเพื่อใช้ในวัยเกษียณอีก 39 ปี ข้างหน้า”

นิสิตคนที่ 2

“การออมจะคำนึงถึงเงินที่ได้ในแต่ละเดือน และเงินที่ใช้ไปในแต่ละเดือน ว่าควรแบ่งสัดส่วนเท่าไร โดยจากรายได้ที่ได้รับในแต่ละเดือน คือ จำนวน 7000 บาท โดยแบ่ง ค่าเดินทางจำนวน 2,000 บาท ค่ากินในชีวิตประจำวัน จำนวน 2,000 บาท ค่าของใช้ จำนวน 1,000 บาท ค่าใช้จ่ายฉุกเฉิน จำนวน 1,000 บาทและแบ่งเก็บเป็นเงินออม จำนวน 1,000 บาท เป็นการออมขั้นต้น หากมีเป้าหมายอื่นที่เพิ่มขึ้น จำเป็นต้องคำนวณ ค่าใช้จ่าย หรือหารายได้เพิ่มมากขึ้นจากเดิม เพื่อไม่ให้กระทบกับเงินที่ได้แบ่งไว้ตามสัดส่วน”

นิสิตคนที่ 3

เห็นได้ว่านิสิตสามารถบริหารจัดการค่าใช้จ่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพหลังจากใช้แอปพลิเคชันการออม ซึ่งช่วยให้นิสิตสามารถติดตามการใช้จ่ายในแต่ละวันและวางแผนการเงินได้อย่างมีระบบ การบันทึกรายรับ-รายจ่ายอย่างต่อเนื่องทำให้เกิดความตระหนักรู้ในการควบคุมค่าใช้จ่ายและลดการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย นอกจากนี้ การตั้งเป้าหมายการออมช่วยเสริมสร้างวินัยทางการเงิน ส่งผลให้นิสิตมีทักษะในการจัดการค่าใช้จ่ายที่ดีขึ้นและสามารถปรับปรุงพฤติกรรมทางการเงินในระยะยาว

1.3 การหารายได้พิเศษระหว่างเรียนของนิสิต

การหารายได้พิเศษระหว่างเรียนของนิสิตเป็นอาชีพเสริมที่ทำแล้วไม่รู้สึกกดดันและเต็มที่อยากทำจริง ๆ มีโอกาสต่อยอดกลายเป็นธุรกิจส่วนตัว โดยได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และสร้างรายได้ นอกจากนี้ยังได้ทำในสิ่งที่ชอบ ตลอดจนช่วยลดภาระทางการเงินของผู้ปกครอง เห็นได้จากความเห็นของนิสิตดังนี้

“ในช่วงระหว่างเรียนนิสิตสามารถหารายได้เพิ่มเติมได้จากการทำงานพาร์ตไทม์ เช่น การรับจ้างเสิร์ฟอาหาร การล้างจานตามร้านอาหาร อีกทั้งการทำงานด้านบริการ เช่น พนักงานต้อนรับที่โรงภาพยนตร์ พนักงานร้านกาแฟ รวมถึงอีกช่องทางที่หารายได้เพิ่มเติมคือ จากการสอนพิเศษให้แก่เด็ก ๆ ที่ต้องการเรียนนอกห้องเรียน โดยเหตุผลในการเลือกทำงานพิเศษนั้น โดยอาจจะเลือกมาจากความเหมาะสมของบุคลิกภาพ ความชื่นชอบสมัครใจที่จะทำ ซึ่งในการทำงานพิเศษนี้อาจได้ผลตอบแทนเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่ก็ถือเป็นอีกทางเลือกหนึ่งสำหรับการมีรายได้ที่นำไปใช้จ่ายในระหว่างเรียนได้”

นิสิตคนที่ 1

“ผมมีการวางแผนในการออมรวมถึงรูปแบบการออม ดังนี้ 1) สร้างนิสัยการออม นำรายได้ที่ได้จากผู้ปกครองและรายได้พิเศษในแต่ละเดือน มาแบ่งประมาณ 5-10% สำหรับการออม ทำแบบนี้จนเป็นนิสัย 2) ใช้เวลาว่างในช่วงปิดเทอมหารายได้พิเศษเพื่อเพิ่มจำนวนเงินออม ผมมีเป้าหมายในการออม ดังนี้ 1) เป้าหมายระยะสั้น: ซื้อโน้ตบุ๊กเครื่องใหม่ในราคา 12,000 บาท ในอีก 5 เดือนข้างหน้า 2) เป้าหมายระยะกลาง: เก็บเงิน 400,000 บาท เพื่อศึกษาต่อปริญญาโทในประเทศอังกฤษ ในอีก 3 ปีข้างหน้า 3) เป้าหมายระยะยาว: เก็บเงินไว้ใช้ในวัยเกษียณจำนวน 1,200,000 บาท”

นิสิตคนที่ 2

“ในช่วงระหว่างเรียนข้าพเจ้าได้หารายได้พิเศษโดยการเป็น TA ของอาจารย์ ซึ่งจะได้รับมอบหมายเป็น ในลักษณะงานครั้งคราว โดยลักษณะงานส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับเอกสาร เช่น การค้นคว้าเอกสาร การจัดเรียงเอกสาร การพิมพ์เอกสาร และงานด้านการเดินเอกสารต่าง ๆ ซึ่งเหตุผลที่เลือกเป็น TA เนื่องจากเป็น การหารายได้แบ่งเบาภาระครอบครัวเรื่องค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน และเป็นอีกหนึ่งช่องทางที่ทำให้เราได้ เรียนรู้กระบวนการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานด้านเอกสาร ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้จริงเมื่อประกอบอาชีพครู ในอนาคต อีกทั้งบางงานที่ได้รับมอบหมายทำให้ต้องศึกษาค้นคว้าเอกสารเพิ่มเติม จึงถือว่านอกจากจะเป็นการหารายได้เสริมแล้ว ยังช่วยให้มีองค์ความรู้เพิ่มเติมด้วย เหตุนี้จึงเลือกประกอบอาชีพเสริมดังกล่าว”

นิสิตคนที่ 3

“นิสิตหารายได้พิเศษจากการทำงานที่คาเฟ่อเมซอน (Part Time) เหตุผลที่เลือกทำงานพิเศษ เพราะอยากช่วยแบ่งเบาภาระของครอบครัวเนื่องจากครอบครัวของนิสิตมีอาชีพเป็นเกษตรกรมีรายได้ที่ไม่คงที่นิสิต จึงเลือกที่จะทำงานพิเศษ และเหตุผลที่เลือกทำงานที่คาเฟ่อเมซอนเนื่องจากทำงานแค่เสาร์อาทิตย์หรือวันที่ ว่างทำให้ไม่กระทบกับการเรียนและกิจกรรมมาก มีค่าตอบแทนที่สมกับการทำงาน มีค่าอาหารกลางวันและ ได้รับเปอร์เซ็นต์ส่วนแบ่งจากการขายทั้งเดือน นอกจากนี้นิสิตยังได้รับทักษะในการทำเครื่องดื่มและในอนาคตนิสิตอาจนำประสบการณ์เหล่านี้ไปต่อยอดได้ นิสิตจึงเลือกทำงานนี้”

นิสิตคนที่ 4

“ประการแรกหากมีเวลาว่าง นิสิตสามารถหารายได้พิเศษจากการไลฟ์สดในแอปพลิเคชัน TikTok ได้ ด้วยความสามารถของนิสิตเอง เป็นการพูดคุยกับผู้คนที่เข้ามาดู ทำให้ได้รับรายได้จากของขวัญที่ผู้ชมมอบให้ ซึ่งเนื้อหาที่นำเสนอในไลฟ์สดก็เป็นแนวความรู้ที่สนุกสนาน ติวเตอร์ ไลฟ์โค้ช พูดคุยสารทุกข์สุขดิบต่าง ๆ เน้นไปที่วัยรุ่นนักเรียนนักศึกษา ซึ่งจะเล่าเป็นประสบการณ์ของนิสิตโดยตรงและผู้รับชมสามารถเข้าถึง เข้าใจในเนื้อหาได้ง่าย แต่รายได้อาจไม่ได้มากนักเพราะกลุ่มเป้าหมายเป็นวัยเรียนยังไม่มีรายได้ หรืออาจจะใช้ความสามารถพิเศษของตนด้านดนตรีและการร้องเพลงก็จะได้รับความสนใจในกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายมากขึ้นและมีรายรับมากขึ้น ซึ่งรายได้จะไม่คงที่ ประการที่สองการทำงานพาร์ทไทม์ในวันเสาร์อาทิตย์และวันหยุด ด้วยวันเวลาและความสะดวกในการเลือกที่จะทำงานไม่เป็นเวลาได้ นิสิตมองว่างานพาร์ทไทม์สามารถหารายได้ที่แน่นอนมากกว่าโดยการนับค่าแรงเป็นชั่วโมง ซึ่งเราสามารถกำหนดรายได้ตามความพยายามในแต่ละวัน”

นิสิตคนที่ 5

เห็นได้ว่านิสิตมีความสามารถในการหารายได้พิเศษระหว่างเรียนจากการวางแผนการใช้จ่ายและการออมได้ดีขึ้น ส่งผลให้นิสิตสามารถบริหารจัดการรายได้จากงานพิเศษได้อย่างมีระเบียบ การหารายได้พิเศษช่วยเสริมสร้างทักษะการจัดการการเงินและลดภาระค่าใช้จ่ายในระหว่างเรียน นอกจากนี้ยังเป็นการฝึกฝนการวางแผนการเงินระยะยาวและการใช้จ่ายอย่างมีสติ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินในอนาคต

1.4 การลงทุนของนิสิตเพื่อได้ผลตอบแทน

การลงทุนจากการที่เก็บออมไว้ไปต่อยอดและสร้างผลกำไรให้งอกเงยได้ ซึ่งเป็นทางเลือกที่ดีกว่าในการลงทุนเราต้องรู้จักเลือกช่องทางในการลงทุนให้เหมาะสมกับความเสี่ยง โดยนิสิตได้อธิบายถึงแนวทางการลงทุนของตนเองเพื่อได้ผลตอบแทนดังนี้

“ในการลงทุนส่วนใหญ่จะเป็นการลงทุนที่เป็นการสร้างอาชีพ ดิฉันเองชอบทำขนมเป็นประจำ ฝึกฝนอยู่บ่อย ๆ ในแต่ละครั้งที่ซื้อวัตถุดิบในการทำขนม จำเป็นต้องซื้อจำนวนที่เยอะ จึงทำให้ขนมมีจำนวนเยอะกว่าคนรับประทาน ดิฉันจึงนำขนมที่ทำในครั้งที่มั่นใจในเรื่องของรสชาติและส่วนผสมที่ถูกต้อง นำไปจำหน่ายที่มหาวิทยาลัยเพื่อสร้างรายได้และไม่ทำให้ขนมเหลือทิ้งขว้าง และนำคำติชมของเพื่อน ๆ หรือคนรับประทานมาปรับปรุงในสูตรเพื่อพัฒนาให้ดีขึ้นและเพื่อลูกค้าที่มากขึ้น จึงทำให้ดิฉันมีรายได้พิเศษขึ้นมา ดิฉันจึงคิดว่าเป็นการลงทุนในช่องทางหนึ่ง”

นิสิตคนที่ 1

“นิสิตเคยมีการลงทุนเหรียญดิจิทัล ใน Bitkub ซึ่งนิสิตสามารถทำกำไรได้จากกราฟตารางขึ้นลงของหุ้นและการขึ้นลงของตลาดได้ โดยตอนนั้นนิสิตได้ฝากเงินเข้า wallet 500 บาท เมื่อกราฟพุ่งสูงขึ้นทำให้ได้กำไรเพิ่มขึ้นตามปริมาณที่ไม่แน่นอน แต่นิสิตสามารถได้กำไรเพิ่มมาจากเดิม 100 บาท แต่ในการลงทุนนั้นมีความเสี่ยง เพราะกราฟนั้นผันผวนอยู่ตลอดเวลานั่นเอง”

นิสิตคนที่ 2

“ประสบการณ์ซื้อโมเดลตัวการ์ตูนมาจากความชื่นชอบของตนซึ่งเป็นการเก็บเงินซื้อเอง แต่พอไม่ได้รู้สึกชอบแล้ว จึงได้มีการขายต่อทางอินเตอร์เน็ต และได้ราคาดีมาก เนื่องจากเป็นโมเดลที่เลิกผลิตแล้ว”

นิสิตคนที่ 3

“ประสบการณ์การลงทุนของนิสิตนั้นน้อยมาก ช่วงมัธยมศึกษาตอนปลายนิสิตเคยลงทุนขายแซนด์วิชที่โรงเรียน ชิ้นละ 10 บาท นิสิตลงทุนกับเพื่อน 3 คน ผลัดกันทำคนละสัปดาห์เป็นเวลา 3 เดือน ซึ่งมีการโพสต์ขายในเฟซบุ๊กส่วนตัวของเพื่อนทั้ง 3 คน กลุ่มเป้าหมายจะเป็นนักเรียนและครูในโรงเรียน ผลตอบรับดีมาก ๆ เรานำยอดขายไปต่อทุนเรื่อย ๆ แบ่งรายได้กันทุก 2 สัปดาห์ จำได้ว่า ได้กันคนละ 600-800 บาท เป็นการลงทุนครั้งแรกที่ถือว่าประสบผลสำเร็จระดับหนึ่งแต่ด้วยภาระงานและกิจกรรมที่มากขึ้นพวกเราจึงหยุดขาย ประสบการณ์การลงทุนอีกอย่างหนึ่งคือการซื้อลอตเตอรี่ นิสิตซื้อลอตเตอรี่ทุกงวดตั้งแต่นิสิตอายุ 20 ปีบริบูรณ์ ในเป๋าตังค์ งวดละประมาณเกือบ 2,000 บาท ซึ่งซื้อมาติดต่อกัน 6 เดือนติด ไม่เคยถูก นิสิตหยุดซื้อไปตั้งแต่เดือนเมษายนจนถึงทุกวันนี้ นิสิตรับความเสี่ยงที่มากของการลงทุนลอตเตอรี่ไม่ไหว เพราะไม่มีรายได้ใช้เงินออมจนเกือบหมด ทุกการลงทุนมีความเสี่ยง นิสิตจึงตระหนักได้ว่า ควรลงทุนในสิ่งที่มั่นคงมากกว่านี้”

นิสิตคนที่ 4

“งานขายหนังสือ ผมเป็นคนชอบอ่านหนังสือ ตั้งแต่สมัยประถม ทำให้ที่บ้านผมมีหนังสือเก่า ๆ ที่อ่านจบแล้วจำนวนเยอะมาก และหลากหลายประเภทไม่ว่าจะเป็น หนังสือการ์ตูน นิตยสารเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ หนังสือแบบเรียน และหนังสือเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ เป็นต้น โดยผมได้นำหนังสือเหล่านั้นมาโพสต์ขาย ถูก ๆ ในช่องทางกลุ่มเฟซบุ๊ก เช่น หนังสือมือสอง (ซื้อ-ขาย) ตลาดหนังสือมือสอง หนังสือเก่า ทุกแนว หนังสือเรียนมือสอง (90-100%) เป็นต้น ให้กับคนที่อยากอ่าน นอกจากจะเป็นรายได้พิเศษให้ตัวผมเองแล้ว ยังเป็นการเพิ่มพื้นที่จัดเก็บสิ่งของภายในบ้านอีกด้วย”

นิสิตคนที่ 5

“นิสิตเคยเปิดร้านขายของออนไลน์ เนื่องจากเป็นการเริ่มต้นของความอยากรู้อยากลองและอยากหารายได้เสริมในสมัยเรียนมัธยม จึงเริ่มต้นจากจุดเล็ก ๆ ขอเงินจากพ่อแม่มาเป็นเงินลงทุนซื้อของในจำนวนที่ไม่มาก ซึ่งเป้าหมายสำคัญของการขายของนี้คือ นิสิตอยากเรียนรู้ผ่านประสบการณ์อยากลองคิดออกแบบและวางแผนการขายด้วยตัวเองโดยใช้ความรู้ที่ตนเองพอจะมีและศึกษาเพิ่มเติมด้วยตัวเอง นิสิตจึงตั้งเป้าหมายง่าย ๆ ให้กับตัวเองคือ “ขายของยังไงก็ได้ให้ได้เงินทุนกลับคืนมา และมีกำไร” ซึ่งกำไรจะมากหรือน้อยยังไม่ใช่ประเด็นสำคัญขอเพียงแต่ “ขายยังไงไม่ให้ขาดทุน” เพราะเป็น

เพียงการเริ่มต้นที่นิสิตอยากลองเรียนรู้ด้วยตนเอง จนนิสิตก็สามารถทำได้ตามเป้าที่ตั้งไว้ ได้เงินทุนกลับคืนมา นิสิตจึงนำเงินทุนไปคืนให้กับพ่อแม่ แต่พ่อแม่ก็ให้เก็บไว้ นิสิตจึงมีเงินออม และนอกจากจะได้เงินทุน นิสิตก็ยังขายของได้กำไร ประสบการณ์การลงทุนในครั้งนี้จึงถือเป็นประสบการณ์ที่ดีและนิสิตก็รู้สึกภูมิใจในตัวเองที่สามารถกล้าที่จะเสี่ยงและเรียนรู้ด้วยตัวเอง ซึ่งหากมีโอกาสและมีเงิน นิสิตก็อยากจะลองลงทุนในรูปแบบอื่น ๆ ที่ไม่ใช่การลงทุนเพื่อขายของ”

นิสิตคนที่ 6

ตารางที่ 1: ผลค่าคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจของนิสิตการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษาหลังการใช้แอปพลิเคชันการออม

ประเด็น	$\bar{\chi}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1.) ด้านการติดตั้งใช้งานและการล็อกอินเข้าใช้ระบบ			
1.1) การดาวน์โหลดแอปพลิเคชันฯ	4.5	0.05	ดีมาก
1.2) การติดตั้งแอปพลิเคชันฯ	4.6	0.05	ดีมาก
1.3) การล็อกอินเข้าแอปพลิเคชันฯ	4.6	0.05	ดีมาก
คะแนนเฉลี่ยรวมด้านการติดตั้งใช้งานและการล็อกอินเข้าใช้ระบบ	**4.5**	**0.05**	**ดีมาก**
2.) ด้านการใช้งานแอปพลิเคชันฯ ในภาพรวม			
2.1) ความเหมาะสมของเมนูการใช้งาน	4.7	0.05	ดีมาก
2.2) ความง่ายในการใช้งาน	4.8	0.05	ดีมาก
2.3) ความเร็วของแอปพลิเคชันฯ	4.8	0.05	ดีมาก
2.4) ความเสถียรของแอปพลิเคชันฯ	4.7	0.05	ดีมาก
คะแนนเฉลี่ยรวมด้านการใช้งานแอปพลิเคชันฯ ในภาพรวม	**4.7**	**0.05**	**ดีมาก**
คะแนนเฉลี่ยรวมทั้งหมด	**4.6**	**0.05**	**ดีมาก**

เห็นได้ว่านิสิตมีความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับการลงทุนและสามารถเลือกลงทุนเพื่อให้ได้ผลตอบแทนที่ดีขึ้น โดยนิสิตสามารถวางแผนการลงทุนได้อย่างมีระบบและมีการประเมินความเสี่ยงอย่างรอบคอบ การลงทุนไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มรายได้ แต่ยังส่งเสริมให้มีความเข้าใจในกลไกการเงินและการบริหารจัดการเงินอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังพัฒนาความมั่นคงทางการเงินในระยะยาวได้อย่างยั่งยืน

2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนิสิตการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษาหลังการใช้แอปพลิเคชันการออม

ความพึงพอใจของนิสิตการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษาหลังการใช้แอปพลิเคชันการออม จากการวิเคราะห์แบบประเมินความพึงพอใจและแบบสัมภาษณ์ความพึงพอใจของนิสิตสามารถสรุปได้ดังนี้

จากตารางที่ 1 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนิสิตการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา หลังการใช้แอปพลิเคชันการออม พบว่า 1.) ด้านการติดตั้งใช้งานและการล็อกอินเข้าใช้ระบบ 1.1) การดาวน์โหลดแอปพลิเคชันฯ 1.2) การติดตั้งแอปพลิเคชันฯ 1.3) การล็อกอินเข้าแอปพลิเคชันฯ นิสิตมีความพึงพอใจด้านการติดตั้งใช้งานและการล็อกอินเข้าใช้ระบบอยู่ในระดับมากที่สุด 2.) ด้านการใช้งานแอปพลิเคชันฯ ในภาพรวม 2.1) ความเหมาะสมของเมนูการใช้งาน 2.2) ความง่ายในการใช้งาน 2.3) ความเร็วของแอปพลิเคชันฯ และ 2.4) ความเสถียรของแอปพลิเคชันฯ นิสิตมีความพึงพอใจด้านการใช้งานแอปพลิเคชันฯ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนผลจากการสัมภาษณ์เห็นได้ว่านิสิตมีความพึงพอใจในการใช้แอปพลิเคชันช่วยในการติดตามและวางแผนการออมเงินอย่างเป็นระบบ การใช้งานที่ง่ายและรวดเร็วทำให้สามารถจัดการการเงินได้ดีขึ้น ซึ่งช่วยให้นิสิตมีวินัยในการออมและเพิ่มทักษะการบริหารการเงินส่วนบุคคล นอกจากนี้ นิสิตยังมีความคิดเห็นว่าแอปพลิเคชันนี้ช่วยให้เห็นภาพรวมของการใช้จ่ายและการออมในแต่ละเดือน ซึ่งช่วยให้การตัดสินใจทางการเงินมีความรอบคอบและมีประสิทธิภาพมากขึ้น การนำแอปพลิเคชันมาใช้ในชีวิตประจำวันจึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินของนิสิตได้อย่างดี

อภิปรายผล

1. เพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินของนิสิตการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษาโดยใช้แอปพลิเคชันการออม

ผลการพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินของนิสิตการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษาโดยใช้แอปพลิเคชันการออม จากการวิเคราะห์จากแบบสัมภาษณ์ประเด็นเกี่ยวกับความฉลาดรู้ทางการเงินของนิสิต เห็นได้ว่านิสิตสามารถมีเป้าหมายในการวางแผนต่อการออมของนิสิต ที่สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ตามทฤษฎีของ Kolb (1984) เนื่องจากการเรียนรู้เกิดขึ้นจากประสบการณ์จริงและการสะท้อนผลจากประสบการณ์นั้น การใช้แอปพลิเคชันการออมช่วยให้นิสิตมีประสบการณ์การบริหารจัดการเงินในชีวิตจริง ผ่านการตั้งเป้าหมายการออมและการติดตามผล ทำให้นิสิตเรียนรู้จากการกระทำและประเมินผล และสัมพันธ์กับทฤษฎีการสร้างแรงจูงใจโดยทฤษฎีนี้เน้นความสำคัญของการมีแรงจูงใจในการเรียนรู้และการกระทำ การใช้แอปพลิเคชันการออมช่วยกระตุ้นให้นิสิตเห็นผลของการออมและบริหารเงิน ทำให้เกิดแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางการเงินและส่งเสริมความมีระเบียบในการออม (Deci & Ryan. 2000) และสอดคล้องกับผลงานวิจัยที่ศึกษาเป้าหมายของการออมเงิน (Saving goal) ที่เป็นไปตามลำดับขั้นความต้องการ 5 ขั้นของ Maslow ในผู้ใหญ่วัยเริ่ม (อายุประมาณ 20-25 ปี) ที่มีงานทำ ผู้ใหญ่ในกลุ่มนี้ได้ให้ตัวอย่างเป้าหมายของการออมเงินในแต่ละขั้นไว้ ดังนี้ 1) การตั้งเป้าหมายการออมเงินเพื่อความต้องการด้านร่างกาย เช่น ออมเงินเพื่อซื้อของจำเป็นในบ้าน ออมเงินเพื่อซื้อยารักษาโรค 2) การตั้งเป้าหมายการออมเงินเพื่อความต้องการความมั่นคงปลอดภัย เช่น ออมเงินไว้เผื่อตกงานกะทันหัน ออมเงินเพื่อใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน 3) การตั้งเป้าหมายการออมเงินเพื่อความต้องการความรัก เช่น ออมเงินไว้สำหรับการดูแลครอบครัว ออมเงินเพื่อเลี้ยงดูบุตร 4) การตั้งเป้าหมายการออมเงินเพื่อความต้องการที่จะรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า เช่น ออมเงินเพื่อซื้อของใช้เสริมความงาม ออมเงินไว้เพื่อเรียนต่อหรือหาประสบการณ์เพิ่มเติม และ 5) การตั้งเป้าหมายการออมเงินเพื่อความต้องการที่จะเข้าถึงศักยภาพของตนเอง เช่น ออมเงินไว้เพื่อสร้างธุรกิจของตัวเอง เพื่อจะได้ทำในสิ่งที่อยากจะทำหรือได้ทำในสิ่งที่รัก (จิรภัทร รวีภัทรกุล.

2565: ออนไลน์) การบริหารจัดการค่าใช้จ่ายที่มีประสิทธิภาพของนิสิต สามารถวางแผนบริหารจัดการด้วยการวางเป้าหมายการใช้เงินที่ชัดเจน และคุ้มค่ามากที่สุด โดยมีการจัดลำดับความสำคัญของการวางการใช้เงินในระยะสั้นและระยะยาว การหารายได้พิเศษระหว่างเรียนของนิสิต การลงทุนของนิสิตเพื่อได้ผลตอบแทน ซึ่งเห็นได้จากตัวอย่างผลจากการสัมภาษณ์นิสิต “ผมสามารถหารายได้เสริมระหว่างเรียนด้วยการนำเงินเก็บบางส่วนไปใช้ในการลงทุนครับ เช่นการลงทุนในสกุลเงินดิจิตอลต่าง ๆ การซื้อสลากออมสิน และการเทรดหุ้นครับ เนื่องจากมีความสะดวก รวดเร็ว สามารถจัดสรรเวลาในการเรียน การหารายได้พิเศษ และการดำเนินชีวิตในแต่ละวันได้อย่างมีระบบครับ และสำหรับการบริหารค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือนของผม ผมแบ่งเงินไว้สามส่วนหลัก ๆ คือ 1) เงินสำหรับค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน 2) เงินสำรองใช้ในยามจำเป็น 3) เงินสำหรับการลงทุน และ 4) เงินสำหรับใช้จ่ายฟุ่มเฟือย โดยแบ่งอัตราส่วน 40:40:15:5 ครับ และในแต่ละวันจะกำหนดเงินในการใช้ต่อวันที่ประมาณ 250 บาทครับ ทั้งค่าอาหาร ค่าการเดินทาง ให้ไม่เกิน 250 บาท ต่อวันครับ ซึ่งถ้าในแต่ละวันมีเงินเหลือ ก็จะนำจำนวนเงินเหล่านั้นไปเก็บออมต่อครับ ซึ่งการวางแผนการออมของผมจะเป็นในรูปแบบการประหยัดเงินเพื่อออมครับ เงินที่เหลือจากการใช้จ่ายแต่ละวัน และเงินที่ได้จาการลงทุนบางส่วนจะถูกหักหรือนำมาเก็บเป็นเงินออมครับ”

2. ความพึงพอใจของนิสิตการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา หลังการใช้แอปพลิเคชันการออม

ผลการศึกษาความพึงพอใจของนิสิตการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา หลังการใช้แอปพลิเคชันการออมพบว่า 1.) ด้านการติดตั้งใช้งานและการล็อกอินเข้าใช้ระบบ 1.1) การดาวน์โหลดแอปพลิเคชันฯ 1.2) การติดตั้งแอปพลิเคชันฯ 1.3) การล็อกอินเข้าแอปพลิเคชันฯ นิสิตมีความพึงพอใจด้านการติดตั้งใช้งานและการล็อกอินเข้าใช้ระบบอยู่ในระดับมากที่สุด 2.) ด้านการใช้งานแอปพลิเคชันฯ ในภาพรวม 2.1) ความเหมาะสมของเมนูการใช้งาน 2.2) ความง่ายในการใช้งาน 2.3) ความเร็วของแอปพลิเคชันฯ และ 2.4) ความเสถียรของแอปพลิเคชันฯ นิสิตมีความพึงพอใจด้านการใช้งานแอปพลิเคชันฯ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดเนื่องจากแอปพลิเคชันสามารถติดตั้งใช้งานและการล็อกอินเข้าใช้ระบบได้ง่ายสะดวก มีเมนูการใช้ที่ง่ายไม่ซับซ้อนตลอดจนมีความเสถียรในการใช้งาน โดยที่นิสิตมีทัศนคติที่ดีต่อการออมผ่านแอปพลิเคชันเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมพฤติกรรมการออมของนิสิต (วิไลลักษณ์ เสรีตระกูล. 2557) และจากตัวอย่างผลการสัมภาษณ์ที่สะท้อนความพึงพอใจในการใช้แอปพลิเคชันการออมพบว่า ... “นิสิตเลือกใช้ make by Kbank โดยประโยชน์ที่ได้จากการออมเงินในแอปนี้คือ แอปนี้สามารถเก็บเงินและจ่ายได้เหมือนบัญชีธนาคารทั่วไป แต่ความพิเศษของแอปพลิเคชันคือ สามารถแบ่งกระเป๋าเก็บเงินได้ เพื่อให้เป็นไปตามเป้าที่เราอยากออมเงิน เช่น สร้างกระเป๋าเก็บเงินสำหรับเที่ยว ซื้อของ หรือสร้างเป็นกระเป๋าเงินเก็บห้ามใช้ โดยในแอปนี้เราสามารถตั้งรหัสหรือกุญแจล็อคกระเป๋าเพื่อไม่ให้เราใช้ได้ และยังเลือกใช้จ่ายเงินจากแต่ละกระเป๋าที่สร้างไว้ได้ด้วย ถือเป็นแอปที่ใช้ได้ง่าย มีรูปแบบที่น่าสนใจและสะดวกต่อการใช้งาน ทำให้การวางแผนการออมเงินของนิสิตเป็นไปได้ง่ายและรวดเร็ว เนื่องจากนิสิตแค่ออมเงินเข้าเลขที่บัญชีของตัวเอง ก็สามารถจัดสรรเงินไปตามเป้าหมายการใช้เงินหรือการออมเงินของนิสิตได้เลย”

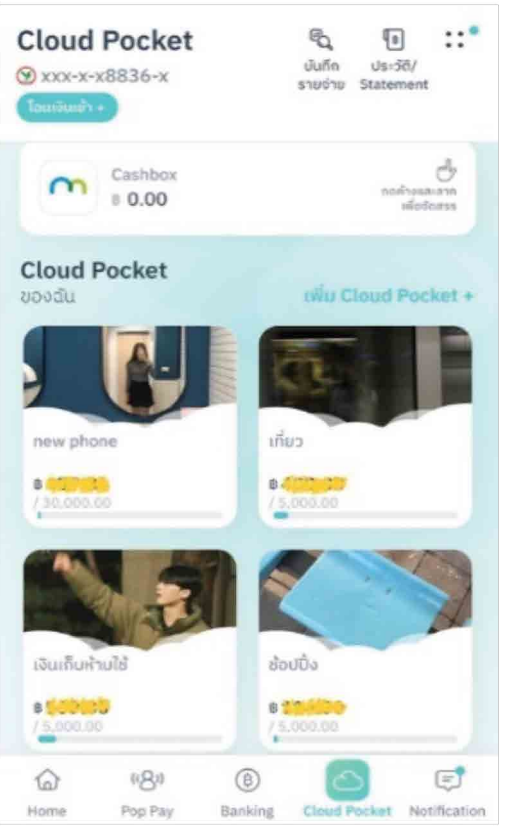

ภาพประกอบที่ 2 ตัวอย่างหน้าการใช้งานแอปพลิเคชัน make by Kbank

และอีกหนึ่งตัวอย่างที่สะท้อนถึงความพึงพอใจในการใช้แอปพลิเคชันการออม ...“แอปพลิเคชันที่ดิฉันเลือกใช้คือ Set Happy Money App โดยประโยชน์ที่ได้จากการออมเงินในแอปนี้คือ เป็นแอปของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เนื่องจากเป็นแอปพลิเคชันที่ช่วยเรื่องการบริหารจัดการเงินออมได้โดยเราสามารถบันทึกรายรับรายจ่ายในแต่ละวัน อีกทั้งแอปพลิเคชันนี้ยังช่วยคำนวณเป้าหมายทางการเงินให้เราด้วย จากรูปจะเห็นได้ว่าดิฉันมีการวางแผนเป้าหมายการออมเงินไว้ในระยะเวลา 1 ปี จำนวน 80,000 บาท ซึ่งแอปพลิเคชันนี้มีประโยชน์ในการช่วยคำนวณว่าในแต่ละวัน แต่ละเดือน หากดิฉันต้องการ ออมเงินให้ได้ตามเป้าหมายจะต้องออมเท่าไร และแอปพลิเคชันนี้ยังมีการแจ้งเตือนการออมเงินเพื่อป้องกัน การลืมในแต่ละวันหรือแต่ละเดือนตามที่เราตั้งการแจ้งไว้ได้ด้วย ซึ่งในหน้ารวมเป้าหมายจะมีการแสดงเปอร์เซ็นต์ว่าเราทำตามเป้าหมายไปได้เท่าไรแล้ว ถือว่าเป็นแอปพลิเคชันที่ใช้งานง่ายและสะดวกในการบริหาร และวางแผนเงินออมของดิฉันนั่นเอง”

ภาพประกอบที่ 3 ตัวอย่างหน้าการใช้งานแอปพลิเคชัน Set Happy Money App

เอกสารอ้างอิง

ทรูปลูกปัญญา. (2564). **คุณเป็นคนที่มีความฉลาดทางการเงินพอหรือเปล่า?.** สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2566, จาก https://www.trueplookpanya.com/knowledge/content/90507-lifeandretirementpla-careerdevelopment-

จิรภัทร รวีภัทรกุล. (2565). **การตั้งเป้าหมายการออมเงิน.** สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2566, จาก https://www.psy.chula.ac.th/th/feature-articles/saving-goal

ดลินา อมรเหมานนท์ และ แสงอรุณ อิสระมาลัย. (2561). **ทักษะทางการเงินกับการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรกรณีศึกษาจังหวัดตรัง.** สงขลา: คณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2566). **ทำไมต้องวางแผนการใช้เงิน.** สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2566, จากhttps://www.set.or.th/th/education-research/education/happymoney/knowledge/article/13-why-financial-planning-is-important

วิไลลักษณ์ เสรีตระกูล. (2557, มกราคม-มีนาคม). ปัจจัยในการทำนายพฤติกรรมการออมของนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร. **สุทธิปริทัศน์.** 28(85): 300-315.

สรา ชื่นโชคสันต์ ภาวนิศร์ ชัววัลลี และ วิริยะ ดำรงค์ศิริ. (2562). **8 ข้อเท็จจริง ปัญหาการเงินของครัวเรือนไทย.** สืบค้นเมื่อ 3 มกราคม 2566, จาก https://www.bot.or.th/th/research-and-publications/articles-and-publications/articles/Article_30Oct2019.html

Kolb, D. A. (1984). **Experiential Learning: Experience As the Source of Learning and Development.** Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The “What” and “Why” of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior. **Psychological Inquiry.** 11(4): 227-268.

มุมมองทางสังคมต่อชุมชนเกย์: การศึกษาเชิงเปรียบเทียบทัศนคติของเจนวายและเจนซีที่มีต่อเกย์
Social Perceptions of Gay Community: A Comparative Study on Gen Y and Gen Z's Attitudes towards Gay

Hoi Yee Chan[1] and Jirayut Monjagapate[2]

Abstract

This research seeks to examine the attitudes of Generation Y and Generation Z towards gay males in two Asian locales: Bangkok, Thailand, and Gwangju, South Korea. To achieve this purpose, the study addresses two primary questions: 1) what are the perceptions Generation Y and Generation Z have regarding gay males? and 2) how do attitudes towards gay males differ between the two regions? A mixed-methods approach, integrating quantitative and qualitative methodologies, is utilized to investigate the social perspectives surrounding gay males. The findings reveal several key themes, including the social acknowledgment of gay individuals, the imperative for anti-discrimination laws concerning sexual orientation, the dynamics of homosexual identity expression and suppression, and the portrayal of gay individuals in popular culture and media. Additionally, the influence of power structures is recognized as a persistent factor in gay politics, while religious beliefs and contemporary pop culture also play significant roles in determining the potential for further normalization of gay individuals within the social fabric of these regional contexts.

Keywords: *Gay, LGBT, Sexual minorities, Bangkok, Thailand, Gwangju, South Korea, Human rights*

Introduction

Queer studies often examine societal perceptions of sexual minorities, typically addressing the collective view of the LGBTQ community; however, it is crucial to recognize that each subgroup within this umbrella is perceived differently and may encounter varying degrees of social discrimination and stigma. Within this framework,

---

[1]Master's degree graduate in Global NGO Program, Chonnam National University, South Korea.
[2]Master's degree student in Economics, Korea University, South Korea
Corresponding author e-mail: jirayut.monjagapate@gmail.com
ARTICLE HISTORY: Received 18 June 2024, Revised 22 February 2025, Accepted 4 June 2025

gay males frequently occupy a particularly marginalized social position, largely due to pervasive societal prejudices directed at them. This marginalization is reflected in the prevalence of mistreatment and violence specifically targeting gay males, as evidenced by instances of homophobic bullying (Gray. 2014) and sexual assaults against gay men (Javaid. 2017). Given the scarcity of queer research focusing on gay males within the Asian context, this study seeks to explore the attitudes of Generation Y and Generation Z towards a specific gay male community, with a focus on two Asian nations: Thailand and South Korea.

Thailand is labelled as one of the LGBTQ friendly countries in Southeast Asia country. Its openness on discussing LGBTQ issues can be found in today's LGBTQ series and movies, especially on a man who loves man- so-called "Boy's Love (BL)" movies have been increasing drastically. Koaysomboon (2020) mentioned that in 2020, the number of users using LINE TV to watch "Boy's Love" series is counted 20% out of total LINE TV users, which had increased approximately 15% compared to 2019. In addition, this content used to be consumed by 18-25 years old users, but nowadays the statistics indicated the users aged 65 years old and above are also watching BL series.

On the other hand, South Korea has been criticized for its relatively slow progress in terms of tolerance toward homosexuality compared to other developed democratic countries, despite the increasing media coverage of the heterosexual community (Rich & Eliassen. 2020).

Stemming from the phenomenon, the study aims to seek: (1) what the perceptions of the Gen Y and Gen Z towards gay males are; and (2) the differences between two regions' attitudes toward gay males.

A mixed method of combing quantitative and qualitative approaches is utilized to examine Gen Y and Gen Z's attitudes towards gay male community.

Literature Reviews

The study begins by defining LGBTQ and then explores the theoretical foundations of the research, adopting a constructionist perspective to view homosexuality as a modern construct.

1. Definition of LGBTQ+

To understand the first key component—the definition of LGBTQ—Oxford Learner's Dictionary (n.d.) defines the term as standing for lesbian, gay, bisexual, transgender, and queer (or questioning). This definition is similar to that of the United Nations Free & Equal (n.d.), which defines LGBT as "lesbian, gay, bisexual, and transgender,"

and “LGBTI” as “lesbian, gay, bisexual, transgender, and intersex.” Thus, the term LGBT refers to the diversity of sexual orientations and gender identities. This term is commonly used by many to describe people’s gender identities.

2. Foucault’s Constructionist Perspective on Homosexuality

Michel Foucault’s work is renowned for its comprehensive examination of homosexual identities, delving into the historical roots of how sexuality had been shaped by societal regulations and the control of regimes over time in specific contexts. (Foucault. 1978) This research particularly draws on his theoretical insights into power relations and knowledge systems, which are believed to shape social discourse surrounding LGBT issues across different regions.

The three major explicit codes emerged up to the end of the eighteenth century that govern the sexual practices —canonical law, the Christian pastoral, and civil law (Foucault. 1978) continue to resonate today. While canonical law and the Christian pastoral are less dominant nowadays, in Korea, the religious authority of the Christian church remains highly influential in shaping the public’s perception of “legitimate sexual behaviors.” Christianity and Protestantism still exert significant influence, especially in non-capital, regional cities like Gwangju. The religious framework that upholds heterosexuality as the moral norm continues to deeply impact sexual ethics, making it especially difficult for younger generations to break free from these religious influences.

Civil law undeniably continues to play a crucial role in regulating sexual behaviors in modern days. Laws governing marriage and adultery establish the legal framework for distinguishing licit and illicit sexual behaviors and reflect the extent of LGBT rights in a given country.

Drawing on Michel Foucault (1978)’s constructionist perspective regarding explicit codes, this research analysis attempts to interpret the research findings in relation to religious authority, religious ideology, and civic law as they pertain to LGBT issues.

3. LGBTQ Acceptance in Bangkok

Thailand, particularly Bangkok, is often considered one of the most LGBTQ-friendly destinations in Southeast Asia. This acceptance can be demonstrated as follows.

In terms of regulations, Thailand had previously faced delays in legalizing same-sex marriage. In 2024, Thai lawmakers began discussing the legalization of same-sex marriage, with the act expected to be approved by the end of the year (Head & Ng. 2024). The proposed same-sex marriage act includes the following key provisions:

1. Same-sex couples, officially referred to as “civil partners,” would have property rights similar to those of heterosexual spouses.

2. Same-sex couples would have the right to adopt children.

3. Upon the death of one partner, the surviving partner would have rights to manage the deceased’s estate, similar to those of a husband or wife (with “husband and wife” referring to heterosexual marriages).

4. The act also includes provisions for filing a petition for divorce (BBC News Thailand. 2020a).

The Constitutional Court postponed the consideration of marriage equality multiple times, including a delay to December 2021. However, with the recent legalization of same-sex marriage, Thailand has now granted equal marital rights to same-sex couples, marking a significant step toward true legal equality (Friberg-Storey. 2025).

From these points, the same sex marriage act (civil partner) is trying to support the gender equality and equity in Thai society. As Monjagapate & Rungkittanasan (2019) discuss the acceptance of LGBTQ individuals in Bangkok, they conducted interviews with 300 Thai Gen Z individuals. The interviewees were asked to rate their responses on a scale from 1 to 5, where 1 indicated strong disagreement and 5 indicated strong agreement. The results show that Gen Z people agree that LGBTQ having legal protections is acceptable (4.37/5), being LGBTQ is normal (4.32/5), and importantly, having LGBTQ in family is acceptable (4.36/5).

In addition, Monjagapate & Rungkittanasan (2019) highlighted some misunderstandings regarding the definition of being LGBT. They pointed out that, at times, people mistakenly associate LGBT identity with individuals who wish to change their gender, rather than understanding it as referring to those who are attracted to the same sex.

Moreover, Cabezón (2017) explains how traditional Vinaya interpretations uphold heterosexual norms then Buddhist teachings focus primarily on compassion. Since traditional Buddhist history excluded LGBTQ people from monastic life new interpretations of classic texts now support a more inclusive environment for spiritual groups. The author uses multiple disciplines including history together with texts and anthropology to analyze Buddhist sex ethics thus illustrating complex doctrinal and cultural relationships that form the basis of personal expressions. Through his research he adds important knowledge to all three fields of Buddhist studies, gender studies, and South Asian history as he reveals changes in religious traditions due to changing understandings of sexuality and gender.

Table 1: Perspective on Definition of Being Third Gender (LGBTQ) (Unit: Percent)

Gender of Interviewees (gen z)	Perspective on definition of being third gender (LGBTQ)				
	A man wants to be a woman	A woman wants to be a man	Homosexual (a man loves a man)	Homosexual (a woman loves a woman	Bisexual
Female	78.39	66.04	50.00	45.06	38.27
Male	75.22	56.63	58.40	49.55	40.70
Third gender	45.83	41.66	58.33	37.50	58.33

Source: Monjagapate & Rungkittanasan (2019)

Although there are still many misconceptions about the LGBTQ community, if we compare the past to the present, Thai society has become much more accepting and understanding of LGBTQ people, recognizing them as normal citizens who exist in society. The term “normal” refers to the way society treats all individuals, ensuring that everyone receives the same rights and legal protections, regardless of differences in sexual orientation. It also encompasses how individuals personally perceive LGBTQ+ people.

4. LGBTQ Acceptance in Gwangju

In South Korea, the LGBTQ+ community continues to face various challenges. Despite the nation’s rapid economic and technological progress, there are no federal protections for LGBTQ citizens, and restrictive, discriminatory policies remain, especially within the military. Issues such as bullying, harassment, inadequate mental health support, exclusion from educational curricula, and gender identity discrimination—particularly in schools—are widespread. In addition, same-sex couples are not allowed to jointly adopt children (Human Rights Watch. 2021).

The public’s attitude toward the LGBTQ+ community is also evident in South Korea’s LGBT rights movement, where challenges stemming from social stigma and strong conservative religious opposition continue to be significant. Despite increasing visibility of LGBTQ+ issues, the community frequently faces violence, including anti-gay protests at regional LGBT events. For example, the first queer festival in Incheon, held in 2018, faced significant delay due to insufficient government support. Around 1,000 Christian protesters gathered, leading to physical assaults and verbal abuse directed at LGBTQ+ individuals (Lee. 2022). Prior to this, the inaugural queer festival in Gwangju also encountered similar challenges involving clashes between religious groups and LGBTQ+ supporters (Dolson. 2018; Kang. 2018).

By acknowledging that the aforementioned issues are primarily observed in non-capital regions, this research has selected the metropolitan city of Gwangju among South Korea's non-capital cities for the following reasons.

First, Gwangju is renowned for its ongoing efforts to promote human rights over the decade. Officially declaring itself a "Human Rights City" in 2011 (WHRCF. 2011), the city has actively upheld humanitarian values and fostered international collaboration. It hosts significant global events, such as the World Human Rights Cities Forum, aimed at advancing human rights worldwide (Matisz. 2021; Matisz. 2022).

Second, Gwangju has historically been significantly impacted by authoritarian rulers and regimes. This history has driven the city to develop constitutional institutions, ordinances, and policies to protect and empower socially disadvantaged groups (The City of Gwangju. 2022). Its unique historical background provides valuable insights into the dynamics between power structures and public perceptions of marginalized communities.

Third, Gwangju is deeply influenced by Christian ideology, including both Protestant and Catholic traditions. In the 1970s and 1980s, Catholic authorities played a pivotal role in developing the city's infrastructure, expanding higher education, and even participating in political events and social movements (Jo. 2016). In particular, Korean Catholicism responded actively to societal changes following the Gwangju Uprising in 1980 (Jo. 2016). This strong Catholic influence has instilled in the public a recognition of religious values as a source of hope, social cohesion, and the common good (Jo. 2016).

On July 18, 2024, South Korea's Supreme Court issued a ruling affirming that the National Health Insurance Service (NHIS) must extend dependent benefits to same-sex partners (Thoreson. 2024). This decision is viewed as a significant step forward, as it not only enables same-sex couples to access public benefits previously reserved for heterosexual couples but also recognizes the legal status of homosexual couples, bringing their existence into the public eye. However, it is also crucial to consider the strong opposition from conservative religious groups during the legislative process concerning LGBTQ rights.

Research Methodology

This research aims to explore the acceptance of gay male community in Bangkok, Thailand and Gwangju, South Korea. The study primarily employs a quantitative analysis, supplemented by a qualitative approach to provide additional insights.

Data Collection

The study is scoped between Thailand and South Korea. In Thailand, researchers conducted a survey among the Gen Y and Gen Z who live in Bangkok. In South Korea, the same format of data collection targeting Gen Y and Gen Z is conducted in Gwangju. While Bangkok, the capital of Thailand, is known for its mass production of LGBT cultural content, Gwangju was selected as another key research location due to its representativeness in advocating for democracy and human rights, its historical significance, and the influence of Christianity. As a self-proclaimed "Human Rights City" (UNESCO. 2015), Gwangju has been working to localize human rights, highlighting its potential to also advance LGBT rights.

The selection of survey respondents is based on generation theory (Nukulsompradthana. 2020). These respondents are born between 1980 and 2012, which regarded as Gen Y and Gen Z (See Table 2). The reasons of focusing on these two generations are because, these age groups of people are considered productive population with certain level of education and working experience. Hence, the researchers believe that their perspectives are referenceable and valuable for fostering changes to the society. In addition, in Thailand and South Korea, younger generations are becoming more active in political demonstrations, urging the government to secure their rights, including various civil rights related to sexual equality.

Table 2: Classification on Generation

Generation Name	Births Start	Births End
The Lost Generation	1890	1915
The Generation of 1914		
The Interbellum Generation	1901	1913
The Greatest Generation	1910	1924
The Silent Generation	1925	1945
Baby Boomer Generation	1946	1964
Generation X (Baby Bust)	1965	1979
Xennials	1975	1985
Gen Y, Gen Next	1980	1994
iGen / Gen Z	1995	2012
Gen Alpha	2013	2025

Source: Nukulsompradthana (2020)

For the quantitative analysis, researchers have randomly collected 82 samples ranged from Gen Y to Gen Z in the cities of Bangkok of Thailand, and Gwangju of South Korea. The statistical details of the respondents are illustrated below (Table 3).

Data Analysis

To measure the rate of acceptance between these two areas, we have directly collected 82 random samples. Authors have conducted a survey among 82 residents by giving a score from 1 to 5 in each question. Therefore, the collected data which is the primary data will be analyzed in this research. In research result part, authors will demonstrate the average score and sample standard deviation.

$$Average\ score,\ \bar{x} = \frac{\sum_{i=1}^{n} Score_i}{n} \quad \text{.....(1)}$$

The formula 1 shows that we show the average score by using the basic summation formula the variable $Score_i$ is described that Score is the score from 1 to 5 that each survey respondent gave in each question while i is the order of survey respondent, and n is the total numbers of respondents.

$$Sample\ standard\ deviation,\ s = \sqrt{\frac{\sum(Score_i - \bar{x})^2}{n-1}} \quad \text{.....(2)}$$

Moreover, after presenting the average score for each question, the sample standard deviation (formula 2) will be displayed below the average score. Standard deviation is used for analysis as it illustrates the imaginable shape of the distribution and indicates how close the individual data values are from the mean value. Standard deviation also shows how survey respondents have the conflict and more different options based on the average score.

Table 3: Gender Proportion of Survey Respondent

Gen Y Respondents (Bangkok)	**Percentage**
Gender (Biological)	
Female	50
Male	50
Total	**100**

Gen Y Respondents (Gwangju)	**Percentage**
Gender (Biological)	
Female	82.35
Male	17.65
Total	**100**

Gen Z Respondents (Bangkok)	**Percentage**
Gender (Biological)	
Female	77.78
Male	22.22
Total	**100**

Gen Z Respondents (Gwangju)	**Percentage**
Gender (Biological)	
Female	64.29
Male	35.71
Total	**100**

Results

1. Social Recognition on Existence of Gay (Males)

The first finding pertains to the recognition of the existence of gay males. In Bangkok, 100% of both generations acknowledge the existence of gay individuals in society. Conversely, while the majority of Gen Y in Gwangju also recognize the existence of gay individuals, 14.28% of Gen Z respondents do not believe that gay people exist in Korean society.

Table 4: Survey Question A and B

Question A: Do you think gay (males) exists in your society?		
	Answer	
Respondents	Yes	No
Gen Y (Bangkok)	100%	0%
Gen Y (Gwangju)	100%	0%
Gen Z (Bangkok)	100%	0%
Gen Z (Gwangju)	85.71%	14.28%
Question B: Do you think gays are having the rights that they deserve in your society?		
	Answer	
Respondents	Yes	No
Gen Y (Bangkok)	33.33%	66.67%
Gen Y (Gwangju)	41.18%	58.82%
Gen Z (Bangkok)	13.33%	86.67%
Gen Z (Gwangju)	64.29%	35.71%

2. Equal Rights for Gay (Males)

Table 4 shows how people from both generations perceive whether gay men are receiving the rights they deserve in society. While 66.67% of Gen Y and 86.67% of Gen Z in Bangkok believe that gays do not have the rights they deserve in their society, both Gen Y and Gen Z in Gwangju consider the rights for gays to be relatively sufficient in Korea.

3. Social Perspectives on Gay (Males)

Another set of questions is related to the social perspectives on gay (males). Respondents ranged from Gen Y to Gen Z were required to rate a Likert scale, and the major findings are listed below.

1. Research results indicate that the survey respondents are likely to believe that nowadays gays are still being treated not equally. However, they overall agree on that gay should be equally treated.

2. Respondents from both regions showed relatively positive attitude toward accepting gay family members and friends (see question no. 3-8)

3. Regarding career path (questions 11-12), Generation Y respondents from Gwangju strongly agree that being gay can impact one's career trajectory, whereas the majority of Generation Z respondents disagree. However, it's worth noting that Gen Y might be more likely to have firsthand experience with this issue, given their longer work history and greater familiarity with certain organizational cultures compared to Gen Z.

4. In the question regarding whether gays are allowed to express their sexual orientation, Gen Y from Bangkok shows a moderately positive attitude, in contrast with the Gen Y from Gwangju. However, there is no significant difference in the groups of Gen Z. It can be understood that the respondents overall have identified the reality that gays might not be allowed to express their sexual orientation and agree that gay should be granted freedom to express their sexual orientation.

5. In terms of accessing LGBT-related information in the media, respondents from Bangkok rated significantly higher than those from Gwangju. This suggests that individuals in Bangkok have greater access to LGBT resources through media compared to those in Gwangju.

Table 5: Social Perspectives on Gay (Males) Social Perspectives on Gay (Males) Perspective

Question	Gen Y (BKK)	S.D.	Gen Y (GWJ)	S.D.	Gen Z (BKK)	S.D.	Gen Z (GWJ)	S.D.
1. Gays are treated equally nowadays in our society.	3.50	0.83	2.17	1.01	2.71	0.89	2.37	1.25
2. Gays should be treated equally.	4.66	0.51	4.64	0.49	4.44	1.59	4.56	1.20
3. I can accept if there is a gay in my family.	4.66	0.81	4.23	1.14	4.33	1.24	4.31	1.19
4. Gay's affection (love) is normal.	4.83	0.40	4.05	1.19	4.42	1.19	4.31	1.25
5. Gays are born to be normal.	4.66	0.51	4.11	1.21	4.42	1.13	4.25	1.23
6. Gays can be leaders.	4.83	0.40	4.58	0.71	4.42	1.17	4.68	1.01
7. Gays can be my friends.	4.83	0.40	4.70	0.46	4.48	1.16	4.43	1.09
8. I believe gays can be capable.	4.50	0.83	4.70	0.58	4.22	1.20	4.56	1.09
9. I believe gays can be reliable and trustworthy.	4.16	0.75	4.76	0.43	3.82	1.26	4.50	1.09
10. Gays are not seeking much attention.	3.66	0.81	3.58	1.22	4.13	1.23	3.18	1.27
11. Being gay can affect one's career path in our society.	3.66	1.75	4.29	0.77	3.06	1.25	2.81	1.42
12. Being gay shouldn't affect one's career path.	4.66	0.51	4.64	0.60	4.26	1.32	4.56	0.89
13. Gays are allowed to express their sexual orientation freely in our society.	4.66	0.51	2.64	1.36	3.82	1.30	3.12	1.40
14. Gays should be allowed to express their sexual orientation freely.	4.83	0.40	4.41	0.79	4.42	1.17	4.75	1.00
15. There is sufficient LGBT related information accessible on the media.	4.00	0.89	2.82	1.23	3.55	1.21	2.50	1.26

Notes:

1) In Table 5, survey respondents are asked to rate each question on a scale from 1 to 5. A score of 1 indicates strong disagreement, 2 indicates disagreement, 3 represents a neutral stance, 4 signifies agreement, and 5 denotes strong agreement.

2) BKK refers to the survey respondents from Bangkok, while GWJ refers to the survey respondents from Gwangju.

3) S.D. stands for standard deviation.

4) Table 5 contains the questionnaires derived from the publication by Monjagapate & Rungkittanasan (2019).

Discussion

1. Recognition of Gay Individuals

Firstly, based on a survey, 100% of Gen Y and Gen Z in Thailand acknowledge the existence of gays in society. Thailand legalized same-sex marriage with the enactment of the Marriage Equality Act, which came into effect on January 23, 2025. This legislation amends the Civil and Commercial Code, replacing gender-specific terms like “man and woman” and “husband and wife” with “individuals” and “spouses,” thereby granting same-sex couples the same legal rights as heterosexual couples, including those related to inheritance and adoption (Aljazeera. 2025).

This research aligns with the findings of the NIDA Poll (2021), which reported that 90.51% of Thai people accept LGBTQ individuals, not just gay men. Thai society tends to focus more on a person’s behavior rather than their gender. It is only 7.78% of Thai people who do not accept LGBTQ, but the reason is personal dislike.

Monjagapate & Rungkittanasan (2019) conducted research on the acceptance of LGBTQ individuals among Gen Z in Bangkok. Their results found that Gen Z Thai people highly accept LGBTQ as their friends and family members. Also, they expect that Thai society should have the same rights serving to LGBTQ people. However, when asked about their understanding of the term LGBTQ, the survey respondents from Gen Z indicated that they associate LGBTQ more with individuals who want to change their gender, rather than with being bisexual or homosexual.

Overall, the current findings suggest that the recognition of gay individuals in Thailand extends beyond just gays themselves.

However, being gay refers specifically to a man loving another man. There are challenges both within the gay community and in society at large due to misunderstandings about what it means to be gay, especially when it comes to differences in how gay men express masculinity or femininity. Thai society and Thai gay have been bombarded by the western culture which has resulted to the discourse of “acting manly”. Gays who act womanly can be unintentionally misunderstood as transgender (Soontravaravit. 2010).

In the case of Gwangju, while most respondents in general agree with the statement, “Gays should be treated equally,” their opinions sharply diverge when asked whether “Gays are treated equally in our society today.” A similar gap appears when comparing responses to the statement “Gays should be allowed to express their sexual orientation freely” versus “Gays are allowed to express their sexual orientation freely in our society.” This suggests a potential disparity between how the young generation in Korea perceive the ideal treatment of marginalized groups and the reality of their actual experiences.

The contrast highlights the generational optimism of Gen Y and Gen Z in Gwangju – a non-capital region- regarding their perception of gay, despite the possibility that this optimism may not reflect their actual reality. It raises a crucial question of whether the growing social acceptance seen in increasing awareness is truly being implemented in practice. This finding aligns with the statistics published by So (2024), which show that younger generations in South Korea are increasingly supportive of the LGBTQ+ community, contributing to visibility of them. However, the absence of comprehensive anti-discrimination legislation to protect the community remains a significant issue.

In particular, such an absence becomes more distinct in the case of gay men. In October 2023, the South Korean Court upheld a military "sodomy" law that bans same-sex activity between soldiers, with legal penalties of up to two years in prison (Thoreson. 2023). Given the severity of the punishment, this ruling draw attention to the legal risks gay men face in the military and has sparked controversy over its discriminatory nature.

2. Anti-Discrimination Legislation Based on Sexual Orientation

Adopting a constructionist perspective, the second section specifically examines the institutional measures thought to safeguard the rights of the LGBTQ+ community.

As mentioned earlier, Thailand had been in the process of considering the same-sex marriage act for years. However, with the recent legalization of same-sex marriage, the country has taken a major step toward equality. While this marks significant progress, ongoing efforts are still needed to ensure full rights and protections for all citizens (Friberg-Storey. 2025). Moreover, this research has found that Thai Gen Y and Z support that being gay should not be barriers at the workplace.

Although this research and Monjagapate & Rungkittanasan (2019) found that Thai people seem to agree that gays and other genders should have the same rights and legal protections, Suriyasarn (2016) has summarized that gay, lesbian, and bisexual workers are tolerably staying in the closet because of their sexual orientation, and transgender is the one who faces the strongest difficulties to be employed. They can be systematically excluding from many mainstream occupations from both public and private sectors. Zachau & Cortez (2017) point out that 45% of LGBTQ from their study claim that their sexual identity could be one of their barriers to get employed, and 53% of LGBTQ face the mental problem like depression and frustration which are built by discrimination. They are also afraid that their gender identity could interfere their abilities at workplace.

One of the most significant steps toward protecting and ensuring equality for Thai LGBTQ+ individuals is legal regulation. With the recent legalization of same-sex marriage in Thailand, the law now grants equal rights to same-sex couples. While Thai society has long been accepting of LGBTQ+ individuals, this legal recognition, which is same sex marriage act, marks a crucial milestone in eliminating past limitations imposed by the law.

Despite the high awareness, as shown in the survey result, that one's career path should not be affected by sexual orientation, Korea still lacks a specific law to prevent discrimination based on sexual orientation in the workplace.

As discussed in the first section, discrimination based on gay identity is particularly pronounced in the military context. In addition to the recent military "sodomy" law mentioned in the previous section (Thoreson. 2023), the Korean army launched a campaign targeting gay soldiers as early as April 2017. As reported by the New York Times (Choe. 2017), at least 32 gay soldiers faced criminal charges during that period. Additionally, an incident was documented in which an army investigator warned a gay sergeant against seeking legal help (Choe. 2017), indicating that the rights of gay individuals in state institutions remain far from secure.

In light of the insufficient protections for gay men—and the broader LGBT community—facilitating mechanisms for dialogue is crucial to reclaiming their rights. In a regional context, the Gwangju Declaration on the Human Rights City (WHRCF. 2011) emphasizes the need for heightened political attention to vulnerable social minorities:

"...all inhabitants, regardless of race, sex...and in particular minorities and any other vulnerable groups who are socially vulnerable and marginalized, can participate fully in decision-making and policy-implementation processes that affect their lives in accordance with such human rights principles as non-discrimination, rule of law, participation, empowerment, transparency and accountability." (WHRCF. 2011)

However, despite the ostensive claims, the establishment of LGBT non-discrimination measures and meaningful dialogues on the topic remains regrettably absent at the regional level.

3. Expression and Repression of Homosexual Identity

In Thailand, LGBTQ existence is not confined to just the LGBTQ parade. For instance, The Tourism Authority of Thailand-New York showcased the art of Thai drag, performance, and culture at World Pride in New York to highlight Thailand's commitment to being a welcoming destination for LGBTQ travelers (Bangkok Post. 2019). There was also a political demonstration to request the equal rights to all genders (BBC News Thailand. 2020b).

In Thailand, people can express their sexual orientation without violating Thai law. In 2015, Thailand passed the Gender Equality Act B.E. 2558, which aims to protect individuals from unfair gender discrimination. This protection Act is consistent with the Thailand's current situation of LGBTQ friendly environment and in line with international human rights standard (UNDP, MSDHS. 2018)

In addition, throughout its extensive history, Buddhism has encountered shifting attitudes toward LGBTQ individuals, often reflecting the prevailing societal norms of the regions it influenced. While the core principles of Buddhism advocate for compassion and inclusivity, traditional Vinaya regulations have frequently demonstrated limited acceptance of LGBTQ persons, as noted by Cabezón (2017).

As indicated by the survey results, the majority of respondents from Gwangju recognize that sexual orientation is not openly expressed in Korean society. Analyzing this issue in the context of regional religious influence reveals that the continued repression of homosexual identity is primarily driven by Christian authorities, whose significant influence extends across the region's administrative and social spheres.

Foucault argues that Christian pastoral power is one of the foundational forms of power traceable in Western society. This form of power contributed to the establishment of social norms and the definition of "appropriate" behaviours (Foucault. 1978). Viewing Christianity as an adaptation of the pastoral power model (Lindholm & Di Carlo. 2024) may provide an insight for understanding the limitations placed on expressing one's homosexual identity in a guilt-free, sin-free context.

4. Gay Pop Culture and Media Coverage.

Based on the survey results, both nations project a mutually supportive perspective on normalizing gay affection (love). This insight further highlights the social influence of gay pop culture.

Thailand is also famous on producing the same sex's love content series. There are many Thai series that focus on gay themes, such as Boy's Love (BL) series. As the popularity of BL series has surged, Koaysomboon (2020) notes that 20% of LINE TV users in 2020 watched these series on the platform, making it one of the most widely used apps for viewing such content. In addition, this content is not only consumed by users aged 18-25, but also by those aged 65 and above. As a result, the audience spans a wide age range. It can be conveyed that the gay contents and LGBTQ contents are published, and all different generation users can reach to the gay content on media.

In addition, gays can be on all types of media. In the social media such as Facebook, Twitter, Tumblr, Line, YouTube, Pinterest, International and Thai local media. The content of gay can be seen in the social media, especially modern media (Tirapalika. 2018). The content includes health, education, legal, and entertainment media. It can be said that all types gay related contents are available.

Similar to Thailand, South Korea has experienced a notable increase in the production of Boys' Love (BL) series in recent years. Kwon (2023) notes that the BL genre in Korea has undergone a remarkable evolution during this period. Initially introduced to South Korea in the 1980s, BL faced considerable limitations in its dissemination due to prevailing social and cultural conservatism, which relegated it mainly to underground fan communities. However, a significant transformation occurred in the mid-2010s with the emergence of online commercial publishing platforms. This development attracted numerous BL writers, significantly enhancing the profitability of these platforms, leading to heightened popularity and commercialization of the BL genre.

Thailand is widely recognized for its openly diverse LGBT environment and venues, unlike South Korea, where aspects of gay culture and LGBT vernacular expressions are often confined to the underground scene in the district of Itaewon (Lee. 2015). This contrast may help explain the disparity observed in this research survey's results. While most Gen Y and Gen Z respondents in Gwangju acknowledged and normalized affection between gay men, they also expressed a relatively pessimistic attitude towards the idea that gays can freely express their sexual orientation in Korean society. Additionally, they were less likely to believe that LGBT-related information accessible in the media is sufficient. For example, in May 2021, a new wave of Covid-19 cases was linked by the Korean media to "gay clubs" in Seoul, which led to public harassment and intimidation of LGBT individuals (Ock. 2020), further reinforcing the stigma associated with Itaewon's "Homo Hil". While anti-gay sentiments appear to have diminished in the years following this incident, it remains essential to consider the necessity of developing and promoting more inclusive gay spaces and neighborhoods across a broader geographic landscape.

Conclusion

This research aimed to explore the perspectives of Gen Y and Gen Z regarding gay males in Bangkok and Gwangju. In addition to the quantitative data collected, the study delves into broader implications concerning the discourse surrounding gay existence, the enactment of anti-discrimination laws based on sexual orientation, the expression and repression of homosexual identities, as well as the representation of gay culture in media. While Thailand is often recognized for its progressive stance on issues such as the legalization of gay marriage and a more accepting social climate for expressing gay identities, there remain significant barriers that hinder the full realization of equality for the entire LGBTQ+ community.

In contrast, South Korea exhibits a slowly evolving social perception of homosexuality among the younger generations, despite the fact that the actual societal environment lags behind these changing attitudes. Issues such as the legitimacy of gay rights, persistent discrimination against gay individuals, ongoing repression from religious institutions, and the scarcity of spaces for gay social engagement highlight the need for thoughtful legal and social reforms. Constructive discussions and dialogues must occur without being stifled by dominant power structures that represent the "voice of the majority."

Notably, this study integrates its findings with additional contextual information to provide a broader understanding of regional dynamics. The implications of this research advocate for innovative approaches to addressing LGBT-related issues in the democratic contexts of Asia, where proactive efforts are crucial for the advancement of LGBT rights.

Acknowledgement

We extend our gratitude to Chonnam National University, Gwangju, South-Korea, for allowing us to initiate this research through "Celebrating Pride Month - The Invisible Margins" on June 19th, 2021.

In addition, we would like to express our sincere gratitude to all individuals and organizations advocating for marriage equality in Thailand. Their dedication and perseverance have played a crucial role in advancing LGBTQ+ rights.

References

Aljazeera. (2025). **Jubilation as Thailand's Marriage Equality Law Comes into Effect.** Retrieved June 8, 2024, from https://www.aljazeera.com/news/2025/1/23/jubilation-as-thailands-marriage-equality-law-comes-into-effect?utm_source=chatgpt.com

BBC News Thailand. (2020a). **Same Sex Marriage: 9 Key Points of the Draft of the Marriage Act, the Cabinet Version Approved but Move Forward Party Thinks as "Unequal".** Retrieved June 8, 2024, from https://www.bbc.com/thai/thailand-53332376

_____. (2020b). **LGBT: "Drag Queens" and "Citizens", a call for LGBT equality.** Retrieved June 8, 2024, from https://www.bbc.com/thai/thailand-54715657

Cabezón, J. I. (2017). **Sexuality in Classical South Asian Buddhism.** Somerville, MA: Wisdom Publications.

Choe, S. H. (2017). **South Korea Military Is Accused of Cracking Down on Gay Soldiers.** (2017, April 26). New York Times. Retrieved June 8, 2024, from https://www.nytimes.com/2017/04/26/world/asia/south-korea-mlitary-anti-gay-campaign.html

Dolson, K. (2018). **Making History in Gwangju: Inside Its First Queer Culture Festival.** (2018, December 4). Gwangju News. Retrieved June 8, 2024, from https://gwangjunewsgic.com/features/current-issue/queer-culture-festival/

Foucault, M. (1978). **History of Sexuality I: The Will to Know.** New York: Random House.

Free & Equal. (n.d). **Definitions.** Retrieved June 8, 2024, from https://www.unfe.org/definitions/

Friberg-Storey, M. (2025). **Thailand's Marriage Equality Law: Love Wins, and No One is Left Behind.** Retrieved June 8, 2024, from https://thailand.un.org/en/287933-thailand%E2%80%99s-marriage-equality-law-love-wins-and-no-one-left-behind

Gray, H. (2014). **Negotiating Invisibility: Addressing LGBT Prejudice in China, Hong Kong, and Thailand.** Master's Capstone Projects. 30. Retrieved June 8, 2024, from https://scholarworks.umass.edu/cie_capstones/30

Head, J., & Ng, K. (2024). **Thailand Moves to Legalise Same-Sex Marriage.** Retrieved June 8, 2024, from https://www.bbc.com/news/world-asia-68672318

Human Rights Watch. (2021). **South Korea: LGBT Students Face Bullying, Discrimination Isolation and Lack of Support Put Young People at Risk.** Retrieved June 8, 2024, from https://www.hrw.org/news/2021/09/14/south-korea-lgbt-students-face-bullying-discrimination

Javaid, A. (2017). In The Shadows: Making Sense of Gay Male Rape Victims' Silence, Suffering, and Invisibility. **International Journal of Sexual Health.** 29(4): 279-291.

Jo, J. S. (2016). **The Place of Religion: Catholicism and Politics in South Korea, 1974-1987.** PhD thesis. Leeds: University of Leeds.

Kang, H. M. (2018). **Gwangju Queer Culture Festival Stirs Controversy.** Retrieved June 8, 2024, from http://koreabizwire.com/gwangju-queer-culture-festival-stirs-controversy/126235

Koaysomboon, T. (2020). **Explore the Series Y Phenomenon through the Number of Viewers on LINE TV that Has Grown Exponentially during the Quarantine Period.** Retrieved June 8, 2024, from https://www.timeout.com/bangkok/th/movies/yaoi-boyslove-linetv

Kwon, J. M. (2023). **Boys Love (BL) Evolving into Gay Love?: Exploring the Popularity and Transformations of BL in Contemporary Korean Media.** Retrieved June 8, 2024, from https://www.researchgate.net/profile/Jungmin-Kwon-3/publication/376612912_Boys_Love_BL_Evolving_Into_Gay_Love_Exploring_the_Popularity_and_Transformations_of_BL_in_Contemporary_Korean_Media/links/6580a40b2468df72d3b6ecb1/Boys-Love-BL-Evolving-Into-Gay-Love-Exploring-the-Popularity-and-Transformations-of-BL-in-Contemporary-Korean-Media.pdf

Lee, E. Y. (2015). **The Rhetorical Landscape of Itaewon: Negotiating New Transcultural Identities in South Korea.** PhD dissertation. Bowling Green, OH: Bowling Green State University.

Lee, H. R. (2022). **Incheon Queer Culture Festival Returns Amid Opposition from Conservative Christians.** Retrieved June 8, 2024, from https://www.koreatimes.co.kr/www/nation/2024/12/113_337919.html

Lindholm, S. & Di Carlo, A. (2024). Luther and Biopower: Rethinking the Reformation with Foucault. **Foucault Studies.** 36: 470-493.

Matisz, A. (2021). **Human Rights Cities Come Together in Gwangju for Int'l Forum.** Retrieved June 8, 2024, from https://www.koreatimes.co.kr/www/nation/2024/12/113_316862.html

_____. (2022). **Cities Meet in Gwangju to Discuss Climate Crisis, Human Rights.** Retrieved June 8, 2024, from https://www.koreatimes.co.kr/www/nation/2024/12/113_337856.html

Monjagapate, J., & Rungkittanasan, N. (2019). The Study of Acceptance Thai LGBTIQ's in Bangkok: Analysis of Attitudes From Gen-Z People. **International Journal of Information Privacy, Security and Integrity.** 4(2): 102-114.

NIDA Poll. (2021). **How Thai Society Thanks About the Third Gender.** Retrieved June 8, 2024, from https://nidapoll.nida.ac.th/data/survey/uploads/FILE-1597898307100.pdf

Nukulsompradthana, P. (2020). **Meet the Different Generations.** Retrieved June 8, 2024, from https://www.popticles.com/marketing/know-your-generation/

Ock, H. J. (2020). **Korean Media's Focus on 'Gay' Club in COVID-19 Case Further Stigmatizes LGBT People.** Retrieved June 8, 2024, from https://www.koreaherald.com/article/2304654

Oxford Learner's Dictionary. (n.d). **Definition of LGBTQ Abbreviation from the Oxford Advanced Learner's Dictionary.** Retrieved June 8, 2024, from https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/lgbtq?q=lgbtq

Rich, T. S. & Eliassen, I. (2020). Proximity, Contact and Tolerance of Homosexuals in Korea: Evidence from an Experimental Survey. **Asian Journal of Political Science.** 28(30): 195-211.

So, W. (2024). **LGBTQ+ in South Korea - statistics and facts.** Retrieved June 8, 2024, from https://www.statista.com/topics/12441/lgbtq-in-south-korea/

Soontravaravit, N. (2010). **The Constructured Meanings and Identities of "Gays" in Real Space and Cyber Space.** MA (Human and Social Development) thesis. Songkla: Prince of Songkla University. https://kb.psu.ac.th/psukb/bitstream/2010/7533/1/346638.pdf

Suriyasarn B. (2016). Discrimination and Marginalization of LGBT Workers in Thailand. In: Köllen T. (eds) **Sexual Orientation and Transgender Issues in Organizations.** Cham: Springer.

Bangkok Post. (2019). **Thailand Promotes LGBTQ Tourism in New York Rally.** Retrieved June 8, 2024, from https://www.bangkokpost.com/business/1706310

The City of Gwangju. (2022). **The Roles of Local Governments and the Challenges Faced in the Promotion and Protection of Human Rights.** Retrieved June 8, 2024, from https://en.whrcf.org/HumanRightsCityGwangju

Thoreson, R. (2023). **South Korean Court Upholds Military 'Sodomy' Law.** Retrieved June 8, 2024, from https://www.hrw.org/news/2023/10/30/south-korean-court-upholds-military-sodomy-law?utm_source=chatgpt.com

Thoreson, R. (2024). **South Korea's Supreme Court Affirms Rights of Same-Sex Partners.** Retrieved June 8, 2024, from https://www.hrw.org/news/2024/07/23/south-koreas-supreme-court-affirms-rights-same-sex-partners

Tirapalika, B. (2018). A Review of The Knowledge of "A Man Loves A Man" in the Area of New Media. **Journal of Jouralism, Thammasat University.** 11(3): 288-289.

UNDP, MSDHS. (2018). **Legal Gender Recognition in Thailand: A Legal and Policy Review.** Retrieved June 8, 2024, from https://www.undp.org/content/dam/thailand/docs/legal-gender-recognition-in-thailand-2018.pdf

UNESCO. (2015). From Insult to Inclusion: **Asia-Pacific Report on School Bullying, Violence and Discrimination on the Basis of Sexual Orientation and Gender Identity.** Retrieved June 8, 2024, from https://bangkok.unesco.org/content/insult-inclusion-asia-pacific-report-school-bullying-violence-and-discrimination-basis

WHRCF. (2011). **Gwangju Declaration on Human Right City.** Retrieved June 8, 2024, from https://www.uclg-cisdp.org/sites/default/files/Gwangju_Declaration_on_HR_City_final_edited_version_110524.pdf

Zachau, U., & Cortez, C. (2017). **LGBT In Thailand: New Data Paves Way for More Inclusion.** Retrieved June 8, 2024, from from https://blogs.worldbank.org/eastasiapacific/lgbti-in-thailand-new-data-paves-way-for-more-inclusion